

Mollet, cronistes, papers i lletres

Fonts documentals, recerca, publicacions i producció literària

COL·LECCIÓ VICENÇ PLANTADA



14



**C e n t r e
d'Estudis
Molletans**

Col·lecció Vicenç Plantada

Volum 14 (novembre de 2022)

© dels articles: els autors

© de l'edició: Centre d'Estudis Molletans – Ajuntament de Mollet del Vallès

Plaça Major, 1

08100 Mollet del Vallès

cem@molletvalles.cat

www.molletvalles.cat/ceb

La Col·lecció Vicenç Plantada no es fa responsable del contingut ni de les opinions expressades en els articles que s'hi publiquen.

Edició: Centre d'Estudis Molletans – Ajuntament de Mollet del Vallès

Coordinació: Jordi Bertran Duarte

Consell de redacció: Jordi Bertran Duarte, M. Rosa Boada Gallego, Olga Rabasa Yrla

Revisió d'estil i lingüística: M. Rosa Boada Gallego

Traducció a l'anglès: OLISTIS, SCCL

Fotografia de portada: Cavall Vermell, escultura de Neus Solé i Daniel Navas.

Fotografia de Sergi Martínez, Concurs de Fotografia Sant Vicenç 2012.

Disseny gràfic i compaginació: Laia Bosch Valentí, Marcel Galobart Argemí

Impressió: Impremta Galobart, SL (Santa Eulàlia de Ronçana, Vallès Oriental)

Tiratge: 450 exemplars

ISBN: 978-84-946558-7-6

DL: B-21898-2022

La versió electrònica de la Col·lecció Vicenç Plantada està subjecta a una llicència Creative Commons del tipus "Reconeixement – No Comercial – Sense Obra Derivada" (cc by-nc-nd).

SUMARI

PRESENTACIÓ	5	
Mireia Dionisio Calé		
Mollet, recerca i coneixement. Els primers documents, imatges i llibres	7	
Jordi Bertran Duarte		
Arqueologia llegendària a Mollet del Vallès.		
Vicenç Plantada i Francesc Maspons, dos excursionistes folkloristes (1882-1883)	39	
Joan Armangué i Herrero		
Vicenç Plantada i el Centre Català de Mollet del Vallès (1895-1898)	53	
Joan Armangué i Herrero		
Pere Bonvilà Miralles (1905-1986), testimoni d'un Mollet desaparegut	69	
M. Rosa Boada Gallego		
Joan Ambrós i Lloreda (1906-1992), cròniques, articles i poemes	85	
Oriol Fort i Marrugat		
El Mollet del franquisme a través de les cròniques de Josep Molas (1944-1977)	111	
M Àngels Suárez González		
Joan Solé Tura (1917-2008), un cronista popular	155	3
Jaume Noró Camats		
Més d'un segle de publicacions periòdiques molletanes (1909-2022)	171	
David Santos Cuenca		
Mollet, dels primers documents medievals al s. XVIII. Fonts, reflexions i propostes	177	
Jaume Vilaginés Segura		
Els fons documentals de l'Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA)	195	
Dolors González Reche		
L'Arxiu Comarcal del Vallès Oriental (ACVO). Funcions i fons documentals	207	
Xavier Pérez Gómez		
Mollet, els nostres poetes i novel·listes (Primera aproximació i propostes de treball)	215	
Oriol Fort i Marrugat		
L'hora del te, l'obra literària del pintor molletà Joan Abelló (1922-2008)	261	
Pepa Ventura i Altayó		
Dins l'instant infinit. Josep Masats i la poesia	273	
Antoni Isarch Borja		
Josep Serra Busquets, poesia i narrativa	293	
Glòria Arimon Ventura		

Presentació

Un carrer, un institut, una beca de recerca, un premi juvenil, una col·lecció de llibres... El nom de Vicenç Plantada és ben present, recordat i admirat a Mollet. Plantada és la primera persona que s'interessa per conèixer i donar a conèixer el seu poble, el territori, la gent, la història, la cultura, els costums, la llengua... és a dir, tot allò que és molletà o baixvallesà. De fet serà ell mateix qui crearà el concepte de Baix Vallès, per referir-se a una de les realitats territorials que configuren el gran Vallès. Plantada és doncs el primer estudiós i erudit molletà. Però Plantada no només és un intel·lectual sinó també un pragmàtic que lluitarà per la modernització del camp i el seu poble, amb l'objectiu de millorar el benestar material i cultural dels seus conciutadans. Plantada és el pare del Mollet modern, el que a finals del segle XIX llaurarà i sembrarà el terreny per a les grans transformacions que arribaran a principis del segle XX. Plantada és també la persona que situa Mollet a l'escena catalana, gràcies a una incansable capacitat de treball, una gran vitalitat associativa i una innata capacitat comunicativa i narrativa.

La Col·lecció Vicenç Plantada naixia l'any 1996 amb la voluntat d'aprofundir i divulgar, de manera rigorosa i alhora entenedora, recerques sobre temàtiques monogràfiques dins de l'àmbit territorial molletà i baixvallesà. Amb aquest objectiu, no hi havia dubte que el nom més adequat per a aquesta col·lecció havia de recordar al nostre gran erudit molletà.

A la Col·lecció Vicenç Plantada es van publicar les actes de les I Jornades del CEM, els treballs guanyadors de la Beca de Recerca Vicenç Plantada i alguns estudis fets per encàrrec de l'Ajuntament. Després d'un parèntesi de set anys, la col·lecció continua el seu camí amb un aspecte renovat i amb un objectiu que entronca amb els seus orígens. A partir d'ara serà, sobretot, el canal que recopili, endreci i divulgui les recerques inèdites que sorgeixen de les jornades del Centre d'Estudis Molletans.

Aquest volum, el número catorze, recull les ponències de les XXII Jornades del Centre d'Estudis Molletans, que van tenir lloc, de manera telemàtica a causa de la pandèmia per la covid-19, del 16 de febrer al 4 de març de 2021. Aquí trobareu quinze articles que suposen un veritable viatge per la història del coneixement i la producció literària de Mollet. Una recerca pacient i meticulosa que aporta informació inèdita i endreça i analitza una ingent quantitat d'informació que de ben segur esdevindrà una obra de consulta obligada per a futures investigacions.

Com a alcaldessa de la ciutat i ara també com a presidenta del Centre d'Estudis Molletans, m'omple de satisfacció presentar aquest magnífic volum fruit d'una llarga i exigent recerca col·lectiva. Vull felicitar i agrair a totes les persones que l'han fet possible (informants, revisors, traductors, impressors...) i, de manera molt especial, als autors i les autores dels articles: Glòria Arimon, Joan Armangué, M. Rosa Boada, Oriol Fort, Dolors González, Antoni Isarch, Jaume Noró, Xavier Pérez, David Santos, M. Àngels Suárez, Pepa Ventura i Jaume Vilaginés. També a Jordi Bertran, el director del Centre d'Estudis Molletans, que a més a més d'articulista ha estat el coordinador de les Jornades i de la publicació.

Per acabar, vull encoratjar el Centre d'Estudis Molletans a continuar amb la imprescindible tasca de recerca i divulgació que porta a terme, gràcies a la suma d'esforços de tots i totes els que ens estimem Mollet. Enhorabona per la llarga trajectòria i, en concret, per aquest nou volum de la Col·lecció Vicenç Plantada.

Mireia Dionisio Calé

Alcaldeessa i presidenta del Centre d'Estudis Molletans

Mollet, recerca i coneixement. Els primers documents, imatges i llibres

Jordi Bertran Duarte*

Resum: Article amb vocació divulgativa que repassa, de manera breu i sintètica, la història de la recerca i el coneixement a Mollet del Vallès. També inclou algunes referències a la història de la producció literària.

Es reflexiona sobre les possibilitats de recerca que ofereix el municipi, s'estableix una cronologia d'algunes fonts documentals singulars i s'arriba al primer personatge (Vicenç Plantada i Fonolleda,

1839-1913) del qual tenim constància documental que s'interessa per conèixer i donar a conèixer el seu poble. A partir d'aquest primer erudit molletà es destaquen personatges i entitats que han contribuït, amb la seves recerques i publicacions, al coneixement de la ciutat i el municipi.

Paraules Clau: coneixement, document, literatura, Mollet del Vallès, publicació local, recerca, Vicenç Plantada i Fonolleda

7

Mollet, research and knowledge. The first documents, pictures and books

Abstract: Informative article that provides a brief and concise review of the history of research and expertise on Mollet del Vallès. It also includes references to the city's history of literary production.

The article reflects on the research possibilities offered by the municipality, establishes a chronology for several unique documentary sources, and arrives at Vicenç Plantada y

Fonolleda (1839-1913), the first person whose interest in understanding and promoting his hometown can be supported by documentary evidence. Following in the footsteps of this foremost expert in Mollet, several other people and entities have since contributed research and publications to further knowledge of the city and municipality.

Keywords: documents, knowledge, literature, local publication, Mollet del Vallès, research, Vicenç Plantada i Fonolleda

* Geòleg, tècnic de Recerca i Divulgació de l'Ajuntament de Mollet del Vallès, director del Centre d'Estudis Molletans, jbertran@molletvalles.cat

Introducció

Mollet del Vallès, un territori petit però divers, una llarga història –no sempre ben coneguda–, una finestra oberta al passat i al present, una invitació a reflexionar sobre la recerca... Això és el que us proposem. Una descoberta –tal vegada anecdòtica– dels primers documents, imatges i llibres relacionats amb aquest territori; un viatge per la història de la recerca i la producció literària.

Possibilitats de recerca

8 Mollet del Vallès és un petit escenari –de només 10,77 km²–, on vivim 51.151¹ actors –suposadament principals– que compartim l'escena amb pedres, sorra, aigua, aire, milers de milions d'éssers vius i elements antròpics de tota mena. Entre tots aquests elements es forja una complicada trama, amb una probabilitat d'interacció pràcticament infinita, que suposa una possibilitat de recerca pràcticament il·limitada.

Una petita part d'aquesta trama són els fluxos d'informació cultural, dins dels quals trobem allò que, de manera àmplia, anomenem “la història”.

Fonts d'informació

Per conèixer l'escenari molletà, els seus protagonistes i les diverses trames, disposem de tres grans conjunts de fonts d'informació:

En primer lloc, tots els elements que constitueixen l'escenari –ja siguin d'origen natural o antròpic– i el conjunt d'actors secundaris que no tenen capacitat d'expressar-se

(animals, plantes, fongs, bacteris...)

En segon lloc, els actors principals que, a partir dels seus records, ens aporten la “memòria oral”.

Finalment, allò que anomenem “fonts documentals”, que és on ens centrarem a partir d'ara.

Fonts documentals. Des de quan?

Per respondre a aquesta pregunta us proposem un viatge en el temps, d'anada i tornada.

Probablement, molts recordareu el Mil·lenari de Mollet. Corria l'any 1993... Un any ple d'activitats commemoratives i festives, on celebràvem que feia, com a mínim mil anys, que Mollet existia. Però com ho sabíem?



Figura 1. En la vessant festiva, una de les imatges més recordades del Mil·lenari és el Rècord Guinness de Mollet per penjar 260.000 globus al llarg de 42 km de cordes que, de manera radial, sortien del cor geogràfic i històric de Mollet –el campanar de l'església parroquial de Sant Vicenç– fins arribar a tots els barris de la ciutat. Font: Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA)

¹ Idescat 2021



Figura 2. Pergamí, datat el 4 de novembre de 993, on apareix escrit *Moledo*, el nom precursor de l'actual Mollet. Font: Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), Cartulari de Sant Cugat

La resposta la trobem a Barcelona, concretament a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. D'entre els milers de documents que allà es conserven, hi ha l'anomenat Cartulari de Sant Cugat, un còdex medieval, escrit en llatí sobre pergamí, que recull les propietats, drets i privilegis que tenia el monestir d'aquesta població vallesana entre els segles X i XIII. Allà hi trobem moltes referència a la nostra població. Les més antigues, dos documents datats el 10 de juny i el 4 de novembre de l'any 993.² El primer, parla d'una donació de terres al monestir de Sant Cugat, on se cita la nostra església parroquial. En el segon, un testament, hi trobem escrit *Moledo*, el nom precursor de l'actual Mollet. La importància d'aquests documents no és tan el que diuen sinó que, per primera vegada, teníem constància escrita que el nostre poble feia, com a mínim, mil anys que existia.

Ara bé, la recerca avança i avui coneixem un document una mica més antic —del 982— que aquell que va propiciar la celebració del Mil·lenari. Es tracta d'una permuta d'una casa, terres i vinyes entre el monestir de Sant Pol de Mar i dos personatges anomenats Maier i Ermengarda (Vilaginés, 2016). A partir d'aquest document, Vilaginés (2016) suggereix que la localització primigènia del topònim Mollet hauria sorgit en l'indret on més endavant hi hauria la masia de Can Mollet, ara desapareguda dins el polígon industrial de Can Magre. Més endavant, el topònim es va associar a la parròquia de Sant Vicenç —en època medieval coneguda amb la doble advocació de Sant Vicenç i Santa Leda— i després va esdevenir el referent de tot el municipi i també un cognom

Més enllà d'aquests primers documents, tornarem a tenir notícies documentals de Mollet l'any 1002,

² L'historiador medievalista Jaume Vilaginés és qui presenta i divulga (Vilaginés, 1991) els documents descoberts, anys abans, per Mn. Joan Galtés i Pujol (Barcelona, 1945-2021), rector de la Parròquia de Sant Vicenç de Mollet entre 1978 i 1987. La primera referència a Gallecs és anterior, del 904 (Vilaginés, 1994).

1007, 1010, 1016, 1023, 1028, 1031... i així, cada vegada més i més, fins arribar a l'ingent allau de documentació que avui generem. Els documents d'època medieval i moderna, que parlen de Mollet, s'han preservat en els grans arxius de les institucions religioses i de poder del país (Arxiu de la Corona d'Aragó, Arxiu de la Catedral de Barcelona, Arxiu Diocesà de Barcelona, etc.).³ Els documents conservats a la població —a l'Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA)— són majoritàriament d'època contemporània.⁴ Destaquen el fons municipal, amb documentació des de 1836,⁵ i els fons externs,⁶ amb documentació bàsicament de la segona meitat del s. XIX i sobretot del s. XX. La manca de documentació, anterior a 1836, es pot explicar pels motius següents:

- Durant la Guerra del Francès,⁷ l'arxiu municipal es va dispersar i amagar per evitar que fos destruït o caigués en mans dels ocupants. Després mai es va restituir. Això ho sabem gràcies a una crònica

de Vicenç Plantada, publicada el 1890 amb motiu de la inauguració de les noves dependències municipals:

Ara seria l'hora de procurar recollir els documents corresponents a l'arxiu municipal, els que, m'explicà un dia el senyor Fèlix Ferran⁸ foren trets durant la Guerra de la Independència per lliurar-los d'esser cremats o se n'apoderessin els francesos, dels que s'encarregaren els principals propietaris d'aqueix poble, que, si alguns d'ells actualment no viuen aquí no crec que tinguin inconvenient en tornar-se'ls (Plantada, 1890).

- Abans de 1890, l'arxiu i les dependències municipals estaven en un edifici antic, en condicions molt precàries, situat a la cantonada de la plaça —Prat de la Riba— amb el carrer de Sant Vicenç, on avui trobem una botiga d'esports.
- El 1890 s'inauguren les noves dependències municipals.⁹ Es tracta

³ Vegeu, en aquest mateix volum, l'article de Jaume Vilaginés *Mollet, dels primers documents medievals al s. XVIII. Fonts, reflexions i propostes*.

⁴ Excepcionalment hi ha alguns documents anteriors (s. XVII i XVIII) i tres pergamins medievals. El fons de la família Fonolleda conté dos pergamins del s. XV, datats el 1401 i 1408. El tercer pergami, que forma part del Fons Vera, no està datat però el seu estudi va determinar que era del s. XIV. La història d'aquest tercer pergami, que seria, ara per ara, el document més antic de l'AHMVA, és força curiosa. Josep Vera Aznar es dedicava a la venda de mobles. A finals de la dècada de 1970, va portar uns mobles a una masia de Gallecs. Al marxar, li van demanar si podia endur-se el mobiliari vells per llençar o cremar, però abans va mirar als calaixos i va trobar tres llibretes, amb data de 1672. A més a més, com a lligall de les llibretes, s'havia emprat el pergami medieval del s. XIV.

⁵ Malgrat això, la documentació anterior a la dècada de 1940 presenta llacunes importants. Vegeu, en aquest mateix volum, l'article de Dolors González *Els fons documentals de l'Arxiu Històric de Mollet del Vallès* (AHMVA).

⁶ En contraposició al fons municipal. Es tracta de fons de persones, associacions, fundacions, comerços, empreses... incorporats a l'AHMVA per donació.

⁷ També coneguda com Guerra de la Independència Espanyola.

⁸ Fèlix Ferran i Coll (1814-1895), prohom molletà, propietari de terres.

⁹ Segons la mateixa crònica abans citada: "El dia 16 d'agost últim, que era la festa major, es beneí amb tota solemnitat, pel senyor rector Mossen Damià Gumbert, la nova Casa Consistorial que ha fet edificar l'actual Ajuntament en la part sud de la Plaça" (Plantada, 1890).

de l'edifici històric que avui coneixem com "Antiga Casa de la Vila" o "Ajuntament Vell". Desconeixem en quines condicions es va fer el trasllat i si es va traslladar la totalitat de la documentació.

- Durant dècades, malgrat les noves instal·lacions, l'emmagatzematge no sempre va ser el més adequat i això cal sumar-hi la manca de disciplina arxivística. No serà fins a la dècada de 1980 quan l'arxiu municipal comença a prendre forma. El 1983 s'aprova la proposta de creació de l'AHMVA¹⁰ i es nomena el seu primer arxiver i, el 1986, s'integra a la xarxa d'arxius de la Generalitat.¹¹

L'altre arxiu molletà important, l'Arxiu Parroquial, va ser saquejat i, suposadament, destruït l'any 1936.

Mollet, un punt en el mapa

Un mapa és una representació gràfica on es representen, generalment a escala, elements d'un territori determinat. Un dels elements que sovint s'hi representen són les poblacions. Si agafem un mapa petit de Catalunya ens serà impossible ubicar totes les poblacions del país, de manera que situarem només les més grans o destacades. La pregunta és quan i qui decideix que Mollet té prou entitat com per aparèixer com un punt en un mapa.

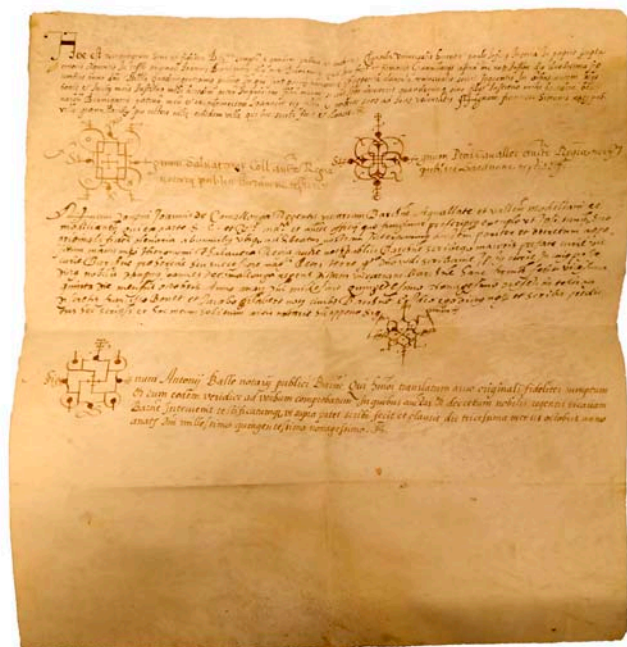


Figura 3. Un dels documents més antics que trobem al l'Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA) és el testament de Pere Bruniquer, un pergamí de 1401. Font: AHMVA, Fons Família Fonolleda

¹⁰ Aprovació de la Comissió Municipal Permanent, de 29 de setembre de 1983, ratificada pel Ple el 5 d'octubre de 1983.

¹¹ Avui, l'AHMVA forma part del Sistema d'Arxius de Catalunya (SAC) de la Generalitat de Catalunya i la Xarxa d'Arxius Municipals (XAM) de la Diputació de Barcelona.

La resposta la trobem en un mapa, d'autor incert, publicat a París el 1641, on es representen els territoris de Catalunya i Aragó, sota aquest mateix títol, *Catalogne et Aragon*.¹² Allà hi podem veure un puntet amb el nom de Mollet. Una de les coses que més crida l'atenció d'aquest mapa és que està invertit, és a dir, els mapes sempre es representen amb el nord a la part superior i, en aquest cas, el sud està a dalt. Sens dubte és la manera directa com, des de París, veien els territoris situats al sud dels Pirineus.

Un segle més tard, trobem el que podem considerar el primer plànol de Mollet, on es representen amb prou detall diferents elements geogràfics d'un territori centrat en la nostra població. El plànol es conserva a l'Arxiu de la Corona d'Ara-



Figura 5. Aquest és el que podem considerar el primer plànol de Mollet, datat entre 1724 i 1726. Font: ACA, Fons d'Ordres Religioses

gó. No hi consta ni l'autor ni l'any però aquest darrer es pot acotar pel fet que formava part d'un plec de documents, datats entre 1724 i 1726, que tracten d'un litigi, pel cobrament d'uns impostos, entre la cartoixa de Montalegre i les parròquies de Mollet i Santa Perpètua (Pérez, 2014). El plànol conté sobretot informació de detall de la ubicació de les fites que permeten delimitar les propietats i els límits municipals. També conté elements de referència com ara rius, muntanyes, planes, carreteres, camins, poblacions, masies... Com a curiositat, fixeu-vos que està en català per bé que ja s'havien imposat els Decrets de Nova Planta.



Figura 4. *Catalogne et Aragon* (París, 1641), el primer mapa conegut on apareix Mollet. Font: Institut Geològic i Cartogràfic de Catalunya (IGCC)

Mollet als periòdics,¹³ les primeres notícies

La primera notícia que coneixem, en la premsa escrita, on pa-

¹² Un exemplar es conserva a la Cartoteca de l'Institut Geològic i Cartogràfic de Catalunya (IGCC). El podeu consultar en línia a la Cartoteca Digital, dins de la Col·lecció de la Cartoteca.

¹³ Utilitzem el terme periòdic o publicació periòdica per referir-nos a qualsevol publicació que apareix amb una periodicitat determinada, ja sigui fixa o variable. Aquí trobem diaris, setmanaris, butlletins, revistes...

reix el nom de Mollet és de 1808 (Renedo, comunicació personal, 3 novembre 2022). En l'edició del 17 d'octubre, el *Diario de Barcelona* es fa ressò d'uns moviments de tropes durant la Guerra del Francès.

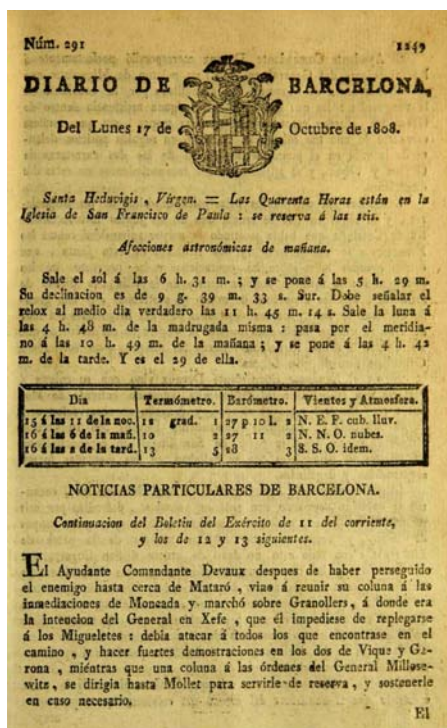


Figura 6. *Diario de Barcelona*, edició del 17 d'octubre de 1808, on trobem la primera referència de Mollet en la premsa escrita. Font: Arxiu de Revistes Catalanes Antiques (ARCA)

Serà aquesta guerra i, sobretot, l'anomenada Batalla de Mollet –21 de gener de 1810– el que centrarà l'atenció de la premsa. El *Diario de Cervera*¹⁴ informarà de la Batalla de Mollet en les edicions del 23, 29 i 30 de gener de 1810. També trobem notícies al *Diario de Mallorca*¹⁵ (2 i 3 de febrer i 3 de març), *Seminario Político de Mallorca*¹⁶ (8 i 15 de febrer i 22 de març), *Diario Mercantil de Cádiz*¹⁷ (25 de febrer), *Gazeta de la Regencia de España e Indias*¹⁸ (16 i 23 de març)... Fins i tot la premsa editada en llocs tan llunyans com *El Español*¹⁹ (30 d'abril) o la *Gazeta del Gobierno de México*²⁰ (10 de juliol) també parlaran de Mollet.

Acabada la Guerra del Francès ben poc es dirà de Mollet als periòdics. Això canviarà, de manera radical, a partir de 1881, quan Mollet tindrà, per primera vegada, corresponsal propi, en Vicenç Plantada.

13

Mollet, a l'enciclopèdia

A mitjans del segle XIX trobem, per primera vegada, el nom de Mollet en una enciclopèdia. El trobem en el volum XI, publicat el 1848, del *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar*, de Pascual Madoz. Es tracta d'una obra enciclopèdi-

¹⁴ Cervera (1808-1810). És un dels molts periòdics que sorgeixen amb motiu de la Guerra del Francès.

¹⁵ Palma (1808-1814). Més tard (1874, 1900 i 1953) sorgiran altres periòdics amb aquesta mateixa capçalera.

¹⁶ Palma (1809-1810). Alguns exemplars es publicaran sota la capçalera de *El Extraordinario, político mallorquín*.

¹⁷ Cadis (1802-1852)

¹⁸ Cadis (1810-1811)

¹⁹ Periòdic, publicat a Londres entre 1810 i 1814, sota la direcció del periodista i exiliat espanyol José M Blanco White.

²⁰ Amb diferents noms, serà el periòdic oficial del Virregnat de Nova Espanya i després de la independència (27 de setembre de 1821) ho serà del Govern Mexicà.

ca, de 16 volums, publicada entre 1845 i 1850, que, segons el mateix autor, fou el resultat de quinze anys, onze mesos i set dies de feina. Allà es relacionen, per ordre alfabètic, els indrets de l'estat espanyol i les seves colònies amb informació geogràfica, socioeconòmica i històrica.



Figura 7. Portada del volum XI (1848) del Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar, de Pascual Madoz, la primera referència de Mollet en una enciclopèdia. Font: Junta de Andalucía, Biblioteca Virtual

En el Madoz, tal com era conegut popularment aquest diccionari, podem llegir que Mollet era el cap de l'ajuntament amb els agregats de Gallecs i Parets.²¹ El clima

era sa i temperat. Les malalties més comunes, les febres intermitents. El terreny era de mitjana qualitat amb zones de regadiu. Es conreava blat, cànem, llegums, blat de moro i vinya. Tenia cent cinquanta cases, una església parroquial dedicada a Sant Vicenç, una escola pública per a nens i una, de privada, per a nenes. Hi havia una fàbrica de teixits de cotó. Creuava la població la nova carretera de Barcelona a Vic.²² Tres cop per setmana (dimarts, divendres i diumenge) arribava el correu de la capital.

Quan es va publicar el Madoz, Vicenç Plantada era un nen de nou anys, que després en convertiria en el pare del Mollet modern.

Mollet, les primeres imatges

La primera representació gràfica coneguda de la nostra població la trobem en el plànol de 1724-26 del qual hem parlat abans. Allà, hi ha dibuixades les poblacions, les masies i altres elements geogràfics. Ara bé, si ho mirem en detall ens adonarem que tots els dibuixos que conté són elements simbòlics, dibuixats només amb la intenció de facilitar la visualització dels elements geogràfics. Per tant, no representen cap realitat visual.

Caldrà esperar a finals de s. XIX per trobar elements gràfics que representin la realitat molletana del moment. El primer dibuix, del qual tenim constància, s'ha conservat a l'Arxiu del Centre Excursionista de Catalunya. Es tracta de l'acta, redac-

²¹ Entre 1385 i 1849, Mollet, Parets i Gallecs formaven part d'una mateixa universitat, nom que aleshores rebien els municipis.

²² Construïda el 1837. Observis que el ferrocarril encara no havia arribat a Mollet, ho farà el 1854.

tada per Josep Fiter i Inglès²³ (Barcelona, 1857-1915), de l'excursió realitzada a Mollet el 19 de gener de 1879. L'acta va acompanyada d'unes làmines amb dibuixos, del mateix Fiter (reproduïts a Pérez, 1996), on es veu can Borrell, la porta i diversos detalls de l'antiga església parroquial i un escut d'una casa de la Plaça.²⁴

Pocs anys més tard, trobarem les primeres il·lustracions publicades, dos gravats de Pau M Bertran,²⁵ que podem veure en el número 141, 31 de maig de 1886, de la revista *La Il·lustració Catalana*²⁶. Un del gravats correspon a la Plaça i, l'altra, a l'església de Gallecs.



Figura 8. Can Borrell, dibuix de Josep Fiter realitzat durant l'excursió a Mollet del 19 de gener de 1879. Font: Arxiu del Centre Excursionista de Catalunya



Figura 9. Gravat de Pau M Bertran publicat l'any 1886 a la revista *La Il·lustració Catalana*. En el peu del gravat només hi consta "plaça de Mollet", ja que durant molts anys va ser la única plaça de la població. L'observa l'antiga església parroquial i, a primer terme, l'antiga Casa de la Vila, que estava situada a tocar de les escales de l'Església i, per tant, en una ubicació diferent del que avui coneixem com l'antiga Casa de la Vila, construïda l'any 1890. En referència a la primera Casa de la Vila només tenim constància d'una frase descriptiva en un document de 1879: "los esbeltos finestrals de la antigua casa de la vila (siglo XIV) y adornats dels segles posteriors fins als comensaments dels XVI" (document reproduït a Pérez, 1996). Font: Arxiu de Revistes Catalanes Antigues (ARCA)

15

²³ És un dels pares de l'excursionisme català. El 1876, fou un dels cinc fundadors de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques. El 1878 es produirà una escissió, que donarà lloc a la creació de l'Associació d'Excursions Catalana. Els 1890, ambdues entitats es fusionaran per constituir el Centre d'Excursionista de Catalunya (CEC).

²⁴ Es refereix a la plaça Prat de la Riba, la primera i durant molt de temps la única plaça de Mollet.

²⁵ D'aquest personatge només sabem el que diu d'ell la mateixa revista:

Un dibuixant modest i estudiós es dona a conèixer en aquest número: D. Pau M Bertran. D'ell són els dos dibuixos que reproduïm, i que representen dos punts típics del nostre Vallès. No li falta bon cop d'ull i escrupolositat en la copia natural (p. 242).

A peu de dibuix només hi consta "plaça de Mollet" (p. 252) i "parròquia de Gallecs" (p. 253).

²⁶ Barcelona (1880-1894 i 1903-1917). Fou la primera revista gràfica catalana, que neix amb l'objectiu de divulgar, de manera visual, el patrimoni català en el context de la Renaixença.



Figura 10. Gravat de Pau M Bertran publicat l'any 1886 a la revista *La Il·lustració Catalana*. En el peu del gravat només hi consta "parròquia de Gallecs". Font: Arxiu de Revistes Catalanes Antigues (ARCA)

la família Pujol. Sota la signatura de J. B. Turull²⁷ coneixem una petita sèrie de targetes postals amb imatges de Montcada, Mollet i Martorelles, que situaríem cronològicament entre 1892 i 1905.²⁸ La família Pujol tenia un important fons fotogràfic, en plaques de vidre, que havia preservat al llarg de més d'un segle. Malauradament, el 2013, a causa d'un incident, el fons es va dispersar a mans de col·leccionistes privats. Malgrat això, poc abans, una part del fons es va poder digitalitzar²⁹ i està disponible a l'AHMVA. Es tracta de més d'un centenar de fotografies que per algunes anotacions podem situar, com a mínim, entre 1902 i 1912, per bé que les dates extremes podrien ser més

No sabem quines són les primeres fotografies relacionades amb Mollet. Probablement es tracti de personatges o famílies molletanes, retratades en algun estudi fotogràfic de Barcelona al llarg de la segona meitat del s. XIX. Per trobar fotografies dels carrers i els paisatges molletans caldrà esperar al tombar de segle. Aquí situaríem les targetes postals de Turull i les fotografies de



Figura 11. Targeta postal de J.B. Turull. Podem deduir que la fotografia va ser feta entre 1892 i 1905. Font: Xavier Colomé, *Bloc Montcada i Reixac, memòria d'un poble*

²⁷ Joan Baptiste Turull i Fournols (1877-1964), aficionat a la fotografia i fill d'una de les nissagues més influents en la vida econòmica, social i política de Sabadell. Va estiuar a Martorelles.

²⁸ Les primeres targetes postals no contenien imatges. La cara frontal era bàsicament un espai en blanc on s'escribia el missatge i la cara posterior només estava destinada a anotar les dades del destinatari. El 1892 apareixen les primeres targetes postals il·lustrades, amb una imatge a la cara frontal que no ocupava la totalitat de la postal, ja que el missatge s'escribia al voltant de la imatge. L'altra cara es continuava destinant exclusivament per anotar les dades del destinatari. El 1902, a Anglaterra, apareixen les primeres targetes postals tal com les coneixem avui: la cara frontal ocupada per una imatge i la cara posterior dividida en dues parts, una per al missatge i, l'altra, per a les dades del destinatari. El 1905, la Unió Postal Universal va decidir que tots els països del món adoptessin aquest mateix criteri.

²⁹ Gràcies a Lluïsa Pujol i Pinillos, besneta de l'autor de les fotografies.



Figura 12. Can Pujol, al carrer de Sant Llorenç. Fotografia del molletà Vicenç Pujol realitzada el maig de 1902. Font: AHMVA, Fons família Pujol

àmplies. Les fotografies s'atribueixen a Vicenç Pujol i Mutgé, molt aficionat a la fotografia i alcalde de Mollet entre 1885-87 i 1894-95. Molt probablement, Vicenç Pujol és el primer fotògraf molletà i també el primer molletà que va tenir un aparell de fotografiar.

Finalment, les primeres imatges en moviment, conegudes de Mollet, corresponen a un negatiu de nitrat, d'uns tres minuts de durada, conservat a la Filmoteca de Cata-



Figura 13. Fotogrames del primer film conegut de Mollet, dècades de 1920-30. Font: Filmoteca de Catalunya

lunya, amb imatges de Mollet (cal Pinyonaire i la Marineta) i també d'altres poblacions que, de moment, no s'han pogut identificar. La cronologia se situaria en les dècades de 1920-30.

Recerca. Des de quan?

Fins aquí hem vist documents que tenen, majoritàriament, una finalitat notarial o administrativa, per situar Mollet en un mapa, delimitar unes finques, realitzar un cens, establir les condicions d'un testament, una permuta, una donació, etc. Es tracta de documents valuosíssims, ja que ens aporten informació, però en cap cas tenen com a objectiu donar a conèixer una recerca.

Vicenç Plantada, el primer estudiós, erudit i cronista 17

Vicenç Plantada i Fonolleda (Mollet del Vallès, 1839-1913), veterinari i mestre de professió, és la primera persona, de la qual tenim constància documental, que s'interessa per conèixer i donar a conèixer el seu poble, el territori, la gent, la història, la cultura, els costums, la llengua... És el primer estudiós i erudit molletà.

Fill d'una família benestant, propietària de terres, estudiarà per veterinari a Saragossa i, després, per mestre, a Barcelona. El 1864, amb vint-i-cinc anys, retorna a Mollet per exercir, de manera simultània, ambdues professions, que ja mai més abandonarà. L'any següent, el 1865, funda l'Estudi Vell, la primera escola privada de nois de Mollet. Una escola molt ben considerada, catòlica, catalanista i pedagògicament innovadora.



Figura 14. Fotografia de Vicenç Plantada. Font: AHMVA

18

Plantada sempre serà un home arrelat a la terra, per tradició familiar, pels estudis de veterinària i per les ganes de contribuir a la modernització de l'agricultura i el benestar animal. Trobarà solució a diferents malalties animals, innovarà en la alimentació i la higiene veterinàries, vetllarà per eradicar el maltractament innecessari als animals, defensarà l'empelta amb ceps americans com a millor solució per controlar la plaga de la fil·loxera, lluitarà de manera incansable per la mecanització de les feines del camp, serà pioner en l'entubat metàl·lic de pous... i, fins i tot, s'obsessionarà en trobar un sistema per combatre les tempestes i les pedregades. Per la seva curiositat innata serà també un molt bon observador dels siste-

mes naturals, fet que es traduirà en estudis en l'àmbit de la catalogació dels vertebrats vallesans.

El coneixement profund del territori i la seva gent el van empènyer a fer una molt bona recopilació del folklore baixvallesà: cançons populars, jocs infantils, contes, tradicions, llegendes...

A partir de 1875, ocuparà, de manera intermitent, càrrecs de responsabilitat política en el consistori molletà. El 1880, se submergirà de ple en el catalanisme polític de la mà de l'excursionisme, on participarà, aquell mateix any, en el Primer Congrés Catalanista, organitzat per Valentí Almirall. El 1892, serà el representant del Baix Vallès a les Bases de Manresa i, el 1895, crearà el Centre Català de Mollet.³⁰ Plantada aprofitarà l'associacionisme cultural i polític del país per situar Mollet a l'escena catalana, gràcies a una incansable capacitat de treball, una gran vitalitat associativa i una innata capacitat comunicativa i narrativa.

En aquest sentit, el llegat escrit de Plantada és extens i de gran valor historiogràfic. Val a dir que començarà a publicar tard, el 1880, a l'edat de quaranta-un anys, però a partir d'aquí continuarà, de manera incansable, fins un any abans de la seva mort, el 1913.

La majoria d'escrits publicats, al llarg d'aquests trenta-dos anys, queden perfectament recopilats en els dos volums de les *Obres completes de Vicenç Plantada* (Pérez, 1997 i Pérez, 1998). A hores d'ara, sabem amb certesa que va escriure 485 cròniques, 198 articles, 3 monografies,

³⁰ Vegeu, en aquest mateix volum, l'article de Joan Armangué *Vicenç Plantada i el Centre Català de Mollet del Vallès (1895-1898)*.

un aplec amb 80 corrandes³¹ i 4 manuscrits no publicats. Als quals, molt probablement, caldria afegir un bon grapat de publicacions sense signar,³² que tot sembla indicar que serien atribuïbles a ell (Álvarez, comunicació personal, 2018).

Els primers escrits de Plantada, publicats el 1880, són dos llibrets —ell els anomenava “obretes”— que podem considerar com els primers llibres que publica un molletà: *Algunos amigos intimos del agricultor* (Plantada, 1880a) i *Teorías para impedir la formación del granizo y el desarroyo del*

viento en los días tempestivos (Plantada, 1880b).

A partir de 1881 començarà a publicar, de manera regular, en la premsa escrita. Es convertirà així en el primer cronista i corresponsal de premsa de Mollet i el Baix Vallès. La primera crònica la publica al periòdic *La Renaixensa*,³³ concretament el 3 de març de 1881 i “fa referència a les associacions per a protegir els nius d’ocells. Explica que a Mollet ja funciona una societat infantil d’aquesta mena” (Pérez, 1997, p. 74). Poc després, el 27 de març de

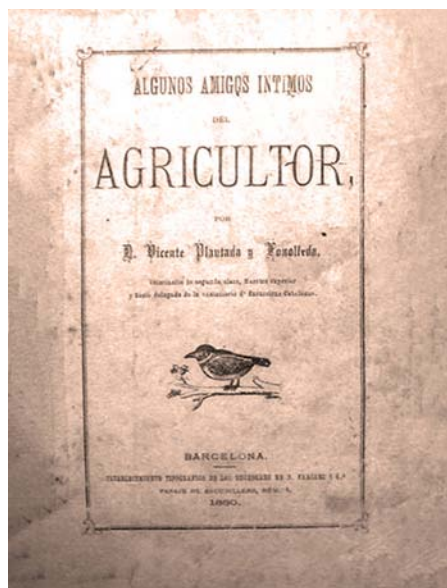


Figura 15. Portada d'*Algunos amigos intimos del agricultor* (esquerra) i làmina interior il·lustrada de *Teorías para impedir la formación del granizo y el desarroyo del viento en los días tempestivos* (dreta). Els primers llibres que publica un molletà: Vicenç Plantada, 1880. Font: Pérez (1998)

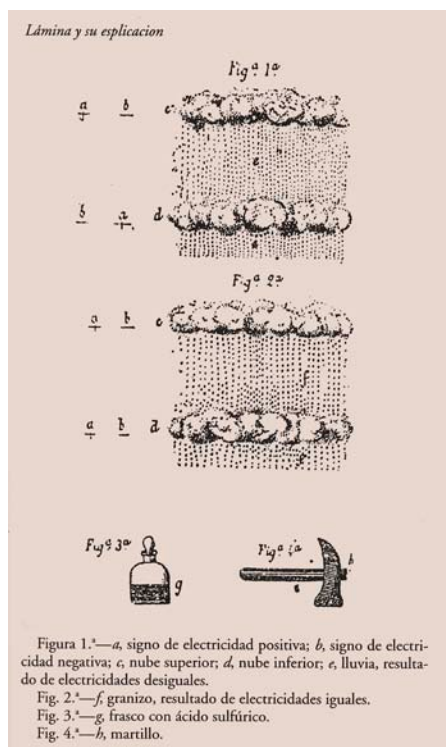


Figura 1.ª—*a*, signo de electricidad positiva; *b*, signo de electricidad negativa; *c*, nube superior; *d*, nube inferior; *e*, lluvia, resultado de electricidades desiguales.

Fig. 2.ª—*f*, granizo, resultado de electricidades iguales.

Fig. 3.ª—*g*, frasco con ácido sulfúrico.

Fig. 4.ª—*h*, martillo.

³¹ “Conjunt de vuitanta corrandes o cançons populars breus aplegades per Vicenç Plantada i conservades a l’arxiu del folklorista Rossend Serra i Pagès, dipositat actualment al monestir de Montserrat” (Pérez, 1998, p. 221).

³² AHMVA, Fons Vicenç Plantada i Fonolleda

³³ Barcelona (1871-1905)

1881, també es convertirà en redactor habitual del periòdic especialitzat en temes agraris *L'Art del Pagès*.³⁴ Finalment, pel que fa a la faceta periodística, cal també destacar les cròniques publicades, a partir de 1886, al periòdic *La Veu del Vallès*.³⁵ Gràcies a les cròniques escrites, de manera incansable, entre 1881 i 1912, tot el país va saber de Mollet i avui constitueixen una font d'informació excepcional dels fets més destacats d'aquell Mollet de tombar de segle.



20



Figura 16. Capçaleres de *La Renaixensa* (a dalt), *L'art del Pagès* (al centre) i *La Veu del Vallès* (a baix), els principals periòdics on Vicenç Plantada va publicar. Font: Generalitat de Catalunya, Premsa Digitalitzada, AHMVA i AMGr

El 1893 publica la seva obra més emblemàtica *Geografia local de Mollet del Vallès*: ab noticia geogràfic-escolar dels pobles dels encontorns y son mapa topogràfic, que podem considerar el primer llibre sobre Mollet, on es descriu com era aquell poble de “16 carrers, 1 plaça i 2012 habitants” (Plantada i Payà 1893). El llibre també conté informació dels municipis que configuren el Baix Vallès i inclou el primer mapa topogràfic, de detalls, d'aquest territori. Aquest mapa és la contribució de Josep Payà i Raurich (Armangué, comunicació personal, 2021), que signa el llibre conjuntament amb Plantada. Payà arriba a Mollet el 1891 en qualitat de mestre de l'Escola Pública de Nois, on exercirà fins a la seva mort, el 1893 (Armangué, comunicació personal, 2021). Aquest mestre també és l'autor del llibre *Método para la enseñanza del lenguaje en las regiones donde no es la materna la lengua oficial del estado* (Payà, 1891).³⁶

Un altre amic i col·laborador destacat de Plantada és Francesc Maspons i Labrós (Granollers, 1840 - Bigues, 1901), un personatge destacat i influent de la Catalunya de la segona meitat del segle XIX. Maspons visitarà Mollet amb regularitat i assessorat per Plantada escriurà alguns articles, d'entre els que destaca *De Mollet á Bigas* (Maspons, 1883), on descriu el paisatge arqueològic i legendari del Vallès a partir del record d'una excursió que va fer la vigília de Sant Joan de 1881.³⁷

³⁴ Barcelona (1877-1918)

³⁵ Ripollet (1896-1897) i Granollers (1898-1905 i 1919)

³⁶ Sabem que abans de morir estava preparant un altre llibre: *Bocetos de una escuela libre*.

³⁷ Vegeu Armangué (2021b) i, en aquest mateix volum, l'article del mateix autor *Arqueologia llegendària a Mollet del Vallès*. Vicenç Plantada i Francesc Maspons, dos excursionistes folkloristes (1882-1883).

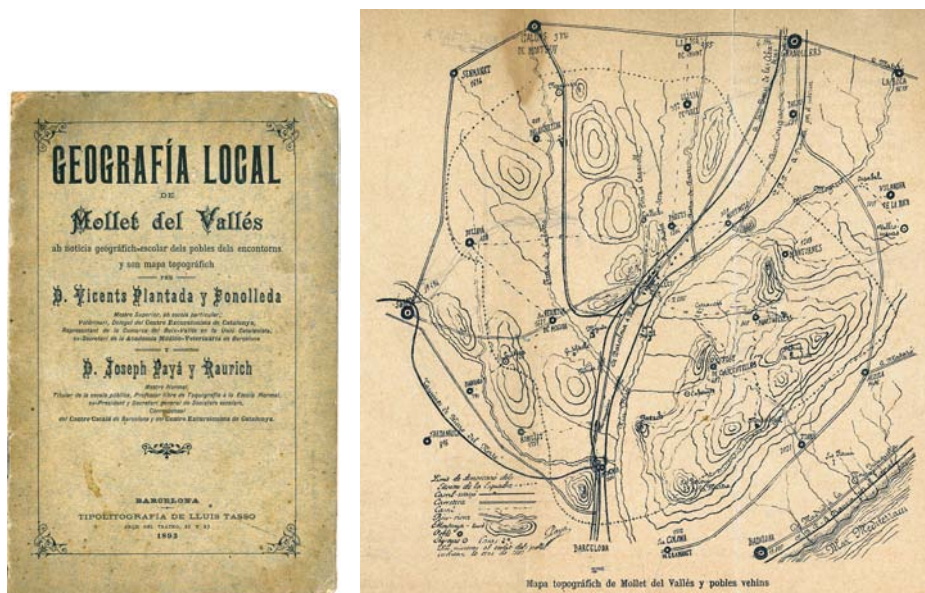


Figura 17. Portada (esquerra) i mapa (dreta) del primer llibre sobre Mollet: *Geografía local de Mollet del Vallés*: ab notícia geogràfic-escolar dels pobles dels encontorns y son mapa topogràfic, de Vicenç Plantada i Josep Payà, publicat el 1893. Font: Museu Abelló

21

Cal dir que Plantada –a l'igual que Payà o Maspons– sempre publicarà fora (Barcelona, Granollers, Sabadell...), ja que a Mollet era impossible fer-ho, no hi havia ni cap periòdic ni cap impremta.

Els primers literats, poesia i teatre

Probablement mai arribarem a saber qui van ser els primers literats molletans, aquells que, de manera anònima, van agafar paper i poma per fer art amb les lletres. Ara bé, si que podem conèixer els primers que en van deixar constància documental. En aquest sentit, les primeres referències les trobem en el periòdic *La Veu del Vallès*. El 1897, aquest diari publica sis poemes d'autors molletans:

- 7 de febrer (núm 9, p. 6). “Ja s'acosta”, de Joan Santamaria i Vinyals, que de vegades signa amb el pseudònim de J. Mistos (Arimon, 1990). El seu germà era Narcís Santamaria i Vinyals (Arimon, 2006), alcalde de Mollet de 1899 a 1906.
- 21 de març (núm 15, pp. 6-7). “La reina del Vallès”, dedicat a J. Mistos i signat per “Els de la Pepeta de Mollet”.
- 30 de maig (núm 25, pp. 6-7). “Lo poble de Mollet”, d'Anton Vanlló.³⁸
- 10 d'octubre (núm 44, p. 3). “Forsa Bruta”, de Joan Santamaria i Vinyals.
- 19 de desembre (núm 54, p. 2). Sense títol, de “Un fill del Vallès (Mollet)”.

³⁸ Segons Arimon (1990) es tracta d'Anton Ventalló. Aquest poema es va tornar a reproduir en el programa de Festa Major de 1946.

- 19 de desembre (núm 54, pp. 7-8). “A las noyas de Ripolllet”, de Joan Santamaria i Vinyals.

Aquest buidatge correspon només a l'any 1897 –el primer any on trobem autors molletans– però la contribució literària molletana a *La Veu del Vallès* tindrà continuïtat. En aquest sentit, l'autor més prolífic és, sense cap mena de dubte, Joan Santamaria i Vinyals. Per pocs mesos però és el primer poeta que publica els seus versos i també el primer que sabem que escriu una obra de teatre *L'aucellot de rapinya*, representada a la Societat La Pau el 15 d'abril de 1900 (Arimon, 2006).³⁹

Els primers periòdics editats a Mollet⁴⁰

Com hem vist, en temps d'en Plantada, Payà, Maspons o Santamaria era impossible publicar a Mollet, no hi havia cap periòdic ni cap impremta.

El primer periòdic molletà apareix el 1909. Es tracta de *La Voz de Mollet*, escrit en castellà i editat per l'entitat que apareix en el subtítol de la capçalera: *Organo de la “Fraternidad Republicana”*, semanario de avisos y noticias. No sabem quants números es van publicar, ja que només coneixem, preservat a l'AHMVA, el número 3, de 8 d'agost de 1909.⁴¹ Aquest número consta de quatre pàgines, amb articles d'opinió, notícies, tres poesies i una pàgina sencera d'anuncis publicitaris.



Figura 18. *La Voz de Mollet*, el primer periòdic molletà. Font: AHMVA

Poc després, l'11 de març de 1911, es posava en marxa el primer informatiu municipal,⁴² gratuït i en català. Es tracta de *El Bon Molletà*, que portarà per subtítol de capçalera: *Defensor dels interessos morals y materials de Mollet*. Segons conta en el periòdic, “es publica d’una a dues vegades al mes”.

Aquestes dues iniciatives, pioneres de la premsa molletana, tindran una vida efímera, inferior a un any. Els periòdics que els succeiran tindran també una vida molt curta: *El Pueblo* (1911-1912), *El Bernat Pes-*

³⁹ Segons notícia publicada en l'edició del 15 d'abril (núm 175, p. 7) de *La Veu del Vallès*.

⁴⁰ Vegeu, en aquest mateix volum, l'article de David Santos Més d'un segle de publicacions periòdiques molletanes (1909-2022).

⁴¹ Malgrat la incertesa, el més probable és que aquest fos el darrer número.

⁴² Al capdavant de la corporació hi havia Francesc Coll i Saladrigas (Mollet del Vallès, 1859-1931), alcalde de 1910 a 1912.

caire (1916), *El Vit de Bou* (1916) i *La Defensa* (1918). Caldrà espera fins a la dècada de 1920 per trobar una iniciativa sòlida i de recorregut: *Nostre Ideal* (1922-1936), editat pel Centre Catalanista de Mollet. *Nostre Ideal* serà també el primer periòdic imprès a Mollet,⁴³ concretament a l'Impremta J. Cabiscol.

Durant la dècada de 1930, sorgiran moltes noves iniciatives per bé que la majoria amb un recorregut molt curt: *Lluita* (1930-1933), editat pel Centre Catalanista Republicà; *Ros i Campaña i Voluntat*⁴⁴ (1930), butlletí intern de la fàbrica de Can Mulà; *El despertar del Vallès* (1931), editat pel Sindicat d'Oficis Varis de Mollet - Centre Racionalista; *Nostra Veu* (1931-1936), editat pel Foment de la Sardana; *Excursionisme* (1933-1936), editat pel Grup Excursionista Fotogràfic de Mollet del Vallès; *Una Revista Més* (1933), editat per l'entitat Art i Esport Mollet; *Realitats* (1933-1934); i *Inquietuds* (1937-1938),⁴⁵ editat per l'Associació de Pares d'Alumnes de les Escoles de Mollet.

Un dels motius a tenir en compte alhora d'interpretar la brevetat de la majoria de periòdics és que molts d'ells estan editats per entitats polítiques en temps d'eleccions. Els periòdics eren part de la campanya electoral, de manera que fetes les eleccions deixaven de publicar-se (Suñé, 1951).

Joan Ambrós, referent cultural i literari

Joan Ambrós i Lloreda (Mataró, 1906 - Abbeville, 1992), de professió manyà i paleta, esdevindrà el principal referent cultural i literari del Mollet de les dècades de 1920 i 1930 i, més tard, també ho serà des de l'exili a França.

Va néixer a Mataró però quan tenia pocs anys la seva família es trasllada a Mollet, on el jove Ambrós arrelarà amb força i es convertirà en un incansable activista cultural i polític.

El 1927, de ben jove, amb divuit anys, començarà a escriure cròniques al periòdic barceloní *La Nau*,⁴⁶ on es convertirà en el corresponent de Mollet. També publicarà algunes cròniques al també periòdic barceloní *La Publicitat*.⁴⁷ A Mollet, escriurà sobretot articles d'opinió a *Nostra Veu*, el butlletí de Foment de la Sardana. Els primers poemes i sardanes coneguts són, respectivament de 1933 i 1934.

La guerra i l'exili suposaran un obligat parèntesi de baixa producció literària. A partir de 1950 reprenen la publicació de poemes i sardanes i a partir de 1964 esdevindrà redactor habitual a *Plançó*⁴⁸ i sobretot a *Mai no morirem*.⁴⁹

La figura i l'obra d'Ambrós queden perfectament perfilades en el llibre *Joan Ambrós i Lloreda. Per Catalunya i la Llibertat* (Corbalán i Garcia-Mo-

⁴³ Els anteriors periòdics editats a Mollet s'havien imprès sempre a Granollers. Desconeixem si des de l'inici (núm 1, agost de 1922), *Nostre Ideal* ja s'imprimia a Mollet, ja que el primer exemplar conegut, preservat a l'AHMVA, és el núm 51, del 22 de setembre de 1928. Allà apareix "Imp. J. Cabiscol - Mollet".

⁴⁴ Es tracta de la mateixa publicació amb un canvi de títol en la capçalera.

⁴⁵ L'únic periòdic que sorgeix durant la Guerra Civil.

⁴⁶ Barcelona (1927-1933)

⁴⁷ Barcelona (1922-1939)

⁴⁸ Zuric (1963-actualitat), editat per Casa Nostra, Associació de Gent de Parla Catalana a Suïssa.

⁴⁹ Angulema (1952-1986), editat pel Casal Català d'Angulema (França).

reno, 2002), sense oblidar altres publicacions que el complementen (Suárez, 2000; Corbalán i Lardín, 2000; García-Moreno, 2007; Fort, 2018; Fort, 2021a; Fort, 2021b).⁵⁰

Més enllà d'Ambròs, en el Mollet de les dècades de 1920 i 1930 també trobem un bon grapat de poemes, de diversos autors, publicats en els periòdics de l'època. En l'àmbit teatral, sabem que es van representar obres escrites per autors locals (Arimon, 1990): *Sabates noves* (1931), de Lluís Milà; *Savoy-Mollet-Revue* (1931), *El Secret* (1932) i *Una revista més* (1933), de Frederic Ros Chacón; i *L'anonim* (1932), de Joan Mayol.

I després de la guerra, què?

24 Al daltabaix de la guerra caldrà afegir la repressió franquista. Un dels exemples més evidents el trobem en les publicacions periòdiques. Des de 1909 –quan sorgeix el primer periòdic molletà– fins a 1939 comptabilitzem quinze publicacions periòdiques editades a Mollet,⁵¹ en un període de trenta anys. Durant els trenta-sis anys de dictadura només n'apareixeran sis.

La primera publicació de la dictadura és un llibret titulat *Días de fe y patria*, publicat l'any 1941 pel consistori molletà, quan era alcalde Simeó Rabasa i Singla (Prats de Rei, 1901 - Mollet del Vallès, 1988).⁵² El llibret es presenta el 14 d'abril amb motiu de “la solemne bendición e inauguración del Nou Templo Parroquial⁵³ y del Paseo de la Victoria”.⁵⁴ El llibret, que apareix quinze dies abans de la dimissió de Rabasa com alcalde, és una exaltació del règim, la fe catòlica i les obres portades a terme per ell en temps rècord i situació econòmica precària. Allà es desglossen els costos de les obres i com es van sufragar.⁵⁵ Més enllà d'aquests elements propagandístics, el llibret conté una poesia de Joan Aliguer titulada “Fe y Patria”; un article tècnic de Fernando Vilagut, l'enginyer que va dirigir les obres de cobriment del torrent Caganell; i un extens article sobre la història de Mollet “Bosquejo bibliográfico de Mollet” signat per B.P.⁵⁶ Aquest darrer article es fonamenta totalment en l'obra de Plantada i fa constants referències a ell. El defineix com “un buen amigo nuestro, hijo de esta

⁵⁰ Vegeu també, en aquest mateix volum, l'article d'Oriol Fort *Joan Ambròs i Lloreda (1906-1992), cròniques, articles i poemes*.

⁵¹ La majoria, per associacions culturals o polítiques

⁵² Rabasa va ser alcalde de Mollet del 28 de gener de 1939 a l'1 de maig de 1941. El llibre es presenta el 14 d'abril de 1941, de manera que s'elabora i es presenta durant el seu mandat.

⁵³ Primer, els saqueigs (1 de febrer i 22 de juliol de 1936); després, l'enderrocament (setembre de 1936 - febrer de 1937); i, finalment, la construcció de la nova església (l'acta solemne de col·locació de la primera pedra té lloc el 2 de juliol de 1939 i la inauguració el 14 d'abril de 1941) constitueixen un dels passatges més foscos de la història de Mollet del s. XX.

⁵⁴ Exactament amb les mateixes dates de col·locació de la primera pedra (2 de juliol de 1939) i inauguració (14 d'abril de 1941) que l'església, tenen lloc les obres de cobriment del torrent Caganell, en el tram comprès entre la carretera (av. de Jaume I) i la central de transformació d'energia elèctrica que hi havia aproximadament on avui conflueix el carrer d'Anselm Clavé.

⁵⁵ Aportacions d'empreses i veïns, voluntàries en alguns casos i obligatòries en molts d'altres.

⁵⁶ Pensem que es tracta de Bonaventura Puigcercós, inspector municipal de sanitat.

villa y de cultura respetable” (...) “el cultísimo maestro nacional de primera enseñanza y veterinario, hijo de Mollet, don Vicente Plantada y Fonolleda”. També deixa ben palès que des de Plantada ningú més s’ha preocupat per la recerca i tot el que sabem és gràcies a ell. Per justificar que no es disposen d’estudis posteriors a Plantada diu: “Mollet no es precisamente, que nosotros sepamos, una de las poblaciones que más haya incitado

a individuos bibliófilos y hasta bibliómanos, a su estudio”.

També sabem (Suñé, 1951) de la publicació de dos llibrets per iniciativa particular: *Nociones fundamentales para el buen desarrollo del niño, durante la primera infancia* (1945), del metge Jaume Feliu; i *Fórmula sencillísima para saber repartir todas las sardanas* (1947), de Josep Cluet. A aquests cal afegir *Manual practico del ciclista. El arte de conservar y reparar su bicicleta* (1948),⁵⁷ de Simeó Rabasa.

El buit informatiu deixat per la desaparició total de les publicacions periòdiques molletanes es cobrirà des de Granollers amb el setmanari *Vallés*.⁵⁸ En l’edició del 6 d’agost de 1944 trobem una crònica sobre Mollet⁵⁹ signada per “José Molas Rupelo, Jefe local del Movimiento”. A partir d’aquest moment, la col·laboració de Molas continuarà, de manera incansable i puntual, fins a finals de 1976. Al llarg d’aquest trenta-dos anys serà el corresponsal de Mollet i escriurà, de manera incansable i puntual, centenars de notícies, que constitueixen una aportació imprescindible per conèixer una de les visions del Mollet del franquisme.⁶⁰ Josep Molas i Rupelo (Barcelona, 1897 - Mollet del Vallès, 1991) va ser un personatge molt conegut a Mo-

25



Figura 19. Portada de *Días de fe y patria*, publicat l’any 1941 pel primer consistori municipal franquista. Font: AHMVA

⁵⁷ El 1986 se’n farà una segona edició.

⁵⁸ El 28 d’agost de 1940 es publica el primer número del setmanari *Estilo* (Granollers, 1940-1942), d’ideologia falangistocatòlica. En la mateixa línia ideològica d’afinitat al règim, a partir de l’edició de l’1 de març de 1942 passarà a dir-se *Vallés* (Granollers, 1942-1977). Finalment, amb una línia ideològica renovada que l’allunya de les etapes anteriors, a partir de l’edició del 30 d’abril de 1977 passa a dir-se *Revista del Vallés* (Granollers, 1977-2013).

⁵⁹ Abans d’aquesta crònica, les notícies sobre Mollet es limitaven bàsicament als resultats de les competicions esportives, alguna festivitat i, excepcionalment, algun esdeveniment important, com ara la inauguració de la nova església i el cobriment del torrent Caganell (edició del 20 d’abril de 1941).

⁶⁰ Vegeu, en aquest mateix volum, l’article de M Àngels Suárez *El Mollet del franquisme a través de les cròniques de Josep Molas (1944-1977)*.

llet, ideològicament controvertit⁶¹ i alhora respectat. Un personatge nascut a Barcelona, que arribarà a Mollet l'any 1929 per ocupar la direcció⁶² de la fàbrica tèxtil de Can Fàbregas, càrrec que exercirà fins a la seva jubilació, el 1967. Sempre viurà a Sant Fost de Campsentelles però participarà, de manera intensa, en la vida associativa de Mollet (l'Escola de Formació Professional, l'Economat Laboral, la Societat de Socors Mutus, el Casal Cultural, etc.). El periodisme va ser una de les seves grans passions.



26

Figura 20. Vallés, edició del 6 d'agost de 1944, en la que Josep Molas debuta com a corresponsal de Mollet. Font: Arxiu Municipal de Granollers (AMGr)

La recuperació de les publicacions periòdiques molletanes serà lenta i discreta: el 1944, el Club Muntanyenc edita el seu butlletí intern (Arimon, 1990); el 1949, apareix *Sembra* (1949-1957), editat pel

Centre Parroquial; el 1950, sorgeix el butlletí del Club Recreatiu de Mollet i per aquell mateix moment *Enceste*, editat pel Club de Baloncesto Mollet (Suñé, 1951); el 1951, neix *Amistad* (1951-1955), editat per l'Associació d'Antics Alumnes de l'Acadèmia Mollet. De totes aquestes publicacions sobresurt, per la qualitat i durada, *Sembra*,⁶³ amb escrits de Mn. Josep Estevadeordal, Josep M Suñé, Joan Aliguer..., que ens retraten la vida religiosa, social i cultural d'aquell Mollet.

Josep M Suñé i Jordi Solé Tura, academicisme i projecció de ciutat

Josep M. Suñé i Arbussà (Mollet del Vallès, 1928 - Barcelona, 2017) i Jordi Solé Tura (Mollet del Vallès, 1930 - Barcelona, 2009), dos molletans il·lustres⁶⁴ el talent acadèmic dels quals els va dur lluny de Mollet però mai van oblidar la seva població.

Suñé, de jove, sempre es va interessar per l'arqueologia, la història, la cultura i la vida associativa del seu poble. Podem considerar-lo el creador i l'ànima de la revista *Sembra*, on va escriure nombrosos articles.⁶⁵ Va estudiar per mestre i farmàcia. El 1955, obté el doctorat en farmàcia i, el 1958, aconsegueix

⁶¹ D'una banda, va ser el cap del Movimiento a Mollet de 1940 a 1949 i alcalde de Sant Fost de Campsentelles de 1942 a 1952. D'altra, un activista i mecenes de la cultura i la llengua catalanes, subscrit a la Fundació Bernat Metge i soci d'Òmnium Cultural (Pérez 2012; Pérez, 2015).

⁶² Havia obtingut el títol de director d'indústries tèxtils a l'Escola Industrial de Barcelona (Pérez, 2012; Pérez 2015).

⁶³ Vegeu, en aquest mateix volum, l'article de David Santos *Més d'un segle de publicacions periòdiques molletanes* (1909-2022).

⁶⁴ Són molletans il·lustres les personalitats distingides amb la Medalla de la Ciutat, un reconeixement al prestigi professional i al seu molletanisme. També han obtingut aquesta distinció el pintor i col·leccionista Joan Abelló i Prat (Mollet del Vallès, 1922 - Barcelona, 2008), el músic i compositor Josep Solà i Sánchez (Mollet del Vallès, 1930 - Barcelona, 2009) i l'actor Josep M Pou i Serra (Mollet del Vallès, 1944).

⁶⁵ Anys més tard, també publicarà a la revista *Notes*.

una càtedra a la Universitat de Granada. Tindrà una vida acadèmica brillant i es convertirà en un dels referents de la història de la farmàcia a Espanya. L'any 2000, fa donació a l'AHMVA d'un important fons personal relacionat amb Mollet, format per uns 12.000 documents, on trobem escrits, revistes... i sobretot cartells i programes sobre la vida cultural, esportiva i religiosa, que havia recopilat al llarg de la seva vida. Aquest fons, conjuntament amb un altre de característiques similars però encara més gran —el Fons Martí Pou i Torrents (Mollet del Vallès, 1909-1990),⁶⁶ format per més de 30.000 documents—, constitueix la principal font d'informació per saber com es vivia i com era el dia a dia del Mollet del segle s. XX.

Jordi Solé Tura (Mollet del Vallès, 1930 - Barcelona, 2009), amb dotze anys, va haver de deixar els estudis per posar-se a treballar. Compaginarà la feina de forner amb estudiar per lliure, la pràctica de l'esport i l'activisme cultural i associatiu molletà. Escriurà alguns articles i poemes al butlletí del Club Recreatiu de Mollet i a la revista *Amistad*. Farà mans i mànigues per reprendre els estudis acadèmics i recuperar el temps perdut. El 1967, en temps rècord, obté el doctorat i publica el llibre *Catalanisme i revolució burgesa. La síntesi de Prat de la Riba* (Solé Tura, Jordi, 1967), basat en la seva tesi doctoral. A partir d'aquí seguirà una intensíssima vida acadèmica, intel·lectual i política. A partir de 2008, en diferents fases, el seu ex-

tensíssim fons personal s'incorpora a l'AHMVA.

Tímida represa literària sense continuïtat

Amb més o menys intensitat, a la dècada de 1950, la poesia tornarà a estar present a les publicacions periòdiques molletanes.

També s'estrenaran noves obres teatrals d'autors molletans (Arimon, 2006): *La fira del meu poble* (1948), de Francesc Dalmau; *Art i esport* (1950), *Trist retorn* (1950), *Assaig al Centre* (1955), *El fill que torna* (1957), *L'herència i la conseqüència* (1957) i *El cercle no està tancat* (1958), de Joan Solé Tura⁶⁷; *Carn i*

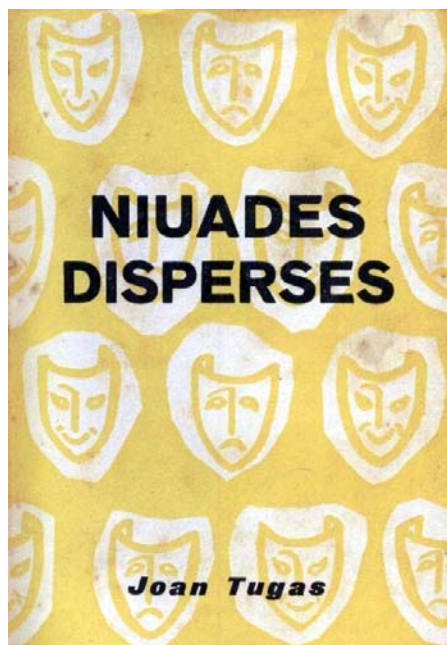


Figura 21. *Niuades disperses*, comèdia dramàtica en tres actes de Joan Tugas i Parera, el primer molletà que publica la seva obra literària, l'any 1957. Font: Uniliber.com, libros y coleccionismo

⁶⁶ Pare de l'actor i Medalla de la Ciutat Josep M. Pou.

⁶⁷ Germà gran de Jordi Solé Tura.

ungla (1956), *Niuades disperses* (1957) i *El refugi de les àguiles* (1959), de Joan Tugas; i *Aquesta casa és una vinya* (1957), d'Anton Puigdomènech, el *Ton pelat*. Cal dir que dues de les obres teatrals de Joan Tugas seran publicades per l'editorial Nereida de Barcelona (Tugas, 1957 i Tugas 1959). D'aquesta manera, Joan Tugas serà el primer molletà que veurà publicada la seva obra literària en un llibre.⁶⁸

El 1961 es publica *L'hora del te* (Abelló, 1961),⁶⁹ l'única obra literària del pintor i col·leccionista Joan Abelló i Prat (Mollet del Vallès, 1922 - Barcelona, 2008). Es tracta d'unes memòries on l'autor recorda i elogia les trobades a can Pellicer,⁷⁰ lloc de debat i tertúlia d'artistes i intel·lectuals.

28

Aquesta tímida represa literària que apuntava la dècada de 1950 no tindrà continuïtat, desaccelerarà i tocarà fons a les dècades de 1960 i 1970. Més enllà d'alguns poemes que veuen la llum gràcies a les publicacions periòdiques, només tenim constància de l'autoedició d'un petit opuscle titulat *Costums i cassos històrics en vers, del Mollet antic. Diumenge de Rams en la església vella de Mollet* (1973), de Feliu Ventalló; i el llibre *La història*

festiva de Mollet (Joan de Can Català, 1976).⁷¹

I després de la transició, què?

La represa de les llibertat democràtiques, en l'àmbit editorial molletà, no es començarà a notar fins a la dècada de 1980.

El primer símptoma manifest de canvi el trobem amb l'aparició, el febrer de 1980, de *l'Informatiu Mollet*⁷² (1980-1988),⁷³ editat per l'Ajuntament, quan era alcaldessa Anna Bosch i Pareras (el Figueró, 1950-2009).

Les publicacions periòdiques seran, sense cap mena de dubte, les primeres grans beneficiades de l'obertura de les llibertats. Només a la dècada de 1980 apareixeran una quinzena de capçaleres, entre periòdics independents i butlletins interns d'associacions i entitats. A partir d'aquí, la proliferació serà exponencial.⁷⁴

La publicació de llibres també es reprendrà gràcies a iniciatives personals com les que veurem a continuació.

Els llibres de Joan Solé Tura i Joan Aliguer

Joan Solé Tura (Mollet del Vallès, 1917-2008), forner de professió, començarà una intensa etapa

⁶⁸ "És endemés autor d'inspirades poesies (...) i actualment [mitjans de la dècada de 1980] està treballant en un novel·la, provisionalment titulada *La boira del temps*" (Solé Tura, Joan, 1986, p. 133). Desconeixem si va acabar d'escriure aquesta novel·la.

⁶⁹ Vegeu, en aquest mateix volum, l'article de Pepa Ventura *L'hora del te, l'obra literària del pintor molletà Joan Abelló* (1922-2008).

⁷⁰ Es refereix al pis, d'ambient bohemi i replet d'obres d'art, que tenia Carles Pellicer i Rouvière (Barcelona, 1865-1959) al passeig de Gràcia de Barcelona.

⁷¹ Jaume Sindreu i Arbós (Martorelles, 1911-2006)

⁷² Fins al juliol de 1981 s'anomenarà *Ajuntament de Mollet del Vallès. Butlletí informatiu*.

⁷³ Els informatius municipals tindran continuïtat amb *Quatre Cantons* (1989-actualitat).

⁷⁴ L'allau de publicacions periòdiques que es produirà a partir d'aquest moment ja queda fora de l'abast d'aquest article.

d'escriptor després de jubilar-se.⁷⁵ Entre 1979 i 1993 escriu nou llibres de cròniques sobre la vida local i sis novel·les, de les quals se'n van publicar dues.

El 1979 publica el seu primer llibre, *Mollet. Records del meu poble* (Solé Tura, Joan, 1979), on a partir de versos lliures⁷⁶ relata els seus records personals de Mollet. L'any següent arribarà una segona entrega (Solé Tura, Joan, 1980), amb les mateixes característiques. Són textos de caràcter popular escrits a raig, com el mateix autor reconeixia (Noró, 2020).⁷⁷ Els llibres següents (Solé Tura, Joan, 1981a, 1981b, 1986, 1987, 1988, 1993a, 1993b) estaran més ben documentats per bé que sempre prioritzen l'anècdota per sobre del rigor. El mateix Solé Tura ho reconeixia "No sóc historiador, sóc simplement un aficionat, lluny del rigor curós i polític que dona l'estudi" (Solé Tura, Joan, 1981b). Solé Tura era una persona sense estudis però culta i amb una bona formació autodidacta. Malgrat que sovint es dificil destriar el gra de la palla, els nou llibres de cròniques de Joan Solé Tura constitueixen una font d'informació imprescindible per conèixer el Mollet de s. XX. En

aquest sentit són especialment interessants les dues-centres biogràfiques de personatges molletans que va publicar en dos volums (Solé Tura, Joan, 1986 i 1987).

Joan Solé Tura serà també el primer molletà que escriurà i publicarà una novel·la:⁷⁸ *Abús de confiança* (Solé Tura, Joan, 1983). L'any següent publicarà *Els Turull de Puigmal* (Solé Tura, Joan, 1983).

Joan Aliguer i Vegué (Mollet del Vallès, 1921-2007), de sempre vinculat a les lletres, també publicarà els seus llibres de gran. Ara bé, des de la mateixa infantesa ja tenia facilitats per a l'escriptura i la poesia. Quan tenia només uns dotze anys (Solé Tura, Joan, 1986) ja col·laborava al *Suplemento Infantil*⁷⁹ del diari *Las Noticias*.⁸⁰ Més endavant, a la dècada de 1950, publicarà a *Sembra i Amistad*. A partir de 1962, serà el corresponsal de Mollet als diaris *El Correo Catalán*,⁸¹ *La Vanguardia*⁸² i 424.⁸³ Anys després, col·laborarà amb el noticiari molletà *La Tribuna Vallesana* (1987-2008).

Publicarà dos llibres de poesia en solitari *Mollet poètic* (Aliguer, 1983) i *Mollet poètic II* (Aliguer, 1986) i un altre conjuntament amb Plàcid Vilardell *Un sol llibre... i dos poetes. Recull de poesies* (Aliguer i Vilardell, 1996).

⁷⁵ Abans, a la dècada de 1950, havia escrit obres de teatre (Arimon, 2006) i alguns articles a *Sembra*. Probablement, també és l'autor d'unes cròniques humorístiques esportives, dels anys 1935 i 1936, publicades a la revista *Xut!* (Barcelona, 1922-1936) (Noró, 2020).

⁷⁶ Aquest recurs també l'utilitzarà en les seves dues darreres obres publicades (Solé Tura, Joan 1993a, 1993b).

⁷⁷ Vegeu, en aquest mateix volum, l'article de Jaume Noró *Joan Solé Tura (1917-2008)*, un cronista popular.

⁷⁸ No tenim constància documental de cap novel·la escrita amb anterioritat.

⁷⁹ Barcelona (1928-1936). Els primers exemplars de l'any 1928 apareixen sota la capçalera de *Gente Menuda*.

⁸⁰ Barcelona (1896-1939)

⁸¹ Barcelona (1876-1985)

⁸² Barcelona (1881-actualitat)

⁸³ Barcelona (1975-1980). Subtítol de capçalera: *Diario Deportivo Independiente*

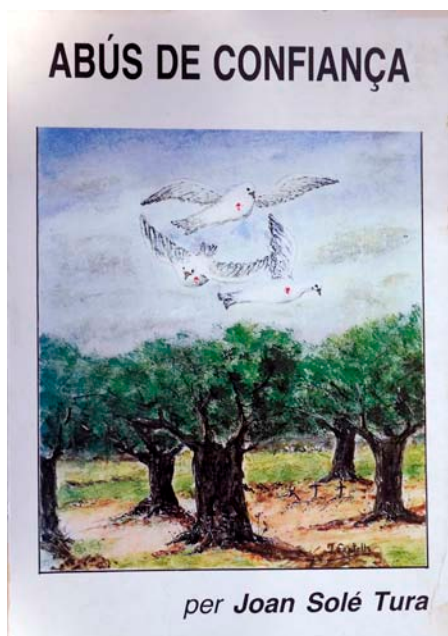
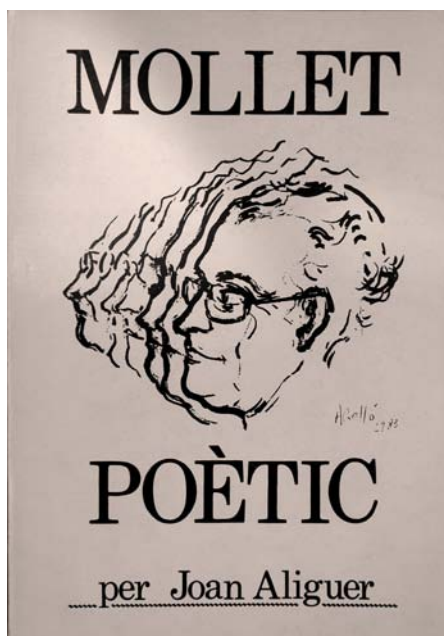


Figura 22. El 1983 trobem la primera novel·la i el primer llibre de poesia publicats per un molletà. Es tracta de la novel·la *Abús de confiança* (esquerra), de Joan Solé Tura, i *Mollet poètic* (dreta), de Joan Aliguer. Font: AHMVA

30

Abans d'aquesta darrera obra poètica, havia publicat un llibre de cròniques, basat en una conferència pronunciada l'any 1959 sobre els noms dels carrers de Mollet: *Mollet en deute* (Aliguer, 1992).

Més estrenes literàries i alguna que altra sorpresa

La dècada de 1980 serà també el debut d'altres autors que presentaran els seus primers llibres: *Nadie piensa en el progreso* (1985), llibre d'assaig de Juan Moreno Lorente;⁸⁴ *Estrellas fugaces* (1987), el primer llibre de poesia de José Martínez García; *El preu de la venganza* (1987), la primera novel·la de Vicente Abarca Manrique; i *Trapelleries galàctiques* (1988),

el primer llibre —en aquest cas una novel·la infantil— del prolífic Josep Masats.

Més enllà del món literari, el 1983, es publica un llibre que ha passat força desapercbut però constitueix una fita important, ja que és la primera publicació, sobre una recerca científica, editada des de l'època de Plantada: *Introducción al ecosistema urbano de Mollet del Vallès* (Marín i Miguel, 1983). Els autors, Miguel Marín i María Rosa Miguel, eren, en aquell moment, dos joves universitaris que pretenien que aquest fos el primer volum d'una col·lecció de llibres d'àmbit comarcal.⁸⁵

El 1984, l'Ajuntament de Mollet edita el primer calendari temàtic,

⁸⁴ En aquest cas, és l'única obra que coneixem d'aquest autor.

⁸⁵ El llibre constitueix el número 1 del que havia de ser la Col·lecció Quaderns del Vallès.

amb fotos i textos divulgatius. Una iniciativa que tindrà continuïtat i ajudarà a divulgar el patrimoni molletà. També apareixen els primers llibres editats per l'Ajuntament: uns reculls estadístics i de gestió municipal (1985) i el llibre *Salut pública. Dissolvents* (1989).

Una iniciativa ben curiosa són els llibres editats pel restaurant La Marieta (1984-2001): *Homenatge a Salvador Espriu* (1985), *La pau no té un camí: es fa* (1986), *Llibre de la falla a Mollet* (1987) i *Tastaolletes* (1989).

Pere Bonvilà, records sense publicar

Situats encara a la dècada de 1980, cal destacar l'obra inèdita de Pere Bonvilà i Miralles (Mollet del Vallès, 1905-1986).⁸⁶ El Peret de Can Mollet, pagès i vaquer, era un home culte de caràcter autodidacta. De gran, als setanta anys, s'adona que reuneix condicions innates per escriure però la seva humilitat no li dóna la suficient gosadia per atrevir-se a publicar (Solé Tura, Joan, 1986).

Coneixem dos documents inèdits seus. El primer, escrit el 1980, porta per títol *El meu Mollet, boscos i venedes*, on descriu amb rigor i detall el Mollet de la seva infantesa. Aquest breu escrit s'ha convertit en un document de referència per conèixer com era el Mollet de la primera meitat del s. XX. El segon, escrit probablement entre 1983 i 1984, porta per títol *Més de tres cents anys d'història*, on relata la història de la seva família i la vida a pagès a

can Mollet fins a l'expropiació de la casa i les terres a la dècada de 1960.

Joan Galtés, la Sala Fiveller i la revista Notes

Joan Galtés i Pujol (Barcelona, 1945-2021), mossèn i historiador, rector de la parròquia de Sant Vicenç entre 1978 i 1987.

Mn. Galtés, més enllà de les tasques pastorals, s'implicarà en la vida cultural molletana. Serà l'impulsor de la Sala Fiveller, un espai de cultura, vinculat a la Parròquia, inaugurat el 1981. El 1985 presenta la *Guia històrico-artística de l'església de Sant Vicenç de Mollet* (Galtés, 1985), un llibre escrit des del rigor acadèmic que pot considerar-se el precursor immediat —el número zero— del que poc després serà *Notes*.

El 15 de novembre de 1987 es presenta, a la Sala Fiveller, el primer volum de *Notes*,⁸⁷ amb escrits del mateix Galtés, persones vinculades a la Sala Fiveller i alguns joves universitaris. *Notes* naixia amb la voluntat de cobrir el gran buit de recerca que arrossegava Mollet des dels temps de Vicenç Plantada. Segons paraules de Mn. Galtés, en referir-se a *Notes* diu: "Calia però fer un treball rigorós, fruit de la recerca pacient, que fes un salt de qualitat sobre la poca investigació molletana feta fins aleshores, que era anecdòtica i acrítica" (Galtés, 1996, p. 11). Aquell mateix any, el 1978, Mn. Galtés serà traslladat, de manera inesperada, a Barcelona però la continuïtat de la revista es-

⁸⁶ Vegeu, en aquest mateix volum, l'article de M. Rosa Boada *Pere Bonvilà Miralles (1905-1986), testimoni d'un Mollet desaparegut*

⁸⁷ El primer volum es titula *Mollet del Vallès, Notes històriques*, en al·lusió a que tots els articles són de temàtica història. La revista passarà a anomenar-se simplement *Notes* a partir del volum 3 (1989).

tarà garantida, gràcies al compromís d'aquells joves universitaris⁸⁸ i el suport de la Sala Fiveller.

A partir del segon volum (1988)⁸⁹ la revista comptarà amb el suport de l'Ajuntament i serà coeditada per ambdues institucions.

Mil·lenari i creació del Centre d'Estudis Molletans

Tornem al punt d'inici: el 1993. La Comissió organitzadora del Mil·lenari estava formada per les dues instruccions més antigues de la població: la Parròquia i l'Ajuntament. Del treball conjunt d'ambdues institucions sorgirà el llibre *Moledo-Mollet 993-1993* (Gordi i Vilaginés, 1993), una obra col·lectiva, coordinada per Josep Gordi i Jaume Vilaginés, que sintetitza, de manera rigorosa i alhora entenedora, els més de mil anys d'història de Mollet. Un llibre que, encara avui, constitueix el principal referent de síntesi de la nostra història.

L'any següent, com a acte de cloenda del Mil·lenari, es crea el Centre d'Estudis Molletans (CEM),⁹⁰ que neix amb l'herència de la revista *Notes*.

Amb el pas dels anys, *Notes*, que es publica en format imprès i electrònic, s'ha convertit en la gran obra de referència del saber mo-

lletà i baixvallesà. Una publicació que comença a prendre les dimensions d'una obra enciclopèdica: 37 volums, amb 593 articles, que sumen un total de 7.067 pàgines escrites gràcies a les aportacions de 330 persones. *Notes* és una obra col·lectiva, de caràcter miscel·lani,⁹¹ oberta a tothom que, des del rigor i l'academicisme, vulgui escriure articles de recerca i divulgació sobre qualsevol àrea de coneixement vinculada a l'àmbit territorial de Mollet i el Baix Vallès. En aquest sentit, cal destacar, per la constància i rellevància dels treballs publicats, una sèrie de noms que han passat a formar part de la història de la recerca i el coneixement molletans, com és el cas de Glòria Arimon, Jordi Bertran, Josep M Blanc (†), Joan Corbalán, Oriol Fort, Consol Garcia-Moreno, Joan Galtés (†), Josep Gordi, Diego Granado, Xavier Ludevid, Carme Macià, Jaume Noró, Ferran Pérez, Xavier Pérez, Rosa M Securín, M Àngels Suárez, Montserrat Tura, Joan Ventura, Jaume Vilaginés o Santiago Villanueva.

L'altra línia editorial del Centre d'Estudis Molletans és la Col·lecció Vicenç Plantada, amb 14 volums editats sobre temàtiques monogràfiques ben diverses.

⁸⁸ Cal destacar el compromís del geògraf Josep Gordi i l'historiador Jaume Vilaginés, que encapçalaran el consell de redacció de la revista durant quinze anys.

⁸⁹ El segon volum es titula *Mollet del Vallès, Notes*. Desapareix, respecte el primer volum, la paraula *històriques*, atès que la revista s'obre a tots els camps de coneixement i també a l'àmbit baixvallesà. La publicació passarà a anomenar-se simplement *Notes* a partir del volum 3 (1989).

⁹⁰ El 22 de gener de 1994, el rector de la parròquia de Sant Vicenç, Mn. Joaquim Brustenga i Miquel (Rubí, 1935-2021) i l'alcalde de la ciutat, Montserrat Tura i Camafreita (Mollet del Vallès, 1954), signaven l'acord formal de creació del CEM. En el procés de constitució, a més del paper decisiu dels signants, cal destacar, de manera molt especial, el treball i la perseverança de Josep Gordi i Jaume Vilaginés (consell de redacció de *Notes*), Joan Ventura (Sala Fiveller) i Oriol Fort, aleshores regidor de Cultura de l'Ajuntament.

⁹¹ Entre 1998 (volum 12) i 2019 (volum 34) va incloure una monografia.

Conclusions. El panorama actual

La recerca i la divulgació la lidera el Centre d'Estudis Molletans.

El panorama local de publicacions locals supera el 1.700 títols coneguts, entre llibres, articles, tesis i altres treballs acadèmics, i actes de congrés, simposis i trobades.⁹² A aquesta xifra cal sumar els milers de referències publicades en diaris, setmanaris i butlletins interns d'entitats.

Del total de títols coneguts, més de 700 corresponen a llibres. D'aquests, més de 400 són obres literàries (40 % narrativa, 34 % poesia, 21 % assaig i 5 % teatre).

La majoria d'aquestes obres corresponen a autoedicions. Hem comptabilitzat més de 270 autors,⁹³ amb noms tan rellevants com Josep Masats i Safont (Sant Fost de Campsentelles, 1953)⁹⁴ o Josep Serra i Busquets (Mollet del Vallès, 1954).⁹⁵

Entre les obres no literàries, més de la meitat han estat editades per l'Ajuntament, ja sigui de manera directa o indirecta a través dels organismes municipals, sobretot el Centre d'Estudis Molletans, la Fundació Municipal Joan Abelló⁹⁶ i el Centre d'Estudis per la Democràcia Jordi Solé Tura.⁹⁷

Bibliografia

- Abelló, J. (1961). *L'hora del Tè*. Impressió Salvador Salvadó i Joan Barbarà.
- Ajuntament de Mollet del Vallès (2010). Jordi Solé Tura, un llegat per a la democràcia. Ajuntament de Mollet del Vallès.
- Aliguer, J. (1983). *Mollet poètic*. L'Aixernador, edicions argentonines.
- Aliguer, J. (1986). *Mollet poètic II*. L'Aixernador, edicions argentonines.
- Aliguer, J. (1992). *Mollet en deute*. Impremta Francesc.
- Aliguer, J. i Vilardell, P. (1996). *Un sol llibre... i dos poetes*. Recull de poesies. Impremta Francesc.

- Arimon, G. (1990). *Notes sobre la Història de la Llengua a Mollet del Vallès*. Ajuntament de Mollet del Vallès.
- Arimon, G. (2006). *El teatre al Centre Parroquial de Mollet del Vallès (1945-1961)*. Ajuntament de Mollet del Vallès.
- Arimon, G., Sagrera de, J.E. i González, A. (2014). *Josep Maria Suñé Arbussà, molletà il·lustre*. Ajuntament de Mollet del Vallès.
- Armangué, J. (2021a). *Llegendes i excursions de Vicenç Plantada*. Delegat a Mollet de l'Associació d'Excursions Catalana (1880-1890). Notes, 36, 9-34.

⁹² L'allau de publicacions que apareixen a partir de la dècada de 1990 queda fora de l'abast d'aquest article.

⁹³ Vegeu, en aquest mateix volum, l'article d'Oriol Fort *Mollet, els nostres poetes i novel·listes* (Primera aproximació i propostes de treball).

⁹⁴ Vegeu, en aquest mateix volum, l'article d'Antoni Isarch *Dins l'instant infinit. Josep Masats i la poesia*.

⁹⁵ Vegeu, en aquest mateix volum, l'article de Glòria Arimon *Josep Serra Busquets, poesia i narrativa*.

⁹⁶ Constituïda el 1996, té per objectiu la gestió del patrimoni artístic i documental del pintor i col·leccionista Joan Abelló. Al llarg dels anys han publicat nombrosos catàlegs d'exposicions i llibres.

⁹⁷ Creat el 2003, té com a finalitat esdevenir un fòrum d'estudi i divulgació al voltant del concepte de democràcia i la figura de Jordi Solé Tura. Publica la revista *Textos*, fins ara amb sis volums editats.

- Armangué, J. (2021b). De Mollet a Plegamans amb Francesc Maspons. Un paisatge arqueològic i llegendari. *Notes*, 36, 35-57.
- Bertran, J. (2014). *Notes*. 25è aniversari. *Notes*, 29, 15-24.
- Brustenga, J. (2003). La Sala Fiveller i el Centre d'Estudis Molletans (CEM). *Notes*, 18, 15-17.
- Colomé, X. (s.a.). Postals de J.B. Turull. Bloc Montcada i Reixac, memòria d'un poble. Recuperat 14 setembre 2022, de <http://montcadareixac.blogspot.com/p/postals-jb-turull.html>
- Corbalán, J. i Garcia-Moreno, C. (2002). Joan Ambrós i Lloreda. *Per Catalunya i la Llibertat*. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 7.
- Corbalán, J. i Lardín, A. (2000, 1a ed.). Josep Fortuny i Torrents. *Una biografia política*. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 5.
- Fort, O. (2003). Els orígens del Centre d'Estudis Molletans. *Notes*, 18, 11-14.
- Fort, O. (2004). 10 anys del CEM *Notes*, 19, 11-23.
- Fort, O. (2012). Molletans il·lustres, il·lustres molletans. *Notes*, 27, 13-26.
- Fort, O. (2018). L'himne a Mollet: identitat i valors. *Notes*, 33, 9-40.
- Fort, O. (2021a). «Anem a buscar el papa!». Cisqueta Ambrós: l'exili d'una nena molletana (1939). *Notes*, 36, 129-158.
- Fort, O. (2021b). El fons Joan Ambrós i Lloreda. Història i contingut. *Notes*, 36, 265-269.
- Galtés, J. (1985). Guia històrica artística de l'església de Sant Vicenç de Mollet. Sala Fiveller.
- Galtés, J. (1996). Els inicis de la revista "Notes". *Notes*, 10, 11-12.
- Galtés, J. (2014). *Notes*. Els orígens. *Notes*, 29, 9-13.
- Garcia-Moreno, C. (2007). *La sardana a Mollet. Un segle d'història* [inclou un DVD]. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 10.
- González del Pozo, R.D. i Boada, MR. (1998). Jordi Solé Tura, molletà il·lustre. *Apunts d'una biografia*. Ajuntament de Mollet del Vallès.
- Gordi, J. i Vilaginés, J. (Coord.) (1993). *Molledo - Mollet (1993-1993)*. Ajuntament de Mollet del Vallès.
- Joan de Can Català (1976). *La història festiva de Mollet*. Gràfiques Aster.
- Madoz, P. (1845-50). *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar*. 16 volums. Madrid. (reedició facsímil, Curial Edicions, Barcelona, 1985, 2 vols).
- Marín, M i Miguel, MR. (1983). *Introducción al ecosistema urbano de Mollet del Vallès*. Quaderns del Vallès, 1.
- Maspons, F. (1883). De Mollet á Bigas. *Anuari de la Associació d'Excursions Catalanes*, 1882: 197-226.
- Noró, J. (2020). Redescobrint Joan Solé Tura (1917-2000), cronista de Mollet. *Notes*, 35, 103-124.
- Payà, J. (1891). *Método para le enseñanza del lenguaje en las regiones donde no es la materna la lengua oficial del estado*. Tipolitografía de Lluís Tasso.
- Pérez, F. (1995). Els orígens de l'excursionisme a Mollet del Vallès (1879-1912). *Notes*, 9, 75-87.
- Pérez, F. (1995). Els orígens de l'excursionisme a Mollet del Vallès (1879-1912). *Notes*, 9, 75-87.
- Pérez, F. (1996). Una excursió a Mollet l'any 1879. *Notes*, 10: 57-71.
- Pérez, F. (1997). *Obres completes de Vicenç Plantada 1. Cròniques i articles en La Renaixença*. Centre d'Estudis Molletans, col·lecció Vicenç Plantada, 1.
- Pérez, F. (1998). *Obres completes de Vicenç Plantada 2. Monografies i altres escrits*. Centre d'Estudis Molletans, col·lecció Vicenç Plantada, 2.
- Pérez, X. (2012). El fons documental Josep Molas. *Notes*, 27, 43-48.
- Pérez, X. (2014). Plànol del Baix Vallès, 1726. *Notes*, 29, 53-58.
- Pérez, X. (2015). Josep Molas, director de Can Fàbregas. *Notes*, 30, 157-174.

- Plantada, V. (1880a). *Algunos amigos intimos del agricultor. Establecimiento Tipográfico de los Sucesores de N. Ramírez i Ca.*
- Plantada, V. (1880b). *Teorías para impedir la formación del granizo y el desarroyo del viento en los días tempestivos. Establecimiento Tipográfico de los Sucesores de N. Ramírez i Ca.*
- Plantada, V. (1883). *Batalla de Mollet del Vallès (Guerra de la Independència). La Renaixensa, Revista Catalana*, 13, 1-4.
- Plantada, V. (1890, 17 octubre). *La Renaixensa*.
- Plantada, V. i Payà, J. (1893). *Geografía local de Mollet del Vallés: ab noticia geográfich-escolar dels pobles dels encontorns y son mapa topográfich. Tipolitografia de Lluís Tasso*.
- Solé Tura, Joan (1979). *Mollet. Records del meu poble. El Pot Cooperativa*.
- Solé Tura, Joan (1980). *Mollet II part. Coses del meu poble. Gràfiques Aster*.
- Solé Tura, Joan (1981a). *Mollet, una mica d'història. Gràfiques Aster*.
- Solé Tura, Joan (1981b). *Mollet, la història que segueix. Gràfiques Aster*.
- Solé Tura, Joan (1983). *Abús de confiança. Gràfiques Aster*.
- Solé Tura, Joan (1984). *Els Turull de Puigmal. L'Aixernador, edicions argentonines*.
- Solé Tura, Joan (1986). *Mollet, cent històries, cent vides. L'Aixernador, edicions argentonines*.
- Solé Tura, Joan (1987). *Mollet, cent noves històries, cent vides més. L'Aixernador, edicions argentonines*.
- Solé Tura, Joan (1988). *Mollet, 1900-2000. Memòries d'un molletà. L'Aixernador, edicions argentonines*.
- Solé Tura, Joan (1993a). *Fets i coses de Mollet. I Mil·lenari. Copia Instan*.
- Solé Tura, Joan (1993b). *Rodolins festius de la història de Mollet. I Mil·lenari. Copia Instan*.
- Solé Tura, Jordi (1967). *Catalanisme i revolució burgesa. La síntesi de Prat de la Riba. Edicions 62*.
- Solé Tura, Jordi (1999). *Una història optimista. Edicions 62*.
- Suárez, M.A. (2000). *La Segona República i la Guerra Civil a Mollet del Vallès. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada*, 4.
- Suñé, J.M. (1951, desembre). *Periòdics i butlletins locals. Sembra*, 25, 6-7.
- Suñé, J.M. (2011). *Reflexions d'un molletà a l'entorn de la història de la revista Notes, del Centre d'Estudis Molletans. Notes*, 26, 13-21.
- Tugas, J. (1957). *Niuades disperses. Nereida, Col·lecció Biblioteca Gresol*, 37.
- Tugas, J. (1959). *El refugi de les àguiles. Nereida, Col·lecció Biblioteca Gresol*, 60.
- Vilaginés, J. (1991). *Dues mirades retrospectives: mil·lenari i carreratge (993 i 1393). Notes*, 5, 9-17.
- Vilaginés, J. (1994). *Gallecs, notícies històriques. Notes*, 8, 31-46.
- Vilaginés, J. (1996). *La batalla de Mollet de la Guerra del Francès. Notes*, 10, 37-56.
- Vilaginés, J. (2016). *Mollet porta el nom d'una masia. Estudi sobre l'espai del Baix Vallès en el segle X. Notes*, 31, 9-31.

Annex 1. Cronologia de fets destacats

36

904	Primer document referent a Gallecs: Acta de consagració de l'església de Sant Esteve de Parets, on es cita el nom de Gallecs
982	Primer document referent a Mollet: Permuta on apareix el topònim de la nostra població
993	Documents del Mil·lenari de Mollet: 10 juny. Donació de terres on es cita l'església parroquial. 4 novembre. Testament on trobem escrit <i>Moledo</i> .
1641	Primer mapa on apareix el nom de Mollet: <i>Catalogne et Aragon</i> , publicat a París
1724-26	Primer plànol
1808	Primera notícia sobre Mollet publicada en un periòdic: 17 d'octubre. <i>Diario de Barcelona</i>
1848	Mollet apareix en una enciclopèdia: <i>Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar</i> , de Pascual Madoz
segona meitat s.XX	Primer erudit que s'interessa per estudiar i donar a conèixer Mollet: Vicenç Plantada
segona meitat s.XX	Primers retrats de personatges i famílies molletanes
1879	Primers dibuixos coneguts de Mollet: Josep Fiter, excursionista de Barcelona: can Borrell i detalls de l'església de Mollet
1880	Primers llibres publicats per un molletà, Vicenç Plantada: <i>Algunos amigos intimos del agricultor</i> <i>Teorías para impedir la formación del granizo y el desarroyo del viento en los días tempestivos</i>
1881	Primer corresponsal de premsa de Mollet, Vicenç Plantada: 3 març. <i>La Renaixensa</i> 27 març. <i>L'Art del Pagès</i>
1886	Primeres il·lustracions publicades de Mollet: 31 maig. <i>La Il·lustració Catalana</i> . Dos gravats de Pau M. Bertran: la plaça de Mollet i l'església de Gallecs
1892-1905	Primeres fotografies de Mollet: Postals de Joan Baptiste Turull, fotògraf aficionat de Sabadell
1893	Primer llibre sobre Mollet, Vicenç Plantada i Josep Payà: <i>Geografía local de Mollet del Vallés: ab noticia geogràfica-escolar dels pobles dels encontorns y son mapa topogràfica</i> Inclou el primer mapa topogràfic de detall

1897	Primer poeta conegut i primers versos publicats: 7 febrer. <i>La Veu del Vallès</i> . “Ja s’acosta”, de J. Mistos (Joan Santamaria)
1900	Primera obra de teatre escrita per un molletà: <i>L’aucellot de rapinya</i> , de J. Mistos (Joan Santamaria)
1902-1912	Primeres fotografies realitzades per un molletà: Vicenç Pujol
1909	Primer periòdic editat a Mollet: <i>La Voz de Mollet</i>
1911	Primer informatiu municipal, gratuït i en català: <i>El Bon Molletà</i>
1922	Primer periòdic editat i imprès a Mollet: <i>Nostre Ideal</i>
decades de 1920-30	Primeres imatges en moviment, autor i any desconeguts
1957	Primera obra de teatre, d’autor molletà, publicada: <i>Niuades disperses</i> , de Joan Tugas
1983	Primera novel·la, d’autor molletà, publicada: <i>Abús de confiança</i> , de Joan Solé Tura
1983	Primer llibre de poesia, d’autor molletà, publicat: <i>Mollet poètic</i> , de Joan Aliguer

Annex 2. Llibres publicats, en relació a Mollet, fins a la dècada de 1970

1880	Vicenç Plantada. Algunos amigos intimos del agricultor
1880	Vicenç Plantada. Teorías para impedir la formación del granizo y el desarroyo del viento en los días tempestivos
1891	Josep Payà. Método para la enseñanza del lenguaje en las regiones donde no es la materna la lengua oficial del estado
1893	Vicenç Plantada i Josep Payà. Geografía local de Mollet del Vallès: ab noticia geogràfich-escolar dels pobles dels encontorns y son mapa topogràfich
1941	Ajuntament de Mollet del Vallès. Días de fe y patria
1945	Jaume Feliú. Nociones fundamentales para el buen desarrollo del niño, durante la primera infancia
1947	Josep Cluet. Fórmula sencillísima para saber repartir todas las sardanas
1948	Simeó Rabasa. Manual practico del ciclista. El arte de conservar y reparar su bicicleta
1957	Joan Tugas. Niuades disperses
1959	Joan Tugas. El refugi de les àguiles
1961	Joan Abelló. L' hora del te
1967	Jordi Solé Tura. Catalanisme i revolució burgesa. La síntesi de Prat de la Riba
1973	Feliu Ventalló. Costums i cassos històrics en vers, del Mollet antic. Diumenge de Rams en la església vella de Mollet
1976	Joan de Can Català. La història festiva de Mollet
1979	Joan Solé Tura. Mollet. Records del meu poble

Arqueologia llegendària a Mollet del Vallès.

Vicenç Plantada i Francesc Maspons, dos excursionistes folkloristes (1882-1883)

Joan Armangué i Herrero*

Resum: Vicenç Plantada i Fonollada (1839-1913) i Francesc Maspons i Labrós (1840-1901), el primer nascut a Mollet del Vallès i el segon a Granollers però amb orígens familiars a Bigues i Riells, van mantenir una intensa relació dins de l'Associació Catalana d'Excursions com qui diu des de la seva fundació, el 1878, fins a la creació del Centre Excursionista de Catalunya el 1890. Tots dos, en aquests anys, excursionistes amb interessos etnopoètics, van dur a terme plegats diverses excursions: d'algunes en tenim només referències marginals

i no en coneixem els detalls, però les de 1882 i 1883 per les serres de Mollet del Vallès van vehicular una comunicació molt directa, de la qual ens han arribat notícies que ens permeten d'entendre que el pensament o, si més no, les informacions aportades pel molletà van influir en la filosofia del llegendari val·lesà que amb els anys Francesc Maspons anava creant.

Paraules clau: bloc erràtic, Francesc Maspons i Labrós, llegendes del Vallès, Mollet del Vallès, Pa·laudàries, Pedra Salvadora, Vicenç Plantada i Fonollada

39

Folklore and archaeology in Mollet del Vallès. Vicenç Plantada and Francesc Maspons: a pair of folklorist hikers (1882-1883)

Summary: Vicenç Plantada i Fonollada (1839-1913), born in Mollet del Vallès, and Francesc Maspons i Labrós (1840-1901), who was born Granollers but whose family hailed from Bigues i Riells, maintained close ties with the Catalan Hiking Association from its foundation in 1878 until the creation of the Hiking

Club of Catalonia in 1890. The pair, who were at that time just hikers with shared ethno poetic interests, made several trips together, some of which we know very little about and others, such as their journeys through the mountains of Mollet del Vallès in 1882 and 1883, which were well documented. The memoirs they sent back from those hikes allow us to understand how the thinking or, at least, the information provided by the Mollet-born Plantada i Fonollada influenced the philosophy of the Vallès

* Escriptor, filòleg i professor de la Universitat de Càller (Sardenya, Itàlia), jarmangué@libero.it
Article rebut el 21 d'abril de 2021; acceptat el 10 de maig de 2021.

folklore that he and Francesc Maspons created over the years.

Keywords: erratic, Francesc Mas-

pons i Labrós, legends from Vallès, Mollet del Vallès, Palaudàries, Pedra Salvadora, Vicenç Plantada i Fonolleda

Introducció

L'Associació d'Excursions Catalana (AEC) va néixer a Barcelona el 21 de setembre de l'any 1878 com a escissió de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques (ACEC, fundada dos anys abans). Un dels primers afanyos de la nova entitat fou la creació de delegacions excursionistes per tot el territori català a càrrec de socis *delegats*, consocis dels residents a Barcelona. Els presidents que se succeïren al capdavant de l'Associació foren Josep Fiter, Ramon Arabia i Francesc de Sales Maspons i Labrós.

lletí de l'Associació d'Excursions Catalana, el 20 de novembre (Pérez, 1997).¹

D'una manera o altra, el president i el rector de Sant Vicenç acor-

40

Creació de la delegació molletana de l'AEC (1878-1879)

Entre els socis de l'AEC més interessats a establir relacions de caràcter associatiu amb Mollet del Vallès i els seus dinamitzadors culturals, destaca sense cap ombra de dubte Josep Fiter i Inglès, jove barceloní que havia estat fundador de l'ACEC i ara presidia l'AEC (1878-1879). Se'n fa evident que el seu interès fonamental és una làpida de marbre en llatí que es trobava a la façana de l'església de Sant Vicenç de Mollet.

Gràcies al seu càrrec de president, no li resultà gaire difícil d'entrar en contacte amb el rector d'aquella església, el menor observant Mn. Vicenç M Triadó, que fou tot seguit proposat i nomenat soci delegat a Mollet el 2 de novembre de 1878, abans de l'aparició del primer número del But-



Figura 1. La làpida sostreta es trobava al costat de la porta principal de l'antiga església. La fotografia correspon a la dècada de 1930, quan ja feia molts anys que la làpida estava a Barcelona. Font: Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA)

¹ Aquest autor consultà les fitxes del Llibre de socis de l'arxiu de l'AEC, de manera que fa constar en una de les notes de la pàgina 57 els responsables de les propostes dels nous socis molletans.

daren la que havia de ser la primera excursió col·lectiva de l'AEC a Mollet del Vallès. En efecte, el 6 de gener de 1879 se celebrà una visita a Mollet, que quedava de pas per arribar a Caldes de Montbui, on interessaven als excursionistes tres làpides de marbre localitzades a la façana de l'església parroquial. En una segona excursió, el 19 de gener, l'AEC aconseguí el dipòsit a la seva entitat de la làpida romana per tal de poder-la estudiar amb major comoditat i que passés a enriquir el nou Museu de l'associació.

Els responsables de l'operació no sabien encara, però, que certes irregularitats d'aquella donació havien de procurar seriosos maldecaps a Mn. Triadó, tal com ens n'informa Vicenç Plantada al seu interessant article "Principi d'una falsa tradició" (Plantada, 1884).²

Vicenç Plantada, soci delegat a Mollet (1880-1881)

Les dues estades a Mollet d'aquells savis procedents de Barcelona, eminents des del punt de vista social i cultural, catalanistes convençuts, van desvetllar un moderat furor entre persones afins a Mn. Vicenç Triadó. Poc després de conèixer-los o d'haver-ne tingut notícia de part del rector, i probablement consell, ja consta com a soci delegat a Mollet Vicenç Plantada, nomenat el 4 de juny de 1880.

Dins d'aquesta gran entitat, el mestre i veterinari pobletà que era, devia trobar que no tenia un paper

definit dins de l'AEC i que no sabia quin joc li tocava fer; de manera que va romandre inicialment passiu. La seva activitat associativa, durant aquells primers mesos, fou gairebé nul·la: es limità a fer donació a la biblioteca de l'AEC dels seus dos opuscles acabats de publicar a Barcelona (Plantada, 1880a, 1880b): *Teorías para impedir la formación del granizo* i *Algunos amigos íntimos del agricultor*, a la portada dels quals l'autor ja firmava com a soci delegat de l'Associació d'Excursions Catalana.

L'1 de gener de 1881 va despertar-se, però, alguna cosa en l'esperit inquiet de Plantada. Aquell dia va tenir l'oportunitat de saludar, a Mollet, la delegació de l'AEC que baixava del tren procedent de Barcelona i canviava de línia per tal d'anar cap a Caldes de Montbui. Es tractava encara d'un delegat que tenia com a únic encàrrec acollir els excursionistes de l'Associació, posar-se a la seva disposició, trobar-los guies, organitzar les coses i, al capdavant, tornar-se a quedar sol i incomunicat.

Ara bé, una altra cosa s'esdevé aquell mateix dia: acaba d'aparèixer el primer número del diari *La Renaixensa*, amb el qual Plantada col·laborarà intensament al llarg dels anys amb les seves cròniques molletanes.³ En aquest primer article, que anticipava de poc els que havien de seguir al *Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalana*, interessava al molletà destacar el fet que havia creat una Societat infantil molletana protectora dels animals. I amb això, el

41

² Text firmat el 1883 i llegit el 17 de gener de 1884 a l'AEC; vegeu-ne la transcripció a Pérez (1998, pp. 106-108). Pel que fa a la polèmica relativa a la donació de la làpida, vegeu Pérez (1995).

³ Entre 1881 i 1905 publicarà 282 cròniques i 12 articles (Pérez, 1997, 1998).

bon veterinari feia el seu petit primer pas no només al Butlletí, sinó a l'estructura interna de l'Associació, cosa que li havia de permetre un contacte directe i immediat amb els millors estudiosos de folklore que podia oferir-li Catalunya, entre els quals, fonamentalment, Francesc Maspons.

Primers contactes associatius entre Vicenç Plantada i Francesc Maspons

L'any següent, Vicenç Plantada, amb Cels Gomis i Josep Cortils, s'encarregarà de la recollida de certes cançons populars que, en número total de tretze, formaran un "Aplec de cançons populars catalanes", aparegut a l'*Anuari de l'AEC* el 1883. Per fer realitat aquest projecte, escriu Emili Samper "la Junta Directiva d'aquesta entitat va designar Francesc de Sales Maspons i Labrós perquè ordeni i anoti estes cançons amb sa reconeguda competència per a eixos estudis" (Samper, 2017, p. 46).⁴ Es tracta del primer cop que trobem Francesc Maspons en relació amb Vicenç Plantada. La col·laboració entre els dos folkloristes serà a partir d'ara decididament fecunda.

De moment, però, més enllà d'aquesta col·laboració a l'"Aplec", que de fet només demostra una relació indirecta entre els dos folkloristes, no sabem quins podien ser, en aquells moments, els contactes personals entre Maspons i Plantada. Les freqüents lectures dels *Costums populars del Vallès*, firmades per

Vicenç Plantada, a la seu de l'Associació no eren presencials: el molletà feia arribar els seus textos per correu postal, i altri s'encarregava de llegir-los.

De Mollet a Bigues (1882)

De manera, doncs, aparentment independent d'aquest tarannà associatiu, Francesc Maspons va dur a terme una excursió personal que l'havia de dur, durant la tarda i vespre de la nit de Sant Joan de 1882, "De Mollet a Bigues" (Maspons, 1883). Maspons coneixia el territori vallesà, des del moment que la seva casa pairal era prop de Mollet, a Bigues. Per arribar-hi cada estiu, per tant, estava acostumat a baixar del tren a Mollet (tal com feien tots els excursionistes que, sortint de Barcelona, volien endinsar-se per aquest sector del Vallès) i prosseguir en tartana per la carretera de Sant Feliu de Codines fins a destinació. Avui, però, farà el camí a peu, i així podrà permetre's petites marrades per satisfer la seva habitual curiositat.

La conferència relativa a aquesta excursió vallesana va ser pronunciada als locals de l'AEC abans d'acabar l'any 1882; i com que era pràctica habitual a l'Associació que el seu *Anuari* recollís discursos i memòries d'interès pronunciats durant el curs precedent, "De Mollet a Bigues" va ser publicat al volum de 1883. Ara bé, entre una cosa i l'altra Francesc Maspons va tenir ocasió de presentar dues lectures de materials pro-

⁴ El paràgraf citat d'Emili Samper continua així: "L'aparició de l'aplec en aquest moment concret va ser una fita important. L'any 1882 s'havien publicat les darreres obres folklòriques d'autors pertanyents al folklore literari", és a dir, Francesc Pelagi Briz, Maria de Bell-lloc i Manuel Milà i Fontanals (Samper, 2017, p. 46). Amb això s'obrirà definitivament la porta al folklore excursionista, dins del qual s'inscriu plenament Vicenç Plantada, contra Francesc Maspons, que ha fet de pont entre les dues tendències dels estudis folklòrics de finals del segle XIX.

cedents de Mollet, per mà de Vicenç Plantada: “Una excursió particular al menhir de Gallecs” (10 de novembre de 1882) i “Excursió a la Pedra Salvadora” (5 de març de 1883), totes dues inèdites i actualment introbables.⁵

Sembla ben bé que es tracti de conferències encarregades o bé no del tot casuals. De qualsevol manera, se’ns fa evident que en aquest context de lectures vallesanes Maspons havia pogut accedir a informacions procedents de Plantada i afegir-hi referències en nota a la seva memòria sobre Mollet i Bigues.

Vet aquí, doncs, que Plantada i Maspons al capdavant han coincidit en un interès comú: el territori i el folklore molletans. Aquesta serà la llavor d’altres projectes de més alta volada.

Podem deduir, a més, que en la seva comunicació sobre “Una excursió particular al menhir de Gallecs” Plantada tractà sobre la presència de blocs erràtics⁶ al territori de la delegació que dinamitzava. Interessats per aquest singularitat geològica, un grapat d’excursionistes convocaren una sortida col·lectiva a Gallecs, inicialment prevista per al 4 de març de 1883, que no es va poder dur a terme, a causa del mal temps, fins al 8 d’abril. Francesc Maspons, responsable de l’acta d’aquesta “Excursió col·lectiva a Gallecs”, enceta així la seva justificació:

L’actiu delegat de Mollet D. Vicenç Plantada i Fonolleda havia escrit que en terme de Gallecs havia vist

una grossa pedra que en son concepte podia ésser un bloc erràtic, com també podien ser-ho algunes altres pedres d’aquells voltants. Amb eixa coincidència l’Associació va acordar fer-hi una excursió (Maspons, 1885, p. 219).

Si Plantada ho *havia* escrit, vol dir que també en aquesta ocasió Maspons ho *havia* sentit durant la lectura pública de la crònica del molletà.

Ja hem assenyalat que el dia previst per a la sortida, el 4 de març, les condicions atmosfèriques van fer avortar el projecte. De manera que la conferència de Plantada llegida l’endemà, “Excursió a la Pedra Salvadora”, representava una mena de compensació, des del moment que aquesta era, precisament, un dels blocs erràtics presents a les serres de Mollet que hom tenia previst de visitar de persona.

43

L’itinerari arqueològic de Francesc Maspons

L’excursió “De Mollet a Bigues”, doncs, va arrencar un 23 de juny de Mollet del Vallès, en direcció a la casa pairal de Francesc Maspons, a Bigues (fracció del municipi de Bigues i Riells). La seva família l’hi esperava per tal de celebrar plegats la nit de Sant Joan.

La localitat vallesana era fàcilment accessible gràcies a la línia de tren Barcelona – Girona, per Granollers, inaugurada el 1854 (“l’estació de França o de Baix”; Renfe: Mollet-Sant Fost); el 1862

⁵ No tenim constància de la preservació de cap original ni còpia i, per tant, mai podrem saber el que hi deien.

⁶ Bloc de roca, de dimensions considerables, la naturalesa del qual (origen, composició, textura...) difereix del lloc on es troba.

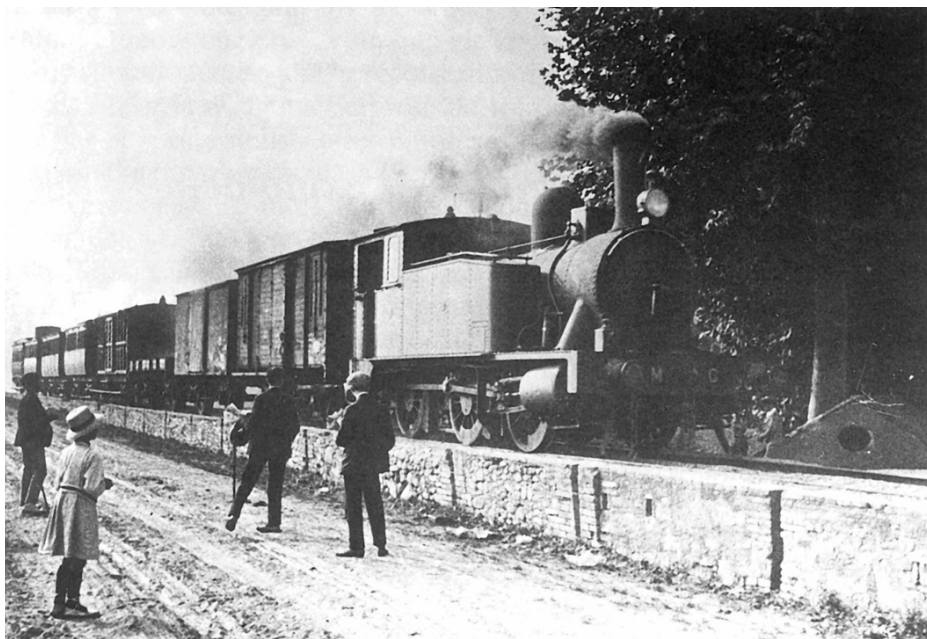


Figura 2. Comboi del Calderí, a principis del s. XX. Font: Carles Salmerón i Bosch

44

una nova estació a Mollet (“l’estació del Nord o de Dalt”; Renfe: Mollet-Santa Rosa) va enriquir la seva xarxa ferroviària, gràcies a la inauguració del darrer tram que completarà la línia Barcelona – Sant Joan de les Abadesses, per Vic. Hi havia també, des de 1880, el tren que duia a Caldes de Montbui, el Calderí.

Francesc Maspons coneixia perfectament el territori i no necessitava un guia: aquelles serres i aquells cims havien estat sempre casa seva. Ens ho confirma, alhora, una repe-

titiva, romàntica i egocèntrica –si volem– confessió quan, al llarg de la seva excursió, ens el trobem místicament immers en el paisatge val·lesà: “Jo anava sol, sol, cap amunt enmig d’aquella naturalesa feréstega, i confesso que m’atreia” (Maspons, 1883, p. 9).⁷ Sembla, fins i tot, que hagi de justificar la seva adhesió solitària a l’esperit de la Natura.

L’autor ens informa, amb molta exactitud, del punt d’arrencada de la seva excursió: puja cap al nord per “lo camí carreter que va de Mollet a Sant Feliu del Pinyó [= Sant Feliu

⁷ Citem el text de Maspons, tot corregint-ne l’ortografia, a partir de l’*Extret de l’Anuari* corresponent i datat el 1882 però editat el 1883 (amb paginació personalitzada, pp. 1-30), i no pas a partir de l’*Anuari* relligat (amb paginació unificada, pp. 197-226). L’*Extret* consisteix, com era habitual, en un dels fascicles que l’autor, en coincidència amb l’edició del volum, encarregava per a ell mateix. Els hereus Maspons, de can Maspons de Bigues i Riells –amics personals de joventut–, ens van fer donació d’un d’aquests fascicles custodiat a la biblioteca del besavi, i amb emoció, un cop plegat, l’hem dut a la butxaca com a guia al llarg de les nostres excursions rere les passes de Maspons de Mollet a Plegamans, tot transformant el fascicle en una íntima llibreta de camp a la qual hem quedat afeccionats.



Figura 3. La carretera (avinguda de Jaume I) a principis del s. XX, vista des de la cantonada del carrer d'Espanya, direcció Granollers. Font: Jordi Mas Gómez, AHMVA

de Codines].⁸ Surt del carrer Major del primer de dits pobles, al costat de la casa que avui té el número 28” (Maspons, 1883, p. 2, nota 1).

Identifiquem aquest carrer Major amb la carretera, avui l'avinguda de Jaume I. Per a un foraster de l'època, l'únic gran vial d'arribada a la població i també el carrer més llarg i amb més dinamisme comercial era la carretera. A més a més, sabem amb certesa que l'antic número 30 de la carretera estava al costat del punt on arrencava el camí de Palaudàries. Ves per on, allà, en el número 30, hi tenia la casa i l'escola el mestre Vicenç Plantada (Bertran, 2019, p. 19).

El camí, doncs, que suaument Maspons pujava cap a la serra ben aviat havia de deixar-lo fora del casc urbà. Arriba al cementiri —el distingeix de lluny gràcies a una creu alta— i continua, sempre costa amunt, per l'antic camí de Palaudàries, fins a dalt de la serra. Dalt de tot, a torcar del camí,⁹ hi havia la Pedra Salvadora,¹⁰ ara desapareguda.

La Pedra Salvadora i el paisatge llegendari

Però aquell dia, com és clar, el megàlit encara hi era. Maspons ens descriu la Pedra amb un esperit... arqueològic:

A poca estona (prop de mitja hora des de Mollet) vaig ésser al pla

⁸ Es tracta del camí de Palaudàries o de Sant Valerià, el camí que portava a l'antiga parròquia de Sant Esteve de Palaudàries i l'ermita de Sant Valeria de Roberts, on s'hi celebrava un aplec de molta anomenada. Ambdues, església i ermita, pertanyen al municipi de Lliçà d'Amunt.

⁹ L'indret correspon al lloc on ara trobem la passera que supera el buit del rebaix de l'autopista AP-7.

¹⁰ Per a la descripció de la Pedra Salvadora, vegeu Bertran et al. (2011).



Figura 4. La Pedra Salvadora, fotografiada el 6 de maig de 1934 per Antoni Martí Baster. Font: Arxiu Històric de Sabadell

46

del Serradet, des d'hont lo camí agafa la carena de la serra. Allí, en aquell punt, hi jau una pedra llarga i ampla; diu que es un dolmen. Qui l'hi ha dut? Quin poble hi anà a alçar allí un altar o tomba? (Maspons, 1883, p. 2).

Llegim en nota que la Pedra “té de longitud 2,30 metres i de latitud 2,90”. I no ens sembla estrany que aquesta exactitud coincideixi amb una fase posterior a la redacció del text (volem dir en nota), perquè és improbable que Maspons pogués prendre mesures mètriques. A més d'això, per error aquesta mateixa nota es repetirà dues pàgines més endavant, com si l'autor no tingués gaire present el treball que en aquells moments feia o dirigia. En deduïm que la informació va arribar a Maspons

posteriorment a l'excursió, però no ens sentim en cor d'anticipar quina podria ser en això la mediació de Vicenç Plantada.

Maspons continua la seva descripció de les restes del dolmen:¹¹

En aquell turó queda encara, allí és, ajaguda a terra i mig colgada, la taula o pedra que el formava. Los sustentàculs, dos només, los altres qui sap on paren, són per allí al voltant, l'un al peu mateix de la pedra i l'altre un xic més enllanet, a vora del camí que hi porta. Avui la religió catòlica s'ha emparat d'ella i també la santifica. Cada any per lo primer diumenge de maig, surt de la iglésia de Mollet una professó amb gonfanons i creu, i pujant allí dalt, des d'ella lo senyor Rector beneeix totes les vinyes del terme, que des d'allí totes se obiren, i lo poble

¹¹ Podria tractar-se d'un menhir (Bertran et al., 2011).

en pes prega per a que Déu les salvi
i de tot dany les guardi (Maspons,
1883, pp. 4-5).

És a dir, en el fons es tractava d'un rústic (i primitiu) comunidor, des del qual "lo senyor Rector" rep-tava en nom de Déu les forces de la natura per tal que fossin benèfiques envers els cultius: que evités sequera i pedregades. Amb aquesta coincidència, si volem de caràcter prehistòric i catòlic, ens trobem davant per davant d'un cas clar de sincretisme religiós: un ritual ortodoxament catòlic damunt les restes d'allò que fou "altar ó tomba" pagans. Francesc Maspons exposa amb paraules pròpies aquest complex procés: "La religió catòlica s'ha emparat d'ella [la Pedra] i també la santifica".

Però per a Maspons el paisatge arqueològic que analitzem no és només la visió, admiració i narració de l'objecte descrit. Hi ha dins (a més d'això i de l'estudi) un esperit de comunió cosmològica. Hi ha, en definitiva, una mística romàntica que encara empeny: el paisatge absorbeix la ment, que es deleix en la contemplació.

Vegem-ne alguns exemples:

Lo cert que al trobar-se un amb monuments d'edats passades (...), tan antigues, se li commou l'ànima considerant la munió de civilitzacions i pobles que s'han passat damunt nostre (Maspons, 1883, p. 3).

Jo des d'allí tot això se me'n venia a la memòria i m'embadalia amb tot aquell Vallès, enamorat de l'ànima, que a mon entorn era (Maspons, 1883, p. 6).



Figura 5. Processó per anar a la Pedra Salvadora (principis segle XX) amb la finalitat de fer ploure. Font: Mollet el pas del temps (Botey 1990) **47**

I jo sentia ma terra i la sentia encara més amb tot aquell món de tradicions com ne guarda (Maspons, 1883, p. 7).

Però la intimitat de Maspons amb el paisatge no passa només pel megalitisme, sinó també per la memòria del llegendari.

Perquè, com qui diu de sobte, Francesc Maspons cau en un amable engany. Per tal de proposar una explicació al nom de la Pedra, ens en dona una de pròpia de l'imaginari popular: "Diu que a la guerra dels francesos, anava perseguit per eixos un jove de la encontrada, quan, veient-se perdut, s'amagà sota d'ella i va salvar-se, i des de llavors per eix nom és coneguda" (Maspons,

1883, p. 5). Ens trobem, ja es veu, davant d'una llegenda explicativa; a partir del topònim, es construeix la base per a una llegenda que justifiqui el nom del lloc.¹² Perquè, de fet, una pedra comunidora, amb l'aparat de processó i senyor rector, i d'aigua beneïda i d'una creu, ja feia prou per salvar com bonament podia la terra molletana.

Vicenç Plantada en l'obra de Francesc Maspons: la Pedra Salvadora

I ara, un cop entrats al món de la llegenda, Maspons recorrerà de nou al seu consoci Vicenç Plantada i en copiarà una "altra tradició més bonica [que] encara el poble en conta" (Maspons, 1883, p. 5). Es tracta d'una variant de la coneguda i generalment difosa llegenda del Pont del Diable de Martorell, damunt del Llobregat, que el diable ha de construir en una sola nit; en fer-se de dia, l'última pedra que arrossega pel camí li cau de les mans, tot donant lloc a dòlmens i menhirs, a roques insòlites o blocs erràtics. En aquest cas, a la Pedra Salvadora:

Altra tradició més bonica encara el poble en conta [sobre la Pedra Salvadora]. Diu que una noia que un capaltard anava a atravessar lo Llobregat, se trobà amb forta revingu-da que la'n privava i, desesperada, convenint-li atravessar-lo, cridà al seu socors el diable, que li prometé fer un pont amb tal que ella li dongués després la sua ànima. I ella va convenir-hi, i diu que lo

diable s'hi posà a treballar que era un trebull [per tribull] de feina, diu que anava a buscar les pedres a Céllecs¹³ i d'una volada les duia a puesto, que prompte alçà tota la fàbrica. Llavors la noia va espantar-se i, espaordida, corregué cap a una casa de pagès, contà a la vella lo que li passava i eixa se n'entrà al galliner, agafà lo gall i amb l'espaordiment va cantar-ne. Era quan lo dimoni s'ensopegava a passar per damunt d'aquell turó i, al sentir lo cant, deixà anar la pedra a terra i ell va enfonsar-se. I la noia fou salvada (Maspons, 1883, pp. 5-6).

Afegeix Maspons, en nota a peu de pàgina:

Aixís la té recollida nostre soci delegat de Mollet, D. Vicenç Plantada i Fonolleda, que tant de bo n'hi hagués un com ell a cada població de Catalunya de tan treballador i estudiós (Maspons, 1883, p. 5, nota 1).

És decididament amable la pica-da d'ullet al consoci molletà, al qual agraeix no només la col·laboració folklòrica i associativa, sinó també les iniciatives locals que van arribant a oïdes del directiu.

Vicenç Plantada, guia de Maspons a Gallecs

Tot seguit continuarem analitzant com pogué influir Plantada en el llegendari molletà de Maspons.

Comparant algunes notes escol·lides amb les cròniques de les dues

¹² Els diferents tipus de relat de caràcter explicatiu (llegenda, contarella i tradició) són molt ben analitzats per Oriol (2011), amb el valor afegit que diversos exemples tenen relació amb noms de pedres.

¹³ Céllecs, un massís entre Vilanova del Vallès i Òrrius que delimita, alhora, les comarques del Vallès Oriental i el Maresme.

excursions de Maspons, la primera en solitari (23 de juny de 1882) i la segona guiata per Vicenç Plantada (8 d'abril de 1883), deduïm quina informació pogué aportar el molletà al president de l'AEC. La primera dada, i alhora la més important, consisteix en els blocs erràtics de què va tractar Plantada a la seva conferència "Una excursió particular al menhir de Gallecs"; blocs que provocaren gran interès i que motivaren l'excursió.

Cal tenir en compte que cap dels dos excursionistes no podia saber que les persones del Neolític podien desplaçar grans pedres per tal de fer-ne l'ús desitjat en el lloc escollit. De manera que hom considerava que el desplaçament de grans pedres només es podia explicar per les forces de la natura (i, en ambients populars, a certes forces màgiques). Més que no pas un error de caràcter arqueològic o geològic, aquí considerarem aquesta creença com una nota llegendària.

Maspons només empra l'expressió en qüestió, *bloc erràtic*, en una nota a "De Mollet a Bigues", en descriure la Pedra de Can Falguera:¹⁴

És simplement una pedra molt grossa, rodona, posada allí a l'atzar sense cap altra que pels voltants l'acompanyi, ni puga d'ella endevinar-se d'on és vinguda (Maspons, 1883, pp. 9-10).

Així i tot, en nota a peu de pàgina escriu:

L'amo de la terra on se troba eixa pedra l'anomena "Pedra del

Diluvi".¹⁵ Sia com se vulga, és indubtable que sols les aigües pogueren dur-la allí, salvant grans altures i distàncies, i crec sens cap dubte que pot ben dir-se que és un bloc erràtic (Maspons, 1883, p. 10, nota 1).

I es va convèncer tant de la bondat de l'expressió de Plantada que l'any següent, en la crònica de l'"Excursió col·lectiva a Gallecs", va esplaiair-se literàriament fins al punt de fantasiejar un paisatge catastròfic:

Eixes pedres poden considerar-se com blocs erràtics. Enlloc algun de tot aquell terreny hi ha pedra granítica; en camvi aquesta abunda molt en les muntanyes de la costa, sobretot cap amunt d'elles. No hi ha més que passar-hi, siga per allí on se vulga, per a convèncer-se'n: sobretot en la muntanya de Nostra Senyora del Corredor, per tot arreu s'hi veuen grossíssims blocs de pedra de dita llei. Doncs bé (...), se convencerà qualsevol de que hi degué haver una gran avinguda d'aigües que entraren pels indrets de dita muntanya del Corredor i llençaren les pedres cap endintre, i per cert que degué ser una avinguda grossa i de força, si no fou més o menos continuada, doncs precisament la pedra més grossa, que com he dit és la de can Falguera, és la més lluny i la més alta de totes, gairebé a dalt de la serra. Verdadament, admiren les evolucions que hi degué haver en la naturalesa abans la terra no fou definitivament sentada, i la força de les mateixes. Qui és capaç de figurar-se

¹⁴ Un possible menhir que fou dinamitat a la dècada de 1950 (Bertran et al., 2011).

¹⁵ Maspons també deu tenir constància del nom popular de la Pedra del Diluvi a través de Plantada.

aquelles moles de pedra, arrencades senceres de les muntanyes i nedant per entremig d'impetuoses aigües cap a dalt d'aquelles serres per a quedar clavades allí com perenne testimoni de la grandiositat de la naturalesa? (Maspons, 1885, pp. 222-223).

O de la grandiositat de l'Home, afegiríem nosaltres; de la grandiositat de les gestes humanes.

L'antic estany de Gallecs

Un altre tema que pot tractar-se d'una influència de Plantada en l'opuscle de Maspons "De Mollet a Bigues" és el de l'existència d'un estany primordial a Gallecs. En trobem la prova en una altra nota del biguetà, aparentment posterior a la redacció del text:

És molt natural que els torrents que formessen aquelles brancades se trobessin tancats i anant a parar la majoria al fondo que avui és Gallecs, hi formaren un estany o llac que devia costar molt de dessecar-lo. Com a prova de l'Estany que va haver-hi, la casa més antiga, que és posada a certa altura, sens dubte al límit d'allí on aquell [estany] devia arribar-ne, s'anomena encara a ca n'Estany (Maspons, 1883, p. 8, nota 1).

El 1883 Vicenç Plantada acompanyà el seu consoci a aquesta masia. A la seva crònica, sense major informació, Maspons repetí les dades que havia conegut gràcies al molletà:

A les 9h 48' sortírem d'aquella bonica estada i, agafant per darrere de la iglésia, en direcció NO, pujàrem cap a la serra de detràs i amb 25 minuts fórem a la casa coneguda per ca l'Estany. Diuen que és la casa més antiga del poble i que porta aquell nom perquè estava sobre l'estany, arribant fins prop d'ella mateixa les aigües (Maspons, 1885, p. 221).

Maspons imagina i veu un enorme llac,¹⁶ que ascendeix a la categoria d'un veritable mar i dóna peu a un relat fantasiós i èpic sobre els orígens geològics del Vallès. Desvetllant-se d'aquestes llargues meditacions, l'excursionista Maspons reprèn la seva via, sempre pel camí carener de Palaudàries, fins a deixar enrere —al fons de la vall— l'església i el nucli de cases de Gallecs:

Per fi vaig continuar ma via. Lo camí segueix encarta un xic entre vinyats, per a entrar luego en la boscúria; a mà dreta va pujant la vall de Palaudàries, que ja més no es deixa, i a mà esquerra per entre boscos i una doble serra, al fondo s'obre Gallecs, situat al peu d'una torrentera.

Diu la tradició que aquí (...) un dia passà una caravana de Gallegos (...) e hi va fundar una capelleta amb lo patró de llur casa, lo gloriós Sant Jaume, i que d'això li ve lo nom de Gallecs que encara avui porta (Maspons, 1883, p. 8).

També aquesta intrigant història de gallecs passejant-se pel Vallès té tot

¹⁶ Segons Bertran (comunicació personal, 19 maig 2020), les evidències geològiques contradiuen aquesta hipòtesi, ja que ca l'Estany se situa sobre dipòsits d'origen al·luvial-col·luvial d'edat Pleistocè superior. Ni a ca l'Estany ni enlloc del territori de Gallecs no hi ha cap evidència de dipòsits lacustres, ni recents ni anteriors a l'aparició dels homínids. El més semblant, salvant les moltes diferències, són alguns dipòsits palustres, relacionats amb antigues zones d'aiguamolls temporals, més o menys persistents en el temps, que trobem en la confluència dels límits municipals de Mollet, la Llagosta i Santa Perpètua, ja fora de l'àmbit de Gallecs (Bertran i Tarragó, 1996).

l'aspecte de ser una llegenda explicativa però, en aquest cas, Coromines (1995) la dona com a probable. Ortiz (2003) recull aquesta i altres solucions per a l'origen del topònim "Gallecs". A Francesc Maspons la teoria llegendària sembla confirmar-se-li per un fet que consta en nota:

Avui en dia encara passen comitives errants de Gallegos pel Vallès; alguns s'ocupen en escurar xemeneies, emperò la major part, sobretot en lo baix de la comarca, se dediquen a fer cordes (Maspons, 1883, p. 8, nota 3).

Parlem, però, de l'església de Santa Maria de Gallecs. Des del carener, Maspons la veu com una "capelleta". En nota, però, aprofundeix la qüestió:

La iglésia de Gallecs, per més que recomposta, se veu que és molt antiga [de fet, de fundació paleocristiana]; ha canviat de patró, doncs que en lloc de tenir en l'altar a St. Jaume, hi té a la Verge, ocupant aquell un de sos altars laterals (Maspons, 1883, p. 8, nota 2).



Figura 6. Santa Maria de Gallecs, dècada de 1920. Font: AHMVA

Les coses poden canviar, naturalment, amb el pas del temps; però no hi ha constància que l'església de Gallecs hagi estat mai dedicada a sant Jaume. Pel que fa a l'interior, una visita pastoral de l'any 1630 ens informa que hi ha un altar dedicat a sant Isidre; en una altra de 1727 se'ns hi diu que hi ha cinc altars: "El major, dedicat a S. Maria, el de S. Bartomeu, el de S. Miquel, el del S. Crist i el de S. Jaume" (Ortiz, 2003, p. 17). No sembla que la devoció gallega tingués res a veure amb la col·locació dels altars, ni que els bons gallecs hi fessin res per aquests paratges. Ara bé, ja som de nou dins del món llegendari que Francesc Maspons arrossega amb tanta lleugeresa. I és que encara no havíem anticipat quin altre treball (en aquest cas de debò èpic, herculi) havien dut a terme els gallecs:

Aquí [a Gallecs] fou l'últim punt on se sostengué l'estany que formava lo Vallès abans de completament desaparèixer, i diu també que un dia passà una caravana de Gallegos i a còpia de treball va dessecar-lo (Maspons, 1883, p. 8).

Pel que fa a aquest aspecte, trobem testimoniances posteriors, potser independents o potser conseqüència de l'article de Maspons. En la visita pastoral del 26 d'octubre de 1886, Mn. Enric Dies va escriure:

La tradición local asegura que [l'església] fue construida por unos gallegos ocupados en dissecar unos grandes estanques que había en estos fondos del Vallés (...) (Ortiz, 2003, p. 26).

Conclusions

Vicenç Plantada i Francesc Maspons van mantenir encara una llarga relació personal, i no mancaren altres excursions conjuntes per terres del Vallès. Ara bé, d'aquestes experiències ens n'ha arribat ben poca informació que, d'altra banda, no aconseguiria de modificar el quadre que hem anat bastint sobre el tarannà de tots dos pro-

homs. Interessa, doncs, destacar que tots dos pertanyen a la generació dels folkloristes excursionistes (Maspons fa de lligam amb la generació anterior, la dels folkloristes literats) no pas per la manera de transcórrer llur temps de lleure, sinó per la manera de llegir la Natura i posar-la en relació amb el pensament llegendari de les classes populars d'àmbit rural.

Bibliografia

Bertran, J. (2019). Els centres educatius de Mollet. Una visió de síntesi (1845-2019). *Notes*, 34, 13-39.

Bertran, J. i Tarragó, M (1996). Punts d'interès geològic de Mollet del Vallès i Gallecs. *Notes*, 10, 95-110.

Bertran, J., Bosch, J. i Tenas, M (2011). Els menhirs del Baix Vallès abans de la descoberta del menhir de Mollet: geologia, arqueologia, història i etnografia. *Notes*, 26, 121-148.

Botey, L. (Coord.) (1990). *Mollet, el pas del temps*. Fundació Caixa de Pensions.

Coromines, J. (1995). Gallecs. Dins *Onomasticon Cataloniae* (volum 4, p. 296). Curial. <https://oncat.iec.cat/>

Garcia-Pey, E. (2001). Els noms de lloc i de persona de Mollet del Vallès. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 6.

Maspons, F. (1883). De Mollet á Bigas. Extret de l'*Anuari de la Associació d'Excursions Catalana* [sic], 1882 (1883), 1-30 [= *Anuari*, 1882 (1883), 197-226].

Maspons, F. (1885). Excursió col·lectiva a Gallecs. 8 d'abril de 1883. *Butlletí de l'Associació d'excursions catalana*, 8(86), 219-223.

Oriol, C. (2011). Litertura oral i territori; llegendes, contarelles i tradicions referides a lloc. Dins A. Vergós i J. Colomer (Coord.) *Llegendes i paisatges dels Països Catalans. Quaderns*, 30, 13-21.

Oriol, C. i Samper, E. (Coord.) (2017). *Història de la literatura popular catalana*. Universitat

d'Alacant, Universitat de les Illes Balears i Universitat Rovira i Virgili, Col·lecció Patrimoni Literari, 2.

Ortiz, J.C. (2003). *Santa Maria de Gallecs. Estudi de materials, tècniques constructives i estat de conservació*. Centre d'Estudis Molletans. Col·lecció Vicenç Plantada, 8.

Pérez, F. (1995). Els orígens de l'excursionisme a Mollet del Vallès. *Notes*, 9, 75-87.

Pérez, F. (1997). *Obres completes de Vicenç Plantada*. I. Cròniques i articles en *La Renaixença*. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 1.

Pérez, F. (1998). *Obres completes de Vicenç Plantada*. II. Monografies i altres escrits. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 2.

Plantada, V. (1880a). *Algunos amigos intimos del agricultor*. Establecimiento Tipográfico de los Sucesores de N. Ramírez i Ca.

Plantada, V. (1880b). *Teorías para impedir la formación del granizo y el desarrollo del viento en los días tempestivos*. Establecimiento Tipográfico de los Sucesores de N. Ramírez i Ca.

Plantada, V. (1884). Principi de una falsa tradició. *Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalana*, 6, 96-97.

Samper, E. (2017). El període romàntic: Els inicis de l'interès per la literatura popular a Catalunya. Dins C. Oriol i E. Samper (Coord.) *Història de la literatura popular catalana* (pp.15-61). Universitat d'Alacant, Universitat de les Illes Balears i Universitat Rovira i Virgili, Col·lecció Patrimoni Literari, 2.

Vicenç Plantada i el Centre Català de Mollet del Vallès (1895-1898)

Joan Armangué i Herrero*

Resum: Un cop distanciat del moviment excursionista barceloní, que culminà amb la fundació del Centre Excursionista de Catalunya com a conseqüència de la fusió entre l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques i l'Associació d'Excursions Catalana, el 1890, el molletà Vicenç Plantada i Fonolleda (1839-1913) va emprendre una nova i molt més moderna activitat de col·laboració amb les emanacions culturals i socials de la nova realitat política que començava a insinuar-se. Ens referim al catala-

nisme associatiu i cultural, que ell mateix introduí a la localitat vallesana amb la fundació, el 1895, del Centre Català de Mollet del Vallès, del qual fou principal dinamitzador durant els seus anys d'evolució envers un nou llenguatge catalanista, ara polític, encetat el 1898 amb la refundació del Centre sota el nom d'Agrupació Catalanista de Mollet del Vallès.

53

Paraules clau: Baix Vallès, catalanisme cultural, Centre Català, Mollet del Vallès, Vicenç Plantada i Fonolleda

Vicenç Plantada and the Mollet del Vallès Catalan Centre (1895-1898)

Abstract: Once distanced from the Barcelona hiking movement, which culminated in the founding of the Hiking Club of Catalonia when the Catalan Scientific Hiking Association and the Catalan Hiking Association merged in 1890, the Mollet-born Vicenç Plantada i Fonolleda (1839-1913) took on a new and more modern role that saw him collaborating with the cultural and social emanations of the new political reality that was be-

ginning to emerge. That new reality was the associative and cultural Catalanism he introduced to the Vallès town with the 1895 founding of the Mollet del Vallès Catalan Centre. He was the leading advocate for the Centre during his years of evolution towards a new, more political language of Catalan nationalism, which began in 1898 with the renaming of the Centre as the Mollet del Vallès Association for Catalan Nationalism

Keywords: Baix Vallès, cultural catalan nationalism, Catalan Centre, Mollet del Vallès, Vicenç Plantada i Fonolleda

* Escriptor, filòleg i professor de la Universitat de Càller (Sardenya, Itàlia), jarmangué@libero.it
Article rebut el 19 d'abril de 2021; acceptat el 3 de maig de 2021.

1. Introducció

Vicenç Plantada i Fonollada (1839-1913) s'inicia en el món de l'associacionisme cultural català de la mà del folklorista i excursionista Ramon Arabia i Solanas, per intercessió del qual fou nomenat delegat a Mollet del Vallès de l'Associació d'Excursions Catalana —que Ramon Arabia aleshores presidia— el dia 4 de juny de 1880. Plantada, mestre i veterinari, malgrat la seva edat —havia passat la quarantena— era encara molt ingenu: endut per un sobtat entusiasme associatiu, fundà a la seva ciutat natal una societat infantil molletana protectora dels animals, que aconseguí de salvar dues niuades d'ocellets i que fou molt ben considerada pel senyor rector. Li va semblar necessari parlar d'aquest fet al Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalana (Plantada, 1881), tot informant, com qui diu de passada, que per tal d'enfortir l'esperit naturalista dels seus alumnes havia publicat ell mateix un llibretó intítulat *Algunos amigos íntimos del agricultor* (Plantada, 1880); llibretó amb el qual obsequiava la biblioteca de l'entitat.

No caldria que en parléssim més, naturalment, si no fos que amb el temps l'ambició associativa del molletà havia de créixer i, fins i tot, transcendir. De moment, aquell mateix any 1880 ja el trobem que participa al Primer Congrés Catalanista, organitzat per Valentí Almirall al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona; l'hi

acompanyaren altres dos delegats de l'Associació d'Excursions Catalana a Mollet del Vallès: Benet Altisench i Joan Gaia.¹ L'any següent, el 1881, Plantada s'estrenà com a redactor del nou diari *La Renaixensa*. Al llarg de tota l'existència de la publicació, que va desaparèixer per motius econòmics el 1905, hi publicà un total de 282 articles de crònica local molletana (Pérez, 1997, p. 73), fidelitat extraordinària que ens demostra, certament, el caràcter tenaç del redactor i, alhora, ens l'acosta al notable precedent del Baró de Maldà, si més no pel que fa al mètode “diarístic” i al furor literari que l'acompanyà al llarg d'aquests vint-i-cinc anys.

2. Vicenç Plantada i l'associacionisme cultural i polític (1880-1895)

Durant la dècada dels vuitanta, el mestre molletà participà encara en actes reivindicatius de caràcter catalanista, però d'ambició moderada i encara a títol personal. El veiem més aviat concentrat en una altra activitat literària, amb la qual aconseguí també, paral·lelament a l'èxit de les seves col·laboracions amb *La Renaixensa*, que el seu nom es difongués en el context de l'associacionisme cultural i, més concretament, en l'àmbit del folklorisme excursionista. Entre el 24 de febrer de 1882 —en què fou llegida als locals de l'Associació d'Excursions Catalana una comunicació seva sobre “La Serravella”²— i fins al 1890, en què l'entitat es dissolgué per tal

¹ No trobarem cap d'aquests dos molletans entre els socis del Centre Català. Pel que fa a la participació de Vicenç Plantada en els ambients catalanistes entre els anys 1880-1895, que resumim en aquest paràgraf, vegeu Pérez (1997, pp. 43-56), on hi ha un capítol dedicat a “Vicenç Plantada, polític catalanista”.

² Un costum tradicional estès al Vallès (Plantada, 1882).



Figura 1. Portada de La Renaixensa (1883) i una de les moltes col·laboracions de Vicenç Plantada en aquest periòdic ("La batalla de Mollet", 1899). Font: Arxiu de Revistes Catalanes Antigues (ARCA)

de donar vida al Centre Excursionista de Catalunya, Vicenç Plantada dugué endavant un altre tenaç projecte ininterromput: la difusió dels “Costums populars del Vallès” des de les pàgines del *Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalana*, amb una trentena de lliuraments, complexament articulats en capítols interns consecutius (Armangué, 2021a).

Serà ara, doncs, després del seu allunyament del món excursionista, i amb l'experiència associativa acumulada, que Vicenç Plantada entrarà de manera decidida dins del món de l'associacionisme polític. De la mà del catalanisme romàntic, amb el qual es relacionava al diari *La Renaixensa*, es vinculà a la Unió Catalanista, acabada de fundar, i formà part del seu Consell de Representants (1891). Com a delegat del Baix Vallès participà, entre d'altres petits propietaris rurals, a la primera Assemblea de Manresa (1892), i a les successives Assemblees de Reus (1893), Balaguer (1894) i Olot (1895) (Pérez, 1997, p. 45).

En aquesta darrera trobada coincidí, els dies 29 i 30 de juny de 1895, amb Joan Josep Permanyer, col·laborador ell també de *La Renaixensa*, membre fundador i expressident de la Unió Catalanista. D'una conversa privada sorgí el projecte de fundar a Mollet del Vallès un Centre Català federat a la Unió.³

3. Procés constituent del Centre Català (1895)

No sabem qui participà a la reunió fundacional del Centre Català de Mollet del Vallès, celebrada el 29 de desembre d'aquell mateix any 1895, des del moment que Plantada es reserva d'informar-ne a la Unió Catalanista un cop hagin estat aprovats els estatuts. Així i tot, gràcies a una carta firmada aquell mateix dia i adreçada a Josep M Valls i Vicens, aleshores president de la Lliga de Catalunya (Cattani, 2004), coneixem bé tant el programa de la colla de Mollet com l'ideari compartit, abans de l'oficialització administrativa de l'entitat.⁴

Pel que fa al procés constituent del nou Centre, el projecte de Vicenç Plantada, expressat amb paraules seves, era el següent:

- a. “Inaugurar dit Centre de Mollet del Vallès lo diumenge abans del dia 22 del pròxim gener [de 1896]”;
- b. “Atès que sent dit dia la Festa Major [de Sant Vicenç, patró], al llegir enfront de l'edifici a on serà el Centre lo corresponent lleterero los del poble i forasters,⁵ seria causa de que poguéssim lograr ab més facilitat l'aument de socis”;
- c. “Si el dia de la inauguració podia venir D. Francisco Maspons i Labrós, que és molt apreciat en aqueix Vallès, guanyaria molt la causa regionalista”;

³ Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA), Fons Vicenç Plantada, doc. 737, carta de Vicenç Plantada a Josep M Valls, 29 de desembre de 1895: “M'atreveixo a cansar-lo per a que ens faci lo favor de disposar se'ns arregli un Reglament. A Olot ja en vaig parlar ab D. Joan Permanyer, que em digué que quan volguéssim ens el farien”.

⁴ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 737.

⁵ Al Carrer de la Unió, núm 8, tal com podem llegir al *Reglament del Centre Català de Mollet del Vallès* (AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 745). A partir del mes de maig de 1897, la seu es traslladà a la carretera de Barcelona, núm 30, és a dir, on Plantada tenia la casa i l'escola (AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 798).

d. S'esperava, a més, d'estimular la fundació d'altres centres al Baix Vallès.

En relació a l'ideari catalanista, estès a la comunitat de socis del Centre a la mateixa carta, el manifest que en resulta és el següent:

a. "Que Catalunya sia governada per catalans-catalans";

b. "Ajudar a los demás Centres a fer guerra a tots los cacics centralistes, procurant al mateix temps rompre los grillons de tantes persones que els porten contra sa voluntat".

c. Celebrar una manifestació secundada per l'Ajuntament per protestar contra el fet que "en l'última quinta ens feren entregar a prop de tres joves de més".

Aquest darrer tema, el del reclutament de soldats per a les guerres colonials d'ultramar, preocupava molt sentidament Plantada en aquells dies, fins al punt que hi dedicà quatre de les seves cròniques molletanes publicades a *La Renaixensa* entre desembre de 1895 i març de l'any següent, una cada mes (Pérez, 1997, p. 52). Organitzà, a més, una manifestació de protesta a Mollet en allò que podem considerar la primera acció de dimensió social del Centre Català, tres mesos abans, però, de l'aprovació oficial del Reglament de l'entitat. Ho havia anticipat així a l'esmentada carta adreçada a Josep M Valls, del 29 de desembre:⁶

Lo dia de santa Llúcia vaig anar junt ab lo senyor jutge municipal

57



Figura 2. Sabem pels reglaments de l'entitat que la primera seu del Centre Català de Mollet del Vallès estava al núm 8 del carrer de la Unió (avui, carrer d'Espanya). A partir del mes de maig de 1897, la seu es traslladarà al núm 30 de la carretera (avui, avinguda de Jaume I), és a dir, on hi havia la casa i l'escola de Vicenç Plantada. A la fotografia, la casa i l'escola l'any 1904. Font: Judith Ansó Ros

⁶ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 737.

a explicar a l'Ajuntament que aquí Mollet en la última quinta ens feren entregar a prop de tres joves de més. Explicat el com i per què, lo senyor Alcalde [sic] em prometé que permetrà la manifestació que li demanava i que faria tots los possibles perquè l'Ajuntament lo secundés. Han passat setze dies i sé per alguns regidors que en cap sessió n'havia parlat. Ahir [28 de desembre de 1895] vaig dir al senyor secretari si li semblava que presentant una sol·licitud la permeterien [sic] i em digué que sí. Ho farem, i carregats d'esperança i de paciència esperarem tan interessantíssima resolució. Les mares esperen poder celebrar-la tant o més que els homes.

58 I, en efecte, el primer diumenge de gener de 1896 se celebrà la manifestació. Ja tenim, doncs, batejat el Centre Català de Mollet del Vallès.⁷

4. Xarxa de relacions institucionals

El procés de definició d'uns estatuts associatius adaptats al Centre Català, que necessitava un model adequat a les inquietuds de la Unió Catalanista, va frenar l'entusiasme i l'optimisme excessius de Vicenç Plantada, de manera que la fita fundacional del 22 de gener de 1896 no pogué ser respectada per inconveni-

ents de caràcter burocràtic. Però de la mateixa manera que, *de facto*, l'entitat ja existia aquell mes de gener en què se celebrà la manifestació contra les quintes, també la xarxa de relacions institucionals es posà en marxa un cop difosa la concreta voluntat de Plantada i el seu paper de capdavanter al Baix Vallès. Això va permetre que entre gener i abril de 1896 el mestre i veterinari entrés en contacte amb noms fonamentals del catalanisme polític del període, no tant per motius personals —que serien, de fet, els que a nosaltres ens interessarien— sinó pels càrrecs administratius que ocupaven en les respectives entitats i associacions.

D'aquesta manera, trobem que al llarg d'aquest trimestre Plantada continuarà els seus contactes epistolars amb Josep M Valls i Vicens, president de la Lliga de Catalunya; i els encetarà amb Francesc Cambó, del Centre Escolar Catalanista; amb Narcís Verdaguer i Callís, director de *La Veu de Catalunya*, i Josep M Monfort, de la revista *Lo Regionalista*, acabada de fundar; amb Pere Pagès i Rueda, de l'Orfeó Català; i amb Lluís Marsans, escollit secretari de la Unió Catalanista a la profícuca assemblea d'Olot de 1895.⁸

I la inauguració pública del Centre Català se celebrà, al capdavant,

⁷ Una altra acció concreta del Centre Català fou la seva participació a la processó del Corpus Christi, el 3 de juny de 1896, al llarg de la qual acompanyaren el Santíssim amb la bandera catalana. Vet aquí el document que ens descriu la diada (AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 740, 3 de juny de 1896, carta de Vicenç Plantada a l'ecònom de la parròquia):

Tinc la satisfacció de comunicar-li que lo Centre Català que V. tan religiosament convida a l'assistència de la pròxima professó de Corpus Cristi, tindrà l'honor d'acompanyar durant son curs a la Divina Majestat ab la bandera catalana. Déu guardi a vostè molts anys. / [Afegit posteriorment:] Hi assistiren Vicenç Plantada, Joan Rosés i Isidre Plantada de la Junta Directiva. Don Adolf Damians (metge), Ricardo Canal, Isidre Nonell i Pere Batlle.

⁸ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, docs. 733, 738, 743, 746-750 i 779.

amb l'alta presència de Josep M Valls i Vicens, el dia 19 d'abril de 1896. Es comptà, alhora, amb la concurrència "d'un gran nombre de notables catalanistes de diversos Centres catalans i de pobles veïns",⁹ d'acord amb el projecte panvallesà de Vicenç Plantada.

5. Els amics de l'Associació d'Excursions Catalana

No farem el seguiment de les relacions institucionals del Centre Català al llarg dels tres anys d'existència d'aquesta entitat, que a partir del 1899 canviarà de nom per transformar-se en Agrupació Catalanista de Mollet del Vallès, tot adaptant-se a una evolució comuna de l'associacionisme polític català.¹⁰ De moment Vicenç Plantada no està interessat en els aspectes relacionats amb el partidisme i el procés electoral, de manera que el tarannà del Centre Català es concentrarà exclusivament en la fidelitat institucional

envers la Unió Catalanista quant a federació d'entitats que es donaven suport mutu. En aquest sentit, doncs, la vida administrativa del Centre no podia diferenciar-se de la de qualsevol altra colla catalanista.

Fixem-nos més aviat en les relacions personals que, a través de la seva presidència, Vicenç Plantada pogué activar o aprofundir. Tindrem en compte, primer de tot, la continuïtat de la seva amistat amb dos veterans folkloristes amb els quals s'havia relacionat, entre els anys 1880-1890, per la seva condició de soci delegat a Mollet de l'Associació d'Excursions Catalana: Ramon Arabia i Francesc Maspons (Armangué, 2021a, 2021b).

Ens adonem del relleu que els atribuïa quan, quinze anys enrere, tots dos l'havien introduït, cadascú amb un mecenatge autònom però compartit, en el món de l'associacionisme catalanista. En ocasió de la mort de Francesc Maspons, l'any 1901, Vicenç Plantada havia d'escriure a les pàgines de *La Renaixensa* (20 de setembre de 1901):

59



Figura 3. Escut de l'Agrupació Catalanista de Mollet del Vallès, 1901. Font: Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA)

Mollet del Vallès, 19 de setembre. Rebi la família de D. Francisco de S. Maspons i Labrós (Q.A.C.S.) lo meu coral pésam Era D. Francisco persona que crec m'estimava i a qui dec l'encoratjament (ab Ramon Arabia i Solanas) de lo que he fet per a la nostra pàtria Catalunya, i ab qui tinc fetes algunes excursions, conservant-ne una nombrosa correspondència.¹¹

⁹ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 744.

¹⁰ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 919

¹¹ No sabem res d'aquesta pretesa "nombrosa correspondència" amb Francesc Maspons, que fora d'alguna nota saltuària no ha deixat altra traça al Fons Vicenç Plantada de l'AHMVA.

Ara, al moment de formalitzar i inaugurar el Centre Català, Plantada posa aquestes amistats de relleu, de prestigi indiscutit, al servei del seu projecte personal i associatiu: no es tracta, ho veiem prou bé, de relacions institucionals envers les quals Plantada es posa al servei, sinó, al contrari, d'una espontània estratègia relacional a través de la qual el molletà recupera i reactiva la seva pròpia tradició, la seva pròpia llegenda personal, si volem

5.1. Ramon Arabia i el problema de la llengua al Centre Català

La contribució de Ramon Arabia a la fundació del Centre Català fou veritablement molt humil, però ens permet de meditar de manera documentada sobre la consciència lingüística de Vicenç Plantada.¹² Un cop aconseguit un model de reglament adaptat al context local —model que, com hem anticipat més amunt, li arribà a través de la Unió Catalanista—, calia traduir-lo al castellà per tal que pogués ser aprovat per les autoritats competents.¹³ Ramon Arabia, per la seva condició de traductor jurat, va encarregar-se d'aquesta gestió.¹⁴

Vicenç Plantada li agrai la desinteressada col·laboració en una carta¹⁵ firmada el dia 22 d'abril de 1896, en la qual, alhora, li descrivia l'acte d'inauguració del Centre:

Molt apreciat senyor. Lo dia 19 del corrent es verificà la inauguració oficial del Centre Català de Mollet del Vallès, ab assistència de notables catalanistes, corresponents a varis Centres Catalans i de pobles veïns, essent l'espaiós local ple de persones del poble i dels de la rodalia.

Si algun dia la nostra pàtria cull algun fruit de la instal·lació d'aqueix Centre i dels que confio es formaran als pobles del voltant, i es creu que hi tinc contret algun mèrit, el declino des d'ara a les distingides persones que m'inspiraren i han anat sostenint-me el foc de l'amor que a Catalunya professo. Aqueixes persones, senyor Arabia, vostè les coneix: són lo digníssim President del Centre Excursionista de Catalunya, don F[rancesc] de S[ales] M[aspons] i L[abrós] i el constant excursionista D. R[amon] A[rabia] S[olanas]. Digni-se acceptar, doncs, tant vostè com don Francisco les lloances que s'hagin pogut oferir al Centre Català de Mollet com a pares veraders que són d'ell; i en particular rebí vostè les més expressives gràcies per lo favor que s'ha dignat fer-li ab lo treball que hi posà per a que fos aprovat lo seu Reglament per l'autoritat competent, rebent-les en particular del seu humil consoci.

Naturalment, hauria estat més senzill i expeditiu presentar el re-

¹² Ramon Arabia, aleshores president de l'Associació d'Excursions Catalana, havia entrat en contacte amb Mollet del Vallès el dia 6 de gener de 1879, en ocasió de la primera excursió col·lectiva de l'associació a la localitat vallesana, on foren rebuts pel soci delegat Mn. Vicenç Triadó.

¹³ És a dir, el Govern Civil de la província de Barcelona, secció Vigilància, tal com llegim a l'original del Reglament, definitivament aprovat el 13 de març de 1896 (AHMVA, Fons Vicenç Plantada, docs. 745 i 750).

¹⁴ Narcís Verdguer i Callís, director de *La Veu de Catalunya*, va ser un dels intermediaris entre Vicenç Plantada i Ramon Arabia (AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 749).

¹⁵ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 744.

glament directament en llengua castellana. Plantada, però, volia que els estatuts obeïssin a un dels pilars fonamentals de la raó d'ésser del Centre: el català n'havia de ser la llengua oficial interna, de manera que la traducció jurada consistia en un simple tràmit administratiu obligatori. Ho notarem més clarament quan, el 1899, es tornarà a presentar el problema a l'hora de transformar el Centre Català en Agrupació Catalanista: el Governador Civil tornà al remitent la sol·licitud que li havia estat enviada, tot exigint que fos redactada de nou "en la lengua oficial".¹⁶ Vet aquí la reacció de Vicenç Plantada: escriu tot seguit a Antoni M Gallissà, de la Unió Catalanista, per demanar-li si havia d'obeir aquesta ordre, des del moment que "l'idioma oficial del Centre és el català".¹⁷

5.2. Francesc Maspons i la identitat vallesana

Vicenç Plantada degué tenir un disgust el matí del dia de la inauguració del Centre Català, el 19 d'abril de 1896: el reusenc Pere Pagès, acabat d'arribar de Barcelona, l'informava a darrera hora que Francesc Maspons, president de l'Associació d'Excursions Catalana,¹⁸ havia de declinar la seva assistència a l'acte per motius de salut: havia transcorregut molt mala nit.¹⁹

Pocs dies abans el mestre i veterinari l'havia convidat a la inauguració amb les següents paraules²⁰ —educades, entranyables—:

Respectable senyor i amic,
Comprenent que tal vegada, aconsellat per la modèstia que és sempre innata companya del mèrit verdader, s'abstindria d'assistir a la sessió d'inauguració oficial del Centre Català d'aqueix poble, m'atreveixo a escriure-li. Molt he dubtat ans de molestar-lo novament després d'haver-ho fet de paraula, i certament no m'hauria atrevit a tractar-se d'un assumpte particular meu; però és del foment de la vida regionalista de la que es tracta. I com fóra heretgia que jamai jo em permetés suposar a vostè poc afecte a tan sagrat ideal, 61
crec complir ab un verdader dever procurant demostrar-li la verdadera necessitat de la vinguda de vostè a Mollet lo diumenge propinent. Català de raça, sóc enemic d'adulacions; no prengui, doncs, com a tals les paraules sinceres. Convé, però molt, que vostè, la persona estimada i respectada d'aqueixa comarca, vingui a donar al catalanisme una importància i un relleu tant més necessari quan hi ha qui es permet dubtar de sos sentiments; importància que avui, estigui cert, ningú tant com vostè pot

¹⁶ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 893.

¹⁷ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 886.

¹⁸ Hem estudiat la relació de Francesc Maspons amb Mollet del Vallès i amb Vicenç Plantada a Armangué (2021b).

¹⁹ Pere Pagès li lliurà personalment aquell mateix dia el següent missatge escrit de Maspons: "Barcelona, 19 d'abril de 1896. Estimat amic, una afecció catarral me priva d'assistir a la inauguració del Centre Català de Mollet. Disposi i mani, Francesc Maspons i Labrós" (AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 746).

²⁰ Esborrany amb data 15 d'abril de 1896 (AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 748).

dar-li. No sols és una humil persona que ho reclama, és Catalunya; és son estimat Vallès qui vol aquí la presència de son fill benemèrit lo dia en què d'un modo solemne darem en aqueixa terra estimada la bandera de nostres sagrades reivindicacions.

En nom del Centre Català de Mollet, qual representació assumeixo, li prego, doncs, no ens privi de sa presència en tal dia. Queda esperant-ho tot del provat patriotisme de vostè son ver amic.

Plantada comptava molt amb el fort reclam del folklorista de Bigues, amic sincer, company d'excursions, patrici –com hem vist més amunt– “molt apreciat en aqueix Vallès”. De fet, per qüestions d'estil, Plantada corregeix amb aquesta frase, a la seva carta adreçada a Josep M Valls, una altra expressió que trobem ratllada a l'esborrany del manuscrit:²¹ “D. Francisco Maspons i Labrós, que és molt apreciat de tothom i en particular d'aqueix Baix Vallès”. L'afegitó d'aquesta definició geogràfica vallesana, el Baix Vallès, no és indiferent ni neutra. Efectivament, amb els delegats de Ripollet, Plantada era el representant del Baix Vallès a les assembles de la Unió Catalanista des de l'any 1892. En aquest sentit, defineix molt oportunament el nostre personatge el granollerí Jaume Maspons i Camarasa (que, malgrat la coincidència del cognom, no era parent directe de Francesc Maspons) a l'hora de presentar des de les pàgines de La

Renaixensa (19 d'abril de 1896) la inauguració del Centre Català de Mollet del Vallès:

[Resultat tan excel·lent] en bona part se deu a l'acció constant d'un català exemplar, que viu i sent la vida del país, que coneix com ningú son modo d'ésser íntim; pronunciem son nom ab respecte: és en Vicenç Plantada i Fonolleda, delegat de la Unió Catalanista en lo Baix Vallès i president del nou Centre Català de Mollet. És ben segur que ab uns quants homes a cada comarca com en Plantada, rebrien los nostres ideals una grossa empenta cap a son trimf definitiu.

Aquesta darrera frase recalca una expressió de Francesc Maspons, escrita en nota a la crònica de la seva excursió “De Mollet a Bigues”, que descriu amb paraules semblants el caràcter hiperactiu –i, de vegades, més tossut que no pas tenaç– de l'inquiet molletà: “Tant de bo n'hi hagués un com ell a cada població de Catalunya, de tan treballador i estudiós” (Maspons, 1883). I és que, en efecte, Vicenç Plantada treballava per quatre. Ara, el 1896, s'havia proposat, tal com anunciava a Josep M Valls i Vicens, d'estimular la creació d'altres Centres Catalans “a Parets, Montmeló, Montornès, Martorelles, Sant Fausto de Capcentelles, Montcada, Ripollet, Santa Perpètua de Moguda i Palau Solità ab Plegamans”.²² També aquest cop s'esdevingué que tanta –i tan sana– ambició va ser decididament supe-

²¹ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 737.

²² AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 737.

rior no pas a les seves forces personals —que n’hauria estat capaç— sinó a les dels seus contactes escampats per aquestes localitats del Baix Vallès, que ell freqüentava sobretot per motius professionals (els propis d’un veterinari rural).²³ La intensa activitat del Centre Català de Mollet no va ser prou per estimular una reacció espontània d’emulació comarcal; més aviat al contrari, els afanys de Plantada en aquesta línia no trobaren un terreny adequat per despertar iniciatives concretes a les localitats veïnes, des del moment que el catalanisme del Baix Vallès preferí adherir-se de manera massiva a l’activisme de la capital econòmica del territori i confiar en el seu capdavanter la dinamització comarcal.

6. Activitat associativa local i comarcal

“A Parets i Montornès —escrivia encara Plantada— ja tinc segur la formació [d’un Centre Català], perquè molts dies hi vaig i, com mai paro la propaganda, molts són los que desitgen veure lograr aqueix fi”.²⁴ Però fou debades tant d’acti-

visme, massa exigent per als parells: a l’arxiu de can Maspons de la Vall s’hi conserva una carta adreçada a Jaume Maspons, on Plantada assegura que a Parets ja tenen fins i tot decidida una Junta, preparada per dirigir la nova entitat, però el projecte acabà avortat;²⁵ i a l’Arxiu Històric de Mollet del Vallès hi hem consultat també la interessant correspondència dels anys 1895-1898 entre el president del Centre Català i els famosos farmacèutics de Cardedeu, oncle i nebot, tots dos anomenats Tomàs Balvey,²⁶ que malauradament tampoc no dugué a cap acord concret.²⁷ A Montmeló, finalment, quedà suspesa la creació d’una agrupació catalanista per la por que entre els interessats havien imposat els cacics locals.²⁸

Això no vol dir, però, que el Centre Català de Mollet visqués aïllat en un desert associatiu. Al contrari, més enllà de les relacions institucionals que hem assenyalat més amunt —i a les quals podríem afegir els posteriors contactes amb el Consistori dels Jocs Florals o amb les

63

²³ Les sortides que farà com a veterinari seran determinants en el creixent interès i sentiment pel Baix Vallès. A tall d’exemple: el 1889 es tornarà a interessar per la cançó de “La Serravella”, que ja havia publicat abans (Plantada, 1882) però ara amb una major consciència comarcal, des del moment que publica les versions de Santa Perpètua de Mogoda, Montmeló i Caldes de Montbui (Plantada, 1889).

²⁴ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 737.

²⁵ “L’advocat Jaume Maspons i Camarasa (...) va fundar l’Agrupació Catalanista de Granollers el 1899. Mantingué una certa amistat amb Vicenç Plantada, fruit de la qual és la correspondència que es conserva encara a l’arxiu de la casa pairal dels Maspons, can Maspons de la Vall, a Santa Eulàlia de Ronçana” (Pérez, 1997, p. 55, nota 118).

²⁶ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, docs. 135-141.

²⁷ Estem treballant en l’edició d’aquesta correspondència, que haurà de ser contrastada amb la que puguem localitzar al Museu Arxiu Tomàs Balvey (Cardedeu). Ens consta, però, que el 26 de novembre de 1896 el nebot Balvey va escriure a Plantada: “He enterado a mi tío, de igual nombre y apellido que yo, de la pregunta del Centro Catalá, porque es hombre perito de estos asuntos. Quizás lograría su objeto visitándolo o escribiéndole” (AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 141).

²⁸ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 871, datat el 3 de novembre de 1898.

Comissions executives de l'Home-natge a Jacint Verdaguer i del Monument a Frederic Soler (1896-1897); més enllà de tot això, dèiem, Vicenç Plantada, personalment o a través de representants molletans, participà intensament en la vida interassociativa del catalanisme vallesà. No ens l'hem d'imaginar, però, presenciant només mítings i manifestacions col·lectives. Convé recordar, en aquest sentit, que la Unió Catalanista, a causa del pes que hi tenia el grup de *La Renaixença* —al qual com és natural pertanyien tant Vicenç Plantada com la colla d'amics de què hem anat parlant— no havia acceptat de participar en la política activa, de partits, en les eleccions que considerava manipulades pels cacics centralistes. De manera que l'acció catalanista, simbòlica, si volem, però incisiva i dinàmica com un formiguer agitat, es traduïa en allò que podríem considerar la vida habitual d'un ateneu: sopars de germanor, trobades culturals, nits de ball, concursos literaris, conferències i celebracions de tota mena canalitzaven les inquietuds de l'element catalanista vallesà, i en podríem citar una colla d'exemples. Ara ens limitarem, però, a assenyalar, si no el protagonisme, almenys la presència del Centre Català de Mollet del Vallès en els balls periòdics organitzats pel Casino Caldense, de Caldes de Montbui,²⁹ en protestes contra els criteris de formació de les quintes a Montmeló;³⁰ o a la inauguració del Centre Català de Sant Feliu de Codines, el desembre de 1897, en qualitat de centre pio-

ner de l'associacionisme catalanista al Vallès. Particularment interessant fou la visita a Mollet de l'Agrupació Excursionista Catalana Los Montanyenchs, de Ripollet, en un acte oficial de fraternitat amb el Centre Català en ocasió de la celebració comuna de la diada de l'11 de setembre de 1898.³¹

7. Vida d'ateneu: biblioteca, teatre i agricultura

No hem tractat, amb tot això, la vida quotidiana al Centre Català més enllà de les seves relacions institucionals, associatives i, en definitiva, externes. Hem d'entendre, però, que la seu del Centre, l'activitat del qual s'articulava entorn del dinamisme, del protagonisme de Vicenç Plantada, era fonamentalment un lloc de trobada que canalitzava l'oci, el temps lliure dels inscrits. Un espai per a la tertúlia i la consolidació de les relacions internes. Era, amb poques paraules, un ateneu d'àmbit rural, en el qual els temes lligats a l'agricultura, per exemple, podien generar llargs debats. També en aquest terreny Vicenç Plantada, amb el seu germà Isidre, pagès, va distingir-se: no mancaren, des del Centre Català, intercanvis de productes agrícoles amb altres entitats, intercanvis pensats per a la millora i, si se'n presentava l'ocasió, per a l'exposició i difusió de particulars varietats locals. Ens consta, en aquest sentit, la tramesa a l'agrònom Francesc X. Tobella d'Argila, professor de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre i director de la revista *L'Art del*

²⁹ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, docs. 755, 805 i 806.

³⁰ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 734.

³¹ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, docs. 859-862.

Figura 4. Llista de socs del Centre Català de Mollet, l'any 1898. Font: AHMVA

Pagès, de patates de tipus molletà: ull de perdiu, bolado rosa, bolado vermell, bufet blanc, bufet groc i patates sant joanes.³² Aquest tipus d'iniciatives, d'altra banda com qui diu innates en Plantada, apareixen tardanament al Centre Català, i assoliran un cert èxit quan l'entitat s'haurà transformat, a partir de 1899, en Agrupació Catalanista. En l'Exposició Universal de París de l'any 1900, en efecte, l'Agrupació va merèixer sengles medalles de plata i de bronze concedides per una exposició agrícola a càrrec seu.³³

66

Ens hem referit, aparentment de passada, a Isidre Plantada, el més fidel dels consocis del germà Vicenç, membre de la Junta Directiva del Centre amb el càrrec de secretari. No ens serviria de gaire, però, fer el seguiment dels setanta-quatre molletans (tots homes) que consten al llistat dels "Socis del Centre Català de Mollet" l'any 1898.³⁴ Trobaríem alguns d'aquests noms, això sí, escampats al Fons Vicenç Plantada de l'Arxiu Històric de Mollet del Vallès, perquè reberen alguns dels encàrrecs que el president no podia dur a terme personalment, i això es feia constar per escrit: calia nomenar representants locals per a certes reunions i trobades, delegats per a assemblees, suplents o missatgers per a tràmits d'importància menor, sobretot quan convenia desplaçar-se a Barcelona (en això, Vicenç Plantada

no hi tenia gaire tirada). Però la majoria dels socis restarien altrament anònims i només podem saber, com a molt, en quin barri vivien (inclos el terme de Gallecs).

Convé, però, que dediquem quatre paraules al bibliotecari, membre ell també de la Junta durant aquests tres anys –i encara, posteriorment, a l'Agrupació Catalanista.³⁵ Parlem de Joan Rosés, el nom del qual apareix fins i tot citat a la bibliografia especialitzada, on se'l fa constar com a membre i representant de la Junta del Centre Català entre els anys 1896 i 1899 (Coll i Llorens, 2000, p. 61). Responsable, doncs, de la biblioteca, no fou ell, però, qui firmà les cartes adreçades a eminents escriptors catalans per enriquir el fons bibliogràfic del Centre. Per la seva qualitat de president, Vicenç Plantada se'n va assumir la responsabilitat, de manera que el trobem que escriu, demanant llibres a partir del gener de 1897 –un cop consolidat el Centre–, als més prestigiosos escriptors de la Renaixença catalana:³⁶ Àngel Guimerà, Josep Pin i Soler, Emili Vilanova, Joaquim Riera Bertran, Francesc Ubach i Vinyeta i al comediògraf Josep Maria Arnau. Ens consten les respostes afirmatives de Josep Pin i Soler³⁷ i de Josep M Arnau, que regalà una sèrie de comèdies.³⁸ Se'ns fa evident l'atenció de Plantada –i del bibliotecari– envers aquest gènere: a Ernest Soler de les Cases li foren de-

³² AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 415 (s.d.).

³³ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 376.

³⁴ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 735.

³⁵ El 16 de gener de 1901 encara consta com a membre de la Junta Directiva de l'Agrupació Catalanista de Mollet del Vallès (AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 267).

³⁶ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 780.

³⁷ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 782.

³⁸ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 793.

manades, de manera explícita, obres dramàtiques del seu pare, Frederic Soler, conegut com a *Serafí Pitarrà*.³⁹

Aquest interès ens confirma que el Centre Català tenia el propòsit d'introduir el teatre, a més de la lectura, entre les ofertes culturals adreçades als socis; i que l'ideòleg de la iniciativa devia ser precisament Joan Rosés, des del moment que a la Biblioteca de Catalunya s'hi ha conservat una còpia de "*Lo rustich Bertoldo. Comedia en 5 actes y quadros, original de en Joan Rosés*",⁴⁰ de l'any 1880. Cal tenir en compte que es tracta d'una còpia de representació, és a dir de l'"original" al servei d'un actor, en aquest cas de Joan Rosés. Els veritables autors d'aquesta comèdia en vers eren, de fet, Frederic Soler (Pitarrà), Joan Molas i Casas, i Josep Feliu i Codina.⁴¹ Aquesta farsa no fou estrenada fins al 2 de maig de 1886, al Teatre Romea, de manera que els possibles assajos de 1880 no arribaren a bon terme.

Per acabar, convé assenyalar que Vicenç Plantada, després d'haver consultat personalment Àngel Guimerà, alhora aconsellat pels seus amics de la Unió Catalanista Joan

J. Permanyer i Antoni M Gallissà, de qui ja hem parlat, va mirar d'aconseguir per al Centre de Mollet el vell teatre de l'Orfeó Català.⁴² Malauradament al capdavant, després d'una complexa negociació, aquesta adquisició no fou possible a causa d'un malentès inicial (el preu) i per culpa "dels enemics del catalanisme", que havien fet perdre a Plantada, diu, els diners i la dignitat.⁴³

8. Conclusions

I el jove actor Joan Rosés? El trobarem encara, molts anys després – un cop desaparegut Plantada –, que assisteix a la mateixa tertúlia que el pintor Joaquim Mir, resident a Mollet entre 1913-1918 (Garreta, 2012, pp. 198-199). Aquesta anècdota, que no deixa de ser simpàtica, ens permet de tancar el nostre estudi tot assenyalant que l'aventura associativa de Vicenç Plantada ens duu a fer un recorregut que mena de la Renaixença al Modernisme i que, a través del deixeble ideal de Joaquim Mir, Joan Abelló, donarà la benvinguda a Mollet del Vallès a les avantguardes i altres tendències artístiques d'ambició universal.

67

Bibliografia

Armangué, J. (2021a). Llegendes i excursions de Vicenç Plantada, delegat a Mollet de l'Associació d'Excursions Catalana (1880-1890). *Notes*, 39, 9-34.

Armangué, J. (2021b). De Mollet a Plegamans amb Francesc Maspons. Un paisatge arqueològic i llegendari. *Notes*, 38, 35-57.

³⁹ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 780.

⁴⁰ Biblioteca de Catalunya, ms. 1089/1, 77 ff. Segons el catàleg en línia de la Biblioteca de Catalunya existeix un altre exemplar, que no hem pogut consultar, aparentment datat el 1878 (ms. 340).

⁴¹ Biblioteca de Catalunya, ms. 202/1. Primera edició: *El rustich Bertoldo*. Barcelona: Casa Editorial del Teatre, 1915.

⁴² AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 758.

⁴³ AHMVA, Fons Vicenç Plantada, doc. 777.

- Cattani, G.C. (2004). Literatura i política Catalanista: Josep Maria Valls i Vicens als inicis de la Restauració. *Cercles*, 7, 137-154.
- Coll, J. i Llorens, J. (2000). *Els quadres del primer catalanisme (1882-1900)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Col·lecció Biblioteca Abat Oliba, 227.
- Garreta, J. (2012). El Mir de Mollet. *Notes*, 27, 197-200.
- Maspons, F. (1883). De Mollet á Bigas. *Anuari de l'Associació d'Excursions Catalana*, 1882 (1883), 197-226.
- Pérez, F. (1997). *Obres completes de Vicenç Plantada*. I. Cròniques i articles en *La Renaixença*. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 1.
- Pérez, F. (1998). *Obres completes de Vicenç Plantada*. II. Monografies i altres escrits. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 2.
- Plantada, V. (1880). *Algunos amigos intimos del agricultor*. Establecimiento Tipográfico de los Sucesores de N. Ramírez i Ca.
- Plantada, V. (1881). Societat infantil molletana. Protectora dels animals útils a la pagesia. *Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalana*, 3(30), 136-137.
- Plantada, V. (1882). La Serravella. Costums populars del Vallès. *Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalana*, 4(40-41), 34-36.
- Plantada, V. (1889). La Serravella. Costums populars del Vallès. *Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalana*, 11(124-126), 227-229.

Pere Bonvilà Miralles (1905-1986), testimoni d'un Mollet desaparegut

M. Rosa Boada Gallego*

Resum: Pere Bonvilà, nascut a la històrica masia de can Mollet, és l'autor del text inèdit *El meu Mollet, boscos i vernedes*, una descripció dels paratges naturals de Mollet i Gallecs, que va escriure per tal que en quedés testimoni quan part d'aquell paisatge havia desaparegut. Alhora, aquest mateix afany cronista el va portar a escriure les seves memòries, *Més de tres-cents anys d'història*, una descripció de la vida de

pagès i de la història de Mollet de principis del XX fins al final dels seixanta. L'article és una explicació resumida de la vida de Bonvilà a partir d'aquestes memòries.

Paraules clau: Besòs, bosc, can Magre, can Mollet, can Pujol, Feliu Tura, Gremi de Vaquers, Joaquim Mir, memòries, mina d'aigua, Mollet del Vallès, Pere Bonvilà Miralles, Sindicat Agrícola, Tenes Unió de Rabassaires, verneda

69

Pere Bonvilà Miralles (1905-1986), witness to a forgotten Mollet

Abstract: Pere Bonvilà was born in the historic farmhouse of Can Mollet. He was the author of *El meu Mollet, boscos i vernedes* (My Mollet, forests and alders), a description of the natural landscapes of Mollet and Gallecs, which he intended to serve as testimony when part of that landscape was gone. At the same time, his enthusiasm for chronicling led him to write his memoirs, *Més de tres-cents anys d'història*

(More than three hundred years of history), a description of rural life and the history of Mollet from the beginning of the twentieth century to the late sixties. The article offers a brief description of Bonvilà's life based on these memoirs.

Keywords: Besòs, forest, can Magre, can Mollet, can Pujol, Feliu Tura, cowboys' guild, Joaquim Mir, memories, underground water channel, Mollet del Vallès, Pere Bonvilà Miralles, agricultural union, Tenes, union of winegrowers, alders

* Filòloga i tècnica de gestió de l'Ajuntament de Mollet del Vallès, mrboada@molletvalles.cat

Introducció

Les memòries¹ de l'autor del *Bosc i vernedes*² comencen amb un efecte literari recurrent però sempre efectiu: Pere Bonvilà, ja gran, i tancat a casa moltes hores a causa de les malalties, remenant per calaixos retroba documents als quals fins llavors no havia donat importància. Fins i tot, tal com evidenciaven alguns fulls, havien servit perquè de petit hi dibuixés i hi fes gargots, quan a pagès no hi havia gaires llibretes i qualsevol paper era bo. Llavors s'adona que aquells papers són documents importants, de cadastres, impostos de guerra, arrendaments, etc. que remuntaven tres-cents anys enrere, quan un jove fadrí de la masia de can Bonvilà de Terrassa se'n va a buscar-se la vida per altres indrets i s'estableix a Lliçà de Vall. Aquells papers li fan venir a la memòria les històries familiars i les rondalles que el seu avi Pere Bonvilà Soley li havia explicat de petit i li provoquen tot un efecte:

Va ser llavors quan es va despertar en mi l'ansia i l'interès de conèixer

i saber d'on descendíem i el recorregut que havia fet la meua família durant els tres-cents anys.

Varen tornar amb mi a la memòria les rondalles del meu avi que m'havia contat i que ja quasi tenia oblidades. Vaig recordar moltes converses que jo havia sentit quan era petit (Bonvilà 1983-84?, p. 2).³

Les memòries es remunten al segle XVII, quan troba rebuts datats de 1640 a nom de Josep Bonvilà, masover de can Xiol, de Lliçà de Vall. A partir dels papers, en Pere Bonvilà va reconstruint la història de la família en paral·lel als esdeveniments del país (guerres dels Segadors, de Successió, de la Independència i guerres carlines), ja que alguns d'ells provoquen la ruïna de la família per efecte del saqueig i incendi dels masos. Abans no arriben a can Mollet, la família Bonvilà haurà passat per Lliçà de Vall i Parets. L'any 1875, Pere Miralles Soley, l'avi de les rondalles, es casa amb Magdalena Clapés, de can Pescores, de Parets. S'estan de masovers a can Magarola, de Lli-

70

¹ Coneixem dues versions de les memòries físiques (fulls mecanografiats), en què s'endevina que una és posterior a l'altra perquè hi ha reelaboració d'alguns passatges i un repàs en l'estil i en l'ortografia. Estan enquadrades en quatre quaderns, fins on sabem. El primer quadern, al títol *Més de tres-cents anys d'història* hi afegeix el subtítol 1640-1936. La resta de quaderns no porten aquesta datació d'anys. La paginació no és correlativa entre els plecs de les dues versions, i a vegades s'encavalquen entre elles. Algunes pàgines, poques, són de lectura difícil perquè la tinta pràcticament s'ha esvaït. Les memòries, però, són incompletes. Les dues versions acaben en el mateix punt, paraula per paraula, però pel ritme de la narració és pot deduir que deuen continuar. No podem saber, per tant, si les memòries arriben fins als anys vuitanta, quan ja estava malalt, o les fa acabar abans. No hi hagut manera, de moment, que la família hagi trobat aquest quadern o plec que sembla faltar.

² Text inèdit, escrit a principis dels anys vuitanta. Fa la descripció dels boscos, vernedes i masies del municipi, en un circuit que comença a la masia de can Pere Gil, ressegueix les ribes del Besòs i el Tenes, continua per Gallecs i acaba al bosc dels Pinetons.

³ Hem transcrit les memòries senceres i la pàgina que apareix en les cites és la d'aquest document. En aquesta transcripció hi hem fet una revisió ortogràfica i de puntuació.

çà, però el 1878 es fan càrrec de la torre de Malla, de Parets. El 1891 arriben a can Mollet de masovers, amb quatre fills, un d'ells el Josep, el pare, que té set anys. A can Mollet es fan càrrec de la vinya i el secà i per primera vegada també agafen terra per a regadiu. Seguiran portant vinyes de la torre de Malla, fins que cap allà els anys deu del nou segle XX en Josep Bonvilà Clapés les deixarà perquè amb les vaques no pot assumir tanta feina.

Nascut a can Mollet

El 15 de setembre de 1905 neix en Pere, el nostre protagonista, fill de Josep Bonvilà Clapés i d'Encarnació Miralles. Com manava la tradició familiar, a ell li posen el nom de l'avi, Pere, d'acord amb l'alternança dels Josep i els Pere en els hereus. De fet, ell és el segon fill, però el primer va morir amb a penes una setmana i no en sabem el nom. Can Mollet i en Pere Bonvilà és tot u; la identificació amb el lloc de naixement és total:

Els contes i les històries del meu avi varen convertir-se en la història dels Mollet. Aquest bon avi, amb les seves contalles, a poc a poc va fer-me pensar com un Mollet en lloc de pensar com un Bonvilà, i en lloc d'interessar-me per la història dels Bonvilà, vaig interessar-me en gran manera per la història dels Mollet, àdhuc m'agradava en gran manera i ho veia tan natural que en lloc de dir-me Bonvilà tothom em digués Peret Mollet (Bonvilà, 1983-84?, p. 2).

I aquesta identificació se sustenta en un amor incondicional per aquelles terres i per aquelles formes de vida:

En els anys que varen venir jo sols pensava en can Mollet, amb aquells camps tan verds, amb aquell rec d'aigua tan clara i fresca, tan bona per veure, amb aquells arbres fruiters que a més de donar una fruita suculent a també donaven una ombra reconfortant en els dies ca-

71



Figura 1. Dues imatges de Can Mollet amb uns setanta anys de diferència. A l'esquerra, a principis de s. XX i, a la dreta, a finals de la dècada de 1960 o principis de 1970, poc abans d'enderrocar la casa. S'observen canvis estructurals importants, sobretot l'engrandiment de la part destinada a habitatge amb una major altura i la construcció d'una terrassa. A la dreta de l'habitatge s'observen les noves quadres. Font: Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA)

lorosos d'estiu; aquelles figueres gegantines i centenàries, que n'hi havia de totes classes i feien aquelles figues tan dolces que feien de tan bon menjar sucades en una bona llesca de pa: jo ja de molt petit estava enamorat de can Mollet, això passa a totes les persones i a totes les bèsties, que estimen per sobre de tot les cases, els caus i la terra on varen néixer (Bonvilà, 1983-84?, p. 1).

La família de la mare procedeix de Vinaròs. Arriben a Mollet el 1897 i de seguida van a treballar a la fàbrica tèxtil de Can Fàbregues: l'avi Miralles, de porter; la mare, de nuadora.

72 En Pepet Mollet, el pare, un cop casat, comença a aplicar un criteri propi en el maneig dels camps: no vol tanta terra, ja que adobar-les és massa carregós perquè han d'anar a buscar l'adob a Barcelona, i per això proposa posar bestiar, en concret vaques, de la mà d'un vaquer de Barcelona, del qual n'aprèn l'ofici. Així es converteix en el primer vaquer de Mollet, en un negoci que creixerà i li farà guanyar molts diners, alhora que serà la llavor d'altres vaqueries del poble i l'inici d'un pròsper comerç de la llet i de la futura Unió de Vaquers.

Neixen més germans: el 1907, la Montserrat, que mor amb dos anys; el 1912, la Francesca; el 1913, el Josep; el 1917, el Joan, i el 1925, el Jordi. El Josep mor a principis de l'any 1927, en pocs dies, de febre tifoide. Amb la resta de germans, sobretot la Francesca i el Jordi, conviuran tota la vida de manera molt estreta, passaran diades i comparti-

ran esdeveniments familiars, a can Mollet, amb fills, nebots i nets. El Joan, a qui no li agrada fer de pagès, aprendrà altres oficis, s'estarà a can Mollet durant la guerra i tot l'exili de Pere Bonvilà per ajudar en els camps, però després s'embarcarà en diferent feines i negocis fins que a finals dels anys quaranta s'establirà a Tànger on s'enriqueix amb el comerç d'estris i mobles de la llar.

A can Mollet sempre hi viurà molta gent: la família troncal, amb avis, fills i nets, però també oncles que no es casaran i hi treballaran tota la vida, mossos i ajudants, i durant la guerra, cunyats i nebots. Una figura important és l'amo, Sal-



Figura 2. Retrat de Salvador Mollet, procedent de la col·lecció de dibuixos de Vicenç Torrents Falguera. Font: AHMVA

vador Mollet,⁴ en Vador, que sempre serà i se sentirà part de la família Bonvilà: sent un amor paternal per Pepet i després també per a en Pere i els seus germans. Els pares del Pere el cuiden fins que mor l'any 1915.

Al llarg de totes les memòries, en Pere Bonvilà posa de manifest la importància del veïnatge, sobretot amb la família Estrada, propietària de can Pujol, també amb els de can Magre, cal Músic, can Vila... S'ajuden en cas de problemes i infortunis, no només tenen cura dels malalts i vetllen els morts, també treballen les terres, repartides entre amos i arrendataris, comparteixen l'aigua de les mines, construeixen pous, es deixen els uns als altres els cavalls i les eines per al camp, però també, a vegades, hi ha problemes de malfiança o mala fe i litigis que posen a prova l'amistat i fan que, en algun cas, s'arribin a trencar aquests lligams.

I can Mollet és, també, la casa gran que acull festes i diades amb tota la família. Els capítols de les memòries que rememoren aquestes festes i tradicions de pagès són molt boniques: tenen un estil descriptiu molt viu, molt detallista i acolorit i desprenen un enyor que ens recorda la prosa de *Boscós i verne-dés* (Bonvilà, 1980).

D'aquests anys d'infantesa i joventut, esmenta l'aparició un dia, al pati de can Mollet, d'un pintor. Era en Joaquim Mir, que allà hi passaria hores pintant i fent amistat amb els de la casa, sobretot de la mà del Pepet, que el rep amb les portes

obertes perquè ell també és aficionat a la pintura, de fet pinta quadres i en vol aprendre al costat de l'artista. Aquesta amistat de Mir amb la família Bonvilà durarà fins a la mort del pintor, el 1940 i com a prova fefaent de la immersió del Mir en aquells paisatges en quedarà, entre d'altres, la pintura "L'alzina i la vaca".

L'escola, guanyar-se la vida i convertir-se en el cap de casa

A l'octubre de 1912, l'avi Pere mor. Per a en Peret, que encara és un infant, serà el final de les llargues estones amb l'avi escoltant totes les històries que li explicava de la família, del veïnat, del camp i els boscos i les rondalles fantàstiques. Queda astorat i commogut amb tota la litúrgia de la mort, que contempla per primera vegada. L'escola, però, que ha començat amb sis anys, li serveix de nova finestra al món. Va primer amb les monges, després amb el senyor Begué i, finalment, a cal Plantada, amb el senyor Santamaria. Té records del senyor Plantada,⁵ de quan anava els dissabtes al matí a l'escola i els parlava de la història de Catalunya, de la Renaixença, la Solidaritat Catalana, etc. En aquests primers anys d'escola, sol quedar-se a dinar a casa els avis Miralles, que viuen al carrer de Berenguer III. L'àvia sent passió per en Peret i li perdona totes les malifetes, innocents i divertides com poden ser-ho d'un nen d'aquella edat. Segons el que explica el Pere mateix, descobrim

73

⁴ Salvador Mollet Puig (1827-1915) fou alcalde de Mollet en els anys 1869 i 1872 (Garcia, 1989, p 46). En les memòries veurem que un dels seus nets, l'Andreu, també serà una figura important en la vida de la família Bonvilà.

⁵ Vicenç Plantada i Fonollada, veterinari, mestre i erudit local (Mollet del Vallès, 1839-1913)

un nen que té curiositat per tot, entremaliat i divertit, que a l'escola només vol jugar, fins que decideix aplicar-se en els estudis i amb catorze anys es treu el títol de tenidoria de llibres a Barcelona. Aquest títol, com ell explica més endavant, li anirà molt bé en la seva feina de secretari del Sindicat Agrícola.

Un cop acabats els estudis, el 1919, comença a treballar amb el pare, en la masia i amb el bestiar. Una de les feines és dur les lletres cada dia a l'estació. Aprofita el carro per fer encàrrecs per als botiguers del poble i així guanyar uns calerons més. Es posa de manifest el seu caràcter simpàtic i generós, viu i llest, atent a totes les oportunitats que se li presenten.

74 Són anys també de començar a sortir a ballar i fixar-se en les noies. Esmenta, com a amics de la colla, el Pepet de can Pujol, els de can Flequer, can Magarola, can Magre i can Bassa. Diu que el 1920 es compra el seu primer *trajo* per anar a ballar.

Comença a sortir amb la Pura Blasco Loscoz, una noia de Parets, cosidora, de família procedent de l'Aragó. En Pere, per festejar-hi, s'ha d'escapar els vespres, quan ja tota la família dorm, perquè es lleven a les 4 del matí, però és quan la Pura surt de cosir, l'únic moment que es poden veure.

En els primers anys de la dècada dels vint, també hi ha moments durs a can Mollet: moren els avis Miralles amb pocs mesos de diferència i el negoci de les vaques pateix una greu crisi a causa de diverses malalties que delmen la quadra. Per aquesta raó, decideixen vendre les vaques que queden i passar-se a la cria de porcs.

El 23 de desembre de 1925, es casen el Pere i la Pura a l'església de Parets, en un casament amb només pares i germans. Fan tres dies de viatge de noces, a Barcelona i Montserrat... Aquest punt de les memòries és pràcticament l'únic que parla de la Pura directament: comenta la gran feinada que la seva dona va haver d'entomar en arribar a can Mollet, però que amb el seu caràcter dolç i pacient es va guanyar a tothom:

Ella, tota la seva juvenesa, havia anat a la fàbrica, no havia estat mai en una casa de pagès. De la feina que hi havia a casa, i jo confiava molt en ella, era molt treballadora, i la creia capaç de superar totes les dificultats que es poguessin presentar. Ella tenia un caràcter pacífic, amable i sensible i, a més, em tenia a mi al seu costat, i amb l'amor que ens professàvem sabia que superaríem totes les proves per grosses que fossin, i així va succeir (Bonvilà, 1983-84?, p. 70).

Aprofitant que arriba una nora a la casa, en Pepet decideix posar botiga de cansaladeria i aviram al poble perquè la portin la seva dona i la filla, la Francesca, i que la Pura es quedi a càrrec de la casa. És així que en Peret també aprèn l'ofici de cansalader.

El 18 d'abril de 1926 neix el seu primer fill, que es dirà com toca: Josep. En les memòries comenta, més endavant, com s'avenen i juguen amb el seu germà petit, el Jordi, nascut el juny de 1923. Només es porten tres anys! La seva filla Montserrat naixerà el 20 d'abril de 1928, un cop ell ja haurà acabat el

servei militar obligatori, que el té pràcticament dos anys anant cada dia a Barcelona.

Entremig hi ha la mort del germà Josep, a principis de 1927, que deixa la família molt desconsolada. Comenta com els seus pares tenen la sort dels petits Jordi i Josep, que els donen una mica d'alegria en aquells mesos de dol.

L'any 1930, a causa d'una tardor molt plujosa, cau una paret al darrere de la casa. L'amo, l'Andreu, el net d'en Salvador Mollet, s'avé a fer-hi reformes, alhora que aprofita per fer-s'hi una torreta al costat, on aniran a viure amb la seva dona fins als anys de vellesa.

A finals dels anys vint els camps rendeixen més que mai, la botiga no para de vendre i la situació política és efervescent, convida a l'optimisme. Són els anys de l'impuls de la Unió de Vaquers, on el seu pare, juntament amb l'amic Feliu Tura, s'hi impliquen a fons.

Però aquests anys feliços duren poc: el pare mor, amb només quaranta-vuit anys, el 12 de març de 1931, a causa d'una pulmonia i una infecció produïda per una vaca. El Peret esdevé el cap de família: assumeix la responsabilitat de can Mollet i la vida se li fa més complicada. Amb les obres de la torreta que es fa l'amo a tocar de can Mollet, aprofita per fer millores a la finca: una quadra nova, amagar el femer, endreçar el pati i el jardí, plantar més arbres fruiters, un rentador nou i una glorieta, de manera que can Mollet torna a fer goig. El 1935 mor la mare després de mesos de malaltia al llit, també tan jove com el pare, quaranta-vuit anys.



Figura 3. Can Mollet, en primer pla, i al fons, can Pujol. Principis de la dècada de 1960. Font: AHMVA

Compromís i activisme polític

En Peret es declara catalanista acèrrim, com tots els Bonvilà. Esmenta que funden Estat Català a Mollet en plena dictadura del Primo de Rivera amb Rossend Ràfols, Joan Ambròs Lloreda, Requesens i Guanyabens. Amb la mort del pare assumeix la presidència del Gremi de Vaquers. Explica amb emoció com Feliu Tura proclama la República al balcó de l'Ajuntament. Hi seguiran mesos i anys de compromís amb les idees republicanes, d'activitat social i política efervescent, en el Sindicat Agrícola de Mollet i en la Unió de Rabassaires i el compromís amb Estat Català, el Centre Catalanista i Republicà i Esquerra Republicana de Catalunya.

Amb l'aprovació de la Llei de contractes de conreus el 1934, el fan membre de la Comissió Arbitral de Primera Instància de Granollers, formada per tres amos i tres pagesos de la comarca. Ell hi actua com a representant de la Unió de Rabassaires de Mollet.

En les memòries, s'estén en la descripció de l'activitat del Sindicat Agrícola, on ell en va ser caixer i comissionat de compres. Explica amb detall les novetats que van implantar per millorar la vida dels pagesos: molins nous per moldre el gra, negociació de bons crèdits per a les compres de gra, farina i adob, premes itinerants per al raïm, botiga al detall al centre del poble, construcció dels pous de can Magre i can Pujol..., però el gran èxit és l'exportació de patates, els anys 1936 i 1937, amb la qual, en Peret inclòs, els pagesos guanyen molts diners:

L'any següent [1937] vàrem fer contractes amb patates primerenques amb Liverpool, Londres, Bèlgica, Holanda i les cooperatives de Suïssa. Aquell any vàrem patentar, junt amb els Rabassaires, una marca nostra d'exportació amb el nom "Rabassunio Patatoes Catalunya Production Mollet". Aquesta marca molt aviat s'acredità dintre dels mercats internacionals. També férem intercanvis de patates amb Lituània, Estònia i Renània. Vàrem fer servir llavors de patates aquí desconegudes. Eren d'una qualitat excel·lent, molt bones de menjar i molt productives. Eren procedents d'Estònia (Bonvilà, 1983-84?, p. 101).

Guerra Civil, exili i retorn a casa. Viure clandestinament

Pel que fa als esdeveniments al poble en els dos primers anys de guerra, no s'hi estén gaire. Explica que forma part del Comitè Revolucionari de Mollet,⁶ on hi ha ERC, els Rabassaires, la CNT, la UGT i el POUM. Esmenta el mal clima que hi ha a Mollet pels descontrols de la CNT i la FAI, sobretot amb el comitè del convent. Fa consideracions sobre la desgràcia d'haver volgut fer la revolució abans de guanyar la guerra i es mostra molt crític amb tota la qüestió de les col·lectivititzacions a Mollet.

Parla del primer bombardeig de Mollet, però el situa erròniament a l'octubre de 1936,⁷ tot i que l'explicació del bombardeig, com va anar, les víctimes que va fer i el dol en l'enterrament és versemblant amb els fets històrics. A principis de 1938 decideix posar en ordre el maneig de la casa, els camps i el bestiar, perquè ja es veu a venir que el mobilitzaran al front. Es ven les vaques, deixa el bestiar al mínim, i s'assegura que entre els germans, un oncle que viu amb ells i els mossos podran menar els camps sense dificultats.

Els primers mesos de la guerra els passa fent campaments, ajudant en fortificacions i rases al Masroig, Rasquera i Cambrils. Al cap

⁶ Així és com l'anomena Pere Bonvilà. Tura (2018) s'hi refereix com "el Comitè Central de Milícies Antifeixistes, integrat per la CNT-FAI com a força majoritària, la UGT, ERC, el PSUC, el POUM, la Unió de Rabassaires i Acció Catalana" (p. 161).

⁷ És un fet que, en les memòries, les dates no sempre són precises, a vegades s'han de deduir, o fins i tot hi ha contradiccions dins del mateix text. Per la correlació cronològica de la narració, el bombardeig el situa correctament, a principis de 1938, però per alguna raó té un lapsus en l'any (podria ser fins i tot un error de mecanografia), tot i que sobta que confongui un octubre per un gener.

de pocs mesos els envien a Mora d'Ebre i el Pinell de Brai. En aquesta zona és testimoni de la destrucció de pobles sencers pels bombardejos franquistes. Hi ha una escena molt emotiva a Pinell de Brai, on entra en una casa enrunada per les bombes i veu penjada una foto d'una parella coneguda de Mollet. Recorda que la noia era d'aquell poble i comprèn que està a casa dels seus pares. El que ha pogut ser d'aquells avis, que ho han perdut tot en la seva vellesa, el colpeix profundament.

El destinen finalment al front de l'Ebre, a la serra de Cavalls, enfront mateix de la de Pàndols. Només en arribar, viuen un primer bombardeig que provoca que, de l'esquadra de set soldats que formen, només en sobrevisquin el caporal i ell. Passen unes setmanes en aquelles cotes, fins que el 7 d'octubre de 1938 hi ha un gran atac de l'exèrcit franquista. El capità, en veure que no té notícies dels enllaços que hi ha enviat, hi fa anar a en Pere Bonvilà, que ja es veu a venir que allò pot ser la seva fi. No ho és, però el fereixen molt greument al braç i al pulmó drets, fins al punt que els soldats franquistes el deixen per mort, i això fa que al cap de tres dies es pugui escapar i arribar a posicions republicanes. Es troba en un estat crític. El metges creuen que no sobreviurà. El traslladen a l'hospital de Terrassa, on hi ha un cunyat seu d'administrador. Allà pot trobar-se amb la Pura, que el visita cada dia, i pot passar el Nadal amb els seus fills abans de l'exili. Hi passa tres mesos de convalescència molt dolorosa per les ferides i el tractament que rep.

A finals de gener, quan les tropes franquistes estan a punt d'entrar a Terrassa, s'organitza l'evacuació de l'hospital. En Pere Bonvilà s'acomia da de la Pura i no sabrà, fins que torni de l'exili, les peripècies que la seva dona haurà passat per tornar de Terrassa a can Mollet. En Pere, en un viatge amb ambulància que dura uns cinc dies, pel caos de la fugida i pels bombardejos de l'aviació franquista, arriba a l'estació de Cervera de la Marenda. Allà es troba amb amics de Mollet que li donen notícies del també exili de Feliu Tura i el seu fill Joan i de Josep Fortuny. El metge que l'atén s'adona com està de greu i això li permet ser un dels primers evacuats, camí de l'hospital de Santa Marta d'Avinyó.

Allà, malgrat que en algun moment està molt greu i que els primers mesos pateix perquè no li arriben cartes de la seva dona, hi viurà una estada tranquil·la, recuperant-se, que no és poca cosa tenint en compte el que sabem que serà l'exili per a tants compatriotes seus. És un hospital de monges, que el cuiden de manera especial. En la narració d'aquests mesos es posa de manifest novament el caràcter carismàtic de Pere Bonvilà i la seva empatia i capacitat d'adaptació, ja que, malgrat que és un ateu declarat, sap guanyar-se les monges, les infermeres seglars i la direcció del centre.

Es declara la Segona Guerra Mundial i l'hospital de Santa Marta serà declarat hospital militar, i en Pere s'adona que aviat n'haurà de marxar. Deixa l'hospital, proveït per les monges de diners, menjar i roba, i va al camp de concentració

de Sètfont, on s'hi està fins passat Nadal. L'estada al camp, a la zona dels discapacitats per la guerra, no significa per a ell una experiència traumàtica. Allà fa una coneixença important, en Pep Batalla, una molt bona persona, amb el qual esdevindran amics íntims i que anys més tard tornarà a aparèixer en la seva vida a Mollet. Amb en Pep s'organitzen molt bé els dies, els recursos pecuniaris i alimentaris, fins que s'assabenta que amb diners del sindicat catòlic francès estan muntant una residència per a mutilats de guerra a Montalban, i hi pot accedir gràcies a les recomanacions de la germana superiora i del gerent de l'hospital de Santa Marta. En aquesta residència s'hi està uns temps. Aconsegueix fer-hi venir el seu amic Pep, però el clima de treball i de convivència amb altres exiliats espanyols no el convenç i decideix provar sort com a treballador d'un mas a pagès, la Rouquette, a Castelnou d'Arri, propietat de Mr. Prades.

Allà es posa a les ordres de la família italiana de masovers que menen la finca, especialment del fill gran. Passa uns mesos treballant al camp, comprova que el braç ferit li dona prou de si, tot i que amb limitacions. Les pàgines que expliquen aquests mesos són unes de les millors de les memòries. Són d'estil àgil, vives i divertides: què li han d'explicar del camp a un Bonvilà, nascut a can Mollet, uns pagesos italians trasplantats a França que

no coneixen ni el regadiu? Doncs, ben poca cosa. Pràcticament, des del principi, els dona lliçons sobre la vinya, l'hort, i ja no parlem dels seus temes estrella, la plantació de patates i menar vaques. En Pere ho fa a la seva manera: amb mà esquerra, amb vista a no ofendre en la jerarquia de la casa, però amb una solvència i una seguretat absolutes. El masover en cap només té una oportunitat per tornar-s'hi: el farà llaurar amb bous, i aquí en Pere Bonvilà, que només havia llaurat amb cavalls, ha de reconèixer que les va passar molt magres abans els dos bous li reconeguessin l'autoritat necessària per llaurar dret.

Tenint en compte el clima polític a França amb la invasió de l'exèrcit nazi, Pere Bonvilà creu que és el moment de tornar a Catalunya. És a finals d'octubre de 1940. La Pura li organitza una tornada clandestina des de la Tor de Querol. En Bonvilà aconsegueix els permisos per viatjar fins allà i s'acomia de la família dient que va a trobar-se uns dies amb la seva dona però ell sap que si tot va bé no hi tornarà més. Al cap d'uns dies, un home el porta fins a Puigcerdà. És un dia plujós i això facilitarà que no hi hagi guàrdies civils vigilant els passos. Allà es troba amb el seu cunyat, Joan Salat, que l'ha vingut a recollir. El viatge de Puigcerdà fins a Ribes de Freser i Vic l'han de fer a peu perquè uns aiguats recents⁸ han destrossat trams sencers de via i carretera. Només poden agafar el tren a Vic, fins a Parets. Hi ar-

⁸ Creiem que per les dates han de ser els aiguats del Pirineu, que van ser entre els dies 16 i 20 d'octubre de 1940, coneguts com els aiguats de Sant Lluç. Al cap de deu dies, quan hi arriba en Pere Bonvilà, l'estat de carreteres i vies, pel que explica, segueix sent de la precarietat més absoluta.

riben una tarda, ja de fosc, després de quatre dies de viatge accidentat, i fan el trajecte fins a can Mollet a peu, a les fosques, vigilant que ningú els pugui veure arribar.

L'arribada a can Mollet és d'una gran emoció. Decideixen que restarà amagat a casa. Viurà en la clandestinitat més de dos anys. Aprofita, en aquests moments de les memòries, per explicar quines van ser les peripècies de la Pura quan es van acomiadar a l'hospital de Terrassa el 25 de gener de gener de 1939: un cop va aconseguir arribar a Mollet amb tren, va viure els estralls del segon bombardeig i per poc no li costa la vida. Can Mollet servirà de seu del quarter major de les tropes franquistes quan entren a Mollet. Els embarguen bestiar i els confisquen les collites. Durant vuit mesos, la Falange intercepta les cartes del Pere, per això la família no en sabia res i ell no en rebia correspondència. Perden el valor dels diners que tenien al banc.

Aquests dos anys d'estar amagat a casa se li fan molt llargs: surt a passejar als vespres i les nits, de tant en tant se'n va unes dies a Barcelona a casa els seus cunyats. Té contactes amb alguns amics de més confiança, com l'Andreu Mollet i la seva dona, o el Valentí Contijoch, que li dona sacs de llavor de blat, per plantar, i farina per fer-ne pa. Al cap de pocs mesos d'arribar té un mal a l'esquena molt fort i han d'avisar el metge Tiffon, que queda molt sorprès en veure'l i que malgrat els seus contactes amb la Falange no el descobreix. Aquest mal resulta ser una infecció greu i l'han d'operar d'urgència a la clínica del Remei, a Barcelona.

Retorn a la "normalitat". Dècada dels cinquanta, anys bons

A principis de 1943, un parell de guàrdies civils arriben a can Mollet i demanen que el cap de casa es presenti davant el sergent de la Guàrdia Civil. Hi envien el germà, el Joan, i el sergent li diu que qui vol veure és el cap de família, que ja sap que hi està amagat, i li dona garanties que no hi haurà represàlies. En Pere decideix arriscar-se i, efectivament, aconsegueix tornar a la vida normal sense càstigs ni presó. Comenta que el franquisme té encara algunes persones decents i honestes, com és el cas del sergent Aparici.

Comencen els seus anys de convivència amb el règim. Diu que cal conviure amb els estraperlistes i els franquistes, per al bé dels negocis, tot i haver de vigilar molt perquè els tenen ullats, sobretot pel control que les autoritats franquistes fan per les collites i el mercat negre. Això significa el retorn a la "normalitat", una normalitat, però, basada encara en l'extrema duresa de la postguerra i en el treball ardu per endegar l'economia familiar i els lligams socials, en una societat exhausta i desconfiada, en un clima polític ben advers.

A partir de 1947-1948 sembla que tot es va redreçant. Per exemple, ja pot llogar gent per treballar, però esmenta els equilibris que ha de fer entre no significar-se massa políticament ni haver de col·laborar amb el règim. Diu, però, que dona suport a diverses entitats, algunes d'elles clandestines. Una de les entitats serà el Club de Futbol Mollet, d'on serà president, en tàndem amb l'Enric Peixater, que en serà el secretari, i que li proporcionarà amistats i molts moments d'esbarjo.



Figura 4. Can Mollet, principis de la dècada de 1960. Font: AHMVA

80

El 1949 es produeix un fet inesperat: es retroba amb en Pep Battalla, l'amic del camp de Sètfonts i de la residència de ferits de guerra de Montalban. En Pep va retornar de l'exili i va passar per la presó. A causa de la seva discapacitat no pot treballar en gairebé res i es troba en la misèria, vivint en una pensió de mala mort. En Pere Bonvilà l'acull a casa seva, on serà un membre més de la família fins al final de can Mollet, treballant amb tota fidelitat en els camps i amb el bestiar.

El 1950 és, però, un any d'inflexió a can Mollet: la mestressa de les terres de la Casilla se les ven. Hi segueix un llarg litigi per a la indemnització de les collites de les trenta quarteres de terres que hi té, on hi havia posat una vida de treball i molt sentiment. La família decideix fer un viratge econòmic: deixaran el secà, faran cultiu intensiu de verdura i en Pere crearà un negoci florent d'avicultura. El seu fill Josep se'n va a treballar a Can Fàbregues. En Pere esmenta que abans mai un

Bonvilà havia treballat en una fàbrica, tot i que recorda que el seu avi Miralles i la seva mare hi van treballar:

Aquell any de 1950 marcà una fita en la història dels Bonvilà. Els Bonvilà, que durant segles mai havien canviat d'ofici i degut als atzars de la vida, ara ho anaven a fer. Tota la nostra dinastia havia estat pagesa tota la vida, havien passat la vida cultivant cereals, però la seva especialitat havia estat la vinya i l'elaboració de vins, cosa que hi tenien la mà trencada. Ells sempre havien estat masovers de grans masies on es collia molt vi, fins l'any 1887. L'any 1900 varen deixar el cultiu de la vinya per la del cultiu intensiu de regadiu i la cria de bestiar porcí i boví i començaren a ser vaquers de debò. Al 1950 jo obrí una altra era dedicant-me a l'avicultura, en aquell temps nova i florent i al cultiu intensiu de la verdura. El meu fill Josep entrà de cop a la indústria, era el primer Bonvilà de la nostra branca que es posa a treballar

a la indústria; crec que en el temps que correm és una decisió encertada. Ara, els que com jo sempre hem estat ocells de bosc de cap manera sabia estar-me engabiats, ja sóc un arbre massa arrelat per trasplanta'l, crec que no ho resistiria.

Aquest canvi em va portar un gran neguit perquè m'he adonat que ser masover sols estimes lo dels altres; tu cuides amb amor, ho millores i ho fas floreixent, però a la fi és per als altres. Ara que jo, fins ara que m'han deixat sense terra, m'he sentit molt feliç i he viscut molt bé perquè d'aquesta forma he pogut viure la meua forma de ser (Bonvilà, 1983-84?, p. 289).

També Andreu Mollet, que decideix que ell i la seva dona aniran a viure a Montcada, a prop dels nebots, es ven can Mollet, que compra en Cisco Pantiquet. Aquest li lloga el xalet per a la filla, per quan es casi, de manera que tota la família viuen en la mateixa finca: el fill Josep, amb els pares, i la Montserrat, al xalet adossat.

Cap al 1955 el Pepet de can Pujol li ofereix de cuidar-se dels pous de la seva finca, que uns anys abans una colla d'amos i pagesos havien obert per fer front a l'escassetat d'aigua del pou de Can Magre i de certes pràctiques monopolistes que hi feia el pagès que el menava. Aquesta feina, juntament amb la granja de gallines ponedores i la venda d'ous, serà la manera de guanyar-se la vida del Pere fins a la jubilació.

Els últims anys de la dècada dels quaranta i fins a principis dels seixanta seran anys bons. El jovent es fa gran i es casa i arriben els

nets: en Pere (1950) i en Ramon (1951), del fill, Josep, casat amb Teresina Bonet; en Santi (1954) i la Marta (1958), de la Montserrat, casada amb en Santi Sánchez. Ens explica amb tota mena de detall aquells anys feliços: grans festes per al batejos dels nets, veure'ls créixer, fer d'avis ell i la Pura, jugar amb els nets a menar els camps i el reg, explicar-los les llegendes que havia après del seu avi Pere, anar d'excursió a Barcelona; fer cagar el tió, ensenyar-los els versos de Nadal, els Reis... Seran anys de gran àpat al pati de casa (caragolades, matança del porc, arrossades...), amb la gran família de fills, nets, cunyats, nebots, renebots, consogres i pares de nebots polítics...! La nostàlgia del Pere per aquests anys es reflecteix en la mirada retrospectiva que fa en aquest punt de les memòries per explicar-nos les grans diades de la matança del porc de la seva infantesa o la història dels gossos de can Mollet... En aquesta època també comencen a fer-se evidents problemes de salut, en els pulmons, per la ferida de la guerra, però també a causa del tabac.

Desaparició d'un mon, del seu mon

L'octubre de 1963 esdevé el principi del final. L'amo, en Cisco Pantiquet, decideix vendre's can Mollet i li envia la citació per al desnonament. Comença novament un llarg litigi per acordar indemnitzacions i calendari per marxar. Acorden que deixaran can Mollet l'1 de novembre de 1965. Són mesos tristos, de prendre decisions tan importants com, per exemple, amb quin fill viuran. Els Bonvilà se separen, la família del fill se'n van a

Martorelles, i la filla i el gendre es fan una casa a Plana Lledó. En Pere i la seva dona decideixen anar a viure amb la filla perquè tenen lloc per posar la petita granja d'aviram però sobretot perquè té més a prop els pous, d'on segueix sent encarregat.

Aquests mesos, en Pere Bonvilà viu un drama:

Ja era massa gran per canviar d'aïres, jo havia nascut allà i allà havien nascut els meus fills i els meus nets; havíem viscut sempre junts i ens havíem criat a camps oberts, a on tan feliços havíem estat. Llavors, haver de deixar tot allò era massa per a mi. Jo, que davant les més grans dificultats sempre havia estat optimista, allò em tenia molt abatut, no ho podia assimilar de cap manera, era un arbre massa gran per ser trasplantat, ja estava massa arrelat (Bonvilà, 1983-84?, p. 333).

Drama que explota el dia que el fill, la jove i els dos nets marxen cap a Martorelles:

El dia de la separació va arribar. Mentre carregaven els mobles, jo em sentia destrossat; notava una fredor que se'm ficava a l'ànima. Ho estava veient i no m'ho creia. Eren aquells els moments més cruels de la meua vida. Quan els vaig abraçar, ja quasi no podia més, i quan vaig sentir a la Teresina quan marxava que em deia "i que tingueu molta sort", aleshores ja no vaig poder més, vaig entrar a casa i vaig esclatar en un plor. Sort que la meua dona va ser més forta que jo i va saber reconfortar-me (Bonvilà, 1983-84?, p. 334).

Els anys següents d'en Pere, fins a les expropiacions de les terres, és una vida tranquil·la, amb el negoci de l'aviram i la feina del reg. Els Estrada, de can Pujol, li lloguen una petita porció de terra a tocar dels pous, on farà verdura per al consum familiar. Deixa la bicicleta i es compra una moto Mobilette per anar amunt i avall, cap als pous i a vendre els ous. Un dia, quan ja han començat les expropiacions, xoca amb un pal que havia quedat al mig del camí. Ha de fer llit uns quants dies.

El 1968 comença tota l'expropiació dels terrenys de les vernedes del Tenes i del Besòs per als futurs polígons industrials de Can Magre i Can Magarola. En Pere Bonvilà s'ha quedat sense res, ni el petit hort de can Pujol. Haurà d'assumir una nova pèrdua, la dels seus paisatges vitals:

Cada dia vaig veient els canvis que per aquí es van fent. És molt trist veure can Magre abandonat, can Pujol sense ningú i can Mollet, que, a poc a poc, també va morint. El progrés ja ha fet desaparèixer el bosc de can Magre i tots els arbres centenaris. La casa ja l'han tirada a terra i sols allà queda la fabulosa alzina, que de moment encara s'aguanta orgullosa plantant cara al progrés (Bonvilà, 1983-84?, p. 339).

I les memòries s'acaben de manera abrupta: deu ser ja 1969. L'amo de cal Músic li ofereix portar l'hort de la masia, sense pagar arrendament, i li dona les claus de la casa i el porxo. Ens explica les tardes que hi passen amb els amics les festes i revetlles que hi fan.



Figura 5. Pere Bonvilà i la seva muller, Pura Loscoz. Font: Família Sánchez Bonvilà

Cròniques escrites

Les memòries de Pere Bonvilà Més de 300 anys d'història és un document inèdit, molt interessant. El que en coneixem, transcrit, ocupa al voltant de 350 pàgines. Llegint-ne el contingut, meravel·la que als anys vuitanta s'hagués escrit un text com aquest, sense internet. No se sap amb exactitud l'any en què les va escriure. Tot sembla indicar que van ser posteriors a l'any 1980, l'any del *Bosc i vernedes*, i de fet, quan explica un casament d'una neboda l'any 1960, diu "sembla que era ahir i ja fa més de vint-i-tres anys". Això ens porta, doncs, a 1983 o 1984.

En Pere Bonvilà és un cronista molt ben dotat literàriament. La prosa magnífica, evocativa, tan plàstica d'*El meu Mollet. Bosc i vernedes* ressona en molts moments de les seves memòries. Queda parlès que en Pere Bonvilà tenia fusta d'escriptor ja que sap mantenir l'interès del lector i té un ritme narratiu i descriptiu molt desta-

cat. No és debades que a les seves velleses també es va dedicar a la pintura dels seus paisatges familiars, igual que ho havia fet el seu pare, sota el mestratge, en alguns moments, de Joaquim Mir.

En les memòries també queda reflectida tota la personalitat del protagonista: carismàtic, líder natural, treballador, cap d'una gran família, emprenedor, compromès amb els valors progressistes del seu temps: la república, el laïcisme, la defensa dels drets dels pagesos, l'interès per la cultura en general. És un home del seu temps i, amb el seu relat, ens mostra un Mollet que reconeixem plenament, amb fets i personatges.

Les memòries haurien de ser un document consultable a l'Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA), un cop la família n'hagi fet la donació. Aquest article pretén ser un punt d'inici per a l'estudi dels fets que s'hi expliquen, per documentar-los amb les fonts històriques que tenim a l'abast i posar-los en context. Qualsevol error o imprecisió en fets i dates que pugui haver-hi al llarg de l'article es pot atribuir òbviament, a la mateixa autora, però també, en alguns casos, al text de les memòries, el qual, per raons personals de l'autor i de recursos bibliogràfics disponibles en aquells anys, va poder comptar amb poca documentació per consultar. Per això creiem tan important aquest treball de revisió i contextualització històrics.

El meu Mollet. Bosc i vernedes, en canvi, tot i que també és un document inèdit, és més conegut pels estudiosos de Mollet. El 28 de juny de 2017 amb motiu de l'exposició

Patrimoni oblidat, memòria literària,⁹ el Centre d'Estudis Molletans va presentar a La Marineta un audiovisual basat en fragments d'aquesta obra.

Conclusions

Esperem que aquest article, que és el resum de les memòries inèdites *Més de 300 anys d'història* de Pere Bonvilà, pugui ser el punt de partida perquè les memòries esdevinguin

un document de l'Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA), i el Centre d'Estudis Molletans pugui dur a terme una feina editorial i de contextualització històrica mínimes. En canvi, *El meu Mollet. Boscos i vernedes*, ja és un document per ser consultat i publicat, només cal preparar-ne l'edició i decidir l'abast que volem que tingui. L'obra d'en Pere Bonvilà, i ell mateix, s'ho mereixen.

Bibliografia

Bertran, J. (2016). L'aigua en l'essència molletana. *Notes*, 31, 89-106.
 Boix, J. (1993). Joaquim Mir a Mollet. *Notes*, 7, 145-150.
 Bonvilà, P. (1980). *El meu Mollet. Boscos i vernedes*. Mecanoscrit inèdit.
 Bonvilà, P. (1983-84?). *Més de tres-cents anys d'història*. Mecanoscrit inèdit.
 Domènech, M. (2016). Mines i recs de Gallecs i de l'antic Mollet agrícola. *Notes*, 31, 107-122.
 Garcia, I. (1989). Cronologia d'alcaldes de Mollet, 1821-1987. *Notes*, 3, 43-49.

Pi, C. (1990). Un rabassaire a l'alcaldia: Feliu Tura. *Notes*, 4, 51-69.
 Planas, J. (2016). El passat agrari de Mollet del Vallès. *Notes*, 31, 43-54.
 Tura, M. (2022). Joan Tura Ros (1912-1941), el pagès molletà estudiós i diligent que morí a Mauthausen. Un cruel camí, una fonda absència. *Notes*, 37, 27-50.
 Tura, M. (2018). *República pagesa. Vindicació del catalanisme rabassaire*. Pòrtic.
 Viader, J. (2006). La Central Lletera de Mollet. *Notes*, 21, 89-105.

⁹ <https://www.patrimonioblidat.cat>
<https://www.molletvalles.cat/continguts/serveis-a-mollet/cem/patrimoni-oblidat-memria-literria>

Joan Ambròs i Lloreda (1906-1992), cròniques, articles i poemes

Oriol Fort i Marrugat*

Resum: Aquest estudi de l'obra escrita de Joan Ambròs i Lloreda parteix del buidatge de les fonts publicades, d'entrevistes i de documentació del Fons Ambròs de l'Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA). S'inicia amb una breu introducció a la vida d'Ambròs —destacant-ne el seu exili— i un esment als treballs que sobre aquesta figura molletana s'han dut a terme fins l'actualitat.

Segueixen els eixos centrals del treball, que són les seves obres literàries tant a Catalunya com a l'exili francès, desglossant-les segons els gèneres literaris conreats —cròniques, escrits, articles periodístics, poesia i correspondència— i analitzant-les quantitativament i per temàtiques tractades. Tanquen aquesta part uns apunts sobre els valors que sobresurten en l'obra ambrosiana i unes conclusions, que inclouen propostes de nous treballs, singularment una anàlisi crítica del conjunt de l'obra.

Finalment, el treball acaba des-

taçant la importància del Fons Ambròs com a patrimoni públic històric, social i cultural.

Paraules clau: articles, correspondència, cròniques, exili, fons documental, Joan Ambròs i Lloreda, poesia



Figura 1. Coberta del butlletí *Mai no morirem*, editat pel Casal Català d'Angulema. Font: Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA), Fons Joan Ambròs i Lloreda

* Humanitòleg, ofortm@uoc.edu

Joan Ambròs i Lloreda (1906-1992), chronicles, articles, and poems

Abstract: This study of the written work of Joan Ambròs i Lloreda is based on published sources, interviews and documentation from the Ambròs Collection held in the Historical Archive of Mollet del Vallès (AHMVA). It begins with a brief introduction to the life of Ambròs - highlighting his time in exile - and a mention of some of the other studies to have centred on this well-known Mollet del Vallès figure to date.

It then moves on to the central pillars of the study, which are the literary works he produced both in Catalonia and while in exile in France, breaking them down according to

the literary genre —chronicles, essays, newspaper articles, poetry, and correspondence— and analysing them quantitatively and according to the topics covered. The section ends with thoughts on some of the most notable aspects of Ambrosian works and some conclusions, including proposals for new studies, particularly a critical analysis of his complete catalogue.

The study concludes by underlining the importance of the Ambròs Collection as a historical, social, and cultural public legacy.

Keywords: articles, correspondence, chronicles, exile, documentary collections, Joan Ambròs i Lloreda, poetry

Joan Ambròs i Lloreda (1906-1992), chroniques, articles et poèmes

86

Résumé: Cette étude sur l'œuvre écrite de Joan Ambròs i Lloreda repose sur les sources publiées, les entretiens et la documentation du fonds Ambròs, conservé aux Archives municipales de Mollet del Vallès (AHMVA). L'ouvrage démarre par une brève introduction sur la vie de l'écrivain, en évoquant notamment son exil, avant de citer les travaux menés jusque-là au sujet de cette figure locale.

L'ouvrage revient ensuite longuement sur les œuvres d'Ambròs, écrites en Catalogne puis lors de son exil en France. Sa production littéraire est ainsi abordée en fonction du genre (chro-

niques, écrits, articles journalistiques, poésie et correspondance), puis analysée quantitativement et par thématique. Cette partie centrale de l'ouvrage se termine par des réflexions sur les valeurs qui ressortent de l'œuvre d'Ambròs, tout en donnant des pistes pour la rédaction de nouveaux travaux, notamment une analyse critique de l'ensemble de son œuvre.

Pour finir, l'ouvrage souligne l'importance du fonds documentaire Ambròs, en tant que patrimoine public historique, social et culturel.

Mots-clés: articles, correspondance, chroniques, exil, fonds documentaire, Joan Ambròs i Lloreda, poésie

1. Introducció

En primer lloc i abans de res, cal dir que aquesta comunicació no és ni un treball de començament ni d'inici, ni un treball de conclusions ni de cloenda. No és de començament o inici perquè, com veurem tot d'una, Joan Ambròs i Lloreda ha estat força estu-

diat i treballat des de la seva mort el 1992. Un llibre de referència, articles periodístics, articles acadèmics, xerrades, conferències, comunicacions, són testimoni de l'interès per donar a conèixer aquest personatge molletà i, especialment, per descobrir-ne facetes poc visibles, poc conegudes.

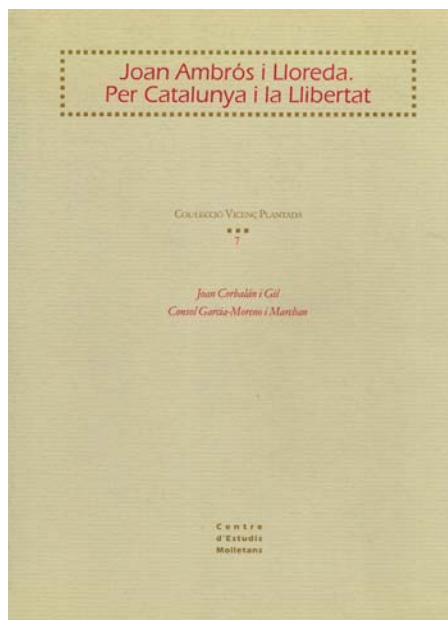


Figura 2. Coberta del llibre Joan Ambròs i Lloreda. *Per Catalunya i la Llibertat* (2002).

L'11 de setembre de 1994 el Ple de l'Ajuntament de Mollet del Vallès va aprovar l'Himne de Mollet, fruit de la unió de la lletra del poema "Himne a Mollet" de Joan Ambròs i Lloreda i dels sons de la música que hi posà el mestre molletà Vicenç Corominas i Pi. Amb motiu d'aquest fet, es varen publicar els primers comentaris sobre l'obra d'Ambròs —si excloem la cobertura periodística de la seva primera visita a Mollet, l'any 1978, des de l'exili de 1939. Després han anat venint nombrosos treballs i actes fins aquest 2021, com es mostra en el quadre adjunt.

Certament, el llibre *Joan Ambròs i Lloreda. Per Catalunya i la Llibertat*, de Joan Corbalán i Gil i Consol Garcia-Moreno i Marchan, editat pel Centre d'Estudis Molletans l'any 2002, és el compendi, la base imprescindible per edificar qualsevol estudi o

recerca ambrosiana; també aquest. Hi diuen els autors:

El recull de la seva obra escrita, motiu de la publicació d'aquest llibre, dona fe de la quantitat i, molt especialment, de la qualitat dels seus escrits; del seu estil àgil, planer, directe; d'un vocabulari ric, extens, ajustat i precís; de l'arcaisme nostàlgic d'alguns girs i expressions; les idees li surten fàcilment i sovint impetuosos. També és patent la vehemència del seu discurs, fruit d'una molt forta convicció en les seves creences i de la fermesa del seu compromís. En els seus escrits de l'exili es palesa el lament per la seva condició d'home de vocació política allunyat de Catalunya en l'època més dolça de la seva vida, desarrelat de la pàtria que sempre havia anhelat servir (Corbalán i Garcia-Moreno, 2002, p 56)

Aquesta citació és un bon punt de partida.

2. Resum d'activitats culturals i polítiques

El millor coneixement d'Ambròs és a l'abast de tothom atesa l'existència de la publicació suara citada de Corbalán i Garcia-Moreno, sense oblidar *Josep Fortuny i Torrents, Una biografia política*, de Joan Corbalán i Antoni Lardín, *La Segona República i la Guerra Civil a Mollet del Vallès*, de M Àngels Suárez González o *La Sardana a Mollet. Un segle d'història*, de Consol Garcia-Moreno, entre altres. És per això que en aquest treball em limitaré a relacionar la prolífica activitat d'Ambròs tant en l'àmbit cultural com en el polític, mentre va estar a Mollet; és a dir fins a finals de gener de 1939. Ens ajudarà a entendre la seva obra escrita.

2.1. Activitats culturals

- Anys vint: membre de la penya teatral *Els uns i els altres*. Fa de Rovelló a *Els Pastorets* del 1929, i de Jaume a *El Secret*, el maig de 1932 (Arimon 2006, pp. 14-15).
- 1924: cofundador del Centre Excursionista, en l'àmbit de l'entitat Niu d'Art a Mollet.
- 1926: es funda el Foment de la Sardana. Ambrós n'és un dels fundadors.
- Arxiver bibliotecari de l'Ateneu.
- 1926-1929: secretari de la Junta del Foment de la Sardana.
- 1929-1931: cantaire i vicepresident de la Societat Coral-Secció Cantaires de Mollet.
- 1930-1932: president del Foment de la Sardana.
- 1931-1936: membre del cos de redacció de *Nostra Veu*. També escriu a *Nostre Ideal*, amb el pseudònim JALL, i a *Inquietuds*. Corresponsal a Mollet de *La Publicitat* i *La Nau*, publicacions d'àmbit català.
- 1932: cantaire de la Societat Coral Recreativa El Clavell. En fou vicepresident.
- Febrer 1936-agost 1936: president del Foment de la Sardana. Deixa la presidència per poder dedicar-se a les milícies antifeixistes.
- 1937-1939: president del Foment de la Sardana.

88

Teatre Cooperativa Obrera-Mollet

La Penya **UNSI ALTRES** ha organitzat per el dissabte, dia 28 a la nit i el diumenge, dia 29 a la tarda, dues funcions teatrals amb el següent PROGRAMA

1. Estrena del diàleg en acte, original de J. M. que porta per nom:

L'anónim

a càrrec de la senyoreta Teresa Sabater i els joves Lluís Arregui i Josep Oset, que interpretaran respectivament els papers de Doña Laura, Don Pere i criat.
Apuntador: Fred

El Secret

amb el següent repart: Maria, Lluís Pedragosa; Mercè, Teresa Sabater; Jaume, J. Ambrós i Lloreda; Joan, Fred Ros Chacon; Norbert, Lluís Arregui; Miqueló, Josep Oset; Vicentet, Vicents Arimón. Gent del poble, Balladors, Mainada, Pianista, etc etc.

Apuntador: Miquel Bachs

Durant la representació d'aquest drama, les parelles VICENTS SANS - MIQUELA GALLEGU i VICENTS ROSES - LLÚCIA ROCHE ballaran el PERICON de la revista SAVOY - MOLLET - REVUE, acompanyats al piano per ANOEL CATAFAU, autor de la música de dita revista.

Els Porucs

amb el següent repart: Donya Àngela, Paquita Bages; Juanita, Lluís Pedragosa; Pilar, Teresa Sabater; Don Bernat, Lluís Arregui; Ramon, Frederic Ros Chacon; Nonito, Andreu Ambrós; Pau, Josep Oset; Joanet, Vicents Rosés; Tomás, X. X. - Apuntador: Miquel Bachs.

Martí Pons

PREUS	
Butaques numerades	1'00 pessetes
Circulars plata 1er. pis	1'00 "
Llotges abonats	6'00 "
Llotges no abonats	7'50 pessetes
Entrada general	0'80 "

NOTES: Per millor comoditat del públic s'han numerat les butaques sense augmentar el preu.
Es despatxaran localitats el dimecres i dijous, a les 9 de la nit i una hora abans de començar les representacions. El dissabte es començarà a dos quarts de deu i el diumenge a les quatre de la tarda.

Imp. Vda. de I. Caldeuol - Mollet

Figura 3. Cartell de la representació d'*El Secret*. Font: AHMVA, Fons Joan Ambrós i Lloreda

2.2. Activitats polítiques

- 1923: membre d'Estat Català, partit fundat per Francesc Macià, el 1922.
- 1924: membre del Partit Català Republicà. Forma escamots per a la futura creació d'un exèrcit català. Es vincula a la Societat d'Estudis Militars (SEM).
- 1930: vicesecretari del Consell Directiu del Centre Catalanista Republicà (CCR).
- Gener de 1934: membre de la candidatura del CCR-ERC per a conseller municipal. Encapçalen la llista Feliu Tura, Josep Fortuny i Pelegrí Pi.
- Gener de 1934: escollit regidor per la candidatura del CCR-ERC. És nomenat vocal de la Comissió d'Obres Públiques; president de la Delegació Municipal del Cementiri i delegat/president a la Junta Municipal del Cens.
- Febrer de 1936: retorn dels governs cessats pels Fets d'Octubre de 1934. Ambròs és regidor.
- Octubre de 1936: regidor per ERC. N'és l'alcalde Feliu Tura.
- Octubre de 1937: regidor per ERC. Nomenat quart tinent d'alcalde. N'és alcalde Josep Fortuny. Exercí de regidor de Cultura i de Finances i de responsable d'Obres Públiques.
- Abril de 1938: s'incorpora voluntari a l'Exèrcit Popular.

- Delegat del Comitè Pro-Refugiats.
- Delegat d'ERC al Socors Roig Internacional. En fou secretari general.
- Gener-febrer de 1939: s'exilia a França.

3. Èpoques vitals i de creació literària¹

Partint de la divisió de l'obra ambrosiana que van fer Corbalán i Garcia-Moreno (2002), proposo una opció cronològica més vinculada a la situació personal, social i política d'Ambròs. El resultat no ha de ser molt diferent, però sí que, sobretot, vol diferenciar clarament les tres èpoques de França ja que ni l'estat anímic i creatiu ni les circumstàncies personals són, tot i així, els mateixos.

En primer lloc, 1939-1945, temps de dolor i d'incertesa immediatament posteriors a l'exili en què encara té molta relació directa amb exiliats i organitzacions d'exiliats espanyols.

En segon lloc, 1946-1986, època amb condicions d'estabilitat personal i social que viu a Abbeville, Montdidier o Pont-Rémy, a la Somme, malgrat l'immens dolor per la mort de la seva esposa, Francisca Tugas Parera, l'any 1970,² i estar allunyat de tota activitat social i associativa a les poblacions on va residir.

Finalment, en tercer lloc, 1986-1992, quan, molt afectat per l'ar-

¹ Vegeu a l'annex 3 la relació de publicacions on escriu.

² A "El combat de cada dia", per a *Mai no morirem* de setembre de 1971, Ambròs escriu:

Una llarga malaltia que per molt temps em deixà malparat, i sobretot, el traspàs de la persona que més he estimat al món, feren que per més d'un any deixés de col·laborar a *Mai no morirem*. Deprimut, abatut, tenia la impressió que res ni ningú no em trauria de l'apatia en què insensiblement m'anava enfonsant. Era cosa de desar per sempre paper i ploma a la cambra dels mals endreços. Tanmateix no gaudia de tranquil·litat de consciència, car tot temps he proclamat que el català digne ha de seguir l'exemple i consigna del mestre Fabra de no abandonar mai la tasca ni l'esperança (Corbalán i Garcia-Moreno, 2002, p. 314).

troshi i l'envelliment, veu limitades les seves possibilitats de creació literària i, fins i tot, de correspondència.³

3.1. Esclat. Mollet del Vallès. Catalunya (1926-1939)

Els seus escrits estan vinculats, sobretot, a la seva vida associativa cultural. Els poemes tenen vocació de sardana, cançó, himne, etc. més que no pas estrictament de poesia.

- Presentació per al programa de mà del Foment de la Sardana (1926)
- Cròniques per a La Nau (1927-1932)
- Articles per a Nostre Ideal (1928)
- Cròniques per a La Publicitat (1931)
- Articles per a Nostra Veü (1931-1936)
- Poemes (1933-1936)
- Poemes per a sardanes (1934)
- Article per a Inquietuds (1937)
- Correspondència (?)

3.2. Sofrença. Mont-Lluís i Nòu Vic. Catalunya del Nord i Occitània. (1939-1946)

Fins aquest moment, pendents d'un estudi en profunditat de la documentació del Fons Joan Ambrós i Lloreda, desconeixem l'existència, en aquesta època, de creacions literàries de qualsevol tipus; tampoc de correspondència. Fins i tot l'escrit més vinculat a aquest període "A una dama de Sant Llorenç de Cerdans" (Corbalán i Garcia-Moreno, 2002, p. 301), està escrit l'abril de 1969, ja a la Somme. Un escrit emotiu, sentit, dolorós, trist: l'exili com a ferida oberta.

3.3. Esplendor. Pont-Remy, Montdidier i Abbeville. La Somme. Hauts-de-France. (1946-1986)

Estabilitzada la seva vida i la de la seva família, transcorren al nord de França els quaranta anys més crea-

90



Figura 5. La Coral El Clavell davant La Marineta. Al centre Joan Ambrós. Font: Cisqueta Ambrós



Figura 6. La família Ambrós a Montlluís, el 1939. Font: Cisqueta Ambrós

³ Vegeu notes posteriors en relació a la correspondència.

tius de Joan Ambròs i, tot i que no fa vida social o associativa, manté un continu contacte amb amics de Catalunya que, com escriuen Corbalán i Garcia Moreno (2002), “això serà motiu per reprendre o intensificar els contactes amb els antics amics de joventut, relació que li serà com un bàlsam per a la seva solitud d'exiliat i un estímul per retrobar la seva vena creadora” (p. 16). És en aquest context que produeix els seus millors escrits polítics, socials, culturals i poètics que mostren els seus pensaments, valors i inquietuds.

- Poemes per a sardanes (1950-1980)
- Articles inèdits (1956-1972)
- Correspondència (1961-1986)
- Articles per a *Plançó* (1964-1967)
- Articles per a *Vida Nova* (1965)
- Articles per a *Mai no morirem* (1965-1986)
- Poemes (1967-1980)



Figura 7. Fotografia de Joan Ambròs a la sol·licitud de renovació del carnet de residència. Abbeville, 11 de setembre de 1957. Font: Cisqueta Ambròs

3.4. Recolliment. Abbeville. La Somme. Hauts-de-France. (1986-1992)

Per a una persona tan vital, creativa i dinàmica com Joan Ambròs, l'acumulació de dolors, patiments, tristeses, desconsols, recances l'havien de portar a un estat de silenci només compensat per la família i, sobretot, per les dues ninetes dels seus ulls: la seva filla Cisqueta i la seva neta Yolanda.

Com ja s'ha dit, ens caldrà revisar tota la documentació dipositada a l'Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA), però encara no oberta al públic, per poder conèixer molt millor aquests darrers sis anys de Joan Ambròs. A més de postals, podem identificar correspondència, poemes, escrits?

- Postals
- Correspondència (?)

91



Figura 8. Joan Ambròs i la seva família a Aix-les-Bains, el 1965. Font: Cisqueta Ambròs

4. Com escriu (metodologia)

Corbalán i Garcia-Moreno (2002) ressenyen de manera sensible i fidel l'entorn emocional d'Ambrós en escriure a l'exili:

Per en Joan Ambrós aquesta inclinació [a escriure] era prou forta per no extingir-se davant les vicissituds de la seva vida. Recorda en cartes i altres escrits com era la seva terra, la gent que l'envoltava, els ideals que inflaven el seu patriotisme i que li donaven tema i inspiració per als seus escrits. Es lamenta també que la llunyania de Catalunya i dels éssers que estimava li resta inspiració, ja que li falta la saba que necessita tot escriptor perquè la seva creació tingui la qualitat desitjable. Però la inclinació a la lletra escrita és tan forta que, tan bon punt les circumstàncies li ho permeten, torna a agafar la ploma i a posar-se davant el paper. N'hi ha prou amb un moment de nostàlgia, o un retall de diari que li arriba d'un amic, o la invitació d'uns amics que l'animen a escriure quelcom sobre la seva terra destinat a ser lletra d'himne i sardana (pp. 55-56).

Ambrós sempre portava a sobre un carnet de notes: un petit bloc o quadern —a les agendes també— on anava anotant tots els seus pensaments o idees per a un article, per a

un escrit; no sempre amb una destinació prefixada.

En aquest mateix carnet ja feia les primeres esmenes; primeres, doncs no s'acaba aquí. Als quaderns grans podem trobar moltes versions d'un mateix escrit o poema. No és definitiu fins que n'està ben, ben segur. És una mostra del seu perfeccionisme, però també de la seva capacitat de reflexió i de no deixar-se portar pel foc o pel plor d'un moment.

La voluntat de tenir els escrits ordenats i ben acabats denota la seva personalitat guiada pel treball ben fet, per la bellesa, per l'ideal. També quan feia de paleta treballava així. Per això fou el cap d'obra d'una resclosa al bell mig de França: a Nòu Vic (Neuvic d'Ussel).

5. Temàtiques dels escrits d'Ambrós

En aquest apartat ens limitem a fer una relació de temàtiques tractades en les cròniques, articles i poemes escrits tan a Catalunya com a França. Una futura anàlisi d'aquestes obres ens permetrà fer, conjuntament amb la correspondència, un retrat humà, cultural, sociològic i polític de Joan Ambrós, i una anàlisi crítica de la seva obra.

Els subapartats de les temàtiques —cròniques, articles, poemes i poemes per a sardanes— no es componen d'una relació de títols d'aquestes obres, sinó de paraules o, fins i tot, frases curtes que, a criteri de l'autor d'aquest article, sintetitzen, resumeixen de manera més o menys explícita el contingut de les esmentades cròniques, articles o poemes. Aquest comentari val, especialment, per al subapartat d'articles a *Mai no morirem*



Figura 9. Quatre agendes de Joan Ambrós.
Font: AHMVA, Fons Joan Ambrós i Lloreda

A una Dama - - - 41

perdre en el moral en el pitjor moment. Era el desfogament de tot un grapat de temps d'ansia, d'inimicitia, de desassosseg. Era l'angoixa que jo s'anapava en la meua ànima, la sensació de sentir-me forçat de la meua terra, de la meua patria. El plor d'un home és quelcom de dolent i tràgic. ✕

En Tones deuant conser el dinar que hi havia al camp s'oferi a acompanyar-me al dispensar que s'havia instal·lat a Sant Llorenç i jo vaig acceptar aquesta oferta. ^{Per un moment vaig pensar} un raver roterut que en aquell moment era desert. ^{l'endemà vaig arribar a la meua terra i el dia d'una} casa d'aspecte de xalet en sortí una xiqueta d'uns divuit anys, endolada, benica. (Eus ^{apareix} ~~pareixia~~ un angel) que fent nos signe d'apropar nos per a poder parlar una bona de u-
dar, ens preguntà si acceptàvem una tassa de cafè. A mi no em semblava tenir-ne
necessitat, però vaig desear parlar al meu amic, car no el podia privar d'aquella deli-
cia si en tenia apetència, d'aquella gaug ^{que ell accepta a migues lesvelles.} desperada. La xiqueta ens acompanyà al
darrera de la casa en ens rebí una dona que ens feu assabentar, ^{diria d'una peça que venia per mala sortida} preguntant-nos si esperàvem un
moment per anar a fer el cafè. El diví jo que per a mi no en calia car no em tre-
bava hi, la dona comprengué el cas i al cap de poc compareixia amb un vas d'aigua
del barne que solícitament em pregà de prendre'm i quin resultat em disposà a
beure ^{mentre} en aquell cafè que havia estat el millor que he begut en la meua vida.
Mentre ens preniem aquell ^{que per nosaltres era deliciós} ~~deliciós~~ abundantment, aquella dona ens informava que
aquella casa era la "Poste" (la casa de conser, de quina circumstància no ens
haviem adonat) i així m'ha fet veure sempre que devia ésser la millor d'un
empleat vivint allí. El nostre estat ^{li} ~~donc~~ fer l'història a aquella dona, doncs quan
ja estàvem disposats a partir d'altres ens portà dos sobres de cada telefonada que em-
pleava al nostre nom ^{la qual} ~~quina~~ cosa ens permetia d'entrar a bonhora a l'oficina per als

Figura 10. Detalls de les esmenes a l'article "A una Dama de Sant Llorenç de Cerdans". Font: AHMVA, Fons Joan Ambròs i Lloreda

5.1. Cròniques

La Nau i La Publicitat (1927-1936). La vida quotidiana a Mollet

- **Cultura i tradicions:** festes. Aplecs. Sardanes. Gitanes. Caramelles. Conferències. Música. Concerts. Associacions. Publicacions. Esports.
- **Població i salut:** moviment demogràfic. Malalties. Tifus. Obituaris. Cens. Homenatges.
- **Economia i treball:** mercat. Preus. Sindicalisme. Vagues. Caixa municipal. Cens de carros.
- **Ajuntament i política:** eleccions. L'Estatut del 32. Projectes d'infraestructures. Il·luminació. Denúncies. Visites de personalitats. Sor-teig de reclutes.

5.2. Articles

Inquietuds, Nostre Ideal i Nostra Veu (1926-1937)

- **Educació:** escola. Estudis.
- **Cultura i tradicions:** cultura. Sardana. Compositors. Sardanistes. Sardanisme. Aplecs. Concursos. Festes Majors. Assemblees. Crisis en el món sardanista.

Inèdits (1956-1972), Plançó i Vida Nova (1964-1967)

- **Cultura i tradicions:** la llengua catalana. Sardanes. Clavé i els cors. El Patufet. Pobles. Festes i gent de Catalunya i Mallorca.
- **Personalitats culturals:** Pau Casals. Santiago Rusiñol. Àngel Guimerà. Ignasi Iglesias. Josep Maria Folch i Torres. Joaquim Galí.

- **La terra:** passejades. Paisatges.
- **Política i societat:** la pàtria. La pena de mort. La joventut. Els amics i l'amistat. L'amor.

Mai no morirem (1965-1986)

Voler sintetitzar en unes ratlles el treball periodístic, sociològic, polític, ple d'emotivitat i de passió que Joan Ambrós elabora en el decurs de més de vint anys per a la revista *Mai no morirem* de la comunitat catalana a l'exili esdevé una pretensió quasi indecorosa. Cert que l'estructura d'aquest apartat, dins el conjunt de l'article, mena a acceptar aquesta síntesi en forma de relació, però

94

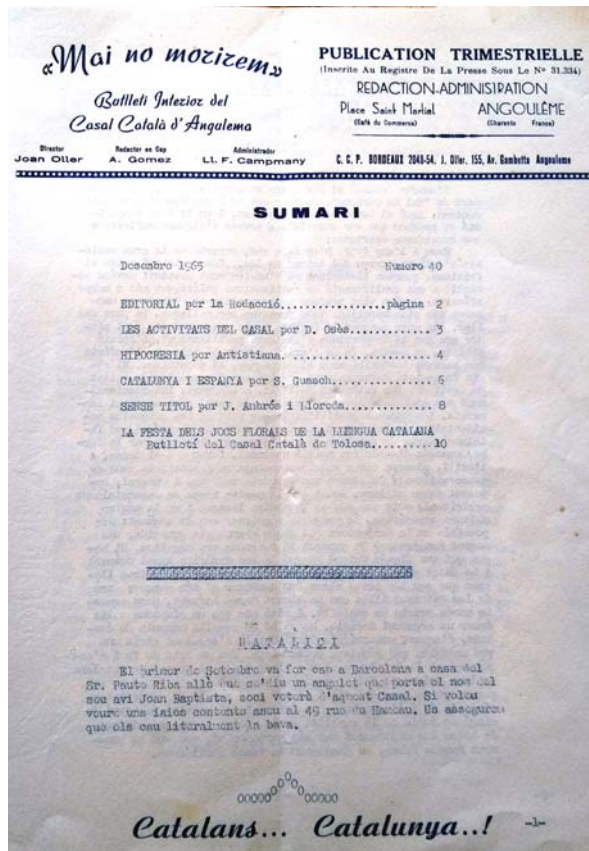


Figura 11. Revista *Mai no morirem* Al sumari, un article de Joan Ambrós. Font: AHMVA, Fons Joan Ambrós i Lloreda

també fa ben evident que el cos central de l'obra d'Ambrós articulista mereix aquell treball en profunditat, aquella anàlisi crítica que ja ha estat esmentada diverses vegades.

És el marc d'aquestes consideracions que cal entendre la llista de temes tractats per Ambrós que s'exposa a continuació.

Ideologia: drets humans. Humanitat. Esperança en la humanitat. Justícia per a tothom. El deure de clamar contra la injustícia. Contra la supèrbia dels que ens volen engolir. Benestar contra la por. La llibertat. Amor, bellesa, pau, llibertat i dignitat: la norma de vida. Republicanisme i catalanisme. Llibertat de Catalunya a governar-se per ella mateixa. Defensa dels treballadors, dels obrers, del seu benestar en tots els ordres: treball digne, seguretat d'instrucció dels fills, assistència social...

Catalunya: som una Nació. Quina Catalunya? Dignitat moral, progrés social i virtuts humanes per a Catalunya. L'Estatut de 1932. Unitat dels partits. El nou Parlament. Amnistia i autodeterminació. Francesc Macià. Nous ajuntaments: honradesa, entusiasme i claredat. L'Associació Pro-memòria als Immolats per la Llibertat a Catalunya. El Fossar de la Pedrera: dignitat. Els noms de poble en català. L'Església catalana. L'abat Escarré. Justícia i pau. Catalunya i Euskadi. La frontera entre Catalunya i la Catalunya del Nord.

Identitat: el risc de perdre la identitat. Batallar per no perdre la nostra identitat. Respecte al català. Nació i llengua. El català i el poder

ser lliures. Ajudar als qui s'instal·len a Catalunya a parlar la nostra llengua.

Exili i exiliats: enyorança, rancúnia, plor, dolor, tragèdia. Interior i exterior. Exili i retorn. Raons per a quedar-se a França. Menyspreu en el retorn. Tornar no és ni abdicació ni submissió. Trobades d'exiliats. En defensa de *Mai no morirem*

Espanya: l'Estat espanyol. La democràcia fràgil. El cop d'estat del 23 F. La repressió. Abstenció a la Constitució. Amnistia, llibertats institucionals de 1932, coordinació de tots els pobles peninsulars per la democràcia, autodeterminació. Res d'harmonització. Sistema federal: respecte a les llengües, costums, cultures, etc. de les col·lectivitats nacionals.

Franquisme: franquisme i por a la llibertat. Franquisme i sindicalisme vertical.

Ibèria: entesa de tots els pobles. República Federal Hispànica. Espanya i Europa.

Societat: el menyspreu als mutilats de la Guerra Civil. Per acabar amb la mendicitat pública: una Catalunya rica, neta, tranquil·la i benaurada.

Cultura: cultura i condició humana. Cultura i llengua. La Festa del Llibre. Sant Jordi. Pompeu Fabra. Àngel Guimerà.

Mollet: enyorança d'un poble que jo no existeix.

5.3. Poemes

1934-1936

- **Sentiments:** amor.
- **La terra:** natura. Natura i amor. Paisatges. Mallorca.
- **El poble:** el poble. Edificis simbòlics.

la nostra comarca

comarca al dia 20 maig 1978.

Ara fa un mes arribava a Mollet en Joan Ambrós, potser aquest nom no ens digui res a primer cop, però els homes i dones que coneixien a la nostra vila abans de la "Guerra" coneixien a l'Ambrós. Nosaltres i tants d'altres que no em pogut recobrar l'identitat del nostre poble, parlem ara per primera vegada d'aquest home. D'aquest home que es historia i que desitja futur per a la Catalunya de tots. Nosaltres hem volgut escoltar-lo i, perquè nosaltres també volem recobrar la nostre historia per fer el futur, os presentem aquesta xerrada amb Joan Ambrós.

-Voldriem que ens anés explicant la seva vida i les seves idees?...

L'inquietut que jo vaig sentir sempre va ser extremada. Us puc dir que als 17 anys ja era president del Club Excursionista de Mollet i als 20 vaig ser secretari del Foment de la Sardana de Mollet. I més tard president dels Coros Clavé.

Joan Ambrós: retornar no és el mateix.



NO HE TROBAT LA TERRA QUE HAVIA PERDUT: AIXO NO ES MOLLET

VIDA POLITICA

Política vaig militar a "Estat Català" on vaig tenir un càrrec a la organització del poble. Avui encara se'm sent l'esperit d'aquest partit. Durant la guerra vaig ser cap de la minoria d'Esquerra Republicana dins l'Ajuntament, i membre del comite polític de ERC a Mollet.

Vaig estar encausat durant dos anys (26-28) per un jutjat militar degut a la meua filiació a l'exercit català. Això va ser abans del que va passar a Prats de Molló i jo encara no havia fet la mili. Per sort la causa va estar sobreseïda per falta de proves.

I la meua carrera s'acaba als 32 anys, quan vaig anar cap al front l'any 38. Vaig ser Conseller-Regidor de Cultura i Finances i Tinent d'Alcalde. Llavors cap dels partits en

majoria a l'ajuntament i es va crear una junta de govern amb totes les minories (ERC, CNT, PSUC, Unió de Rabassaires, etc). Jo era el cap de la minoria de ERC. Vaig ser elegit l'any 34 fins el 38 que vaig tenir que marxar.

CONSELLER DE CULTURA

Com a Conseller de Cultura vaig fer un pla per que hi haguessin tres grups escolars a Mollet repartits de manera que la mainada no tingués que travessar cap de les carreteres de Mollet.

Per un altre part l'ajuntament, i concretament jo, conseller de cultura, vam veure necessari tenir un control i una responsabilitat directa sobre els nens que anaven a l'escola. Ens vam posar d'acord amb els

professors, que llavors depenien de l'ajuntament i no de cap ministeri, i vam fer unes fitxes de assistència dels nans a classe.

Després, dels que havien aprovat l'ensenyament primari, els vaig portar jo mateix a Granollers pel segor ensenyament. Vaig comprovar les dificultats per anar en tren fins a Granollers i vaig proposar a l'ajuntament i després a la Generalitat que es llogués un autocar per portar-los a Granollers.

Per aquest motiu vaig parlar amb el Conseller de la Generalitat Sr. Carle Pi i Sunyer que en va rebre molt bé en va prometre l'ajut... però ja hi érem a la Guerra i no es va poder fer res més...

En temps de la República, malgrat els greus problemes interns, es va fer molt per l'ensenyament. Per exemple

Figura 12. Entrevista a Joan Ambrós. Comarca al dia, 20 de maig de 1978. Font: AHMVA, Fons Joan Ambrós i Lloreda

comarca al dia 20 maig 1978

la nostra comarca

Als 17 anys ja era President del Centre

Excursionista

a nivell d'Estat en Marcelino Domingo va ser el gran artífex de l'èscola.

La Generalitat va fer l'escola en català i catalana però no va tenir temps de fer-ne més.

Calia, per exemple, que els nens passessin a segon grau de l'ensenyament, però era difícil i la Generalitat no tenia temps, ni diners. Ja ho volia fer, i ho va demostrar fent gratuït aquest ensenyament, però no li van deixar...

GENERALITAT

Però el cert és que la Generalitat no tenia poders. Els poders van venir molt tard, immensament tard. Vam patir molt les conseqüències de tot això.

Els polítics no feien més que anar i tornar, anar i tornar. En Pietro i companya, d'en Pietro no vui oblidar-me, ens va fer molt de mal, perquè no deixava traspasar poders a la Generalitat. L'Estatut del 32, que ja no era el que nosaltres aprovarem l'any 31, ens el donaven a "cuenta gotas", i Catalunya necessitava poders i diners per poder tirar endavant.

Ara tinc por que passi el mateix... les negociacions han estat iguals i ting molta por per Catalunya que ens facin el mateix.

EL CAMI DE L'EXILI

Quan els refugiats d'arreu d'Espanya venien cap a Catalunya, nosaltres els donàvem de menjar i lloc per a dormir. Concretament, a Mollet, jo vaig signar un ordre perquè els refugiats poguessin dormir als llits de Mollet que no estaven ocupats. Amb això vaig fer molt de mal als amos d'aquestes cases però crec que vaig fer bé.

L'any 38 vaig anar cap el front de Balaguer, on van quedar només la meitat i d'aquí, per coses de la vida, vaig ser destinat d'auxiliar de professor a una escola de sargents.

A començaments del 39 vaig anar tirant amunt cap a França, vaig passar la frontera a prop del Canigó, i el 9 de febrer del 39 ens van portar a un prat d'herba on ens concentraren a més de sis mil persones.

Sempre la meua idea havia estat d'escapar-me. Però em va agafar i em portaren cap a Mont-Louis i d'aquí em volien portar a Gerbourn a treballar pels alemanys fent fortificacions. Però en van excosar perquè ja tenia artrosi i no podia treballar, vaig ser dels últims en sortir.

AIXO NO ES MOLLET

Ara he vingut a veure als amics, a veure el meu país, he vingut a veure les muntanyes...

Però, per un altre cantó, no he trobat la terra que havia perdut. Això no és Mollet, és un poble com d'altres del voltant, però no té una personalitat pròpia i no la té com tants d'altres. Per veure els meus amics estic content, però aquest poble no és el Mollet que va ser abans...

Hi han coses del nou Mollet que estan força bé, però, per exemple, la tancada del torrent, ha estat feta pel mateix enginyer que va fer la portada d'aigües de Can Girona (Martorelles) fins a Mollet i és sabut que no val res i que la gent de Martorelles, se n'aprofita més que els de Mollet, fins i tot l'aprofiten per regar. Quina casualitat que aquell mateix home haigi fet aquesta cobertura que s'ompla tan aviat de merda. Si no es neteja un dia anegarà tot el poble. Podrieu veure aigua sense calcs i en canvi s'escampa per Martorelles. Una altra qüestió és la plaça de l'Ajuntament que l'he trobada decrepita.

La font que hi havia abans era molt més bonica que el surtidoret que hi ha ara. No te sentit voler donar-li un aspecte de "Plaça de Catalunya".

Per una altra part m'agradat molt el que ha fet la AA.VV. del Centre en canviar els noms dels carrers i posar els antics i en català, és una cosa ben feta i com calia. Ara bé, que en dira l'alcalde actual?...

A casa meua es parla català i s'hi parlava sempre.

RETORN

Dedicat a Josefina i Pere Fortuny

D'allà lluny, d'una terra estrangera l'emigrant, envellit ha tornat sempre més el mogué la fallera de veure el país enyorat. Bat el cor a tambor i redoble al petjar el terror de bell nou, hem estimat la patria i el poble ja que el perdre'l a tots ens conou. Cap dels seus li pot l'abraçada, sols li resten amics estimats que li feren més dolça i folgada l'anyorança amb llur bona amistat. Res no troba com anys endarrera, tot ha estat més o menys capgirat ni en lloc més no hi ha aquella pedra on l'avi s'havia assentat. El balcó de la casa on vivia es més ronec i absent de les flors que la mare amorosa hi tenia i cuidava amantant amb fervor

(N.- L'autor utilitza la paraula emigrat, quan durant molts anys va ser exiliat)

Vella terra d'antiga nissaga renascuda de cada combat on reposen germans, pare i mare i les tombes d'amics venerats. Es d'un poble de gent que treballa rós i de ferm esperit que el coratge mai l'enganyava avançant fermament decidit. Els infants d'aquell temps que era jove

ja són homes i dones de seny puix el temps sempre avença i rodola i tossut poderós ens empeny. Valls i planes tant temps somiades, les muntanyes, pujols i serrats a llur lloc són encara enclavades i el cel blau els fa sempre envelat. L'emigrant ja no sent la destresa que implacable el seguia tototemps, el retorn l'ha amarat de tendresa i el sadolla alegroi sentiment.

Albervillè (Nord de França)
6 març 78

Redacció a Mollet
(fotos: Joaquim Elcacho)

1967-1980

- **Sentiments:** amor, atracció i creació. Enyorança i record. Retorn i vellesa.
- **La terra:** natura. Natura i amor. Bellesa.
- **El poble:** el poble. Edificis i arbres simbòlics. Records de festes. Himne a Mollet.
- **Catalunya:** els joves i la pàtria, esperança i futur. Els rics i els pobres.

5.4. Poemes per a sardanes

1934

- **Sentiments:** amors i enyors.
- **La terra:** paisatges.
- **El poble:** records.

1950-1980

- **Sentiments:** les festes sentides: il·lusió, joia, amors, ball.
- **La terra:** paisatges que estimem i que ens uneixen: muntanyes, boscos, rierols, degotalls, mines i fonts, pedres de temps passats...
- **El poble:** Mollet i espais molletans. Enyor del que fou.
- **Cultura i tradicions:** la sardana: amor, festa, germanor.

5.5. Correspondència

Pendent d'analitzar tota la documentació, especialment les agendes on anotava cada carta que escrivia i rebia, podem dir que, almenys, es cartejava amb força regularitat amb una vintena de persones i per les festes de Nadal i Any Nou aquesta quantitat es podia multiplicar per dos, com a mínim i depenent de l'època. Pels mateixos motius, ara mateix no tenim constància fefaent de correspondència en el primer i tercer període a França.

6. Ideals i valors en l'obra ambrosiana

El conjunt de l'obra ambrosiana mostra la voluntat i la necessitat de transmetre el seu pensament, la seva opinió; com també expressa el desig de compartir les preocupacions i les idees. I tot amb una clara vocació de pedagogia cultural i social. Per això escriu tant.

Només com un exemple d'aquesta personalitat, ho hem vist abans: l'agost de 1926, quan just tenia vint anys, escriu i pronuncia el pregó de la festa inaugural del Foment de la Sardana. Un text notablement adult. Ens ho relata la Consol Garcia-Moreno tant a *La sardana a Mollet* com a *Joan Ambrós i Lloreda. Per Catalunya i la Llibertat*.

Tampoc a l'exili deixa de treballar per la seva terra i pels seus ideals. És als anys cinquanta quan retorna a l'activitat literària. Corbalán i Garcia-Moreno (2002) ho sintetitzen així:

Més tard, amb una prematura jubilació, tindrà ocasió de dedicar molt de temps a l'activitat literària i a la reflexió ideològica, que plasmarà en els seus escrits, molts dels quals els fa com a col·laborador de revistes d'associacions catalanes a l'exili; altres quedaran inèdits. Amb ells inicia una frenètica lluita contra el franquisme i en defensa de les llibertats i la identitat de Catalunya (p. 16).

Com es constata, el treball i l'obra d'Ambrós són quantiosos. El llibre de Corbalán i Garcia-Moreno (2002) conté un recull extraordinari de quasi tres-centes seixanta pàgines que exposen, directament de la seva veu, els sentiments i els valors que el feren viure: poemes i

sardanes (des de Catalunya i des de l'exili), articles per a publicacions de Mollet o de Catalunya, articles per a publicacions de les comunitats catalanes a l'exili i, finalment, amb un emocionant valor afectiu i humà, un seguit de correspondència —aquest vital voler ser-hi des de la cruel distància— que acaba de reblar el clau de la seva humanitat.

A partir de tot el tractat fins ara podem retrobar, reconstruir i refermar les paraules clau que conformaran el seu pensament i la seva actitud que, sense renúncies ni defalliments, va servir i defensar fins la seva mort: república, llibertat, democràcia, fraternitat, pau, dret, igualtat, Catalunya, llengua, cultura, catalanisme, nació. Són els conceptes que mouen la seva vida. Però cal afegir-n'hi, si més no, quatre més: família, amor, amistat i Mollet.

Cal remarcar-ho, Ambròs té una característica que el dissimila d'altres persones que poden reunir semblants virtuts. Els fonaments tan humans i tan socials que sustenten la seva personalitat i la seva vida, Ambròs no se'ls queda dins seu o per compartir-los només amb el seu entorn més proper. Ambròs, activista i difusor d'allò social, pedagog, vol i necessita compartir la seva riquesa vital i intel·lectual, també espiritual, amb tots aquells que el vulguin llegir o escoltar. Com un apòstol de la *vida bona* de Sòcrates, de Plató, d'Aristòtil, reflexiona i escriu; dona exemple per ajudar-nos a aconseguir aquells ideals de vida humana que el van moure des que, aprenent de manyà i després aprenent de paleta “com que tenia, i va

tenir sempre, la dèria d'aprendre va anar a l'escola els vespres, i això fins que es va casar”, recorda la Cisqueta Ambròs (Corbalán i Garcia Moreno, 2002, p. 11).

El seu viure, els seus escrits —sobretot d'exili— la seva poesia social i, condensant-ho, l'“Himne a Mollet”, mostren, sense fissures que el puguin fer trontollar, el noble, social i humà ideari ambrosià.

7. Conclusions i treballs en curs

Deia a la introducció que aquest no és un treball ni d'inici ni de cloenda. Certament, queda molt per fer. És la meua intenció continuar una línia de recerca, d'anàlisi i de presentació que, partint de tot allò fet fins ara, i després de la conclusió de l'inventari, la catalogació i l'estudi del Fons Joan Ambròs i Lloreda que acull l'Arxiu Històric de Mollet del Vallès,⁴ es materialitzi —aquesta és la intenció— en dos treballs: un sobre el pensament social i cultural de Joan Ambròs que inclogui una anàlisi crítica de la seva obra, i un altre sobre el contingut del Fons Joan Ambròs i Lloreda com a *arxiu de valors*.

Tinc la previsió d'un darrer treball en què, partint d'una recerca sobre un antic penell del campanar de l'església de Sant Vicenç de Mollet, enllaci —potser en un excés de fantasia— el papa Nicolau I, que al segle IX ordenà la col·locació de galls en els penells dels campanars de les esglésies, amb Joan Ambròs —autor del poema “El Gall del campanar”— tot passant per Eugène Viollet-le-Duc, dissenyador i arquitecte, el 1860, de l'agulla (*la flèche*) de Notre-Dame de París amb

⁴ Vegeu l'annex 2 i Fort (2021b).

Figura 13. Manuscrit de Joan Ambrós amb les darreres correccions al text de l'Himne. Font: AHMVA, Fons Joan Ambrós i Lloreda

Campanades pujant ben enlaine
 retrunyint amb llur jora e llur plor
 que no siguin ~~per~~ ^{jamais} ~~mai~~ por ni gaire
 minatges de cap deshonor.
 Benaurats tots els plets de senyera
 que reguda per homes ferents
 són caliu de la pàtria que espera
 veïfar un exalt permanent.
 Endavant terra nostra estimada,
 endavant el Vallès solellat
 i al bell mig el Mollet que treballa
 enaltint el país venerat.

Presidirà la gran plana airejada
 altera el Montseny d'un costat
 mentre a l'altre s'hi dreça sagrada
~~la bella del gran~~
~~el coram del gegant~~ Montserrat.
 Colarem fites d'entesa pericla
 en defensa del nostre esperit.
~~quin llavat n'hem~~ ~~netegat ben el vent d'eternitat~~
~~en una terra nostra la terra~~
~~del llegam sempre~~ ^{capto fins} ~~l'infinit~~ ^{per aplacar tots junts ben units,}
 Que farà encara més catalana
 esta terra que no ~~pot~~ ^{ha} morir.

100



Figura 14. Penell de Notre-Dame amb el gall que contenia tres relíquies. Font: Hilader, CC BY-SA 4.0 <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0>, via Wikimedia Commons



Figura 15. Amb l'agulla encesa, cau el penell de Notre-Dame. 15 d'abril de 2019. Font: © Geoffroy Can Der Hasselt. AFP

El gall del campanar

Els vells del pollí en poraven
un pollastre al campanar
ben segur que endevinaven
que era havia d'honorar.
Preannit, de posat noble,
crista altiva, bec alçat,
vigilant és a tot hora
dels bons vents o forts embats.
De sol a sol ^{perquè} ~~constant~~ llueja
escutant-ne munt i planès ben culla,
somiunt sempre ha dit mentre basqueja:
amunt els cors que el bon temps ja revindrà.

De ferro vil el forjaren,
dauers s'ou carr d'or cisellat,
si fellesos l'acaparen
ben content l'hau de pintar
orgullos rès no l'astora
ni té por dels rats pinyats,
de les campanes trauola
car sovint el fan vibrar
bontemplant infants jugar i riure,
vells i joves treballant pel bon deure
ell sempre ha dit amb gai somriure:
amunt els cors que el bon temps no pot tardar.

a les fortes pontades
planta cara despitat
més amb fresques garbinades
hi fa un son allargassat.

Bemmoquet està de pena
quan en pleu bot i banals
que podrien blat a terra
si no hi ha el temps per entre'ls.
L'ull atent al marí nuvol que l'envolta,
com un negre esparver enquimerat,
el gall intona el cant que al cel s'envola:
amunt els cors que el bon temps ja tornará.

Ha int a marcs i mors
portar fills a bategar,
dols amb moltes gent que plora
i muris a prendre's la ma.
Si tot no és mai cosa dolça
el gall està confiat
que desota de tanta escorça
s'hi troba ^{deu} ~~ben~~ ben girbat.
Al cim del campanar del meu pollí
forta arrel al nostre gall li van posar
ell alçat rembla dir de ven ven fort;
amunt els cors que el bon temps ^{anirà} ~~no pot~~ tardar

Prefaci

Per més que he maldat per contraindre a la
moda del prefaci a una narració, recit o histo-
ria biogràfica (que de tot això tindrà el que re-
queixi) no he pogut ~~passar més en~~ m'he per-
gut estar de fer-ho per fer més intel·ligible als
qui ~~la llegiran~~ ^{relatar} aquest grapat de
pàgines les raons o circumstàncies que m'han
induit a ~~escriure~~ ^{de la meua} i deixar constància, ~~fact~~
i actes ~~homages~~ dels homes ^{de la meua} pobles i viles de Ba-
talunya de les generacions nascudes ~~del~~ vol-
tants del 1900 al 1915.

Es molt possible que aquesta narració, recit o his-
toria biogràfica (digues-ho com volgues) no regis-
mai les lletres de motllo ~~de~~ un llibre. No han
estat escrites amb aquesta intenció. En principi aquest
treball ha estat dedicat als meus fills, car em
sembla que tenen el dret i el deure de saber
perquè els seus pares els varen trasplantar de

un país com n'hi ha pocs, a un altre que per
més que facin no serà mai el seu.

Figura 17. Manuscrit del prefaci del llibre que se cita en el text. Font: AHMVA, Fons Joan Ambrós i Lloreda

el penell amb gall contenint tres relíquies, sortosament recuperat després de l'incendi de 2019.

Tanmateix, per finalitzar, cap treball sobre Joan Ambròs no podrà ser definitiu fins que no s'hagi pogut tenir accés a tota la seva correspondència. La correspondència —l'ús de la qual sempre demana una exquisida sensibilitat— és, en molts casos, la màxima expressió de les emocions, dels sentiments i dels valors de qui escriu, i mostra de les formes d'interrelació i de diàleg entre les dues persones comunicades —potser de la intimitat. Per això, la part de la correspondència que ha pogut ser publicada gràcies al treball de Joan Corbalán i de Consol Garcia-Moreno ens porta a estar convençuts que la correspondència —tota la que pugui ser accessible— mereixerà, per ella mateixa, un treball exclusiu.

Una dada ens permet confirmar la importància de l'estudi de la correspondència. El juny de 1964, des de Pont-Remy escriu una carta a Gonzalo Martí, d'A Corunya, en la qual li comenta "Estoy recopilando notas para escribir una obra sobre

algunas personas que he encontrado durante mi paso por el mundo, que han sacrificado su vida y han malogrado la de sus familias en aras de un ideal, de SU IDEAL, quedando anónimos sin que su acción de sacrificio haya valido la pena de quedar gravada en la mente de nadie ni que nadie recuerde la intención generalmente altruista".

Un prefaci per a aquest llibre ens assenyala els destinataris inicials —probablement no els únics— d'aquesta recopilació de persones i llurs fets que volia escriure Ambròs. Va arribar a escriure el llibre? Es podrà trobar quelcom més que el prefaci i la carta ara esmentada? En treurem més informació dels quaderns, carnets, dietaris, agendes i correspondència?

De nou aflora el permanent desig d'Ambròs de no permetre que res del seu viure, del seu continu aprenentatge, de tot allò que pot ser d'utilitat per als altres, es malmeti; tampoc aquells personatges i vivències viscudes durant més de vuitanta anys entre l'esclat, la sofrença, l'espendor i el recolliment.

103

Bibliografia

- Arimon, G. (2006). *El teatre al Centre Parroquial de Mollet del Vallès (1945-1961)*. Ajuntament de Mollet del Vallès.
- Corbalán, J. i Garcia-Moreno, C. (2002). *Viure a l'exili. La represa del compromís*. Dins *Joan Ambròs i Lloreda. Per Catalunya i la llibertat* (pp. 113-118). Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 7.

- Fort, O. (2018). L'Himne a Mollet. Identitat i valors. *Notes*, 33, 9-40.
- Fort, O. (2021a). "Anem a buscar el papa!" Cisqueta Ambròs: l'exili d'una nena molletana (1939). *Notes*, 36: 129-158.
- Fort, O. (2021b). El Fons Joan Ambròs i Lloreda. Història i contingut. *Notes*, 36: 265-269.

Altres fonts

Fonts documentals: Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA), Fons Joan Ambròs i Lloreda.

Annex 1. Relació de les publicacions on escriu

1. *La Nau*. Diari catalanista i progressista. 1927-193
2. *Nostre Ideal*. Portaveu del Centre Catalanista de Mollet. 1928 Amb el pseudònim JAL
3. *La Publicitat*. Diari del catalanisme intel·lectual. 193
4. *Nostra Veu*. Butlletí del Foment de la Sardana de Mollet. 1931-193
5. *Inquietuds*. Revista de les Associacions de Pares d'Alumnes de Mollet. 1937 (ho escriu essent regidor de Cultura i Ensenyament)
6. *Plançó*. Butlletí de Casa Nostra, associació de gent de parla catalana a Suïssa. 1964-196
7. *Vida Nova*. Revista de l'exili català publicada a Montpeller. 196
8. *Mai no morirem* Butlletí del Casal Català d'Angulema (França). De contingut eminentment polític. 1965-1986

Annex 2. Quantificació provisional de la producció literària⁵

Cròniques	16
Articles	108
Poemes	17
Poemes per a sardanes.....	14
Correspondència	- -
104 TOTAL	155

Annex 3. Relació general provisional d'escrits de Joan Ambròs i Lloreda (155)

Aquesta relació ha estat elaborada a partir de la informació publicada a Corbalán i Garcia-Moreno (2002, pp. 521-526), de comunicacions personals de Cisqueta Ambròs (entrevistes entre 2016 i 2020), del seu manuscrit inèdit *Recapitulació de les poesies de Joan Ambròs i Lloreda* i d'aquella informació que ha estat trobada en la recerca per l'autor.

1. ÈPOCA DE MOLLET (1926-1939)

CRÒNIQUES I ARTICLES (39)

Programa de la festa inaugural del Foment de la Sardana

- 1) "La Sardana a Mollet"Agost 1926

Nostre Ideal

- "Sardanistes: Alerta!"Octubre 1928

La Nau (cròniques)

- 1) 01-10-1927

⁵ Aquesta quantificació i la relació general provisional d'escrits de Joan Ambròs i Lloreda ofereixen dades pendents de l'inventari i catalogació de la documentació del Fons Ambròs, per tal de poder-les confirmar o rectificar.

2)	04-10-1927
3)	08-10-1927
4)	15-10-1927
5)	20-10-1927
6)	02-11-1927
7)	10-11-1927
8)	27-06-1930
9)	02-07-1930
10)	02-11-1930
11)	03-02-1931
12)	28-02-1931
13)	02-04-1931

Nostra Veu

1) "Un trosset de lo nostre"	Gener 1931
2) "Reflexions"	Febrer 1931
3) "La Santa Espina' i el mestre Morera"	Març 1931
4) "Els nostres compositors: J. Font Palmarola"	Agost 1931
5) "Els nostres músics"	Novembre 1931
6) "Records..."	Desembre 1931
7) "Crisis...?"	Gener 1932
8) "L'estrena d'una sardana"	Abril 1932
9) "Altres vegades el ritme"	Maig 1932
10) "Festa Major"	Setembre 1932
11) "Secundant una iniciativa"	Octubre 1932
12) "D'uns concursos locals"	Febrer 1933
13) "Impressions de la IV Assemblea de la Lliga Sardanista de Catalunya"	Juliol 1933
14) "L'estiu"	Agost 1933
15) "A bosc perdut..."	Octubre 1933
16) "Fènix"	Gener 1934
17) "Recull"	Març 1934
18) "L'Assemblea de Ripoll (V)"	Juliol-agost 1934
19) "Continuïtat"	Gener-juny 1936
20) "Del nostre VIIIè Aplec"	Juliol 1936

105

Inquietuds

1) "Als pares dels nostres escolars"	Desembre 1937
--------------------------------------	---------------

La Publicitat (cròniques)

1)	07-01-1931
2)	14-04-1931
3)	05-08-1931

POEMES I SARDANES (6)**Poemes**

- 1) "Idil·li primaveral" Gener 1934
- 2) "El cloquer del poble" (amb música d'Antoni Suñé) 1934
- 3) "A la Natura" (vals per a coral, amb música d'Antoni Suñé) Novembre 1934
- 4) "Salut a Mallorca" (himne, amb música d'Antoni Suñé) Maig 1936

Poemes per a sardanes

- 1) "Planys" Primavera 1934
- 2) "El cim de les Agudes" (amb música d'Antoni Suñé) .. Novembre 1934

2. ÈPOQUES DE FRANÇA (1939-1992)**POEMES I SARDANES (25)****Poemes**

- 1) "El gall del campanar" (cançó, amb música d'Antoni Suñé) 20-02-1967
- 2) "El gall del campanar" (nova versió) 03-03-1967
- 3) "Casa nostra" 08-03-1967
- 4) "Florilegi" 21-03-1967
- 5) "El mas de l'esperança" 21-06-1968
- 6) "El clos de les roses" 21-06-1970
- 7) "El lledoner de Can Lledó" 24-04-1972
- 8) "Qui no ha vist" 30-05-1973
- 9) "L'oblit i l'engany" Nadal de 1976
- 10) "Creació" 20-02-1978
- 11) "Retorn" 06-03-1978
- 13) "Mollet del Vallès" (himne, amb música de Vicenç Corominas) 16-01-1980

Poemes per a sardanes

- 1) "Vetlles i revetlles" (amb música d'Antoni Suñé) 00-08-1950
- 2) "Sota el cel del Vallès" (amb música d'Antoni Suñé) 00-10-1966
- 3) "Festa muntanyenca" (amb música d'Antoni Suñé) 00-10-1965
- 4) "Aigua avall" (amb música d'Antoni Suñé) 11-02-1967
- 5) "Bell Mollet" (amb música d'Antoni Suñé) 30-03-1968
- 6) "Aquells pinetons" (amb música d'Antoni Suñé) 24-05-1969
- 7) "Ja la ballem" (amb música d'Antoni Suñé) 03-01-1970
- 8) "Tagamanent" (amb música d'Antoni Suñé) 03-01-1972
- 9) "Les parets de Sant Miquel" (amb música d'Antoni Suñé) 10-04-1972
- 10) "La rotllana dels amics" (amb música d'Antoni Suñé) 00-04-1973
- 11) "El gorg negre" (amb música d'Antoni Suñé) 00-06-1979
- 12) "Miratges" (amb música d'Antoni Suñé) 23-05-1980

ARTICLES (85)

Inèdits⁶

- 1) "Del Ter al Fluvià" 09-01-1956
- 2) "En Patufet" 05-07-1956
- 3) "Mallorca" Juliol 1965
- 4) "La pena de mort" 18-09-1965
- 5) "De Santiago Rusiñol" 02-10-1965
- 6) "La joventut" Desembre 1966
- 7) "L'amistat" Gener 1968
- 8) "Massa tard per parlar d'amor" 25-09-1972

Plançó

- 1) "El Montseny" Febrer 1964
- 2) "La llengua" Febrer 1965
- 3) "Els aplecs de sardanes" 05-03-1965
- 4) "Clavé i els seus cantaires" Juny 1965
- 5) "La Pàtria" Octubre 1965
- 6) "El carnet d'adreces" Desembre 1965
- 7) "Defectes" Febrer 1967

Vida Nova

- 1) "La festa major de La Costa" 18-12-1965

107

Mai no morirem

- 1) "Sense títol" Desembre 1965
- 2) "Records" Març 1966
- 3) "Prou de buscar la perduda" Setembre 1966
- 4) "La por" Gener 1967
- 5) "Viatge a l'insòlit" Març 1967
- 6) "Víctima de guerra" Juny 1967
- 7) "Reflexions a l'entorn d'un dinar" Setembre 1967
- 8) "L'afer de la carta" Desembre 1967
- 9) "La festa del llibre" Març 1968
- 10) "Alerta al clatellot" Juny 1968
- 11) "No deixem apagar el foc" Setembre 1968
- 12) "Somni d'una nit de Nadal" Gener 1969
- 13) "A una dama de Sant Llorenç de Cerdans" Abril 1969
- 14) "Aqueixa 'Catalanidad, es decir patriotismo'" Juny 1969
- 15) "La tranquil·litat del senyor Muñoz" Setembre 1969
- 16) "La serenata de l'aplaudiment" Desembre 1969
- 17) "Demanem el que és nostre" Març 1970
- 18) "Divagant sobre el meu poble" Juny 1971
- 19) "El combat de cada dia" Setembre 1971

⁶ Inèdits fins la publicació de Corbalán i Garcia-Moreno (2002)

- 20) "L'amnistia dels morts" Desembre 1971
- 21) "Tornar" Març 1972
- 22) "Els joves de l'interior i els exiliats" Juny 1972
- 23) "S'ha guanyat una escaramussa" Desembre 1973
- 24) "Els mutilats de la Guerra Civil" Març 1973
- 25) "Els bons comptes fan els bons amics" Setembre 1973
- 26) "En el 40è aniversari de la mort de
Francesc Macià i Llussà" Desembre 1973
- 27) "Ésser Català" Març 1974
- 28) "El nostre poble i la política" Desembre 1974
- 29) "El sindicat vertical fa figa" Març 1975
- 30) "... i catalans esdevingueren" Juny 1975
- 31) "El cost de la llibertat" Setembre 1975
- 32) "Reviscolament" Desembre 1975
- 33) "Volem justícia" Març 1976
- 34) "Un toc d'alerta" Juny 1976
- 35) "El tret per la culata" Desembre 1976
- 36) "Volem l'Estatut" Març 1977
- 37) "I ara, què?" Juny 1977
- 38) "Als nostres diputats" Setembre 1977
- 39) "Volem nous ajuntaments" Desembre 1977
- 40) "Prioritat" Febrer 1978
- 41) "Carta a un amic" Juny 1978
- 42) "Errenderia, càstig i oprobi" Setembre 1978
- 43) "Jo m'hauria abstingut" Desembre 1978
- 44) "El fossar de la Pedrera" Març 1979
- 45) "Ara, a treballar" Juny 1979
- 46) "La batalla del català" Octubre 1979
- 47) "Responsabilitat d'un vot" Desembre 1979
- 48) "Ja tenim Parlament" Juny 1980
- 49) "Entorn dels Immolats per la Llibertat" Desembre 1980
- 50) "De retruc" Març 1981
- 51) "Una nova agressió" Juny 1981
- 52) "Ens deixarem engolir?" Març 1982
- 53) "Una anècdota" Juny 1982
- 54) "Dos mots i un record" Setembre 1982
- 55) "El mapa" Desembre 1982
- 56) "Vexacions i ultratges" Març 1983
- 57) "Una veritable victòria de Franco" Juny 1983
- 58) "...que de casa en tragueren" Setembre 1983
- 59) "Devíem dos monuments" Desembre 1983
- 60) "De com jo votaria" Març 1984
- 61) "La mendicitat pública a casa nostra" Juny 1984
- 62) "La nostra cultura" Setembre 1984
- 63) "Un nou savi de la política" Desembre 1984
- 64) "Un incident fronterer" Març 1985

- 65) “No poseu més llenya al foc” Juny 1985
66) “‘Mai no morirem’ no deu haver de morir” Setembre 1985
67) “La rehabilitació” Desembre 1985
68) “La nostra llengua mereix respecte” Març 1986
69) “Encara un altre” Juny 1986

CORRESPONDÈNCIA⁷

Història d'unes cartes (1961-1964)

A Teresa Ros Chacón (1971 i 1986)

- | | | |
|----------------|----------------|----------------|
| 1) 6-11- 1971 | 12) 24-11-1977 | 23) 21-5-1980 |
| 2) 9-1-1973 | 13) 21-2-1978 | 24) 15-10-1980 |
| 3) 12-6-1973 | 14) 5-6-1978 | 25) 21-1-1983 |
| 4) 17-1-1974 | 15) 26-9-1978 | 26) 17-3-1983 |
| 5) 9-12-1974 | 16) 17-11-1978 | 27) 23-5-1984 |
| 6) 9-6-1975 | 17) 2-2-1979 | 28) 20-9-1984 |
| 7) 9-12-1975 | 18) 16-3-1979 | 29) 23-1-1985 |
| 8) 21-2-1977 | 19) 27-4-1979 | 30) 25-3-1985 |
| 9) 9-6-1977 | 20) 29-10-1979 | 31) 12-6-1986 |
| 10) 27 -7-1977 | 21) 8-1-1980 | |
| 11) 12-9-1977 | 22) 5-3-1980 | |

109

Annex 4. El Fons Joan Ambrós i Lloreda⁸

RELACIÓ SUMÀRIA DEL CONTINGUT PROVISIONAL

- 11 carnets (petits quaderns) de treball. Entre els anys 1962 i 1978
- 4 quaderns de treball. Entre els anys 1965 i 1978
- 20 agendes. Dietaris. Entre els anys 1964 i 1986
- 80 postals. Fins 1992
- Nombrosos originals i còpies d'articles esparsos i de correspondència personal
- Exemplars de la revista Lluïta. Mollet (1930 i 1931)
- Exemplars de la revista Vallés (1965)
- Exemplars de la revista Comarca al dia. Setmanari independent (1979)
- Exemplars de la revista El Calderí. Semanario de información general de Mollet del Vallés (1982)

⁷ Com ja ha estat comentat, serà pràcticament impossible poder estudiar i donar a conèixer tota la correspondència de Joan Ambrós. No només per la dificultat d'accedir a les dues parts de cada diàleg epistolar, sinó també perquè el caràcter personal, privat, d'aquest tipus de relació fa que una part pugui ser confidencial i, així, impubliable.

⁸ Per a més informació, vegeu Fort (2021b).

- Exemplars de la revista *Plaçon*. Butlletí de Casa Nostra. Associació de gent de parla catalana. Suïssa (1966)
- Col·lecció quasi sencera de la revista *Mai no morirem* Butlletí del Casal Català d'Angulema (França). Joan Ambròs en va ser col·laborador (1965-1986). *Mai no morirem* apareix el 1952.
- 2 bustos de Joan Ambròs i Lloreda (ca. 1971). D'argila modelada. Diversos estils. Autor: Andreu Ambròs i Lloreda (destacat membre de la UGT de Mollet).

El Mollet del franquisme a través de les cròniques de Josep Molas (1944-1977)

M Àngels Suárez González*

Resum: En Josep Molas Rupelo (Barcelona, 1897 - Mollet del Vallès, 1991) va ser el corresponsal de Mollet del Vallès al setmanari *Vallés* de Granollers durant l'època franquista, concretament de 1944 fins a 1976. A través de les seves cròniques ens ha deixat constància dels esdeveniments que setmana rere setmana es produïen a Mollet. El conjunt dels seus escrits constitueix un relat dels successos més destacats que van tenir lloc a la nostra localitat, això sí, sempre amb el transfons de la ideologia del règim franquista. Per tant, les notícies estan relacionades des del punt de vista dels guanyadors de la Guerra Civil.

Molas no va ser un simple corresponsal, sinó que era una persona de pes a la localitat, una persona important en els àmbits polític i social amb una informació directa de tot el que succeïa a la nostra vila. Durant prop

de quaranta anys va ser el director de Can Fàbregas i, a més, va ser una persona que es va implicar directament en la vida política i social de Mollet: va ser cap local del Moviment de 1940 a 1949 i va formar part de diverses entitats com l'Escola de Formació Professional, l'Economat Laboral, la Societat de Socors Mutus i el Casal Cultural, entre d'altres.

111

A través de les seves cròniques podem seguir el que han estat les actuacions dels consistoris franquistes, les activitats esportives, socials i culturals que s'organitzaven, els problemes que es vivien i les diverses associacions que hi havia a l'època. Les seves cròniques constitueixen un testimoni del que ha estat una bona part de la història de Mollet durant el franquisme.

Paraules Clau: Cròniques, Estilo, franquisme, Josep Molas Rupelo, Mollet del Vallès, premsa Vallés,

Mollet del Vallès under the Franco regime, seen through the chronicles of Josep Molas (1944-1977)

Abstract: During the Franco era, specifically from 1944 to 1976, Josep Molas

Rupelo (Barcelona, 1897-Mollet del Vallès, 1991) was the Mollet del Vallès correspondent for Vallés, the weekly Granollers publication. His chronicles record the events that took place from week to week in Mollet. Taken as

* Historiadora, msuarez3@xtec.cat

Article rebut el 5 de març de 2021; acceptat el 12 de març de 2021.

a whole, his writings depict the most significant events to take place in our town during that time, with the omnipresent backdrop of Francoist ideology ensuring the news was always told from the perspective of the victors of the Spanish Civil War.

More than merely a correspondent, Molas was an influential member of Mollet's society. He was a man with considerable political and social sway, and his finger was firmly on the pulse of everything that happened in the town. He was a man with considerable political and social sway, and his finger was firmly on the pulse of everything that happened in the town. He was the director of *Can Fàbregas* for almost forty years and directly involved in the political and social

life of Mollet: he was the local head of the Movement from 1940 to 1949 and formed part of various entities, such as the Vocational Training School, the Workers' Cooperative Store, the Mutual Aid Society and the Cultural Centre, among others.

Through his writings, we learn about the day-to-day operations of the Francoist local authorities, the sporting, social and cultural activities they organised, the problems they experienced and the various associations that existed at the time. His chronicles are a testament to a significant part of Mollet's history under the Franco regime.

Keywords: Chronicles, Estilo, Franco regime, Josep Molas Rupelo, press, Vallès weekly, Mollet del Vallès, Vallès Journal

1. Introducció

112 Voler fer una síntesi del que són les cròniques que va publicar en Josep Molas durant trenta-dos anys és una feina quasi inabastable, ja que parlem d'unes tretze mil notícies. Hem optat per analitzar la tipologia dels articles i el tractament que l'autor en fa. Per realitzar l'estudi hem tingut en compte tres aspectes que defineixen el tipus de cròniques que va escriure. D'una banda hem considerat quina era la personalitat de l'autor, en Josep Molas, per això hem començat amb una petita biografia. Un altre factor d'estudi és el tipus de publicació per a la qual escrivia -no podem passar per alt que Vallès era un setmanari al servei del Movimiento-, i per últim hem situat les cròniques en el seu context històric per tal de poder entendre el tipus de notícies que s'estaven produint. La temporalitat dels seus escrits abasta tot el franquisme, ja que en Molas comença a escriure a la immediata postguerra i ho deixa poc després de la mort de Franco.

Hem seleccionat uns quants articles que són representatius de les diverses temàtiques que sovint tractava i també hem triat d'altres que són significatius de cada etapa històrica, tot tenint en compte els següents criteris: que siguin temes que es repeteixen sovint, que siguin una mostra representativa de l'època, que representin un gran esdeveniment o bé que posin de manifest la ideologia de l'autor.

Hem optat per reproduir alguns d'aquests articles perquè els textos tenen la frescor i el valor de la notícia al moment que aquesta succeïa i són la font primària que pot ajudar que el lector se situï en el context de l'època. En alguns casos, per qüestions d'espai, hem optat per reproduir solament les parts més significatives dels articles publicats.

2. Biografia d'en Josep Molas

En Josep Molas Rupelo era tota una personalitat a Mollet, tothom el coneixia pel seu càrrec de director

en una de les empreses més importants de Mollet, Can Fàbregas (més tard Sedunión SA), una fàbrica tèxtil sedera. Havia entrat a treballar al 1929 com a director tècnic, continuaria com a tal durant la Guerra Civil, malgrat que la fàbrica va ser col·lectivitzada, i una vegada acabada la guerra va continuar en el seu càrrec fins a la seva jubilació, al 1967, amb setanta anys.

Va ser, a més, una persona que va participar activament de la vida social i política de Mollet i Sant Fost de Campsentelles. Va ser un dels fundadors i directors de l'Escola de Formació Professional (1949), també va participar en la creació



Figura 1. Josep Molas, dècada de 1970. Font: Arxiu Comarcal del Vallès Oriental (ACVO), Fons Josep Molas Rupelo

del Casal Cultural (1964), on arribaria a fer de president durant un mandat, i va ser sots president de la Societat de Socors Mutus de 1969 a 1988. També va formar part de la junta de l'Economat Laboral de Mollet, va col·laborar amb el Centre Parroquial i amb l'Assemblea Local de la Creu Roja Espanyola. A més, va ser soci de la major part de les associacions de Mollet, com el Club de Bàsquet, el Club de Futbol i el Club Recreatiu (Pérez, 2015).

En el pla polític, ell mateix deia que havia estat apolític fins l'any 1939, quan decideix entrar a la FET y de las JONS.¹ El 27 de febrer de 1940 seria nomenat cap local de Sant Fost. El 28 de setembre de 1940 ho deixa per tal d'ocupar el càrrec de cap de Falange a Mollet del Vallès fins al 8 de febrer de 1949, quan la Subjefatura Provincial va acceptar la seva dimissió. Va continuar, però, vinculat a Falange durant tot el franquisme com a membre del Consell Local del Movimiento de Sant Fost, fins a finals de 1975 (Pérez, 2015).

Va ser un dels primers alcaldes franquistes de Sant Fost de Campsentelles, nomenat el 21 de desembre de 1942 pel governador civil Correa Veglison. Exerciria el càrrec durant quasi deu anys, fins al 17 de juliol de 1952, en què va cessar.

Com a professional del sector tèxtil també va col·laborar en entitats representatives de la indústria tèxtil i va ser soci fundador de l'entitat professional Cambra de Directors, Majordoms i Encarregats

¹ Currículum vitae de Josep Molas Rupelo redactat per ell mateix a petició del Gabinet de Información y Relaciones Públicas de la Delegación Provincial de Sindicatos. Arxiu Comarcal del Vallès Oriental (ACVO), Fons Josep Molas Rupelo, doc. 100-16



Figura 2. Josep Molas, anys 1915-25. Font: ACVO, Fons Josep Molas Rupelo

114

de l'Art Tèxtil, de la qual romandria president per espai de més de vint-i-cinc anys, a més de ser soci de l'Associació Nacional d'Enginyers d'Indústries Tèxtils.²

En Josep Molas havia nascut a Barcelona el 24 de maig de 1897 en el si d'una família benestant originària de Burgos. Va estudiar a l'Escola Industrial de Barcelona on obté el títol de director d'Indústries Tèxtils al 1914. Deu anys més tard, al 1924, es casa amb la Maria Rexach, una noia diplomada en biblioteconomia. Van ser parella tota la vida i no van tenir fills. El mateix any constitueix amb cinc socis més l'empresa tèxtil Sociedad Anónima Amigó. Molas serà director i copropietari de la fàbrica San Jaime, de Castellet (Barcelona),



Figura 3. Retrat del matrimoni Molas-Rexach a la sortida de l'església, dècada de 1960. Font: ACVO, Fons Josep Molas Rupelo

fins al 1926 en què han de tancar (Pérez, 2015).

Al 1929 en Joan Fàbregas Jorba, propietari de l'empresa Sederes Fàbregas, el nomena director de la fàbrica Can Fàbregas de Mollet. Començava així la vinculació d'en Molas amb Mollet. En Molas tenia trenta-dos anys quan entra a treballar i es quedarà fins a l'agost de 1967, quan es jubila amb setanta anys, després de trenta-vuit de servei a l'empresa.

Al gener de 1930 el matrimoni Molas-Rexach trasllada el seu domicili de Barcelona a Sant Fost, on

² Ibídem

romandrien fins l'any 1988, en què van haver de marxar a una residència geriàtrica de Barcelona. Allí van passar els darrers anys de la seva vida. En Molas moriria el 18 de gener de 1991 amb noranta-tres anys.

En Joan Tura el defineix com a una persona intel·ligent, de bon tracte, una persona molt assequible i catòlic de fe (Solé Tura, 1986). Els seus companys de redacció del setmanari *Vallés* el qualificaven com a un home honest en tots els sentits, home bo, un home com cal, que havia sabut ser sempre un amic fidel als seus amics.³ En general tot-hom coincideix que era una persona profundament catòlica, però amb una actitud conciliadora.

Com a treballador va rebre importants reconeixements. El 18 de juliol 1968, amb setanta-un anys, va ser premiat amb el títol de Productor Exemplar de tota Espanya, premi que li va ser lliurat pel cap d'Estat al palau del Pardo. Al novembre del mateix any, 1968, se li concedia la Medalla d'Or de la Fira Tècnica Nacional de Maquinària Tèxtil. L'any 1972 el Ministeri de Treball li concedia la Medalla al Mèrit en el Treball, en la categoria d'argent, en un acte organitzat per la Cámara de Directores, Mayordomos y Encargados del Arte Textil a Barcelona, amb motiu de la celebració de la 6a Fira.

3. La seva labor com a corresponsal

Els seus companys de premsa coincidien en el fet que no havia estat un professional del periodisme, sinó un gran aficionat. "José Molas Rupelo ha sido, con creces, el mejor,

más puntual y más objetivo corresponsal de nuestra revista de toda la comarca (...). Sus pulcros y legibles originales redactados para su publicación eran por él entregados personalmente cada semana". *Revista del Vallés*, 26 de gener de 1991, p. 77.

L'afició d'en Molas pel periodisme venia de lluny i s'havia iniciat durant la seva època d'estudiant a l'Escola Industrial de Barcelona. Al 1914, amb només disset anys, va fundar i dirigir la revista *Juventut Tèxtil*, que posteriorment es fusionaria amb *Industria Textil* (1917) i va succeir amb la creació d'una nova revista, *Industria Textil*, també sota la direcció d'en Molas fins a la seva desaparició al 1936. Als anys trenta col·laboraria amb el grup de Premsa Comarcal Associada, que remetia articles a diferents diaris comarcals: *El Día* (Terrassa), *Pàtria* (Manresa), *Diari de Reus*, i publicacions de Sabadell i Mataró, sempre amb temes del món del treball tèxtil. Més tard,

115



Figura 4. Moment en què l'alcalde Fermí Jaurrieta lliura a Josep Molas una placa d'argent commemorativa dels 25 anys com a corresponsal. *Vallés*, 28 d'agost de 1969. Font: ACVO, Fons Josep Molas Rupelo

³ *Vallés*, 8 de gener de 1977, p. 21

a la postguerra, participaria a la revista T.⁴

L'agost de 1969, quan es complien vint-i-cinc anys de l'inici de la col·laboracions d'en Molas amb el setmanari *Vallés*, se li va retre un homenatge a Mollet per agrair-li la seva dedicació, del qual la premsa de l'època se'n va fer ressò i recull que, al saló d'actes de la Casa de la Vila, l'alcalde Fermí Jaurrieta li reconeixia l'alt valor dels serveis prestats a Mollet a través de les seves cròniques ininterrompudes⁵ i li lliurava una placa d'argent commemorativa dels vint-i-cinc anys com a corresponsal al setmanari *Vallés* de Granollers, a més d'un ram de flors a la seva esposa, Maria Rexach.⁶

116

El segon homenatge que va rebre com a cronista va ser el 18 de juliol de 1976. La notícia va passar pràcticament desapercebuda ja que era el mateix Molas l'encarregat de publicar-la i donada la seva modèstia quasi no l'esmenta. Copiem la notícia perquè reflecteix molt bé aquesta actitud de no voler ser el protagonista.

Y UN HOMENAJE

Por ser parte interesada en él hemos dejado para el final un breve comentario, sintiéndolo por nuestro amigo Sr. Blanch que por mi culpa ha quedado postergado. Terminada la ceremonia religiosa del domingo, el Ayuntamiento en Pleno y los invitados a la fiesta se dirigieron al Salón de Actos de la Corporación y allí el Sr. Alcalde, en breve y sintiendo parlamento, indicó que el Ayuntamiento de su presidencia había

acordado rendir tributo de agradecimiento a la labor desarrollada por el Sr. Blanch, Aparejador Municipal, a lo largo de 14 años de servicios, y en testimonio de ello le hizo entrega de una valiosa placa de plata que, particularmente, agradeció. Seguidamente hizo referencia a la labor de este pobre cronista local, y le entregó, asimismo, otra placa homenaje, que con palabras entrecortadas agradecí torpemente.

Vallés, 31 de juliol de 1976, p. 25.

Finalment l'any 1983 se li va retre un homenatge conjunt per part de quatre entitats a les quals el Sr. Molas havia dedicat una bona part del seu temps i dels seus esforços: el setmanari *Vallés*, l'empresa Sedunion SA, la Societat de Socors Mutus i el Casal Cultural de Mollet. L'acte l'organitzava el setmanari *Vallés*, en agraïment per la seva labor periodística durant trenta-dos anys com a corresponsal a Mollet. L'homenatge va tenir lloc el dia 15 de juliol al restaurant Can Prat.

Del Molas escriptor i polític ens queden els seus escrits, que durant tants anys va anar elaborant per donar testimoni del dia a dia de la nostra vila i que ara conformen la nostra història.

4. El setmanari *Vallés*

El setmanari *Vallés* era una publicació d'informacions locals del Vallès Oriental d'ideologia falanquista-catòlica, aparegut per primer cop a Granollers l'any 1940.

⁴ Revista del Vallés, 15 de juliol de 1983, p. 19

⁵ *Vallés*, 28 d'agost de 1969, p. 118

⁶ LVG 19690817-029

Aquesta publicació pertanyia a la premsa del Movimiento i seguia la línia informativa propagandística i doctrinal del nou estat. Constituïa l'instrument educatiu i de propaganda del règim. Les seves funcions primordials eren les de comunicar a la nació les ordres i directrius del govern, formar la cultura popular i crear una consciència col·lectiva.

Vallés va anar evolucionant tot adaptant-se als temps i va tenir tres etapes, amb diferents capçaleres: de 1940 a 1942 amb el nom d'Estilo, de 1942 a 1977 com a Vallés i de 1977 al 2013 com a Revista del Vallés. Durant els dos primers períodes la publicació va restar fidel a la ideologia del Movimiento mentre que, a partir de 1977 i amb la Transició política, es converteix en una societat limitada i es deslliga de la línia ideològica anterior. A partir de 2010, amb el canvi de gerència, marcarà més la separació amb el seu passat falangista. Al juny de 2013 va haver de tancar degut a la crisi que va afectar el sector de la comunicació.

Estilo surt a la llum per primera vegada el 28 d'agost del 1940 per iniciativa d'un grup de joves falangistes de Granollers, entre ells el seu director, en Claudi Colomer i Marqués, que arribaria a ser, entre d'altres

càrrecs, procurador a les Corts per designació directa de Franco, a més de governador civil d'Àvila, Toledo i Salamanca. Al seu primer número, els editors posen de manifest els seus principals objectius: difondre la ideologia de la FET y de las JONS i la reconstrucció de la ciutat de Granollers. Podem llegir l'explicació que la mateixa editorial va fer pública:

ESTILO, en suma, es portador del estilo peculiar y característico de la F.E.T. y de las J.O.N.S., que funde la alegría de la juventud con la virilidad del impulso, que une lo místico de lo religioso con lo poético de lo creador, y que va ordenado principalmente, exclusivamente, a engrandecer a España convirtiéndola en un Imperio, camino seguro por medio del cual el hombre va hacia Dios, que es el contenido metafísico de nuestra existencia.

ESTILO, será el testimonio escrito de la presencia de Granollers y del Vallés en este gran Movimiento que se ha de conocer en la Historia de España con el nombre de Revolución Nacional-Sindicalista, cuya misión es devolver al individuo el sentido de su existencia, conculcado por el materialismo marxista y el no menos

117



Figura 5. Capçalera del setmanari Estilo, 28 d'agost de 1940

áspero del capitalismo, y hacer que la dignidad humana, la integridad del hombre y su libertad, recobren su sentido de valores eternos e intangibles al servicio de la unión, fortaleza y libertad de la patria.

Pero ESTILO, no sólo sale a adoctrinar, sino que también sale a combatir, y no tanto al marxismo y liberalismo como a otros enemigos mucho más terribles para España y el nacional-sindicalismo: el acomodamiento y arribismo vallesano, la sinvergüencería granollerense, la indolencia, la cochambrería, la inercia y la cuquería.

Fruncido el ceño, con ademán agresivo, guerrero y de violencia, ESTILO seguirá sin detenerse el camino trazado; contra los que a su derecha o a su izquierda dejen oír las voces farisaicas de la murmuración, descargará la fusta de su labor sin compasión ni transigencia alguna. Cuando se sale a la calle en nombre de F.E.T. y de los J.O.N.S., toda tolerancia es cobardía, todo retroceso es traición, y sólo puede imperar una consigna: vencer.

¡ARRIBA ESPAÑA!

Estilo, 28 d'agost de 1940, p. 39

Para el total desarrollo y vigencia de la Revolución Nacional-Sindicalista a que aspiramos, es necesario, como premisa indispensable, la reconstrucción de todo lo bueno que los rojos, nihilismo y delincuencia, destruyeron. Cuanto más se ansíe la Revolución, más importancia se concederá a la tarea reconstructiva, y por eso, nosotros que creemos ser íntegramente nacional-sindicalistas, miramos a la reconstrucción como la máxima tarea y actividad nacional de este momento, sintiéndola como

necesidad urgente y apremiante. He aquí el motivo de que este primer número de «ESTILO» lo dediquemos a la RECONSTRUCCIÓN de nuestra ciudad de Granollers, como ejemplo y muestra de lo que se hace en los demás lugares de España.

Estilo, 28 d'agost de 1940, p. 41

Al 1942 la Jefatura local de la FET y de las JONS de Granollers es fa càrrec de l'edició d'Estilo i el setmanari canvia el nom pel de Vallés, manifestant així la seva voluntat de donar més importància a les notícies d'àmbit comarcal. Per la resta, es manté la mateixa línia, la iconografia i la seqüenciació dels números editats fins al moment. Ens ho expliquen en aquest primer número amb el nou nom

CAMBIO DE NOMBRE

Continuaremos firmes en la línea seguida por "Estilo"

De acuerdo con las normas recibidas de la Delegación provincial de Propaganda relativas a la denominación de la prensa comarcal, hemos procedido a cambiar el nombre de «Estilo», que hasta el presente ha ostentado este semanario, por el de VALLÉS.

Ello, como es de suponer, no representa ningún cambio ni en el cuerpo de redacción ni en la orientación del periódico, sino muy al contrario, habiéndose hecho cargo de la edición del mismo la Jefatura local de F.E.T. y de las J.O.N.S., ahora más que nunca, seguiremos firmes en la línea de intransigencia falangista iniciada por "Estilo" pues, como dijimos en la salutación del primer número, este semanario ha de ser el testimonio escrito de la presencia

de Granollers y de su comarca en el Movimiento Nacional-Sindicalista.

La elección de este nou nombre también obedece a nuestro propósito, mantenido Des de el primer día, de hacer un semanario comarcal, auténticamente comarcal, con noticias y reportajes del Vallés, que vibre las inquietudes de los pueblos vallesanos y que señale la vitalidad ubérrima y generosa de nuestros campos y de nuestras masías.

Para ello hace falta el apoyo de nuestros conciudadanos, pero a juzgar por la excelente acogida que hasta el presente se ha dispensado a «Estilo», no dudamos que cuando lo precisemos se nos dará.

Con el nombre de VALLÉS, cuadrados brazo en alto, saludamos al Caudillo y después de pronunciar el grito de ¡Arriba España! proseguimos la tarea.

LA DIRECCIÓN

Vallés, 1 de març de 1942, p. 1

És durant aquesta etapa que en Molas comença la seva col·laboració com a corresponsal de Mollet, al 1944. L'any següent en Josep Molas celebra l'aposta que havia fet el setmanari, que ara té un contingut més comarcal i dona cabuda a les notícies de la nostra localitat.

ANIVERSARIO — La transformación del semanario VALLÉS en órgano comarcal fue indudablemente una idea feliz y provechosa. Mollet ha disfrutado de un elemento de prensa que ha ido recogiendo, semana tras semana, el palpitante de la Villa y ha venido a dar satisfacción a una necesidad realmente sentida. Los molletenses que hayan ido recogiendo la colección de nuestro semanario tienen en su archivo la parte más saliente de la historia de un año de vida.

Vallés, 5 d'agost de 1945, p. 4

L'octubre de 1968 desapareix definitivament el símbol feixista de la capçalera del setmanari i només hi constarà el nom de Vallés.

L'any 1977 el setmanari es transforma en la Revista del Vallès i adquireix un caire més professional. La revista es mantindria durant setanta-tres anys com a referent de la premsa local del Vallès fins a la seva desaparició al 2013, víctima d'Internet.

119

5. Anàlisi de les cròniques de Molas

En Molas comença la seva col·laboració com a corresponsal de Mollet el 6 d'agost de 1944, quan ja havia passat la part més dura del primer franquisme. En aquell



Figura 6. Capçalera Vallés, 1 de març de 1942

Figura 7. Capçalera Vallès,
26 d'octubre de 1968



Figura 8.
Capçalera *Revista del Vallès*, 30 d'abril de 1977



moment Molas era el cap local de la Falange a Mollet. En va ser col·laborador durant trenta-dos anys, fins al 21 de desembre de 1976, en què ho deixa, quan començava la transició democràtica.

120

En Molas, a través de les seves cròniques, es converteix en testimoni de tota una època i també en protagonista, en ser la veu de difusió de les idees del règim així com responsable de la selecció de les notícies que s'havien de publicar i de l'orientació que se'ls donava. A les seves cròniques està present el nacionalcatolicisme, una barreja de política i religió. El lèxic que fa servir és el típic del franquisme, amb paraules clau i expressions que denoten una manera de pensar: *Liberación, solemnidad, Jerarquías locales, Excombatientes, Excautivos, Frente de Juventudes, Sección Femenina, Mando, ¡Mollet para España!, camaradas, productores, Caídos, invicto, Caudillo, episodios patrióticos, Glorioso Alzamiento Nacional, ¡Mollet liberado!...*

En Molas va ser coherent amb les seves idees durant tota la seva vida de corresponsal. Malgrat això, a les seves cròniques advertim una petita evolució al llarg del temps: en un



Figura 9. Retrat d'estudi d'en Josep Molas, anys 1930-40. Font: ACVO, Fons Josep Molas Rupelo

començament abunden les notícies religioses i d'adhesió al règim. Més endavant, ben entrats els anys seixanta, el creixement de la vila, a més de la diversificació i multiplicació de les activitats, fan que d'altres notícies restin protagonisme als temes anteriors.

La primera comunicació que fa en Molas a Vallés ens posa de manifest l'interès de les autoritats locals molletanes per tenir un òrgan de premsa al seu servei, un mitjà de difusió que els facilités les seves gestions, la difusió de la seva ideologia i poder donar a conèixer les notícies locals. També ens explica la transformació que ha realitzat el setmanari Vallés, tot donant més espai a les notícies comarcals i acceptant d'aquesta manera la col·laboració del cap de la Falange Local, en Josep Molas, el qual esperava que la causa falangista en sortís beneficiada.

VALLÉS para Mollet

Después de la liberación de nuestra Villa por las gloriosas fuerzas nacionales, hemos sentido en Mollet la falta de un órgano de prensa que recogiese, comentase y orientase los problemas diversos de esta industriosa población.

Es notoria la gran variedad de cuestiones que en nuestra Villa han de plantearse. Su diversa actividad — industrial, agrícola y comercial — obliga a la resolución de un sin fin de problemas de los más variados tipos. Sin contar los de la vivienda, que plantea su ininterrumpido crecimiento, y los de abastecimientos, que agobian a todos los Municipios en las difíciles circunstancias actuales, y los de tipo urbanístico que son constante preocupación de las Gestoras municipales que se han sucedido Des de 1939.

Llevar a cabo la gestión que a Autoridades y Jerarquías locales compete, dentro de las normas de nuestra Falange, es cosa más áspera y difícil sin contar con una publicación ade-

cuada. Por ello, en algunas ocasiones se había expuesto la idea de la conveniencia de un órgano de difusión y se habían sugerido proyectos que, unos por mezquinos y otros por excesivamente ambiciosos, habían tenido que irse abandonando sucesivamente pues se consideraba que lo interesante no era precisamente dar el primer paso sino asegurar la continuidad de la obra iniciada.

Hoy todos aquellos proyectos han tenido realización fácil y estable, y hay que agradecer al semanario VALLÉS las facilidades que ha brindado para que quedase convertido en la publicación comarcal por excelencia, así como a la Delegación Comarcal de Educación Popular el empeño puesto en que una indicación de nuestra primera Autoridad provincial, civil y falangista haya llegado a cristalizar en una realidad tangible, en beneficio innegable de toda la comarca.

Viene el semanario VALLÉS en su información especial de y para Mollet, a ser el elemento encauzador de la opinión pública, nunca el receptáculo de chismorreos y cuentos de tipo local, que en la prensa de una España agónica podían comprenderse, pero que en la España que conduce con tanto acierto y tesón nuestro glorioso Caudillo por los difíciles y amargos a veces, caminos de la paz no sólo no tendrían justificación, sino que vendrían a constituir el mentís más rotundo a cuanto está escrito en nuestra doctrina falangista.

Debemos esforzarnos todos por hacer realidad palpable entre los españoles esa unidad que tanto ambicionan los mandos superiores y esta unidad no puede conseguirse más que acatando con la mejor voluntad las disciplinas

falangistas y comportándose, los que en las tareas locales de gobierno tenemos nuestra misión, con el tacto debido y con la necesaria comprensión de los problemas locales, sin que por ello pueda admitirse claudicación alguna de los conceptos básicos de nuestra doctrina.

Saludemos, pues, con alborozo la actual transformación del semanario VALLÉS saludémosla con la satisfacción propia de quien sabe apreciar los beneficios que habrá de aportar a nuestra causa, y dispongámonos todos, cada cual en su esfera, a consolidar este medio de difusión que, al fin ha podido conseguir nuestra Villa.

JOSÉ MOLAS RUPELO

Jefe local del Movimiento

Vallés, 6 d'agost de 1944, p. 4.

122

Un any més tard, amb motiu de l'aniversari de la col·laboració amb Vallés, en Molas resumeix amb claredat la missió doctrinal i informativa del setmanari quan diu:

La Redacción local de Vallés ha dado a la publicidad, junto a un fondo doctrinal, la información de los hechos más notables producidos cada semana, no solo en la vida cotidiana de trabajo y desarrollo de la población, sino en la cuestión de administración municipal y de vida deportiva.

Vallés, 5 d'agost de 1945, p. 4

Entre els escrits d'en Molas podem diferenciar dos tipus de comunicats: d'una banda, els articles d'ideologia falangista i franquista que són discursos o reflexions en defensa del règim i de la moral falangista, i, d'una altra, les notícies sobre els fets o esdeveniments que tenien lloc cada setmana a Mollet.

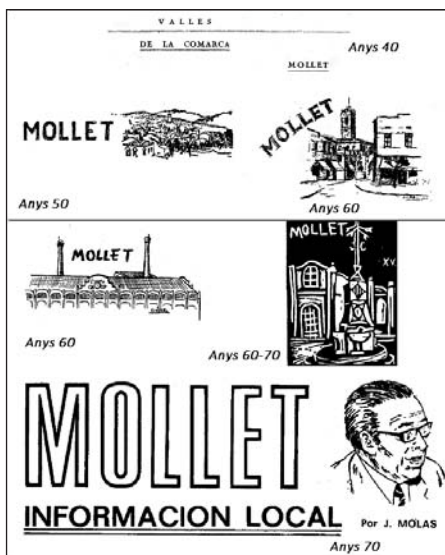


Figura 10. Durant el temps que en Molas va fer de corresponsal al setmanari Vallés, la seva secció de Mollet va tenir diversos logotips que representaven el nostre poble i els últims anys ja sortia la imatge d'en Molas.

5.1. Articles d'ideologia falangista i franquista

Aquests articles eren com l'editorial, la primera notícia de la seva pàgina de corresponsal. Aprofitava qualsevol efemèride que tingués a veure amb una festivitat patriòtica o religiosa (Día de la Victoria, Día de los Caídos, Día del Caudillo, Fiesta de la Hispanidad...) o la situació internacional respecte a Espanya, per tal de difondre la ideologia del règim. Són escrits llargs, grandiloqüents, pomposos, plens de termes patriòtics i religiosos. En tots ells manifesta la defensa i la lloança del Caudillo, de la pàtria i, sobretot, de la religió.

En Molas manté les seves conviccions ideològiques intactes al llarg de tota la seva vida com a corresponsal. Ell veu els canvis socials i polítics que es van produint i pensa

que es dona un relaxament dels costums patriòtics i religiosos. Davant d'aquests fets la seva posició és la defensa de l'esperit d'abans. Mai no fa una crítica a les autoritats polítiques o eclesiàstiques, ben al contrari, es podria dir que sempre les encimbellava i venera, en canvi les seves crítiques van adreçades als governs dels països que no donen suport al règim franquista i als molletans que, al seu parer, no es comporten civilitzadament. És cert que, a la fi del franquisme, el catolicisme ortodox d'en Molas farà que es mostri molest amb els canvis que la parròquia de Mollet estava introduint.

No va referir mai cap fet concret que es produís a Mollet abans, durant o després de la guerra, que tingués a veure amb l'enfrontament polític o social que es va viure.

En els seus escrits no hi ha cap al·lusió a la repressió que es vivia a la postguerra, ben al contrari, parla de la generositat i del perdó del nou règim Com a exemple reproduïm aquí una part d'un article on, tot comentant la postguerra europea, la compara amb la situació que es viu a Espanya on, al seu parer, el nou règim ha apostat per la idea de reconciliació i fins i tot els republicans han pogut refer la seva vida sense persecucions, amb comprensió i acolliment.

ANTE EL CAOS MUNDIAL
(...) En España se truncó,
también, un día el equilibrio político, las armas tuvieron que suplir a los razonamientos, la sangre se derramó abundante y

generosa, pero en España, rehecha la calma, pasado el duro período de prueba, no germinaron los odios, los brazos generosos de la madre Patria se abrieron para quienes no habían caído demasiado bajo en su desvío. En cada pueblo vuelven a verse los que erraron, dispuestos a rehacer su vida. Nadie les cohíbe, nadie les persigue. Mas bien encuentran compasión, comprensión y amparo.

Y es que en España se han reedificado los Templos, en las Escuelas vuelven a presidir los crucifijos, los fieles —cada día más numerosos— llenan los Templos de Dios, de este Dios magnánimo que enseña a perdonar.

Vallés, 11 d'agost de 1946, p. 4

La religió estava sempre present a les seves reflexions. Veiem aquest fragment d'un article sobre el final la Segona Guerra Mundial on en Josep Molas creu que la pau serà duradora si es basa en la religió catòlica, com ho ha fet Espanya.

123



Figura 11. Josep Molas al moment de besar la imatge de Crist, any 1957. Font: Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA)

ADIÓS A 1945

(...) Pero es preciso que los dirigentes del mundo consigan que los sacrificios que ahora deban hacerse no resulten estériles, como lo resultaron en 1918. Y para ello precisa aplicar en la nueva organización del mundo la santa y consoladora doctrina de Cristo. Piensen quienes tengan en sus manos tan difícil misión que Dios sabe hundir las naciones que se apartan abiertamente de Él, endiosándose a sí mismas.

Así cómo 1945 nos ha traído la Paz, quiera la infinita misericordia del Señor que en 1946 consiga la humanidad doliente, sosiego para sus males y esperanza para un futuro mejor.

Vallés, 6 de gener de 1946, p. 4

124

Entre els discursos morals que publica en destaquem aquest que titula "Crisis de Moralidad". En ell advertim aquest afany que el règim tenia d'educar religiosament a la població. Ens fa referència a uns fets que s'havien produït a Mollet, probablement els actes de celebració del Carnestoltes. Aquí en Molas, amb les seves paraules, ens recorda realment el sermó d'un pastor eclesiàstic.

CRISIS DE MORALIDAD

Viene a cuento hablar de este tema, por cuanto en nuestra villa se han producido hechos en estos últimos días que ponen en evidencia la existencia de este mal. No es que antes no existieran motivos para hacer la misma afirmación que hoy, pero no hubiéramos podido hablar de crisis de moralidad con la fuerza que aportan hechos recientes.

Se ha hablado mucho de este problema, verdadera plaga de la huma-

nidad actual. Se han leído o escuchado los argumentos divulgados sin darles mucha importancia, excusándose en que los tiempos cambian y con los tiempos cambian también los procedimientos. Pero este razonamiento no es más que el fruto de la cobardía de afrontar valientemente la cuestión.

El descuido en la formación cultural y educativa de los hijos crea verdaderos problemas (...)

Y no sólo debe hablarse de la juventud. También a los mayores les alcanzan los males de la actual crisis de moralidad. La codicia, el afán de riquezas, ha sido calificado por el Santo Padre en fecha bien reciente como tentación fácil en los tiempos difíciles. Los mayores se han dejado dominar por este afán de riquezas. Se han ideado negocios fantásticos, muchas veces montados al aire, y no se ha reparado en los perjuicios que se creaban para terceras personas que llevadas de su buena fe sucumbían a los manejos turbios, inconfesables y punibles de gentes desaprensivas.

Todo ello tiene un solo origen. Debemos esforzarnos todos en rehacer, para provecho propio y colectivo, un clima de mayor honradez, de mayor sensibilidad de conciencia, y de mayor austeridad y humildad. No hay otro remedio que volver a la sabia y santa doctrina de Jesús, que contiene en sí misma el remedio para todos los males—los que hemos aludido y los demás que hoy azotan a una humanidad torturada, torpe y ciega.

Vallés, 27 de febrer de 1949, p. 4

Les seves crítiques socials al comportament de la població també

afectaven espectacles com el ball del barraló, al qual s'oposava per considerar que era de mal gust i que lesionava la dignitat ciutadana. Aquest ball se celebrava la nit del dimarts de Carnestoltes i estava considerat com un ball de disfresses per homes en què era habitual que aquests es vestissin de dones, encara que podien anar disfressats de qualsevol altra cosa (Suárez, 2017).



Figura 12. El Sr. Salvatella (Diputació), el Sr. Bellonch (cap local del Movimiento) i Josep Molas a la Festa de l'Arbre, 16 de març de 1969. Font: ACVO, Fons Josep Molas Rupelo

EL BAILE DE «BARRELÓ»

Somos contrarios a las mascaradas del Carnaval. Toleramos, no obstante, las que están regidas por un buen sentido del gusto y del humor, aunque en nuestro fuero interno no les encontremos justificación. Por esta razón censuramos y censuraremos estos llamados bailes de «barreló», preconcebidos con el ánimo de que en ellos pueda darse salida a todo el mal gusto y censurable humor que considerables masas de población —en Mollet y fuera de la villa— llevan en su interior. Es una lástima que la cultura ciudadana, en general, no esté más elevada y mejor preparada. Si ello fuese así no se podrían organizar bailes de “barreló” ni otros espectáculos que rozan o lesionan la dignidad ciudadana.

Vallès, 15 de febrer de 1948, p. 4

Per il·lustrar el seu patriotisme ens ha semblat interessant reproduir tres dels seus escrits, que cor-

responen al 27 de gener, dia en què es commemorava l'entrada de les tropes franquistes a Mollet. Els hem triat de diferents èpoques per poder comparar. El primer que reproduïm és un article que escriu en Molas sobre aquesta efemèrides on ens relata els actes que es portaven a terme per festejar aquest dia. En aquest comunicat podem apreciar el lèxic feixista que es feia servir, amb termes com *liberación, solemnidad, Jerarquías locales, autoridades, Excombatientes, Excautivos, Frente de Juventudes, Sección Femenina, Mando, Mollet para España, camaradas, productores...*

125

EL VI ANIVERSARIO DE LA LIBERACIÓN

Con toda solemnidad se celebró en esta Villa el VI Aniversario de su Liberación por las fuerzas nacionales. Los actos de la mañana se hicieron temprano para poder asistir luego a los que se habían organizado en Granollers.

El Oficio solemne se celebró a las 9 de la mañana, cantándose en 2ª

audición la nueva Misa del maestro Suñé, «In honorem Sancti Joseph», la cual evidencia las dotes excepcionales de su autor. El Coro parroquial supo dar a la interpretación todo el relieve y plasticidad deseables.

Terminado el Oficio se cantó un Te-deum en acción de gracias.

Al acto asistieron las Autoridades y Jerarquías locales, Excombatientes, Excautivos, Frente de Juventudes masculino, Voluntarios y Unidades Escolares, Frente de Juventudes femenino y la Sección Femenina.

El acto simbólico de la Liberación se efectuó según lo dispuesto por el Mando, Formaron en la plaza las diversas ramas antes citadas, a los que se agregaron los Centros de Trabajo del Frente de Juventudes al mando del Instructor provincial, camarada Cubierre y la representación de los productores de las empresas locales. Después del saludo de rigor entre el Delegado local de Excautivos y el Delegado local de Excombatientes, se procedió a izar las banderas Nacional y del Movimiento en el balcón de la Casa Ayuntamiento. El Delegado local dio la voz de «¡Mollet para España!» que fue contestada por todos los concurrentes y seguidamente el Jefe local leyó el parte de guerra correspondiente al día de la Liberación de Mollet. Fueron entonados los Himnos Nacional y del Movimiento y seguidamente se engalanaron por la población los balcones, dando a ésta el aspecto festivo y alegre.

Vallés, 4 de febrer de 1945, p. 4

El segon article correspon al 32è aniversari de la liberación de Mollet, era l'any 1971. En ell en Molas ens fa un discurs patriòtic sobre l'emoció que van sentir els molletans el

dia 27 quan van ser alliberats. Res-saltem un cop més que es tracta de discursos patriòtics i que, després de tants anys, encara es manté el mateix tipus de discurs, no es narren fets concrets.

EN EL XXXII ANIVERSARIO DE LA LIBERACIÓN

La Liberación de Mollet se produjo el 27 de enero de 1939, hoy hace exactamente 32 años. Ello quiere decir que, para recordar la jornada con toda su significación, como episodio personalmente vivido, precisa tener una edad de 45 años si en aquel día memorable se era un niño de 13 años, o de 55 años para arriba si ya se era un hombre.

La gente joven sólo ha podido oír contar el episodio y es natural que para ellos la gloriosa efeméride de la Liberación de cada pueblo no sea más que una Página de la historia de España. Ha podido también leer algo de estos episodios patrióticos. Pero lo que no ha podido es argumentar con criterio propio la razón de ser del Glorioso Alzamiento Nacional, ni “sentir” con la ilusión encendida de quien va a ser liberado de la pesadilla de la guerra, toda la paz, todo el agradecimiento, toda la calma de espíritu que la Liberación nos proporcionó a los españoles de todas las regiones patrias.

¡Mollet liberado! Y resurgió el orden, el trabajo, la normalidad que Des de julio de 1936 habían desaparecido. Y renació la ilusión por la vida y por el clima familiar.

Cada 27 de enero revive en nosotros un recuerdo imperecedero. Y con él, del fondo de nuestro corazón, un homenaje a los Caídos, al Ejército y a su Capitán, nuestro in-

victo Caudillo Franco. Pensemos esperanzados en la España del mañana y pongamos a contribución de este ideal todo nuestro saber y toda nuestra voluntad. J.MR.

Vallés, 30 de gener de 1971, p. 23

La següent comunicació respon a l'any 76, quan ja havia mort el dictador. En aquella època de canvis, les manifestacions franquistes no resulten tan patents. En Molas es lamenta que Mollet no festegi un dia tan solemne, que la festa ja no sigui el que era, que els temps canviïn i que el 27 de gener passi a ser part de la història. Serà l'última d'aquestes efemèrides que publiqui en Molas.

OTRO 27 DE ENERO

Ha transcurrido sin pena ni gloria para la inmensa mayoría. Los años pasan y los pueblos se renuevan y los hechos dejan de ser realidad vivida, por la sencilla razón de que cada año son menos los que vivieron aquella época. Nuestro 27 de enero, un día tan solemnemente festejado, ha pasado a la historia; pero ahí quedará para siempre grabado como testimonio de algo muy significativo para Mollet.

Vallés, 31 de gener de 1976, p. 19

5.2. Les veritables cròniques

Aquestes notícies constitueixen la veritable crònica de Mollet. En general són notícies breus que manquen d'anàlisi històrica, es tracta de comunicar els fets locals que succeïen durant la setmana. De vegades hi ha temes que s'allarguen durant algunes edicions, mentre dura l'esdeveniment o la polèmica.

Les notícies tracten aspectes socials, econòmics, religiosos, culturals... Podem dir que la temàtica és molt variada: meteorologia, bans, acords municipals, activitats culturals, curs escolar, formació professional, activitats esportives, inauguracions d'equipaments, moviment demogràfic, metge i farmàcia de torn, accidents, necrològiques...

Hi ha alguns temes que són quasi una constant al llarg de la seva col·laboració amb Vallés. De la temàtica social en destaquem la qüestió de l'habitatge, és a dir, el problema de la manca d'habitatges que va patir Mollet durant tot el període, degut a l'augment de població que comportava l'arribada de gent de fora de Catalunya, atreta pel creixement industrial de la vila. En Molas mostra la seva preocupació per aquest tema, que abordarà sovint, tot reclamant que les autoritats hi donin una solució. Fins i tot, com podem veure en aquest article, arribarà a proposar que siguin els mateixos industrials els que contribueixin a la construcció dels habitatges dels seus treballadors.

EL PROBLEMA DE LA VIVIENDA

Desgraciadamente, nunca quedará agotado este tema, pero la gravedad del mismo en nuestra villa obliga a insistir de vez en cuando. No es ya una cuestión de pagar alquileres caros, ni aun de la exigencia de unos traspasos que en muchos casos ni son razonables ni justificables tan sólo. Se trata sencillamente, de la posibilidad de conseguir una vivienda para poder crear un nou hogar quienes toman estado, o para alojar a las nuevas familias que por razón del crecimiento industrial de la pobla-

ción han de venir a residir en ella. Parece ser que la cosa debería ser más sencilla, porque el problema no nace del crecimiento «natural» de la población, sino del crecimiento «forzado» de la misma por razón del desarrollo de las actividades industriales que determinadas condiciones locales y su proximidad con la capital han fomentado. Si el problema ha llegado a la gravedad actual por causa de las industrias que se han ido instalando y creciendo en Mollet, justo fuera que estas mismas industrias contribuyan en parte a la solución del problema y a encauzar una solución satisfactoria. Pero ninguna disposición existe, que sepamos, para obligar a las empresas a contribuir a la construcción de grupos de viviendas para resolver la cuestión.

Todo esto podría parecer una lamentación más, a agregar a las que todos vamos lanzando de vez en cuando, pero tiene su especial justificación. La de que ha llegado a nuestro conocimiento el proyecto de una nueva instalación industrial de importancia en el término municipal de nuestra villa. Sería cosa de ver, si en realidad ello es cierto, si por nuestras autoridades locales se puede lograr que aparejado a toda construcción industrial vaya también la construcción de viviendas.

Porque en otro caso, en lugar de saludar con satisfacción la creación de nuevas industrias en la localidad deberemos considerarla como cosa catastrófica.

Vallés, 27 de juny de 1954, p. 10

En Molas va mostrar un interès per millorar les condicions de vida dels treballadors (dels productores, tal

com ell els anomenava), expressant-se sovint amb to paternalista. Ho va demostrar tant participant activament en la majoria dels projectes que es van dur a terme per millorar les condicions cultural i socials a Mollet com a través dels articles que va dedicar a aquests temes, com són la formació dels treballadors, l'economat laboral, les places escolars, l'habitatge, etc.

Una altra temàtica que tracta sovint és la de tradicions i costums. Sovint fa una defensa de les danses tradicionals com el ball de gitanes o la sardana. En aquest article que reproduïm ens parla del ball de gitanes, tema al qual hi dedicarà pàgines i pàgines, tot reclamant que es consolidi i es mantingui, al·legant en la seva defensa que és un costum molt arrelat al Vallès.

BAILE DE GITANAS

Complemento del Carnaval es esta tradicional y hermosa costumbre del «baile de gitanas», de cuya fiesta hemos tenido que lamentar la ausencia algún año sin causa justificada.

Afortunadamente, este año, la Agrupación Folclórica Molletense ha cuidado de continuar la fiesta, haciendo honor al título y finalidades para las que fue creada la entidad. Bien está que su mayor preocupación sea el fomento de la sardana, la noble y bella danza regional, pero es indiscutible que no debe descuidar otros aspectos del folklore no menos interesantes y dignos. Y el «baile de gitanas» es uno de ellos. Nos congratulamos, pues, del acierto de la organización de dicho festival por la Agrupación Folclórica Molletense.

Vallés, 8 de febrer de 1948, p. 6



Figura 13. Colla guanyadora del ball de gitanes, 1950. Font: Esbart Dansaire de Mollet, Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA)

En Molas va mostrar una gran sensibilitat pels temes culturals. Ell era una persona instruïda (que parlava correctament el català, el castellà, el francès i, a més, tenia nocions d'anglès i alemany), interessada per la cultura i la lectura, que valorava totes les iniciatives culturals que s'organitzaven. A les seves cròniques ens ha deixat constància de tots els actes que tenien lloc en l'àmbit cultural a Mollet. Entre els artistes destaca Joan Abelló, del qual, a través de les seves cròniques, en fa un seguiment de la vida personal i artística. El considera un gran pintor amb un estil propi i, a més, un amant de la seva localitat que, a través del seu art, duu el nom de Mollet a tot arreu.

Hem seleccionat una de les notícies que parlen del pintor on en Molas mostra la seva admiració per ell com a artista, però també on ens mostra la faceta de col·leccionista d'en Joan Abelló i la idea que la seva col·lecció privada pogués ser assumida un dia per algun organisme que fundés un museu local (finalment ho va aconseguir al 1999 sota l'alcaldia de la Montserrat Tura).

EL MUSEO ABELLÓ

Juan Abelló, el pintor que todos distinguimos por su porte y apreciamos por su valer y por su hombría de bien, hace años —toda su vida— que vive por el arte y para el arte. Es un verdadero artista, no sólo por sus obras, sino por su sentir. Tiene en su

interior algo que le inquieta constantemente, como si se tratase de una misión que él considera incumplida y que teme no poder llegar a cumplir. Y trabaja sin descanso con el afán de ver cumplida esta misión. Es una entrega total, sin freno, sin método, dejándose llevar de sus sentimientos que le conducen a crear nuevas y nuevas obras que llevan el sello inconfundible de Abelló. Pero Abelló no sólo pinta, sino que ama de tal forma las obras de arte que las quiere suyas, las desea en su poder, tal vez para saberlas protegidas por su celo exquisito.

Por esta razón al lado de su obra pictórica hay que destacar su obra como coleccionista de obras de arte. Estas cosas comienzan sin darse uno cuenta, pero llega un día que ha llenado la casa y el estudio de objetos de arte, una colección que no tiene límites. Y Abelló vivió este caso. Su domicilio y su estudio están repletos de piezas interesantísimas, verdaderas joyas de Museo. Pero en su afán posesivo de piezas para su Museo particular no repara en tener amontonadas obras que, en un verdadero Museo, con espacio suficiente, serían objeto de estudio minucioso por los expertos y de admiración por los entendidos y amantes del arte.

(...) el afán de Abelló por ver perpetuada su obra a través de algún Organismo que acertara con la fórmula de convertir lo que es una colección particular en un verdadero Museo local, no es sólo suyo. Lo compartimos buen número de amantes de la villa, que desearíamos que no se desparramase una obra de agrupamiento y reunión de tantas obras de verdadero valor.

Brindamos la idea a quien pueda recogerla y se sienta obligado a ello por su representación (...)

Vallés, 23 de setembre de 1965, p. 12

La temàtica més important per a en Molas és la religiosa. Recollirà regularment totes les notícies que tinguin a veure amb aquest tema com els certàmens catequístics, les vetllades catequístiques, els actes religiosos, els cursets de religió, les activitats del Centre Parroquial, les festes dels sants (Sant Isidre, Santa Llúcia, Sant Ferran, Sant Antoni Abat...), el Corpus, la romeria a Montserrat, el retir espiritual a Montjuïc, la Santa Missió, les comunions, les processons, les excursions parroquials..., a més de les festes de Setmana Santa i Nadal.

Un dels actes religiosos més destacats va ser la Santa Missió de 1954, dedicada a la Mare de Déu de Fàtima. Durant setmanes es va demanar la col·laboració de la població per rebre-la, i, quan va arribar, va cessar l'activitat laboral a Mollet per tal que la població hi pogués assistir. L'objectiu de les santes missions era aprofundir en el procés de recristianització i reforçar l'evangelització del poble. Aquestes missions populars triaven cada any una població determinada i concentraven tots els seus esforços en l'esmentada localitat.

Recollim aquí una part de les moltes pàgines que es van dedicar a la Santa Missió de la Mare de Déu de Fàtima per deixar palesa la importància que es donava a aquest tema. Llegint l'article ens pot semblar que realment tot Mollet era una comunitat profundament catòlica.



Figura 14. Joan Abelló a can Pellicer, 1961. Font: Museu Abelló

LA SANTA MISIÓN

Por fin ha llegado el día, glorioso para la historia católica de nuestra Villa, de la triunfal entrada de Nuestra Señora del Rosario de Fátima. Patrona de la Santa Misión.

Se mascaba en el ambiente que la población se había ido preparando activamente para el embellecimiento de calles y plazas, y todas las conversaciones tenían un tema común y obligado. Ya el pasado domingo nuestra Villa adquirió un aspecto de febril actividad, y por todos los medios, carros, carretones, bicicletas, etc., iban llegando de los vecinos bosques de San Fausto y Martorellas cantidades asombrosas de arbustos y matas que seguidamente se colocaban como adorno natural de nuestras vías urbanas. Ya el domingo

por la tarde la transformación de Mollet era tan radical que podía afirmarse, sin miedo a errar, que al llegar el momento de la entrada de la Virgen de Fátima, el pasado miércoles por la tarde, la población habría vestido sus mejores galas para rendir así un homenaje material a la Señora.

Y así fue. A las ocho de la tarde del día 10, hora en que la industria local cesó en su actividad laboral para que los productores todos quedasen en libertad de rendir a la Virgen el debido homenaje. Mollet aparecía a los ojos de todos completamente transformado. No hay calle, plaza ni callejuela que no haya sido cuidadosamente — amorosamente, diríamos — adornada. Todos los vecinos se han entrega-



132 **Figura 15.** Santa Missió de 1954. L'arribada de la verge de Fàtima va ser un dels grans esdeveniments de l'època. Font: Martí Muñoz Cirera, AHMVA

do totalmente a esta labor, y han conseguido un éxito total y rotundo. Millares y millares de flores en blanco y blau, centenares y centenares de macetas con sus flores, el pintado de bordillos y árboles, todo contribuía, a crear un ambiente de fiesta, de gran fiesta espiritual (...). Mollet rindió en el atardecer glorioso del pasado miércoles un homenaje grandioso a Nuestra Señora del Rosario de Fátima. A la entrada de la población, frente al edificio de las Cavas Goma, debía celebrarse la recepción, y toda la población se concentró allí. Des de las ocho de la tarde. Los farolillos — como en Lourdes — ardían en honor a la Virgen, y los cánticos a Ella, entorados por voces juveniles, a las que

se unían también las de los mayores, expresaban en forma indubitable el fervor mariano que anida en el alma de los molletenses (...).

Vallés, 14 de novembre de 1954, p. 8

Sovint en Molas aprofita qualsevol notícia per fer propaganda del règim i introduir el vessant religiós. En aquestes dues notícies dels tràgics aiguats que va patir el Vallès al setembre de 1962 podem apreciar com combina la lloança al cap d'Estat i les autoritats ministerials amb el vessant religiós. A la primera notícia sembla que acaba fent una benedicció cristiana.

TEMA OBLIGADO (LAS TORMENTAS DEL DÍA 25 Y 26 DE SEPTIEMBRE DE 1962)

Afortunadamente la tragedia ha afectado profundamente a nuestras autoridades y así hemos podido comprobar cómo se desplazaban a Barcelona, para visitar detenidamente la zona afectada —unos miles de kilómetros cuadrados— un considerable número de señores Ministros, con el Vicepresidente del Gobierno en cabeza. Es consolador ver con qué certero juicio se ha calibrado la importancia de la desgracia, y es de esperar que las medidas que se tomen no sean solamente para resolver la situación momentánea, sino para sortear la muy grave de tantas industrias afectadas y de tanto productor en paro hasta lograr la reconstrucción de las instalaciones desaparecidas, sin dejar de considerar que ha sido la industria lanera la que ha recibido el más duro golpe entre las diversas industrias afectadas.

Agradecemos el celo de nuestro Gobierno y de sus Ministros.



Figura 16. Discurs del rector de Sant Fost, Mn. Francesc Matute, en la celebració de la Festa de l'Arbre, 14 de març de 1954. Font: ACVO, Fons Josep Molas Rupelo

Y agradezcamos también, de todo corazón, la ayuda de todos cuantos se han sentido empujados a colaborar en la gran obra de auxilio a los damnificados. Que el Señor les bendiga y les premie su meritoria acción, así como le rogamos que dé la paz del Cielo a las víctimas de la tragedia y a sus familiares la resignación cristiana necesaria para soportar tan amarga prueba.

Vallés, 30 de setembre de 1962, p. 14

CONSUELO MAXIMO PARA UN DOLOR PROFUNDO

La tragedia de las pasadas inundaciones ha recibido un consuelo máximo. A la inmediata presencia de la mitad de los señores Ministros y del Vicepresidente del Gobierno siguió la visita personal del Jefe del Estado Español para presidir los funerales solemnísimos que en la Catedral Basílica de Barcelona se celebraron en sufragio del alma de las víctimas, y para reunir al Gobierno en pleno bajo su Presidencia para tratar de las medidas adoptadas y a adoptar para remediar los daños materiales, ya que las vidas humanas pérdidas son irre-

cuperables. El día siguiente lo dedicó el Caudillo a efectuar la visita a las poblaciones afectadas.

Gran consuelo para todos, esta visita de Franco. En un día 1º de octubre, día del Caudillo, que toda España estaba aprestándose a celebrar solemnemente, Franco ha querido vivir el dolor de la tragedia y ha convertido un día de fiesta oficial en día de luto nacional.

De lo más íntimo de nuestros corazones brota un sentimiento de agradecimiento.

Vallés, 7 d'octubre de 1962, p. 15.

Molas també va recollir les notícies del simulacre d'obertura política que el règim es va veure obligat a fer un cop acabada la Segona Guerra Mundial. Aquí en reproduïm la del referèndum per a la successió del cap de l'Estat, l'any 1947, on Molas vol deixar ben clar que el règim era inamovible i que aquest referèndum no li donava cap poder al poble.

(...) como si este Referéndum, a semejanza de las antiguas elecciones,

tuviera como fin sustituir o reelegir —nada más ni nada menos— a nuestro invicto Jefe del Estado. ¡Pues no tiene gracia la cosa! ¡como si el millón de caídos españoles no tuvieran ningún significado para volver tan dócilmente a aquellos tiempos de ruindad y de vergüenza!

No, señores, «aquello» se acabó. Aquí no se trata de decidir si los que han de regir los destinos de la Nación han de ser rojos o blancos. Aquí solamente se trata de refrenar o de desechar una Ley, propuesta por el Jefe del Estado y aprobada por las Cortes españolas, por las que España debe constituirse en Reino bajo determinadas condiciones.

Si el resultado del Referéndum es afirmativo, como se espera, dadas las innumerables ventajas que para la Patria entraña la Ley de referencia, los españoles habrán sabido interpretar fielmente el espíritu que la animó y se pondrá en práctica, y si es negativo, ya se procurará hallar otra solución satisfactoria. Pero el que nos gobiernen rojos, blancos o negros, eso ya se decidió para siempre en las trincheras, donde la votación fue todo lo diáfana y contundente que se podía exigir.

Que se enteren esos que todavía no saben qué van a votar.

Vallés, 6 de juliol de 1947, p. 6

6. El Mollet del franquisme a través de les cròniques d'en Molas. Les etapes

A través de les cròniques d'en Molas podem fer un seguiment del que han estat els fets més destacats de la història local. Per ubicar les cròniques en el seu context les situarem en les etapes en què dividim el franquisme. Una primera part (anys quaranta i cinquanta), en què les no-

tícies patriòtiques i religioses tenen més pes; una segona (anys seixanta) on, degut al creixement demogràfic i econòmic, les notícies es multipliquen i els temes anteriors comparteixen pàgina amb moltes informacions d'activitats culturals i d'oci com audicions, campanyes, conferències, cinefòrum, cineclub, concerts, concursos, cursets, excursions, exposicions, teatre, majorets, pubilles, etc. L'última part (anys setanta), quan les bases del franquisme comencen a trontollar i en Molas s'adona que els temps han canviat però ell encara es manté fidel a la seva ideologia.

6.1. El primer franquisme

És l'etapa del nacionalcatolicisme (1939-56). Van ser els anys de la imposició d'una ideologia feixista, de la repressió dels derrotats, de l'autarquia i de l'aïllament internacional. La signatura del Concordat amb el Vaticà i el pactes econòmics i militars amb els Estats Units (1953) van significar la fi de l'aïllament d'Espanya i l'inici del desenvolupament econòmic.

En aquest període podem diferenciar la dècada del anys quaranta, en què la pobresa és més crua, i la dels anys cinquanta, quan es comença a sortir de la misèria. De fet, no serà fins l'any 1952 que s'anunciarà la fi del racionament.

En l'àmbit local, els anys quaranta corresponen al consistori d'en Ramon Negre i Pou, alcalde de 1943 a 1952. Va ser nomenat, com era habitual al franquisme, pel governador civil de Barcelona, en aquell moment Antonio Correa. En aquest temps hi havia molt per reconstruir i pocs mitjans per dur-ho a terme, es vivien moments de

molta pobresa per a la major part de la gent. Durant els anys del mandat d'en Negre sabem que

S'inauguraren diversos edificis, com ara el Centre Parroquial, el cinema Avenida, la Biblioteca del Centre Parroquial, la pista de ball Rosaleda, la biblioteca del Frente de Juventudes, el Mercat Municipal, la pista de bàsquet, un cinema sonor al Centre Parroquial i el 1951 s'inaugurà un nou local de la Creu Roja i el monument a les víctimes del bàndol franquista. (Planas, J. 2006)

Les notícies d'aquest període reflecteixen la situació de penúria que es vivia a l'època. Les notícies més recurrents són les que ens informen de les privacions que es patien: l'escassetat de primeres matèries per la indústria, el racionament, la manca de productes bàsics, la manca de places escolars, la manca d'habitatges, les restriccions del fluid elèctric que obligaven

a parar l'activitat industrial, el problema del subministrament d'aigua potable... I en un altre ordre de notícies, els actes de propaganda del règim

Reproduïm aquí tres breus notícies que ens parlen del racionament. La primera es refereix a la privació del consum d'oli a què es veia sotmesa la població, degut no només a l'escassetat de producte sinó a l'especulació i al mercat negre. La segona i tercera notícies ens parlen de les racions que corresponien a cada persona i els preus que s'havien de pagar.

¡HEMOS VISTO ACEITE!

Con fruición lanzamos al vuelo la noticia. Improvisadamente, el sábado por la tarde fue distribuido un racionamiento de aceite a la población molletense que Des de hacía meses estaba obligada a ayunar de semejante artículo alimenticio por falta del correspondiente

135

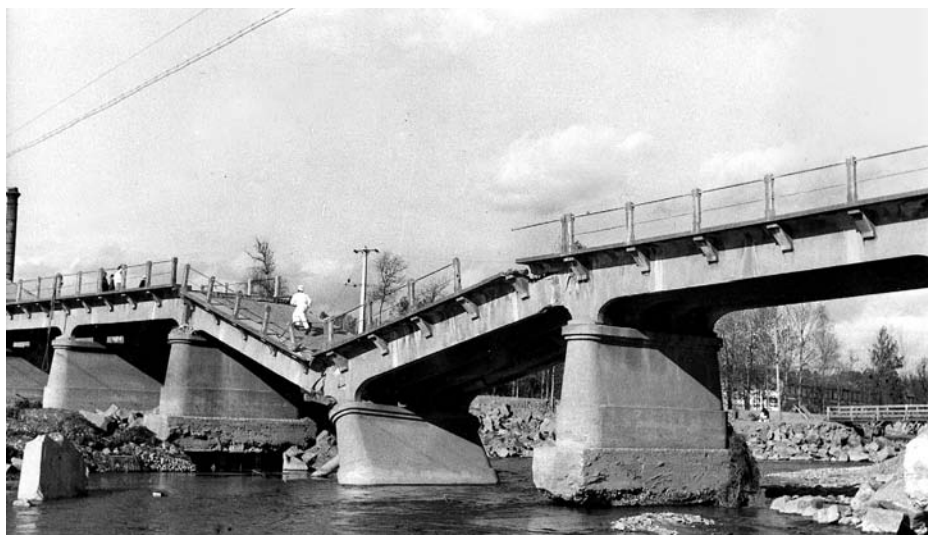


Figura 17. El pont sobre el riu Besòs no va resistir la força de l'aigua i es va esfondrar com a conseqüència de la riuada del 15 d'octubre de 1965. Font: AHMVA

racionamiento oficial. Nos felicitamos por ello, ya que es por este camino que se ha de acabar de una vez para siempre con esta plaga de desaprensivos que se dedican al mercado negro y que especulan impunemente con el hambre del necesitado.

Vallés, 14 d'abril de 1946, p. 4

La segona notícia ens informa que la ració d'oli era d'un quart de litre per persona cada quatre setmanes al preu d'1,40 ptes.

ABASTECIMIENTOS. RACIONAMIENTO

El pasado sábado, día 6 se distribuyó al público 1/4 de litro de Aceite contra entrega del cupón II, semanas 1, 2, 3 y 4, al preu de 1'40 ptas. la ración.

Vallés, 14 de abril de 1946, p. 4

La tercera notícia ens parla de les racions i els preus corresponents a dos productes bàsics (sucre i arròs) i un tercer, el cafè, considerat article de luxe, amb una ració més petita i un preu més elevat.

AYUNTAMIENTO. ABASTECIMIENTOS

En el día de ayer se suministró a la población el siguiente racionamiento: Azúcar; 1/4 de kg, por persona, contra entrega del cupón IV, semanas 5, 6, 7 y 8 al preu de 1'25 ptas. la ración.

Arroz: 1/4 de kg, persona, contra entrega del cupón III, semanas 5, 6, 7 y 8, al preu de 1'20 ptas. la ración.

Café; 50 gramos por persona contra entrega del cupón V, semanas 5, 6, 7 y 8 al preu de 1'30 la ración.

Vallés, 24 de febrer de 1946, p. 4

El següent article que hem seleccionat ens parla de la inauguració del monument als Caiguts. Malgrat totes les privacions que vivia la població encara es feien esforços per poder aixecar monuments. La FET de Mollet no volia ser menys que d'altres poblacions que ja havien erigit aquest monument a les víctimes de la "Cruzada". El monument es va aixecar a l'actual carrer de Rafael de Casanova. Avui, a la seva ubicació, trobem el monument a Rafael de Casanova.

EL MONUMENTO A LOS CAÍDOS

El pasado día 19, día de grandes actividades en nuestra villa en fiesta, se inauguró nuestro Monumento a los Caídos de nuestra Cruzada española de Liberación. A tan esperado acto, que nos llena de gozo, asistieron el diputado Provincial D. José Plans Sans y todas las Autoridades y Jerarquías locales, así como los Mandos de la Cruz Roja Española que circunstancialmente se hallaban en nuestra villa.

El camarada Jacinto Maurell Saló, Secretario local del Movimiento, pronunció unos sentidas palabras aludiendo al sacrificio máximo que nuestros Caídos hicieron para que pudiéramos gozar de una España mejor, sacrificio que justifica sobradamente el hecho de que Mollet haya querido perpetuar su memoria gloriosa erigiendo, como todas las poblaciones españolas, su monumento en honor y recuerdo agradecido y ferviente de quienes nos enseñaron el camino a seguir.

Terminado el parlamento del camarada Maurell, el Sr. Cura Regente, Rvdo. don José Catalá, procedió a la bendición del Monumento, rezán-

dose en sufragio de las almas de los Caídos la oración del Padrenuestro. Seguidamente se hizo ofrenda de una corona que quedó depositada al pie del Monumento.

Vallés, 8 de setembre de 1951, p. 6.

Els anys cinquanta corresponen al consistori d'en Jacint Maurell i Saló, alcalde de 1952 a 1958. Durant el seu mandat sabem que:

Es van fer obres públiques al carrer Berenguer III, es modernitzà i amplià el rentador d'infecciosos, s'inauguraren les noves instal·lacions sanitàries de la Societat de Socors Mutus del carrer San Lorenzo, s'intentà donar solució al problema de l'aigua iniciant els treballs del pou de l'escorxador i es creà la policia local, amb la dotació d'un sol agent. Es va inaugurar la Creu del Terme, es va celebrar la primera Festa de la Vellesa i s'inaugurà la primera emissora de ràdio a Mollet,

el novembre de 1954, coincidint amb les celebracions de l'arribada a la població de la Mare de Déu de Fàtima. (Planas, J. 2006).

Recollim la primera notícia, que ens informa del nomenament d'en Maurell com a alcalde i així podrem entendre perfectament com funcionava el traspàs de poders d'un alcalde a l'altre: el Governador Civil de la Província era qui els triava i els nomenava. La notícia ens mostra també com canviaven els noms dels alcaldes però es mantenia la ideologia, que continuava sent la falangista.

TOMA DE POSESIÓN DE LA ALCALDÍA. NUESTRO COMENTARIO

El relevo del camarada Negro era un acto natural, después de una tan dilatada actuación en la Alcaldía. Es criterio de la primera Autoridad provincial proceder al relevo de todos los señores Alcaldes que

hayan actuado por espacio de 5 ó 6 años, por lo menos. Lo ocurrido en Mollet es, por lo tanto, un acto de relevo natural y lógico, como lo confirma el hecho de que en estos siete últimos días se hayan producido los relevos en las Alcaldías de Parets, Montornés, Montmeló y Martorellas (...)

Estamos satisfechos, francamente satisfechos. Porque se ha dado a este relevo una solución netamente falangista. La Falange de Mollet tiene su fuerza y su solera, conquistada a través de largos años de actuación sensata y honrada, y ello le

137



Figura 18. Monument als Caiguts, inaugurat l'any 1951.
Font: AHMVA

da la suficiente fuerza moral para que los problemas locales se resuelvan sin olvidar o quienes saben aceptar la idea de que una designación del Mando superior deba aceptarse como acto de servicio, sin vacilaciones y sin concesiones.

Estamos seguros que el camarada Maurell sabrá dar a su gestión al frente de la Corporación municipal este sabor falangista, que es honradez, que es laboriosidad, que es espiritualidad, que es amor a España y que es amor a Dios.

Vallés, 5 de juliol de 1952, p. 6

138

Amb l'alcalde Maurell el problema de la manca d'habitatges serà una constant que, com veurem més endavant, s'agreuja durant la dècada dels seixanta. Aquest tema, tenint en compte que afectava molt a la població i que era una preocupació personal del nostre corresponçal, sortirà sovint a les seves cròniques. El tema el tractarà des de diferents punts de vista: la implicació que han de tenir les autoritats polítiques, la responsabilitat dels industrials, la precarietat en què vivien els que no tenien un allotjament en condicions, la construcció de blocs d'habitatges nous..., però sempre amb una actitud de denúncia, de demanda, quasi d'exigència que se solucioni el problema. En aquest article en Molas es congratula que les autoritats estiguin estudiant el problema. De moment el governador civil havia demanat a les empreses que fessin un llistat dels treballadors que no tenien un habitatge digne.

EL PROBLEMA DE LAS VIVIENDAS
Pasa a ser ya un problema que los

Mandos Nacionales, y en su representación en esta Provincia, nuestro dignísimo Sr. Gobernador Civil, consideran como de resolución urgente.

La prensa diaria se hizo eco en su día del acto celebrado en Sabadell, en que el Alcalde de aquella industriosa ciudad estableció unas normas que de hacerse extensivas a toda la provincia, podrían ayudar enormemente a la resolución del problema. Aquel acto venía refrendado por la presencia del Excmo. Sr. Gobernador Civil, quien pronunció un importantísimo parlamento reservado exclusivamente al estudio de tan grave problema. Pero las cosas no quedan aquí. Las Delegaciones Sindicales han cursado a las Empresas unas circulares en que se les ordena por decisión del Excmo. Sr. Gobernador Civil, la confección de un censo de productores que vivan en "viviendas no autorizadas", entendiéndose por tales, no sólo las barracas, cuevas, cobertizos, etc., sino también los realquileres que se produzcan en condiciones de inhumana promiscuidad.

Las empresas de Mollet han comenzado la confección de tal estadística que afortunadamente no acusa gravedad, ya que el problema de la vivienda, con ser grave en nuestra villa, no ofrece las inhumanas características de otras poblaciones de mayor densidad de población.

Celebremos que esta cuestión haya pasado a ser objeto de estudio predilecto de nuestros gobernantes, y es de esperar que la solución se vislumbrará prontamente en el horizonte de nuestra vida nacional.

Vallés, 9 de novembre de 1952, p. 5

Un problema del qual el nostre corresponsal es preocupa i se'n fa ressò és la manca de places escolars. Des de la fi de la guerra fins ben entrat els anys setanta, en Molas ens parla de la necessitat d'escolaritzar i formar el jovent. Les places escolars eren insuficients per acollir el nombre creixent de canalla de Mollet. Al següent article ens relata els intents de l'alcalde Maurrell per aconseguir l'autorització d'obertura d'una nova escola nacional l'any 1955. L'escola, però, no s'obriria fins al 1969, seria el CP Nicolás Longarón.

ACERCA DEL NOU GRUPO ESCOLAR

El problema escolar ha llegado a ser en nuestra Villa un problema que clama por una urgente solución. El número de niños comprendidos en edad escolar es superior, en mucho,

al que permiten cobijar las aulas de nuestras Escuelas, las cuales se encuentran actualmente sobrecargadas, pues se ha aceptado, como manera de aminorar el problema, un exceso de matrícula recargando la labor docente de los señores Maestros.

A principios de año el Ayuntamiento de nuestra Villa tomó el acuerdo de solicitar la construcción de un nou Grupo escolar, amparado en lo dispuesto por el Ministerio de Educación Nacional, mediante lo cual el Estado debería construir el Grupo partiendo de la cesión de los terrenos necesarios por parte del Ayuntamiento y de un 20% del importe total de la obra. Hay que señalar que la obra comprende, además del propio Grupo escolar, las viviendas para los Maestros.

A primeros de marzo del año actual fue presentada la documenta-

139



Figura 19. Vista parcial de la rambla a l'alçada de la plaça de Catalunya, dècada de 1960. Font: Maria Puigvendrelló Domínguez, AHMVA

ción necesaria al objeto de intentar que el proyecto pudiese ser incluido en el Presupuesto del Estado del año 1956. Y entre tanto, y a fin de aminorar la gravedad del problema, solicitó asimismo del citado Ministerio la creación de una Escuela Unitaria, que debe funcionar en el local de Auxilio Social de una manera provisional. Esta última fue ya autorizada por Orden ministerial, y el Ayuntamiento adquirió el material necesario para su funcionamiento. Falta sólo que la Superioridad designe el maestro que debe regentarla, cuyo requisito esperamos sea cumplimentado de manera inmediata.

El proyecto y planos del nou edifici que se construirá, si el Estado dedica suficiente cantidad a estos menesteres en el Presupuesto del año próximo y, consiguientemente, aprueba dicho proyecto, que sabemos es un tanto ambicioso. El edificio se construirá formando ángulo dando fachada a dos calles distintas, y constará de dos plantas. En la planta baja se situarán 3 aulas para niñas, con su vestíbulo, ropero, sanitarios, despachos para las maestras, biblioteca y parvulario. En la planta superior habrá 3 aulas para niños, vestíbulo, ropero, sanitarios, despacho para los maestros, biblioteca y una gran sala de actos. La entrada de los niños y niñas en el edificio escolar será por puertas distintas, así como la del parvulario. Los campos de juego también estarán delimitados convenientemente. Circundará el edificio y los campos de juego la conveniente pared de cerca.

Las viviendas se construirán en terreno próximo, en 4 plantas, a dos viviendas por planta. Se calcula que el

importe de la obra que comprende el Grupo escolar, independientemente de las viviendas, ascenderá a la suma de millón y medio de pesetas.

Vallés, 13 de novembre de 1955, p. 11

Un altre problema era el de donar cobertura sanitària a la població. En aquest tema hem de destacar els esforços de la Sociedad de Socorros Mutuos de Mollet per poder donar un millor servei als seus socis. La Mútua, que des del seu naixement al 1933 havia treballat per anar ampliant els seus serveis, l'any 1949 va obrir els primers dispensaris al carrer de Sant Llorenç i ara, al 1953, inaugurava la clínica.

INAUGURACIÓN DE INSTALACIONES SANITARIAS

Esta mañana, a las 11, tendrá lugar la inauguración de las nuevas instalaciones sanitarias de la Clínica que la Sociedad de Socorros Mutuos de Mollet, Mutualidad de Previsión Libre, ha establecido en su domicilio social, calle de San Lorenzo, 39 y 41. Tenemos noticias de que esta Mutualidad local ha hecho un verdadero esfuerzo para llegar a dotar a nuestra población de instalaciones sanitarias eficientes y bien atendidas, y sabemos también que, con un celo digno de elogio, el Cuerpo facultativo de la misma ha dado recientemente un fuerte empuje a la asistencia de sus afiliados de previsión libre, sin descuidar, antes al contrario, el resto de actividades propias de dicha Mutualidad.

Vallés, 3 de maig de 1953, p. 5

6.2. El segon període

A tot l'estat es produeix la pèrdua de poder dels falangistes a

favor dels tecnòcrates de l'Opus. Aquest període comença amb el Pla d'Estabilització de 1959, que obre a Espanya al desenvolupisme de la dècada dels seixanta. Catalunya entra en una nova etapa caracteritzada pel l'expansió econòmica, el desenvolupament industrial, l'arribada d'immigrants i el creixement urbanístic, però els serveis continuen anant pel darrera de les necessitats socials.

Durant aquest temps l'alcaldia de Mollet estarà ocupada per Francesc Llorens i Martín, alcalde de 1958 a 1963; Ramon Careta i Pou, alcalde de 1963 a 1965, i Fermí Jaurrieta i Gallego, alcalde de 1965 a 1978.

L'expansió econòmica del moment afavorirà la instal·lació de noves indústries a la localitat i serà necessària la creació de nous polígons industrials com el de Can Magarola (1964), Can Magre (1967) i Can Prat (1973).

Aquest és el període de més moviment en la població, amb l'arribada d'una gran quantitat d'immigrants. En deu anys la població pràcticament es triplica i passa de 8.358 habitants al 1960 a 20.212 habitants al 1970. El principal problema, que ja s'arrossegava des dels anys cinquanta, era la manca d'habitatges per acollir l'allau de gent que va arribar atreta per la feina a les indústries molletanes. La vila es va haver d'adaptar, es van elaborar els plans parcials d'eixample residencial que preveien nous barris, com el de la Plana Lledó (1963), el barri de Lourdes (1966) i el de Can Pantiquet (1969). El resultat va ser una

notable transformació de l'espai, amb la construcció de barris perifèrics sense els equipaments necessaris. Al centre de la vila es passa d'un panorama de cases de planta baixa i d'un pis a blocs de gran alçada amb diferents estils arquitectònics. Es va prioritzar la construcció d'habitatges per davant de la planificació urbanística (Gordi i Vilaginés, 1993).

En una entrevista concedida al setmanari Vallés l'agost de 1964 l'alcalde Careta reconeixia que els principals problemes que tenia Mollet eren la forta immigració, la manca d'habitatges, la manca de places escolars i el tema de la moralitat pública.⁷

Durant el mandat d'en Llorens sabem que:

El 30 de setembre de 1962, amb motiu de la Santa Missió, s'inaugurà la segona emissora de ràdio Mollet, que va estar emetent fins al 1967; s'inaugurà el monument a Maria Santíssima i va haver de fer front als desperfectes causats per les pluges torrencials d'aquell mes de setembre, que van afectar sobretot l'agricultura i les indústries situades a la vora del riu Besòs, i a les pèrdues ocasionades per les nevades de l'hivern del mateix any 1962. També va iniciar la construcció del Casal Cultural de Mollet patrocinat pel Sr. Simeó Rabassa, que acollia un casal d'avis i la biblioteca popular de la xarxa de la Diputació provincial. (Planas, J. 2006).

El creixement demogràfic de la vila de Mollet farà que es necessiti

⁷ Entrevista a l'alcalde Careta. Vallés, 9 d'agost de 1964, p. 11

construir força habitatges per acollir totes les famílies. L'acabament de cada nou edifici es viu amb l'alegria que suposa que unes quantes famílies puguin viure d'una manera més digna. Així ens ho fa saber el Sr. Molas en aquest article, on ens dona la seva visió catòlica quan qualifica d'immoral la situació d'aglomeració en què han de conviure en la mateixa habitació gent de sexe i edat diferents.

ENTREGA DEL PRIMER BLOQUE DE VIVIENDAS SINDICALES

Como estaba anunciado, el pasado martes, a las 7 de la tarde, fue bendecido el primer bloque de viviendas construido en la Avenida de José Antonio. Se trata de un bloque de 20 viviendas que han venido a solucionar el problema a otras tantas familias de la población. A la entrega de llaves estaban presentes nuestras primeras autoridades, a las que acompañaban el Delegado local de Sindicatos y Don Narciso Amer Amer, en representación de «Viviendas Cooperativas» (...)

Hay que agradecer a la Delegación local de Sindicatos, así como a la organización de «Viviendas Cooperativas» y muy particularmente al Sr. Amer, los desvelos que se han tomado para que se llegara a dar este primer paso, magnífico, en la construcción de vivienda. Nuestra Villa necesita muchas viviendas para adecentar el medio de vida actual que, en algunos casos, llega a ser incluso inmoral por la aglomeración de personas de sexo y edad diversa en una misma habitación. Esperemos que el ejemplo cunda y espolee los ánimos para que, como decíamos antes, nuevos bloques se unan al que el pasado martes fue

entregado a sus actuales propietarios.

Vallés, 24 de juny de 1961, p. 19

L'any 1962 va ser un any fatídic quant a la meteorologia. Un dels episodis més dramàtics que es va viure va ser el de les inundacions de la tardor de 1962. El mateix any, el dia 25 de desembre, es va produir la gran nevada.

En Molas durant un temps haurà de donar prioritat a les notícies dels desastres que van provocar els agents meteorològics. Aquí recollim una crònica que fa referència a les inundacions que es van produir arran de les tempestes dels dies 25 i 26 de setembre de 1962.

Como dijimos en nuestra crónica anterior no hubo que lamentar daños personales. En cuanto a daños materiales, en la primera noche se inundaron con mayor gravedad e importancia los bajos ocupados en la Avenida de los Caídos por don Baldomero Ricart. El muro de defensa de la margen derecha del río Besós fue derrumbado en un gran trecho dejando indefensos los terrenos anexos a la industria de Fredenhagen Ibérica. En la segunda noche, con el desbordamiento del Torrente Caganell, quedaron afectadas las viviendas de la calle de Berenguer III, algunas de las cuales fueron materialmente barridas por las aguas, que entraban por la parte trasera de las casas para desembocar en la mencionada calle. Fue inundada la sala de telares de la empresa Fábregas, la sección de la lana de la Empresa Tenería Moderna Franco-Española, SA. La actividad

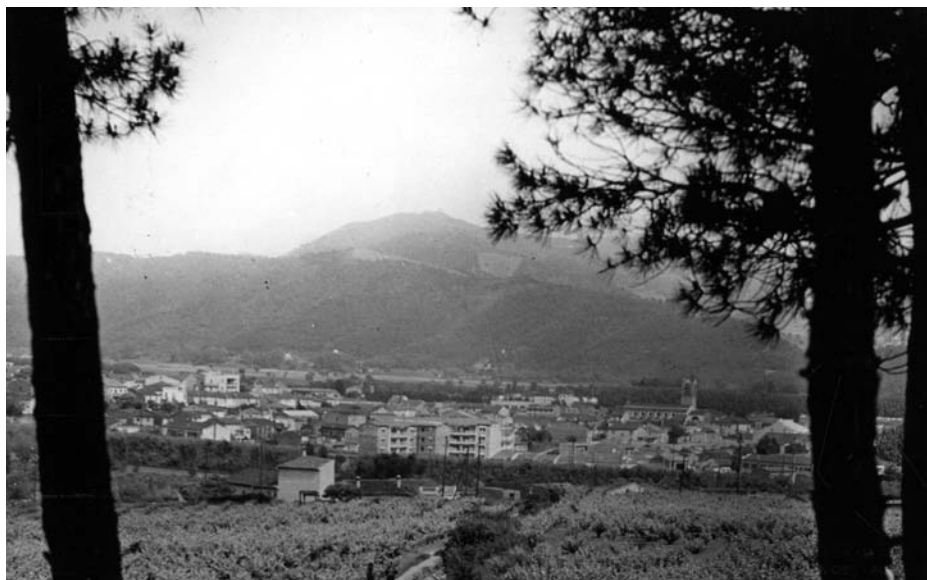


Figura 20. Vista general de Mollet, dècada de 1960. Font: ACVO, Fons Josep Molas Rupelo

industrial del jueves quedó considerablemente reducida en algunas fábricas, pero la normalidad se fue restableciendo rápidamente.

Vallés, 7 d'octubre de 1962, p. 15

Els desastres meteorològics es van repetir i el 15 d'octubre de 1965 es va produir un altra riuada, que enfonsà el pont sobre el riu Besòs.

L'alcalde Careta va ser el que va estar menys temps com a cap del consistori. Durant el seu mandat decretà la desaparició definitiva del safareig de can Lledó i es produí un cert impuls cultural amb la inauguració del Casal Cultural (1964), seu del Casal d'Avis, i de la Biblioteca Popular. (Planas, J. 2006).

Un esdeveniment destacat d'aquesta època va ser la inauguració del Casal Cultural l'any 1964. Amb la seva creació el pes de les activitats culturals que se celebren a

Mollet queda repartit entre el Casal i el Centre Parroquial. El Casal albergava diverses entitats: la Biblioteca popular, el Casal d'avis i l'Escola de Formació Professional i, a més, promovia diverses activitats culturals. El Casal organitzarà un o dos actes culturals a la setmana i portarà personalitats de reconegut prestigi, amb una gran assistència de jovent i gent gran. L'existència d'aquest equipament va representar una gran aportació en la millora del nivell cultural de la vila. A continuació reproduïm l'acte d'inauguració on en Molas (que estava directament vinculat a la entitat) ens explica els objectius del Casal i nomena les autoritats que hi estaven implicades.

ACTO OFICIAL DE LA INAUGURACION

En la planta baja del edificio, salón destinado a "Casal dels Avis", se había dispuesto la mesa presidenci-

al, así como los asientos reservados a las autoridades invitadas, Comisión gestora de la Casa, etc., y los reservados para el público. El salón ofrecía un aspecto magnífico y comenzaron los parlamentos con el de don Simeón Rabasa Singla, leído con intensa emoción y con hondo sentido de la finalidad perseguida. Glosó la idea de la creación de un lugar de recogimiento de los obreros de Mollet que tras su larga vida de trabajo habían llegado al añorado momento de la jubilación, lugar donde debían ser atendidos y homenajeados cada día, ya que estaba prevista la ofrenda diaria de un café que gratuitamente les ofrecería nuestra villa. Se refirió a la finalidad de las otras dos plantas: Biblioteca Popular y Escuela de Formación Profesional y dijo que al propio tiempo que se daba cobijo a la ancianidad laboral en esta Casa de Cultura, se había de forjar la ju-

ventud para que pudiera prepararse para lograr el Mollet de mañana. El señor Rabasa fue calurosamente aplaudido al terminar su parlamento, que dominó su emoción intensa y su gran corazón hasta el punto de llegar a entrecortar su palabra serena y convencida.

En representación de los industriales de Mollet hizo uso de la palabra el señor Pallarés Corberó, quien dijo que los industriales de la villa se sentían comprometidos a dar vida a esta Casa Cultural, que había de crear un mejor ambiente para la intensificación del desarrollo espiritual de las nuevas generaciones, a la par que daban consuelo a los ancianos que habían ya cumplido su misión en el trabajo y en la familia. Insinuó la conveniencia de solicitar para el señor Rabasa alguna distinción honorífica, idea que brindó a las autoridades locales, como forma



Figura 21. La rambla de Mollet, dècada de 1970. Al fons, hi veiem el Casal Cultural. Font: ACVO, Fons Josep Molas Rupelo

de corresponder al generoso gesto de su donación. Fue muy aplaudido. Seguidamente hicieron uso de la palabra, en forma magnífica, el señor Cura Párroco de Mollet, el señor alcalde de la villa, el diputado provincial señor Doy y el señor Vicepresidente de la Diputación Provincial de Barcelona, señor Ribas Seva, que presidió el acto. Todos los parlamentos fueron acogidos entusiásticamente por el numeroso público que llenaba el salón.

Vallés, 14 de juny de 1964, p. 21

6.3. El tardofranquisme

Correspon als darrers cinc anys de la dictadura, quan les protestes es multipliquen. A la crisi mundial del petroli s'hi afegeixen les vagues, el terrorisme i les manifestacions a favor de la democràcia. El règim intenta mantenir-se en els seus postulats, però cada vegada es veu més clar que és nedar contra corrent.

A Mollet hi ha una continuïtat amb l'etapa anterior, segueix com a alcalde en Fermí Jaurrieta fins al setembre de 1978, quan presentarà la dimissió.

De les actuacions que es duen a terme durant el seu mandat destaquem que

Es van fer les obres de les piscines municipals, el pavelló municipal, la pista poliesportiva, es va millorar l'enllumenat i l'asfaltat dels carrers de la vila i es va ampliar la clínica. El 1972 el general Franco rebé a Madrid en audiència la corporació municipal, que li entregà una reproducció de l'escut de la vila d'or i brillants. (Planas, J. 2006).

Des dels inicis dels anys setanta, la situació de creixement econòmic es veu frenada. Algunes indústries (ITISA -Can Mulà- al 1971 i TEXLENE al 1975) hauran de tancar.

Les notícies ens parlen de la construcció de noves d'instal·lacions municipals que donen resposta a la creixent demanda de la població i, a més, de l'entrada en funcionament de nous centres escolars com l'Acadèmia Sant Gervasi, l'Acadèmia Montserrat, l'Escola Princesa Sofia i l'Institut de Batxillerat, entre d'altres.

En el pla polític, l'oposició al franquisme cada cop té més força. Els partits polítics clandestins, les associacions veïnals i culturals fins i tot el mateix Centre Parroquial es mobilitzaran per reivindicar millores socials a Mollet. El creixement urbanístic de la vila sense els serveis bàsics serà un tema preocupant i motiu de manifestacions. D'altra banda se sumen les reivindicacions per l'ús oficial de la llengua catalana. A Mollet es viuran jornades de protestes obreres que seran recollides tímidament per la premsa.

En Molas ens relata dues vagues que es produeixen amb pocs dies de diferència. La primera correspon a la vaga general del 12 de novembre de 1976, convocada per la Coordinadora de Organitzacions Sindicals/CCOO-UGT-USO. La vaga era de caràcter polític, es pretenia forçar l'arribada de la democràcia. Aleshores el president de govern era Adolfo Suárez i encara s'havia d'aprovar la llei de reforma política. A Mollet el nostre corresponsal ens diu que la vaga no va ser total, va ser seguida pels treballadors de nou grans empreses mentre que la resta



Figura 22. Moment de la inauguració del monument a Anselm Clavé. En primer pla, en Josep Molas i la seva esposa, Maria Rexach, any 1965. Font: AHMVA

146 va treballar. En Molas fa una interpretació partidista del dia de vaga quan considera que molts la van seguir per por, que d'altres s'ho van prendre com un dia de festa o que a alguns els va faltar hombría per mantenir-se en el seu lloc de treball. A més, afirma que la vaga perjudica l'economia nacional.

LA JORNADA DE LUCHA DEL DIA 12

Hubo serenidad y no pasó nada. Solamente pararon en nuestra villa nueve grandes empresas; las demás mantuvieron su actividad laboral. La fuerza pública, reforzada como era de prever, no tuvo que actuar. La población modificó, no obstante, su habitual aspecto, porque los productores que acataron la orden de huelga se distribuyeron pacíficamente por calles y plazas, dando a las mismas un aspecto distinto al habitual. Para muchos la jornada de lucha se redujo a un dilatado fin de

semana, teniendo en cuenta que actualmente el sábado es prácticamente inhábil. Pero en las horas anteriores al paro hubo dudas, hubo falta de hombría; no todos supieron mantenerse en sus puestos. Dos días antes las amas de casa se lanzaron a efectuar en el comercio compras masivas totalmente innecesarias, pero que denotaban un temor. Temor que los promotores del paro cuidaban de fomentar por «radio macuto». El miedo pesa en el ánimo de las gentes sencillas y sus reacciones son comprensibles. El resumen de la jornada puede cifrarse en nous quebrantos, aunque leves, para la economía nacional y para la particular. ¿Era éste tal vez el verdadero objetivo de la jornada?

Vallés, 20 de novembre de 1976, p. 29

La segona vaga important va ser la de professors, convocada del dia 23 al 30 de novembre per la Coor-

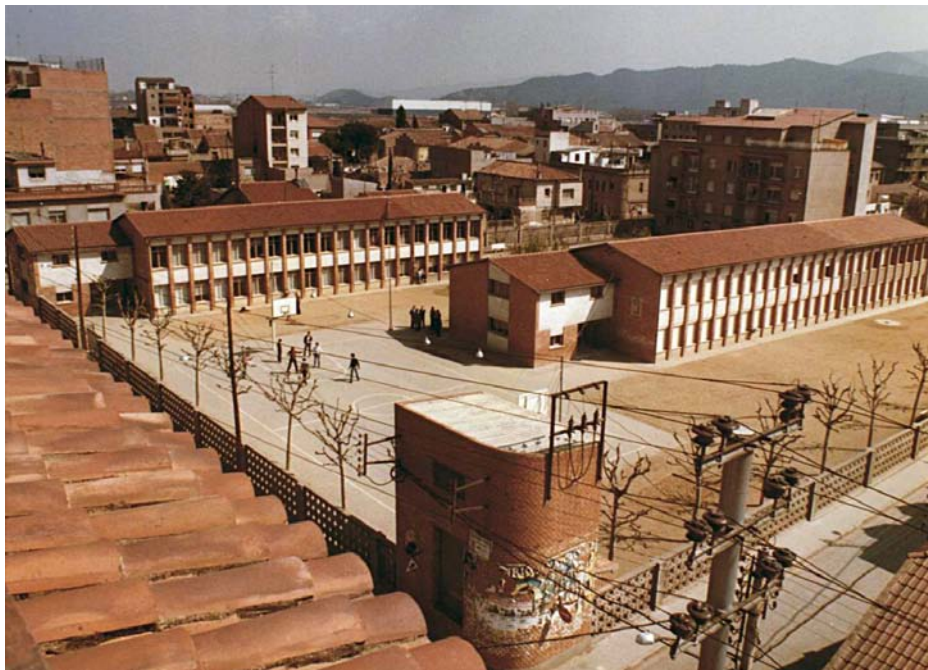


Figura 23. Vistes de l'Escola Nicolás Longarón, inaugurada l'any 1969. Font: AHMVA

dinadora Estatal de mestres, que demanava millores salarials i el dret de sindicació. A Mollet es va paraitzar l'activitat de les escoles públiques.

Cal destacar el posicionament d'en Molas a favor de la resolució del conflicte. Al final de la notícia fa una anàlisi on compara la situació de conflicte que es vivia a les acaballes del franquisme amb un cotxe vell que, per més que es repari, sempre té avaries.

NUESTROS PROFESORES DE E.G.B. EN PARO

Des de el pasado martes, día 23, se hallan inactivos los cuatro Grupos escolares de nuestra villa, como consecuencia del conflicto planteado, a escala nacional, por los profesores. Deseamos que, pese a las manifestaciones divulgadas por el Ministerio de Educación y Ciencia, según las

cuales es imposible atender la totalidad de las reivindicaciones planteadas, cuando salga a la luz pública esta edición el conflicto haya podido ser resuelto. De un tiempo a esta parte la vida del país da la sensación de un coche viejo y mal cuidado, en el que cuando no falla una cosa falla otra. Esperemos que con la proyectada reestructuración de la vida nacional sea posible lograr que estos fallos sean cada vez más raros y sepamos dar al mundo la visión de un país que sabe entenderse.

Vallés, 27 de novembre de 1976, p. 29

Un altre tema que hem volgut recollir és el projecte de construcció d'una ciutat a Gallecs. Es tractava d'un intent de donar resposta a la necessitat d'habitatges que es patia, degut sobretot a la immigració. L'any 1970 el govern franquista pro-

mulga un decret llei sobre Actuaciones Urbanísticas Urgentes (ACTUR) per construir, al voltant de l'església romànica de Santa Maria de Gallecs, una ciutat d'uns 150.000 habitants. El nom de la ciutat havia de ser Riera de Caldas, però des de la comarca no es va considerar apropiat anomenar una ciutat com a riera i es va proposar el de Ciutat Santa Maria de Gallecs. Afortunadament, malgrat que es van fer les expropiacions, després de molts anys d'avatars el projecte no es va dur a terme. En el temps que en Molas va fer de corresponsal semblava que, malgrat les al·legacions que poguessin fer els alcaldes dels municipis afectats pel projecte, aquest es duria a terme. En Molas recull algunes informacions sobre l'ACTUR i es resignava a veure-ho com un fet consumat. Suposem que la seva actitud respon al fet que no volia criticar les decisions de les autoritats. El títol de la primera notícia és molt il·lustratiu: "Consumatum est". En ell veiem que el projecte ja està en marxa, malgrat les protestes dels propietaris dels terrenys de Gallecs, que veuen amb impotència com són expropiats a la força.

¡CONSUMATUM EST!

La creación de la llamada ciudad Riera de Caldas ha dado lugar a una serie de expropiaciones que los afectados han debido aceptar por la fuerza de la Ley, y bien a regañadientes. Así se hizo saber a las autoridades provinciales y nacionales, pero las reclamaciones no han tenido fuerza bastante para que el Gobierno retirara el proyecto.

En la actualidad se han hecho ya efectivas las indemnizaciones por expropiación a un 75 por 100,

aproximadamente, de los propietarios afectados. Por ello consideramos como un hecho consumado la creación de esta nueva ciudad, que invade nuestro término municipal y el de otras poblaciones vecinas.

Vallés, 11 de març de 1972, p. 27

En aquesta segona notícia podem apreciar com es té assumit que la nova ciutat es construirà i que l'únic canvi que s'ha aconseguit del projecte inicial ha estat el canvi de nom: de "Ciutat de la Riera de Caldas" es passa a "Ciutat de Gallecs".

CIUDAD DE GALLECS

La vida da tumbos. Gallecs ha venido siendo una barriada de Mollet y de golpe y porrazo se nos quedará convertida en una ciudad. Así lo ha publicado la prensa al anunciar que la propuesta denominación de Ciudad de la Riera de Caldas quedaba definitivamente sustituida por la que figura en este comentario. Pero lo realmente importante es que, pese al crecimiento de Mollet, la planificación que el Gobierno da para la nueva ciudad de Gallecs supera en mucho lo que actualmente es Mollet, y lo que puede llegar a ser en unos años. La barriada que un día fue Gallechs ha quedado convertida en ciudad por un querer del destino; nueva Cenicienta, que, pobre de origen, se convierte en fuerte y poderosa.

Vallés, 9 de setembre de 1972, p. 24

6. Conclusions

A més del seu paper destacat com a director de la fàbrica sedera de Can Fàbregas, de Mollet, Josep Molas també va ser col·laborador assidu del setmanari Vallés i va

col·laborar en diferents associacions molletanes, i aquest vessant és el que expliquem en aquest article.

En Josep Molas va començar la seva col·laboració com a corresponsal de Mollet al setmanari *Vallés* a l'any 1944, quan el falangisme encara estava en el seu apogeu, i ho va deixar després de la mort de Franco, a finals de 1976, quan començava el canvi polític. Aleshores tenia setanta anys. A través de les seves cròniques com a corresponsal al setmanari *Vallés*, en Molas es converteix en testimoni i protagonista de tota una època, en ser la veu de difusió de les idees del règim, així com responsable de la selecció i de l'orientació de les notícies que s'havien de publicar.

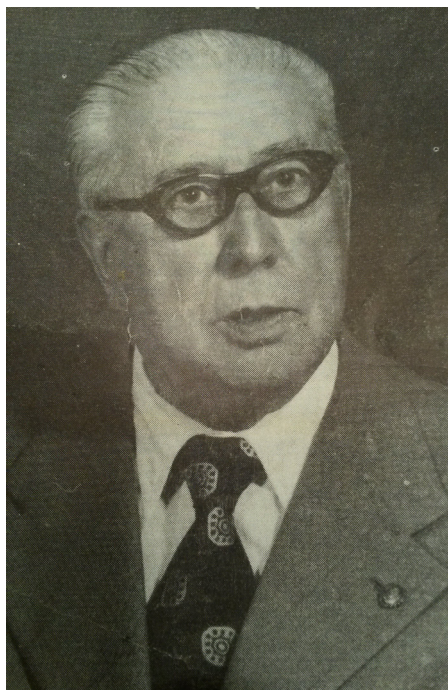
El setmanari *Vallés* era una publicació d'informació local del Vallès Oriental d'ideologia falangista-catòlica. Pertanyia a la premsa del Movimiento i seguia la línia informativa propagandística i doctrinal del nou estat. L'any 1942, quan la Jefatura local de la FET y de las JONS de Granollers es fa càrrec de l'edició del setmanari es proposa la col·laboració de les poblacions del Vallès i en Molas, que en aquell moment feia de cap local de la FET y de las JONS de Mollet, aprofita el moment per entrar com a corresponsal. Com a catòlic, conservador i de dretes, era la persona apropiada para transmetre la ideologia del règim

A les seves cròniques està present el nacionalcatolicisme, una barreja de política i religió, tot amb el lèxic típic del franquisme. Dels seus articles en podem distingir dos tipus: d'una banda els que representen uns discursos patriòtics

discursos o reflexions en defensa del règim i de la moral catòlica. Són escrits llargs, grandiloqüents i plens de termes patriòtics i religiosos. En tots ells es manifesta a favor del Caudillo, de la pàtria i de la religió catòlica. D'una altra banda comptem amb els articles que corresponen a les notícies pròpiament dites; en general són comunicats breus dels esdeveniments que succeïen durant la setmana a la nostra localitat. Aquests són els que constitueixen la veritable crònica de Mollet. Les notícies tracten aspectes socials, econòmics, religiosos, culturals entre d'altres. Podem dir que la temàtica és molt variada.

En el temps en què va fer de corresponsal podem distingir tres períodes. En una primera etapa, que correspon als anys quaranta i cinquanta, les notícies patriòtiques i religioses tenen un pes molt important. És el període dels discursos patriòtics i de la presència de l'església en tots els actes. Una gran part de les activitats culturals girava al voltant del Centre Parroquial. A més, trobem les notícies que fan referència al racionament, l'estraperlo, les restriccions, la manca de serveis, etc., que ens reflecteixen la situació de penúria i d'escassetat que es vivia a la postguerra.

Una segona etapa és la que correspon als anys seixanta, l'època del miracle econòmic. L'expansió econòmica del moment afavorirà la instal·lació de noves indústries a Mollet i la creació de nous polígons industrials. El fort el creixement demogràfic farà necessari la construcció de nous barris perifèrics residencials. En aquesta etapa les notícies giren entorn al creixement demogràfic, en especial a



150

Figura 24. Fotografia de Josep Molas a la Revista del Vallès, 1983.

la manca d'habitatges i al desenvolupament econòmic de Mollet, amb la instal·lació de noves indústries. També es multipliquen, però, les notícies que fan referència a la gran varietat d'activitats culturals, festives, esportives, etc. que es duen a terme. La creació de Casal cultural farà que una bona part de les activitats culturals que se celebren a Mollet estiguin repartides entre el Centre Parroquial i el Casal. Les notícies del dinamisme social ocuparan moltes pàgines del setmanari.

La tercera etapa correspon als darrers anys de la dictadura, quan les bases del franquisme comencen a trontollar. Es viu una situació difícil, en l'aspecte polític creix l'oposició al franquisme. La població es mobilitza demanant lliber-

tats polítics, millors salarials, recuperació de la cultura catalana. A més hem d'afegir les reivindicacions pròpies del creixement urbanístic desordenat que havia patit Mollet sense els serveis elementals. En Molas recollirà en les seues articles aquests fets, però sempre suavitzant la realitat.

En Molas va ser coherent amb les seves idees durant tota la seva llarga vida de corresponsal. Malgrat això, a les seves cròniques hi trobem una petita evolució al llarg del temps: en un començament abunden les notícies religioses i d'adhesió al règim. Més endavant, a partir dels anys seixanta, el creixement de la vila i la diversificació i multiplicació de les activitats fan que d'altres notícies restin protagonisme als temes patriòtics i religiosos. Al final, als seus escrits es pot palpar la decadència d'un règim que tenia les hores comptades.

En Molas, a través de les seves cròniques, es converteix en testimoni de tota una època i també en protagonista, en ser la veu de difusió de les idees del règim així com el responsable de la selecció de les notícies que s'havien de publicar i de l'orientació que se'ls donava. Deixant de banda la qüestió ideològica, en Josep Molas és un dels escriptors que més i millor ha narrat, d'una manera força exhaustiva, la vida diària de Mollet des del mateix Mollet. En Molas va aconseguir donar a conèixer la nostra vila i el seu dia a dia a tota la comarca al llarg de més de trenta anys, i ara, anys més tard, encara la seva lectura ens permet endinsar-nos en la quotidianitat del Mollet del segle passat.

Bibliografia

- Bernal, MD., Corbalán, J. i Lardín A. (2001). Els alcaldes de Mollet del Vallès. del 1939 fins al 2001. *Notes*, 16, 81-94.
- Gordi, J. i Vilaginés, J. (Coord.) (1993). *Molledo - Mollet (993-1993)*. Ajuntament de Mollet del Vallès.
- Gordi, P. i Masramon, C. (2009). 75 anys d'història de la Societat de Socors Mutus de Mollet. L'evolució del mutualisme a Mollet del Vallès. *Societat de Socors Mutus de Mollet*.
- Pérez, X. (2012). El fons documental Josep Molas. *Notes*, 27, 43-48.
- Pérez, X. (2015). Josep Molas, director de Can Fàbregas. *Notes*, 30, 157-174.
- Planas, J. (Coord.) (2006). *Alcaldes i alcaldesses del Vallès Oriental (segle XX)*. Diccionari Biogràfic. Museu de Granollers.
- Solé Tura, J. (1986). *Mollet, cent vides, cent històries*. L'Aixernador, edicions argentonines.
- Suárez, M A. (2004). De Can Fàbregas a Sedunión. *Notes*, 19, 213-230.
- Suárez, M A. (2015). Breu recorregut històric per Can Fàbregas-Sedunión. *Mollet del Vallès, 1900-2001*. *Notes*, 30, 97-140.
- Suárez, MA. (2017). El Carnestoltes a Mollet del Vallès, 1884 – 1979. *Notes*, 32, 129-149.
- Subirà, J. (1982). *La premsa a Granollers (1882-1982)*. Generalitat de Catalunya, departament de Cultura.

Hemeroteca

Estilo (Granollers, 1940-1942)
Vallés (Granollers, 1942-1977)

Revista del Vallès (Granollers, 1977-2013)
La Vanguardia (Barcelona, 1881-actualitat)

151

Annex

A continuació reproduïm part d'una entrevista que li van fer a en Molas amb motiu de l'homenatge que la revista li va retre l'any 1983. Ressaltem com en Molas continua fidel als seus principis i com qüestiona que la situació actual sigui millor que la que es donava durant el franquisme. Veiem que fa una defensa dels temps passats i els compara amb els actuals quan afirma que entre els dirigents d'abans hi havia bona fe i que aquesta ara ja no existeix, o quan valora que abans hi havia pau i tranquil·litat i la gent tenia treball. Respecte als canvis polítics, manifesta el seu descontentament amb la pluralitat de partits polítics i la despesa que suposa mantenir-los. A més a més critica que els regidors puguin estar en la política per cobrar un sou. Econòmicament creu que s'ha donat una davallada que es reflecteix en el mal-estar social que es viu a Mollet i evoca l'extraordinari creixement industrial de Mollet dels anys seixanta. Com a solució a la situació de crisi econòmica la seva proposta és prioritzar l'economia per sobre de la ideologia política.

ENTREVISTA A JOSEP MOLAS

— ¿Qué facetas o recuerdos destacaría de su época de cronista en «Vallés»?

Siempre procuré recoger las noticias de más importancia de la semana en Mollet, para que el lector tuviera interés en abrir la revista y leer la crónica de Mollet. En realidad, la única característica que puedo resaltar es que jamás dije mentiras, procuré mantenerme siempre dentro de los términos equitativos de la cosa justa y normal.

Todo lo que hicimos, se hizo con mucho ahínco y buena fe, porque entre los dirigentes de aquellos tiempos había una buena fe que hay que reconocer que ahora no existe. Hoy todo el mundo va de cara a la peseta.

Yo me horroricé cuando en la propaganda electoral, el PSUC ya hablaba de que los concejales tendrían que cobrar un sueldo.

Esto era una cosa nueva. Si lo primero que tenemos que hacer al llegar a tener un mando es ver lo que cobraremos y no pensar y preocuparnos si tendremos capacitat para realizar el trabajo bien hecho, no iremos bien, y así naturalmente va todo (...).

Yo, a pesar de todo, que no soy optimista, por la situación actual, lo digo sinceramente, el cambio podría haber sido mucho peor, podía haber sido catastrófico; no ha sido así, hemos de dar gracias a Dios, que las cosas hayan ido sin repercusiones mayores, pero veo la cosa negativa. Desde el punto de vista económico. Si el coste de la vida se incrementa (...).

— **¿Cómo ve el «VALLES» de ahora y el de antes? ¿Qué función desempeña?**

—La REVISTA DEL VALLES- va manteniendo unas directrices que procuran no mezclarse con las corrientes políticas del momento.

Antes con la corresponsalia en Mollet, la revista se leía bastante, lo que comprobaba cuando realizaba alguna “relliscada”- que por suerte no tuve demasiadas, ya que la gente cuando te veía te lo hacía notar (...).

— **¿Son diferentes las noticias de ayer a las de hoy?**

—Está claro. La vida era completamente diferente. Yo me horrorizo al pensar lo que cuesta mantener a los partidos políticos, que pagamos entre todos.

Estos gastan porque necesitan gastar, porque han de mantener una imagen, un estado político y un estado de opinión. Y esto vale mucho dinero -para cualquier cosa: Millones en propaganda: no a la OTAN, nucleares no, «bisbes no us hi fiqueu», divorcios, etc. De hecho, los partidos los pagamos entre todos, los que nos gustan y los que no nos gustan (...).

— **Sr. Molas, ¿qué diferencias destacaría entre el Mollet de ahora y el Mollet de antes?**

—El Mollet de ahora no se parece en nada al de antes. Antes había paz y tranquilidad, la gente se ganaba bien la vida, había una cierta euforia; naturalmente esto, ahora, no es así. Existe un altibajo en el aspecto económico a pesar de que Mollet no ha sido una de las poblaciones más afectadas, pero sí ha sentido el malestar social.

El problema de España yo entiendo que es de tipo económico. Todos los españoles, a la una, del más alto al más bajo, del más poderoso al más humilde, tendríamos que unir nuestras fuerzas para salvar el aspecto económico por encima del aspecto político.

No sacaremos nada de salvar el aspecto político si no salvamos el barco, porque estamos dentro y nos hundiremos todos.

— **Usted que fue un hombre de industria, ¿cómo ve la evolución industrial de estos últimos 30 años?**

—En el año 60 se dio un extraordinario crecimiento industrial en Mollet, se formaron varios polígonos industriales en los cuales hay empresas que han

fracasado. El contexto industrial hoy no se ve alegre, todos tienen problemas: las empresas y los trabajadores. En la actualidad no se observa lo que se veía antes, un operario emprendedor, un operario de empresa que cogía y decía: yo me emancipo; y ponía un taller, un negocio, una carpintería, es decir, una pequeña empresa. Él solo no podía llevar a cabo el trabajo y tenía que crear puestos de trabajo, por lo que tenía que buscar uno, dos o tres compañeros que le ayudaran, pero esto ahora es totalmente inviable, ya que el mínimo problema laboral que se pueda dar acaba con el capital que pueda tener el pequeño empresario.

Mollet aún tiene la vitalidad conquistada en los años 60 pero con tendencia a bajar.

F. J. Moreno

Revista del Vallès,
15 de juliol de 1983, p. 21

Joan Solé Tura (1917-2008), un cronista popular

Jaume Noró Camats*

Resum: En Joan Solé Tura era un forner molletà aficionat a l'escriptura. Durant la seva joventut i edat adulta escriu cròniques esportives, narracions curtes i teatre. Amb la seva jubilació inicia una extensa etapa de cronista del Mollet del Vallès que va conèixer. A les primeres publicacions exposa els seus records personals, més endavant incorpora documentació i testimonis diversos fins a confeccionar nou llibres de cròniques de la vida local. El conjunt de la seva obra abasta tota la història del seu poble natal, però tenen especial interès els textos referits al segle XX i molt especialment les ressenyes biogràfiques de més dos-cents personatges molletans.

Al present article es descriuen breument els nou llibres de cròniques que va escriure, la seva manera de treballar i les seves font d'informa-

ció, i es destaca que la més extensa correspon al fons documental que sobre Mollet del Vallès va aplegar durant dècades en Martí Pou Torrents.

Joan Solé crea una crònica molt personal que és, alhora, un recopilatori de cròniques anteriors. El caràcter popular de les seves obres fa que, a vegades, prioritzi l'anècdota per sobre del rigor i que reproduïxi errors de cròniques anteriors. Els seus llibres traspuen estimació cap el seu poble i la seva gent.

155

A banda de les obres editades sobre Mollet del Vallès va escriure sis novel·les, dues de les quals es van publicar, obres teatrals i molts textos curts no publicats.

Paraules clau: cròniques, història, historiografia, Joan Solé Tura, Martí Pou, Mollet del Vallès, ressenya biogràfica, Vicenç Plantada

Joan Solé Tura (1917-2008), a popular chronicler

Abstract: Joan Solé Tura was a baker from Mollet del Vallès who also loved to write. During his youth and as an adult, he wrote sports chronicles, short stories and plays. When he retired, he embarked on an extensive project to chronicle the Mollet del Vallès he had come to know so well. The first publications

are based on his personal memories. Subsequently, he incorporated a range of documents and testimonies, filling the pages of nine chronicles with records and tales of local life. The complete work covers the entire history of his hometown, but the texts on the twentieth century and, above all, the biographical reviews of more than two hundred Mollet del Vallès residents are of particular note.

* Mestre, jnororo@xtec.cat

Article rebut el 26 de març de 2021; acceptat el 12 d'abril de 2021.

This article briefly describes the nine chronicles, his methodology and his sources of information. It is also worth noting that the most extensive volume comprises a documentary collection on Mollet del Vallès, compiled by Martí Pou Torrents over a period spanning several decades.

Joan Solé created a uniquely personal chronicle that is, at the same time, a compilation of previous accounts. The popular style of his work sometimes led him to prioritise

an anecdote over rigour and reproduce errors from previous chronicles. His books exude his love for his town and its people.

In addition to his published works on Mollet del Vallès, he wrote six novels (two of which were published), plays, and many unpublished short texts.

Keywords: chronicles, history, historiography, Joan Solé Tura, Martí Pou, Mollet del Vallès, biographical review, Vicenç Plantada

1. Introducció.

Perfil biogràfic de Joan Solé Tura¹

Joan Solé Tura va néixer a Mollet del Vallès el 19 de desembre de 1917. Els seus pares eren Vicenta Tura Valdeoriola i Pere Solé Sisó. La parella tingué dos fills més, en Narcís, que va morir als divuit mesos, i en Jordi, que va néixer el 1930 i seria un reputat professor universitari i polític.

En Joan va anar a escola fins que es posà a treballar als onze anys. A partir de 1930 comença a fer de forner al negoci familiar i mesos després, en morir el seu pare, ha d'assumir tota la feina de l'obrador. Aquesta situació no va impedir que el jove forner utilitzés part del seu temps lliure per jugar a futbol, una de les seves passions.

Començada la Guerra Civil va ser mobilitzat, primer al front del Jarama, després a València i Montblanc. Els primers mesos de 1939, en plena retirada republicana, renunciant a marxar a l'exili, torna a Mollet per reprendre la quotidianitat del forn.

El 1942, en Joan es casa amb Carme Flores i tota la família comparteix la feina al forn. Durant la dècada de 1950 en Joan participa activament de la vida cultural que es desenvolupa al Centre Parroquial i fa d'entrenador d'equips de futbol. El 1956 neix en Jordi, l'únic fill de la parella.

L'any 1962, amb el seu germà Jordi a França, en Joan s'ha quedat sol al forn i decideix deixar una feina que no li agrada, traspasa el negoci i entra a treballar a la fàbrica sedera de Can Fàbregas fent feines administratives. En una entrevista deia: "Era molt apreciat. Acostumat al forn la fàbrica era glòria. I per primer cop vaig poder fer vacances" (Ramo, 1994). Hi treballarà fins a la seva jubilació.

Durant la dècada de 1970 va seguir amb el treball, la vida social i familiar i el futbol cada diumenge, mentre veia la transformació espectacular i desordenada de Mollet i els esdeveniments polítics del final del franquisme i els primers anys de la transició, anys en què

¹ Aquest perfil biogràfic s'ha elaborat, bàsicament, a partir del que va narrar en un llibre de memòries el seu germà Jordi (Solé Tura, Jordi, 1999). També s'han consultat tres entrevistes: García (1983), Ramo (1994) i Aliguer (1996). Alguns aspectes han estat contrastats amb el seu fill Jordi (Solé Flores, comunicació personal, estiu 2019).



Figura 1. Solé Tura en la seva etapa de futbolista, als anys 50. El veiem a la segona fila, el segon per l'esquerra. Font: AHMVA

va viure, primer amb por i després amb orgull, el paper destacat que el seu germà adquiria a la vida política del país.

En l'edat madura, en Joan recuperava la seva vocació literària. Si en altres temps havien estat obres de ficció en forma de textos teatrals o narracions curtes, a partir de 1979, amb més de seixanta anys, encetava la seva faceta de cronista de la vida local amb *Mollet, records del meu poble*. Durant catorze anys és un no parar d'escriure i publicar cròniques sobre Mollet, biografies de personatges molletans, novel·les, algunes inèdites, i encara textos per ser llegits a les trobades literàries de l'espai de la gent gran, per ser publicades a la premsa local o llegides a Ràdio Mollet. Els darrers llibres seus en van publicar el 1993.

En Joan Solé Tura va morir el 3 de febrer de 2008, als 91 anys.



Figura 2. Joan Solé Tura amb la seva dona, el seu fill i la mare, durant un viatge a França per retrobar-se amb en Jordi, principis dels 60. Font: família Solé Tura

2. L'escriptor

Poc sabem de la vida escolar d'en Joan, però el cert és que va adquirir les eines indispensables per desenvolupar una escriptura àgil, rica en matisos i força correcta gramaticalment. Per altra banda, fora de l'escola i durant la seva joventut, va poder llegir amb normalitat diaris, revistes i publicacions locals² escrites en català, que li van permetre conèixer el codi escrit de la llengua habitual de la comunitat molletana de l'època.

Desconeixem amb exactitud quins foren els primers textos que en Joan va escriure per ser llegits per altres, però podria ser que fossin unes cròniques esportives, signades amb el pseudònim de *Sandunga* (fill), publicades al setmanari *Xut!*³ durant el període que ell jugava a futbol entre Mollet i el FC Barcelona.

És a partir de la dècada de 1950 que, mentre coïa pa, escriuria, almenys cinc narracions curtes, redactades en castellà, que es van publicar a la revista *Sembra*.⁴ Simultàniament escriu obres de teatre, en català, que són representades pel grup de teatre del Centre Parroquial.

No disposem encara d'un treball exhaustiu sobre el conjunt de la producció escrita de l'autor, però es pot afirmar que va ser intensa, variada i prolongada en el temps. L'etapa més prolífera de producció literària la comença quan ja està jubilat. Ho explica així: "Sempre he tingut afició a escriure: un dia el

meu germà em va animar a escriure un llibre sobre els fets que jo recordés de Mollet i va tenir força èxit". (Ramo, 1994).

En aquest treball s'analitza només l'obra publicada que fa referència a la vida molletana. L'obra de ficció, formada per novel·les, textos teatrals i narracions, mereixen una anàlisi separada.

2.1. Quatre llibres, dels records a la història

L'any 1979 publica la seva primera obra *Records del meu poble*, un llibret de cinquanta pàgines amb records d'una vida viscuda en un Mollet del Vallès agrícola i industrial alhora, on tothom es coneix i ha compartit experiències. L'escriure i publicar li degué resultar plaent perquè aquesta activitat l'acompanyarà durant molts anys. En les dues primeres obres, escrites en vers, hi fixa els seus records personals i allò que tothom ja coneix o n'ha sentit a parlar; d'alguna manera és com si fes memòria als seus lectors d'allò que ja saben. Hi desfilen des dels mites dels orígens de Mollet, fins als malnoms de les diferents famílies, passant per centenars d'anècdotes d'aquell, de l'altre i del de més enllà. El to del relat és senzill, tendre i traspua ironia. Sense un ordre aparent, amb estrofes de mides diferents, saltant d'una època a l'altra, retrata, especialment, el Mollet d'abans del creixement de la dècada de 1960.

² *Nostre ideal* (1928-1933), *Lluita* (1930-1933) i *Nostra Veu* (1931-1936).

³ *Xut!* (1922-1936) Va ser un setmanari humorístic esportiu dedicat especialment al futbol i la boxa. El darrer període tenia com a subtítol *Full oficial del país del sidral*. A la secció *De tot Catalunya* s'hi publicaren, des del febrer de 1935 fins el març de 1936, cròniques humorístiques dels fets esportius de Mollet, redactades per un corresponsal que signava com a *Sandunga* (fill). En Joan afirma (Solé Tura, Joan, 1980, p. 41) que l'esmentat corresponsal era ell.

⁴ *Sembra* (1949-1959)

A partir del segon llibre *Mollet II part, Coses del meu poble* (1980) incorpora aportacions que li fan, advertint que les passa pel seu sedàs i anuncia que pretén fer història molletana. Al text hi apareixien dates i detalls de fets amb informació concreta que ha pogut consultar, però molt poques vegades explica d'on ha tret la informació. El to humorístic impregna tot el text i no li ve d'aquí barrejar realitat i ficció.

Per redactar els dos llibres següents *Mollet, una mica d'història* i *Mollet, la història que segueix*, tos dos publicats el 1981, en Joan Solé Tura ja està plenament documentat. A tal fi va comptar amb l'ajuda de Mn. Joan Galtés⁵ i d'en Martí Pou. Del pri-

mer obtenia informació de l'Arxiu Parroquial. En Martí Pou li obrí les portes de casa seva perquè consultés abastament el seu arxiu particular.⁶ Amb quatre llibres publicats a principis de la dècada de 1980, es crearia el clima propici per entronitzar en Joan Solé Tura com a l'historiador de Mollet, rebent el suport de la corporació municipal, de la parròquia, d'entitats d'estalvi i particulars.

En relació al contingut dels llibres, tot i que no segueix un ordre cronològic estricte, a les primeres planes parla del passat remot, reforçant els aspectes llegendaris del passat molletà. Després seguint el fil de cròniques anteriors a les quals té accés, transita per l'època medieval i l'edat moderna afegint-hi elements de cultura general apresos a l'escola. A mesura que avança en el text, s'endinsa en el temps contemporani prenent com a referència documents parroquials i, sobretot, documents de l'arxiu d'en Martí Pou. Fa també una descripció de l'entorn rural del poble a principi del segle XX manllevant un manuscrit inèdit de Pere Bonvilà (Bonvilà, P. 1980).

Per a la publicació dels llibres sobre el passat molletà va rebre elogis i merescuts reconeixements, però va tenir també crítiques per incorreccions detectades o perquè elevava a categoria històrica el que eren llegendes, i per fer afirmacions, amb aparença científica, sobre l'existència d'un llac en aquest indret del Vallès o sobre els orígens de l'església medieval.

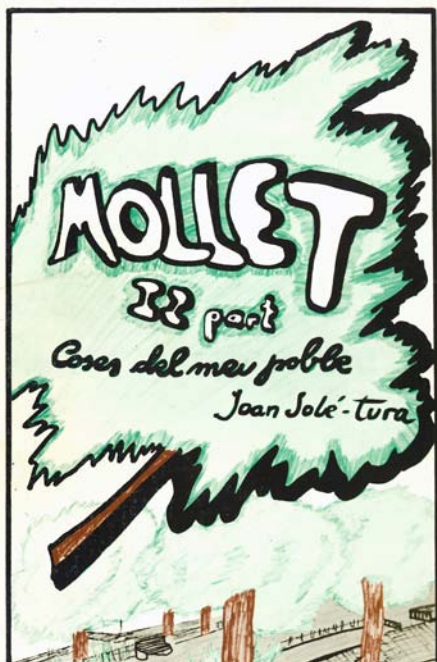


Figura 3. *Mollet II part. Coses del meu poble* (1980)

⁵ Mn. Joan Galtés i Pujol va ser rector de la Parròquia de Sant Vicenç de Mollet del Vallès entre 1978 i 1987.

⁶ En Martí Pou va aplegar durant anys documents de tota mena referits a Mollet del Vallès.

Després de la publicació de quatre llibres referits a fets i persones de Mollet del Vallès, en Joan Solé Tura publica dues de les sis novel·les que se li coneixen: *Abús de confiança* (1983) i *Els Turull de Puigmal* (1984). La primera cavalca entre uns fets ocorreguts durant la Guerra Civil al front del Jarama i la postguerra al Vallès. La segona descriu la vida a un poble imaginari en temps de Guerra Civil des del punt de vista d'un infant.

2.2. Vides i històries, dos llibres més

Amb el propòsit inicial d'aplegar en un llibre ressenyes biogràfiques de personatges molletans, en Joan Solé Tura enllesteix *Mollet, cent vides, cent històries* (1986). Joan Mayol explica al pròleg⁷ del llibre que Solé Tura anava per les cases a preguntar dades de persones, vives o mortes, però vinculades a Mollet, que ell considerava d'interès. El resultat va ser un recull força interessant de la vida de cent vuit persones vinculades al seu poble, nascudes entre 1839 i 1986. La primera de les ressenyes està dedicada al més jove,⁸ la següent al més antic, el prohoms Vicenç Plantada.⁹ Cada personatge compta amb un parell de pàgines que inclouen les seves dades bàsiques, l'evolució de la seva vida, algunes anècdotes, narrades sempre amb un xic d'humor, i un retrat a ploma de la persona ressenyada realitzat per Jaume Xicola Cluet.



Figura 4. Mollet, una mica d'història (1980)

Un sol llibre va quedar petit per encabir-hi la munió de personatges populars que en Solé Tura considerava. Així que deu mesos després es publicava la segona part *Mollet cent vides més, cent noves històries* (1987), amb idèntica estructura i cent dues noves ressenyes biogràfiques per bé que el títol parla de cent. Aquest cop els retrats dels personatges són de Josep Canet Ferrés.

En el conjunt de persones ressenyades hi predominen les que en Solé Tura va conèixer personalment; només dues havien mort quan ell va néixer, en Vicenç Plantada i en Josep Solà Pujol.¹⁰ Fent una mica d'estadís-

⁷ El pròleg inclou una breu ressenya de la vida de l'autor del llibre escrita per una persona que el coneixia prou bé, el seu cosí Joan Mayol Solé.

⁸ Isaac Pavon Azañero, el primer molletà de l'any 1986.

⁹ Vicenç Plantada i Fonollada (Mollet del Vallès, 1839-1913), mestre i veterinari, va tenir un paper destacat durant la Renaixença.

¹⁰ Josep Solà Pujol (1890-1917) va ser un músic molletà que va morir en un naufragi durant un viatge a l'Argentina. Aquest fet el va mitificar al seu poble d'origen.

tica es comprova que setanta-cinc de les dues-centes deu persones ressenyades van néixer abans de l'any 1900, d'alguna manera pertanyen a les generacions dels seus pares i dels seus avis. El gruix el representen les persones nascudes entre 1900 i 1934. Recordem que en Joan Solé Tura va néixer el 1917, al centre d'aquest període. Per tant, són les persones amb qui més va conviure.

Per les pàgines d'aquests dos llibres hi desfilen personatges de tota classe i condició, la immensa majoria són homes. Alguns hi figuren per la posició social, econòmica, religiosa, política o perquè desenvolupen una activitat prestigiada en un temps en què poca gent accedia a estudis superiors; la majoria són, però, personatges populars, gent treballadora de les fàbriques, artesans del seu ofici, comerciants, funcionaris municipals o transportistes; artistes aficionats, músics professionals, futbolistes i ciclistes; catalanistes, monàrquics, republicans o franquistes, tots hi caben i hi són tractats amb respecte, destacant les qualitats humanes per damunt de les opcions polítiques. El 55 % de les persones ressenyades havien nascut a Mollet, la resta hi deixaren prou empremta com per perdurar en la memòria col·lectiva.

Les dotze persones nascudes després de la Guerra Civil tenen el seu espai al llibre perquè, en el moment de publicar-se, ocupaven llocs rellevants en la vida local o destacaven en algun aspecte cultural o esportiu.

Només vint dones figuren al recull d'en Solé Tura: quatre botigueres, tres comadrones i tres oficinistes, dues teixidores, dues mes-



Figura 5. Mollet, cent vides més, cent noves històries (1987)

tres i dues alcaldesses, una pagesa, una minyona, una empresària i una monja. La majoria nascudes al tombant dels segles XIX i XX, les més joves el 1950.

2.3. Memòries d'un molletà, 1900-2000

La darrera de les grans obres d'en Joan Solé Tura, i alhora la més sistemàtica, *Mollet, 1900-2000 Memòries d'un molletà* (1988) són les memòries d'un molletà fictici que suposadament va néixer el primer dia de l'any 1900 i que narra els seus records fins a la fi del mil·lenni. Hi figuren alguns detalls de la biografia personal i familiar, però es tracta d'un compendi organitzat en el temps, distribuït en capítols numerats amb moltes dades demogràfiques, pressupostos i altres dades econòmiques, s'hi detallen els relleus al consistori molle-

tà, molts acords del ple municipal, canvis de capellans a la parròquia, les successives concessions als serveis d'aigua, de neteja o funeraris. Els actes culturals i religiosos hi són presents, a voltes amb molta concreció. De forma evident aquestes memòries es nodreixen de l'Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA) i del recull documental d'en Martí Pou i estan amanides amb el toc personal d'en Joan Solé Tura.

Del llibre se'n va fer una tirada inicial de 1.200 exemplars.¹¹ A la coberta s'hi reproduïxen vuit pintures de Josep Castells amb paisatges molletans. A l'interior hi ha vora una cinquantena de fotografies en blanc i negre.

2.4. Per acabar més versos lliures

162

L'any 1993 es va celebrar el Mil·lenari de Mollet del Vallès. En Joan Solé Tura es va afegir a la festa escrivint, novament en versos lliures, el llibre *Fets i coses de Mollet. I Mil·lenari*. En Solé Tura torna a escriure a raig, sense cap ordre cronològic ni temàtic. Uns versos porten a altres versos, a una idea n'hi segueix una altra. En acabar aquest llibre, el completa amb un segon *Rodolins festius de la història de Mollet. I Mil·lenari*, publicat aquell mateix any. El contingut a vegades ja s'ha tractat en altres obres, fets i anècdotes explicats d'una altra manera s'alternen amb temes mai descrits.

D'alguna manera amb l'edició d'aquests darrers llibres en Joan tanca el cercle tal com l'havia començat, amb versos, humor i records del seu poble i la seva gent.

3. Les fonts

Com hem vist, la producció d'en Joan Solé Tura és extensa, concentrada en el temps i farcida d'incomptables dades; però d'on treia tota la informació que publicava? Sens dubte era un home amb una memòria prodigiosa i amb una gran capacitat per relacionar fets i persones però amb això no n'hi ha prou per omplir nou llibres. Els nou volums de cròniques molletanes, i en certa manera les dues novel·les publicades i les inèdites, són fruit d'innumerables converses, d'una nodrida correspondència i, especialment, de llargues hores de consulta a biblioteques i arxius. Els textos ens donen molt poques referències directes de les seves fonts documentals, algunes pistes les trobem als pròlegs i a les dedicatòries de les seves obres, on destaca tres noms: Joan Galtés, Isidre Garcia i Martí Pou. La resta de referències a les fonts d'informació que utilitzava les trobem consultant i comparant diverses publicacions amb els textos d'en Solé Tura.

Ja hem dit que Mn. Joan Galtés va ser rector de l'església de Sant Vicenç entre 1978 i 1987. En el seu doble vessant de responsable parroquial i d'historiador havia endreçat la documentació que es conservava a la rectoria. En Solé Tura li demanava informacions de persones i fets esdevinguts al poble que estiguessin documentats a l'Arxiu Parroquial i mossèn Galtés les hi facilitava (Galtés, comunicació personal, estiu 2019).

¹¹ L'edició va comptar amb el suport de la Diputació de Barcelona, l'Ajuntament de Mollet del Vallès i tres caixes d'estalvi.

Un cop publicats alguns dels llibres, el rector va ser un dels que va fer notar que en Solé Tura elevava a categoria històrica el que eren llegendes sobre els orígens de Mollet o de l'església. A partir d'aquí, i en alguna ocasió, en Joan Solé Tura va ensenyar al mossèn algun text abans de publicar-lo. Pel conjunt de l'obra, però, no sembla que l'Arxiu Parroquial sigui un dels llocs d'on l'autor hagi tret més informació.

L'any 1983 es creava formalment l'Arxiu Històric de Mollet del Vallès. L'Isidre Garcia va ser-ne responsable durant molts anys. Indubtablement la documentació recollida a l'arxiu molletà va proporcionar a Solé Tura gran quantitat de dades contingudes als llibres d'actes, registres, documentació econòmica, publicacions, programes d'actes i un llarg etcètera. Diversos llibres contenen informacions recollides a l'arxiu municipal, però és a Mollet, 1900-2000 Memòries d'un molletà on això es fa més evident. En Joan té la capacitat de fer un relat, amè i entenedor, a partir d'unes dades econòmiques o estadístiques, de vivències personals o alienes, d'intervencions trobades a l'acta d'una reunió del plenari de l'Ajuntament o explicar uns records personals tot comentant les condicions laborals d'un funcionari.

Joan Solé Tura considerava útil pels seus escrits qualsevol informació oral, escrita o material. A tal fi preguntava, quan era possible, directament als protagonistes o als seus familiars, coneguts o veïns;

d'aquesta manera podia contrastar o complementar dades.¹² Va consultar també algun arxiu a Barcelona, la Biblioteca de Catalunya i la de Mollet del Vallès. La principal font d'informació, però, caldria situar-la a la col·lecció de documents d'en Martí Pou. En aquest punt cal explicar el paper fonamental que va tenir, i continua tenint, aquesta col·lecció en la historiografia molletana; cal esmentar també el lligam d'aquesta col·lecció amb el paper preeminent d'en Vicenç Plantada.

En Martí Pou començà a guardar, des de ben jove, programes, fulletons, full parroquials, revistes, anuncis i qualsevol paper amb informació referida a Mollet del Vallès. Al llarg de la seva vida reco-

163



Figura 6. Mollet, 1900-2000 Memòries d'un molletà (1988)

¹² Així ho corroboren el seu fill Jordi, que l'acompanyava en alguna ocasió, i la correspondència que es conserva.

pilà més de 31.000 documents. Els seus fills el recorden “passant hores i hores revisant, retallant, classificant i ordenant documents” (Nació Granollers, 8 juliol 2008). El seu fons documental es va incrementar amb la cessió, per part de Teresa Font,¹³ d’una part de l’arxiu personal d’en Vicenç Plantada, tal com ho descriu (Pérez, 1997). Aquest fons, de 1.135 documents, inclou, entre altres, les cròniques publicades per en Plantada a *La Renaixença*.¹⁴

Cal tenir present que en Solé Tura va poder tenir accés, a banda de la producció d’en Plantada i la resta dels documents d’en Pou, a diferents obres on es parlava de Mollet del Vallès. Al fons documental d’en Plantada hi figuren

escrits, amb referències molletanes, de dos escriptors vallesans de tombant del segle XIX-XX que van tenir molta relació amb el mestre molletà: Francesc Maspons i Labrós (Granollers, 1840 – Bigues, 1901) i Jaume Maspons i Camarasa (Granollers, 1872 – Barcelona, 1934). També cal esmentar dos reculls històrics, fets amb finalitats divulgatives, a les dècades de 1940 i 1950. Vegem-los.

Acabada la Guerra Civil es va iniciar la construcció de l’actual església de Sant Vicenç per substituir l’anterior temple gòtic que havia resultat malmès durant el conflicte. Coincidint amb la inauguració de la nova església es va publicar l’opuscle *Dias de Fe y Patria* (diversos



Figura 7. Joan Solé, en les Jornades Culturals de l'Ajuntament, dècada 80. Font: AHMVA

¹³ Teresa Font va estar casada amb Salvador Plantada (1855-??), cosí d'en Vicenç Plantada (1839-1913).

¹⁴ Vicenç Plantada va escriure cròniques a *La Renaixença* des de 1881 a 1905. Hi ha escrits seus a altres mitjans fins a 1912.

autors, 1941), amb marcat accent religiós i patriòtic, que a més de capítols dedicats a la construcció del temple incloïa, entre altres, un article sobre el passat de Mollet del Vallès, que amb el títol de *Bosquejo bibliográfico de Mollet* va escriure el metge Bonaventura Puigcercós.¹⁵ El contingut de l'article es passeja pels diferents topònims que inclouen el terme Mollet, especula sobre l'origen del nom, per passar després a relatar una sèrie de fets històrics molletans des del segle XI. Sense citar-los directament, el doctor Puigcercós pren com a base del seu article el *Cartulari de Sant Cugat*¹⁶ i la *Geografia General de Catalunya* (Carreras Candi, 1908-1918). En aquesta darrera obra hi va col·laborar el ja esmentat Maspons i Camarasa i en l'apartat referit a Mollet hi surt citada la *Geografia Local de Mollet del Vallès* de Plantada i Payà (1893).

Si el recull històric fet pel doctor Puigcercós es va fer per encàrrec i va tenir caràcter puntual, el següent recull el formen una sèrie d'articles i seccions fixes publicades a la revista *Sembra*, editada pel Centre Parroquial entre 1949 i 1958. Els responsables d'aquests reculls són en Martí Pou i Josep Maria Suñé. Les aportacions més prolongades en el temps les fa en Pou, es tracta d'una secció fixa que, amb el títol d'*Altres temps*, reproduceix notícies de les que Vicenç Plantada va enviar a *La Renaixença*.

Els articles d'en Suñé apareixen als números extraordinaris que Sem-

bra fa per Nadal. Al de l'any 1951, titulat "Pre i protohistòria de Mollet" fa referència a la Pedra Salvadora i altres restes prehistòriques del Vallès citant Vicenç Plantada, articles de Mn. Norbert Font i Sagué —publicats al *Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalana*— i informació de la *Carta Arqueológica de España* (Almagro et al., 1945). Al número del desembre de 1952, l'article d'en Suñé porta per títol "Els 300 primers anys d'història de Mollet del Vallès al *Cartulari de Sant Cugat* (950-1250)" extretes de Rius (1946). El tercer article és del Nadal de 1953 i porta per títol "Nova aportació als 300 primers anys d'història molletana". Com molt bé indica el títol, l'article de Josep Maria Suñé complementa la informació que sobre el Mollet medieval sortia al *Cartulari de Sant Cugat*, en aquest cas la informació que aporta prové de l'*Arxiu de la Catedral de Barcelona* (Mas, 1914). Els articles històrics d'en Suñé tenen, doncs, àmplies i documentades referències.

A la revista *Sembra* en diverses ocasions s'hi reproduïen, també, antics articles de tipologia històrica escrits per en Vicenç Plantada.

A més de l'extensíssim fons documental que hem esmentat, en Solé Tura coneixia uns articles sobre història molletana escrits, els anys 1934 i 1935, pel seu cosí Joan Mayol per a la revista *Nostra Veü*; algunes de les informacions que hi apareixen estan referides als segles

¹⁵ Bonaventura Puigcercós Oller (Santa Eulàlia de Puig-oriol, 1888 – Barcelona, 1967) va exercir de metge a Mollet del Vallès un llarg període abans i després de la Guerra Civil. Va col·laborar amb diferents iniciatives locals de caràcter cultural.

¹⁶ Còdex medieval, conservat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, que recull les propietats, drets i privilegis que tenia el monestir d'aquesta població vallesana entre els segles X i XIII.

XVIII i XIX i en Solé Tura les transcriu als seus llibres.

166

Podríem dir que la generació d'en Joan Solé Tura i les anteriors van conèixer el passat de Mollet a partir del que va divulgar en Vicenç Plantada i que d'una manera o altra van repetir Mayol, Puigcercós, Pou i Suñé. No ens hem d'estranyar que en Joan Solé Tura, com la majoria de molletans de la seva generació, a l'hora de parlar o escriure sobre el passat molletà es limitessin a repetir el que havien sentit o llegit. El problema rau que Plantada, en alguns aspectes, va difondre teories no contrastades o va fer interpretacions tergiversades d'algun fet cert. Per exemple: va dedicar molts esforços a difondre la teoria que es podien evitar les pedregades disparant canonades als núvols, fent-ne demostracions i tot. Un altre exemple el tenim quan, a partir de textos medievals, interpreta que la primera l'església de Mollet estava edificada sobre les runes d'un castell, quan el text original (Pujades, 1609) no en parla. Aquest fet l'escriu Plantada a la seva *Geografia local de Mollet del Vallès* (1893) de forma tergiversada i així el reproduïen Carreres Candi (1908-1918), Puigcercós (diversos autors, 1941), i finalment Joan Solé Tura. El primer desmentiment argumentat el fa Mn. Joan Galtés, quan després de parlar sobre el contingut del document original de l'any 1122 afirma: "Però del castell i de la fundació de l'església no en diu res, entre altres raons, perquè l'església

de Mollet ja tenia gairebé un segle d'existència" (Galtés, 1985, p. 21).

Posteriorment, el medievalista Jaume Vilaginés publicaria diferents articles sobre els orígens de Mollet a partir del segle X, que desmenteixen la interpretació d'en Vicenç Plantada. En aquest cas, per tant, no podem atribuir a Joan Solé Tura uns errors que només va reproduir.

Ja s'ha escrit més amunt que el nostre autor acceptava qualsevol informació per fer-me una peça d'un llibre. Citarem tres casos documentats: per descriure el paisatge de l'entorn de Mollet del tombant de segle XIX-XX utilitza un text inèdit de Pere Bonvilà (1980); cita, també, un text escrit per en Joan de can Català (1976) amb anècdotes relacionades amb l'antic Hostal de Can Prat; més endavant cita l'existència d'un manuscrit on Rosa Puigbó¹⁷ fa referència a uns fets ocorreguts a Mollet durant la Guerra de la Independència. La major part de les referències, però, sortien de documents recollits per en Martí Pou i de diversos arxius i biblioteques. Ens fixarem a continuació en el seu mètode de treball.

4. Del document al llibre

Durant l'acte de presentació del llibre *Mollet, 1900-2000. Memòries d'un molletà* en Josep Masats va dir, entre altres paraules: "Per a mi que en Joan Solé Tura ha dut en secret la passió per escriure durant tota la vida". Certament, en Solé Tura era un home tocat per les lletres,

¹⁷ Rosa Puigbó, veïna de cal Batista, havia deixat escrit que l'any 1820 havia fet de traductora a un visitant francès, que havia estat cap d'Intendència de l'exèrcit de Napoleó, i que afirmava que en els registres que ell havia fet a les cases de pagès de Mollet durant la Guerra de la Independència, havia afavorit els pagesos durant les requises de bestiar, doncs al seu torn, ell també era pagès.

les que li sortien del seu magí i les que trobava impreses a qualsevol tros de paper: uns fets reals viscuts personalment, recordats per algú altre o escoltats de la boca dels seus protagonistes li eren font d'inspiració; un succés llegit directament d'un retall de diari esgrogueït, un programa de mà de la festa major, una notícia d'una revista local o un anunci imprès en un full blavós li servien per desencadenar una crònica molletana. De matèria primera no n'hi faltava: el Mollet viscut, el Mollet contat o el Mollet escrit prèviament serien la base de l'extensa obra d'en Solé Tura.

El seu fill Jordi ens diu: “Es passava moltes estones a casa d'en Pou, portava documentació a casa; es passava hores i hores a l'habitació petita on tenia muntat un petit despatx. Sempre escrivia directament a màquina, una Olivetti”. (Solé Flores, comunicació personal, estiu 2019)

En una entrevista de 1994 hi trobem: “Escriu a les tardes, després de la migdiada, en un minúscul despatx, on les fotografies del seu pare, del seu germà i del seu fill omplen les parets i els llibres i documents s'amunteguen a la taula i als prestatges”. (Ramo, 1994).

Bona part del seu temps de jubilat el dedica, doncs, a redactar els originals de les seves obres, enfilant un llibre rere l'altre durant més d'una dècada, simultaniejant la feina de documentació amb l'escriptura i la promoció dels llibres.

Per escriure i publicar la seva obra, en Solé Tura va comptar amb



Figura 8. Solé Tura, als anys 90. Font: AHMVA

el suport de l'entorn familiar: el germà Jordi l'encoratjà a escriure, el fill l'acompanyà a diverses visites, va fer les portades dels primers llibres, “l'ajudava a passar a màquina apunts que portava de les entrevistes als personatges i a repassar les galerades d'impremta” (Solé Flores, comunicació personal, estiu 2019); i la Carme, la seva dona, li facilitava la feina.

Fora de l'àmbit familiar va trobar també suports puntuals per fer els pròlegs,¹⁸ les presentacions¹⁹

¹⁸ Jordi Solé Tura, Anna Bosch, Joan Mayol, Emili Codina, Josep M Rovira i Oriol Fort.

¹⁹ Anna Bosch, Josep Serra, Josep Torrecillas, Josep Masats, Frederic Roda, Jesús Sanz, Jordi Solé Tura, Sara Tiffon i Vicenç Vilà, entre altres.

o les correccions lingüístiques.²⁰ Al mateix temps comptava amb la complicitat del cercle d'escriptors molletans que es trobaven a l'Èsplai de la Gent Gran: Joan Aligué, Pere Garcia, Sara Tiffon i Plàcid Vilardell.

Per a l'edició dels llibres, en Solé Tura va comptar amb suports institucionals, d'entitats d'estalvi i de particulars, i quan no hi van ser els va finançar ell mateix. El seu afany passava per difondre la seva obra, que sovint s'exhauria. Mantenia, també, contacte amb autors locals d'altres indrets i en alguna ocasió va demanar parer a autors consagrats. Tenia reconeixement i consciència de ser escriptor.

5. Conclusions

168

Com hem vist, a en Joan Solé Tura la passió per escriure li venia de lluny. Ho fa durant la seva joventut i a l'edat adulta, però l'etapa més fructífera seria a partir de la seva jubilació.

Podem dir que era una persona culta, sense estudis, però culta, amb una bona formació autodidacta feta a força de llegir, de gaudir llegint i de retenir fets i anècdotes de la vida quotidiana del seu Mollet del Vallès. Un Mollet que, quan ell acaba la seva etapa laboral, s'ha transformat completament. Sembla que la seva obra vulgui ser testimoni d'aquell poble que ha donat pas a una ciutat descontrolada, un poble que corre el perill de desaparèixer diluït enmig d'una urbs despersonalitzada.

El Mollet que en Solé Tura ens explica als seus llibres és, bàsicament, el poble de la seva època i del que coneix per transmissió, oral i escrita, de les generacions anteri-

ors. Descriu amb precisió el Mollet agrícola de finals del segle XIX i tot el segle XX: la primerenca industrialització que provoca una lenta transformació del poble amb un augment de població, la creació de nous espais per a la vida col·lectiva i la introducció de nous costums; l'esperançadora República, el dolorós temps de la Guerra Civil i la llarga nit del franquisme que coincideix, en la seva etapa final, amb un extraordinari i desordenat creixement de Mollet que posa fi al poble fotografiat en blanc i negre.

D'alguna manera el que fa en Joan és posar a disposició dels seus convilatans un passat de Mollet que si no es fixa en la memòria col·lectiva s'escolerà amb el pas del temps. I ho fa a la seva manera, primer, tal com li surt de dins i, després, amb tota la documentació que és capaç de consultar. De caràcter receptiu i disciplinat en la feina anirà teixint una crònica molletana amb un to molt personal que és, alhora, un recopilatori de cròniques anteriors. Una primera gran crònica de Mollet del Vallès, desordenada, amb llacunes, errors manllevats i interpretacions poc rigoroses, però farcida de tendresa, humor i estimació cap el seu poble i la seva gent.

Sense dir-ho, en Solé Tura transmet al conjunt de la ciutadania molletana les cròniques d'en Plantada, Puigcercós, Suñé, Mayol i Bonvilà. I tot, i molt especialment, gràcies a la pacient feina d'en Martí Pou, ja que sense el seu extens arxiu l'obra d'en Solé Tura seria molt més minsa.

Tot i que la paraula *història* apareix sovint als llibres de Joan Solé

²⁰ Almenys Joaquim Arañó i Josep Cot van corregir alguns dels llibres d'en Solé Tura.

Tura, ell, com a molt, es considerava un cronista. Cap a la part final de Mollet, la història que segueix diu: “No soc historiador, soc simplement un aficionat, lluny del rigor curós i polític que dona l'estudi”.

A partir de 1987 el panorama de la recerca i la divulgació històrica d'àmbit local van començar a canviar amb la feina feta a l'entorn de la Sala Fiveller amb la revista *Notes* i posteriorment amb

creació del Centre d'Estudis Molletans.

Tot i que cal validar-la amb altres fonts d'informació, l'obra d'en Solé Tura és una eina útil per conèixer la vida quotidiana de Mollet del Vallès durant una bona part del segle XX i els personatges que hi desfilen. Seria encara més aprofitable si fos digitalitzada i indexada, això facilitaria complementar i matisar estudis posteriors.

Bibliografia

- Aliguer, J. (1996, novembre). Conversant amb Joan Solé Tura. *Tribuna Vallesana*, 20.
- Almagro, M, Serra Ràfols, J. i Colominas, J. (1945). *Carta arqueològica de España*, vol II. Barcelona. Consejo Superior de Investigaciones Científicas.
- Arimon, G. (2006). *El teatre al centre parroquial de Mollet del Vallès (1945-1961)*. Ajuntament de Mollet del Vallès.
- Bonvilà, P. (1980). *El meu Mollet. Boscos i vernedes*. Inèdit.
- Carreras Candi, F. (dir.) (1908-1918). *Geografía General de Catalunya*. 6 volums. Establiment editorial de Albert Martín.
- Diversos autors (1941). *Días de Fe y Patria. Segundo día de Pascua de Resurrección de 1941*. Mollet del Vallès. Impremta Bachs.
- Galtés, J. (1985). *Guia histórico-artística de l'església de Sant Vicenç de Mollet*. Sala Fiveller.
- Garcia, P. (1983, abril-maig). Entrevista a Joan Solé Tura. *Gent Gran*, 1.
- González, R. i Boada, MR. (1998). *Jordi Solé Tura, molletà il·lustre, Apunts d'una biografia*. Ajuntament de Mollet del Vallès.
- Joan de can català (pseudònim de Sindreu, J.) (1976). *La història Festiva de Mollet*. Gràfiques Aster.
- La família Pou dona a l'Ajuntament de Mollet la col·lecció de documents històrics del seu pare (2008, 8 juliol) Nació Grano-llers www.naciodigital.cat/naciogranollers/noticia/8959/familia/pou/dona/ajuntament/mollet/colleccio/documentos/historics/seu/pare
- Mas, J (1914). *Notes Històriques del bisbat de Barcelona: Rúbrica dels “Libri antiquitatum” de la seu de Barcelona*. Vol. IX. Establiment tipogràfic La Renaixensa.
- Noró, J. (2020). Redescobrint Joan Solé Tura (1917-2008), cronista de Mollet. *Notes*, 35, 103-124.
- Pérez, F (1997). *Obres completes de Vicenç Plantada. I. Cròniques i articles en La Renaixença*. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 1.
- Pérez, F. (1998) *Obres completes de Vicenç Plantada. II Monografies i altres escrits*. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 2.
- Plantada, V. i Payà, J (1893). *Geografía local de Mollet del Vallès: ab noticia geogràfic-escolar dels pobles dels encontorns y son mapa topogràfic*. Tipolitografia de Lluís Tasso.
- Pujades, J. (1609). *Crònica universal del Principat de Catalunya*.
- Ramo, J. (1994, 24 gener). L'entrevista. *El 9 nou*, 11.
- Rius, J. (1946). *Cartulario de “Sant Cugat del Vallès”*. Vol. II. Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Sección de Estudios Medievales de Barcelona.
- Solé Tura, Joan. (1979). *Records del meu poble*. El Pot Cooperativa.

Solé Tura, Joan. (1980). *Mollet II part, Coses del meu poble*. Gràfiques Aster.

Solé Tura, Joan. (1981a). *Mollet, una mica d'història*. Gràfiques Aster.

Solé Tura, Joan. (1981b). *Mollet, la història que segueix*. Gràfiques Aster.

Solé Tura, Joan. (1983). *Abús de confiança*. Gràfiques Aster.

Solé Tura, Joan. (1984). *Els Turull de Puigmal*. L'Aixernador, edicions argentonines.

Solé Tura, Joan. (1986). *Mollet, cent vides, cent històries*. L'Aixernador, edicions argentonines.

Solé Tura, Joan. (1987). *Mollet, cent vides més, cent noves*

històries. L'Aixernador, edicions argentonines.

Solé Tura, Joan. (1988). *Mollet, 1900-2000 Memòries d'un molletà*. L'Aixernador, edicions argentonines.

Solé Tura, Joan. (1993). *Fets i coses de Mollet. I Mil·lenari*. Còpia Instan.

Solé Tura, Joan. (1993). *Rodolins festius de la història de Mollet. I Mil·lenari*. Còpia Instan.

Solé Tura, Jordi. (1999). *Una història optimista*. Memòries. Edicions 62.

Suárez, MA. (2015). *Història del Cotó. Mollet del Vallès, 1871-1963*. Notes, 30, 79-96.

Altres fonts

Fonts documentals: Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA), Fons personals:

Vicenç Plantada Fonolleda, Martí Pou Torrens i Joan Solé Tura.

Hemeroteca: El 9 Nou, Gent Gran, La Tribuna Vallesana, Nostra Veu, Sembra i Xut!

Fonts orals: Joaquim Arañó, Josep Cot, Mn. Joan Galtés i Jordi Solé Flores.

Més d'un segle de publicacions periòdiques molletanes (1909-2022)

David Santos Cuenca*

Resum: Des de 1909, tenim constància de publicacions periòdiques editades a Mollet del Vallès, les quals s'han succeït, de manera pràcticament ininterrompuda, fins a l'actualitat. En aquest breu article, a partir de la informació facilitada pel Centre d'Estudis Molletans i l'Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA), s'analitza la naturalesa i les característiques d'aquestes publicacions, atenent-ne el context i la cronologia, i es reflexiona sobre la utilitat que tenen per a l'estudi de la història local.

Paraules clau: Centre Catalanista Republicà, Centre Parroquial, Lluïta, Mollet del Vallès, opinió pública, premsa, publicació periòdica, Sembra

More than a century of Mollet del Vallès periodicals (1909-2022)

Abstract: The records show that periodicals have been published in Mollet del Vallès, one after the other, almost without interruption, from 1909 to the present day. This short article, based on information provided by the Centre for Mollet Studies and the Historical Archive of Mollet del Vallès (AHMVA), analyses the nature and characteristics of these publications in light of their context and chronology and reflects on their usefulness for the study of local history.

Keywords: Republican Centre for Catalan Nationalism, Parish Centre, Lluïta, Mollet del Vallès, public opinion, press, periodical publication, Sembra

171

Introducció

Les publicacions periòdiques han esdevingut, al llarg dels anys, un instrument clau per a les investigacions historiogràfiques. Sovint, s'analitzen com un indicador de

l'opinió pública d'un àmbit geogràfic: d'un país, d'una regió, d'un poble... La primera publicació periòdica molletana és *La Voz del Vallès* (1909), editada per la Fraternitat Republicana. Des de llavors i fins

* Historiador i arxiver, davidsantos_96@hotmail.com

Article rebut el 8 de març de 2021; acceptat el 6 de maig de 2021.

a l'actualitat, les publicacions han estat moltes¹ i en podem dividir la cronologia en tres períodes: abans de la Guerra Civil (1909-1938), dictadura franquista (1939-1975) i a partir de la transició democràtica (1976-actualitat).

Els objectius d'aquesta dissertació, doncs, són dos: en primer lloc, repassar les diferents publicacions periòdiques i les seves característiques; i, en segon lloc, reflexionar sobre la utilitat de les publicacions periòdiques de Mollet com a eina per analitzar l'opinió pública de la nostra ciutat. No obstant això, aquest repàs a les publicacions es farà de manera general, per a cada bloc cronològic, i entrant només a analitzar de manera més profunda algunes publicacions.

172

Abans de la Guerra Civil (1909-1938)

El primer període està caracteritzat per la curta o molt curta durada de les publicacions. En un període de vint-i-nou anys (1909-1938), trobem setze publicacions amb una durada mitjana de poc més de dos

anys. De fet, la majoria de publicacions tenen una durada inferior a l'any i només quatre la superen (*El Nostre Ideal* amb catorze anys, *Nostra Veu* amb cinc i *Lluita* i *Excursionisme* amb tres). Per tant, podem parlar, excepte aquestes quatre excepcions, d'una dinàmica de publicacions efímeres.

La majoria de publicacions són de caire popular i tenen institucions o entitats locals al darrere. Així, trobem revistes del Centre Catalanista de Mollet (*El Nostre Ideal*), del Foment de la Sardana (*Nostra Veu*), del Centre Catalanista Republicà (*Lluita*), del Grup Excursionista Fotogràfic de Mollet del Vallès (*Excursionisme*), de l'Associació de Pares d'Alumnes de les Escoles de Mollet (*Inquietuds*), etc. Es tracta, doncs, de butlletins editats pels veïns de Mollet, sovint molt influenciats pel context social i polític del moment: moltes de les publicacions són de marcat caràcter catalanista i, en alguns casos, republicans. Això portarà a trobar rivalitat entre algunes publicacions, com per exemple entre *Nostre Ideal* —editada pel Centre Catalanista de Mollet—,

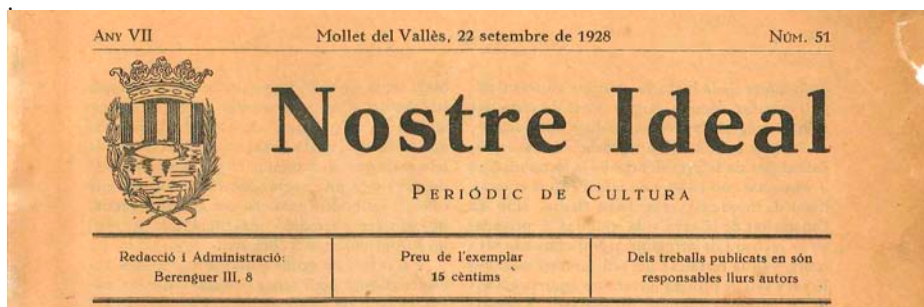


Figura 1. Capçalera *Nostre Ideal*, 22 de setembre de 1928. Font: AHMVA

¹ Aquest article s'ha elaborat a partir de la informació facilitada pel Centre d'Estudis Molletans i l'Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA), que suposa una recopilació, encara no tancada i per tant no exhaustiva, de les publicacions periòdiques editades a Mollet del Vallès entre 1909 i l'actualitat. Aquest inventari aporta una xifra provisional d'una setantena de capçaleres que, probablement, s'acostarà al centenar en el moment en que el buidatge sigui exhaustiu.



DIAS DE GLORIA

Figura 2. Capçalera Sembra, 1 de novembre de 1955. Font: AHMVA

amb ideologia més conservadora i perspectiva menys social; i Lluita – editada pel Centre Catalanista Republicà –, situada a l'esquerra dins del panorama polític.

Lluita és una publicació molt definida ideològicament, com queda evidenciat en la presentació del primer número, el 8 d'octubre de 1930, on podem llegir: "Catalanisme, Llibertat, Democràcia i República". El seu contingut és de temàtica local. Es publiquen notícies sobre temes d'actualitat, separats per seccions: polítiques, social, esports, del centre, etc.

Dictadura franquista (1939-1975)

Al segon període trobem una dinàmica de publicacions ben diferent, que es caracteritza sobretot per les escasses iniciatives que sorgeixen des de Mollet. Al llarg de trenta-sis anys (1939-1975), trobem només tres publicacions i, a més a més, cal tenir present que durant els primers deu anys de franquisme no s'editarà cap publicació periòdica des de Mollet. Destaquen, per la qualitat i durada, la revista del Centre Parroquial Sembra

(1949-1957) i, la de l'Associació d'Antics Alumnes de l'Acadèmia Mollet Amistad (1951-1958).

Sembra va ser una revista mensual, amb números extraordinaris de Nadal i Festa Major, escrita per veïns il·lustres del poble. A les seves variades seccions trobem articles d'actualitat –tan local com catalana–, escrits d'opinió, textos literaris, humor... això sí, sempre revestides amb els valors religiosos i tradicionals propis de la institució que tenen darrere. Sembra és un cas especialment singular per a la investigació historiogràfica local, ja que, a més d'informació general sobre el municipi i el Centre Parroquial, aporta informació concreta sobre altres entitats i permet seguir l'activitat municipal, social i cultural de la població.

L'escassetat de publicacions locals durant el franquisme es compensarà amb una publicació comarcal de gran impacte, que comptarà durant pràcticament tot el franquisme amb una corresponsalia a Mollet.² Es tracta d'Estilo, que neix a Granollers el 1940 com a premsa independent afí a la Falange Es-

² Quatre anys després de la fundació d'aquest setmanari, Mollet comptarà amb corresponsal propi: Josep Molas, que hi escriurà durant tot el franquisme, de 1944 a 1976.



Figura 3. Capçalera Lluita, 11 de desembre de 1930. Font: AHMVA

pañola i que, a partir de 1942 passarà a dir-se *Vallés*,³ nom que mantindrà durant tot el franquisme.

174 Les publicacions d'aquest període –sobretot les del primer franquisme– estan molt marcades ideològicament. Segons el seu preàmbul, la llei de premsa de Serrano Sunyer (1938 i vigent fins 1966) s'encarregava de “transmitir al Estado las voces de la nación y comunicar a ésta las órdenes en la formación de la cultura popular y, sobre todo, en la creación de la conciencia colectiva”. Per tant, tot allò que no formés part del relat nacional que l'Estat volia implantar, no podia publicar-se. Els límits de la permisivitat sí que possibilitaven publicacions amb un caràcter catalanista, però sempre amb visió regionalista i una exaltació dels valors tradicionals, conservadors i religiosos.

A partir de la transició democràtica (1976-actualitat)

Aquest període es caracteritza per l'arribada de la democràcia i, per tant, l'establiment i normalització de la llibertat de premsa i d'opinió. Es tracta, per tant, d'un

moment dolç per a la premsa i per aquest motiu, les publicacions més destacades en aquest període són les periodístiques. Mitjans nascuts al nostre municipi, com la *Tribuna Vallesana*, *Mollet a Mà* o *Contrapunt* han contribuït a informar i deixar constància de tota l'actualitat (notícia a notícia) d'aquest període. De fet, la premsa local va tenir un moment d'esclat arreu del país en els primers anys de la democràcia, però Mollet ha sabut mantenir moltes d'aquestes capçaleres fins ben entrat el segle XXI.

Entre les publicacions més importants trobem *Revista del Vallès* (successora d'*Estilo i Vallés*, no ha abandonat mai la llengua castellana com a l'habitual del mitjà) editada des de Granollers, amb una corresponsalia fixa al municipi de Mollet. A partir del 2010, enceta una nova etapa amb un canvi de gerència, caracteritzat per una obertura ideològica i la digitalització del mitjà. De fet, a l'actualitat la capçalera és *Revista Digital del Vallès*.

També editada a Granollers, però que es fa ressò de l'actualitat molletana, trobem una de les

³ Des de 1977 i fins a l'actualitat *Revista del Vallès*.

publicacions més longeves: *El 9 Nou* (Vallès Oriental), que va néixer el 1989 i encara es publica cada di-lluns i divendres. Com a tret dife-rencial, podem dir que és l'única publicació local de pagament.

Des de l'any 1993 fins a l'ac-tualitat, la revista *Mollet a Mà* és un referent en la premsa local. Manté una línia editorial neutra, amb l'objectiu de no excloure cap ti-pologia de lector. Recentment, ha canviat d'empresa editora, passant a formar part del grup Som (res-ponsable també de *Contrapunt* —ac-tualment *Som Mollet*) i ha canviat la periodicitat setmanal per la men-sual, amb voluntat d'esdevenir un complement informatiu a la resta de mitjans locals.

Finalment, cal destacar el periò-dic *Contrapunt*, nascut el 2001 com a empresa cooperativa. Sempre ha mantingut un format clàssic de diari i s'ha caracteritzat per una línia editorial ben marcada. A par-tir de l'any 2018, l'empresa edito-ra va entomar una nova etapa amb l'ampliació dels seus continguts a diferents municipis del Vallès, fet que va comportar un canvi en la capçalera, que ha passat de *Contra-punt a Som Mollet*, i a diferenciar-se per municipis (*Som Parets*, *Som Sant Fost*, *Som La Llagosta*, etc.).

Dins de la premsa local, però edi-tada des de l'àmbit públic, cal des-tacar el butlletí *Quatre Cantons* (des de l'any 1989), que amb una periodi-citat mensual (excepte en algunes etapes de crisi econòmica) i repar-tida porta a porta a totes les llars de la ciutat, s'ha enfocat a informar de l'acció del govern municipal.

Durant tot aquest període, la premsa local ha conviscut amb

nombrosíssimes publicacions de caràcter amateur, editades per enti-tats (veïnals, culturals, educatives, polítiques...), organismes i centres educatius. Totes elles amb una pe-riodicitat discontinua i una temà-tica molt concreta i circumscrita a l'àmbit de l'ens editor.

D'uns anys ençà, veiem com la influència de les noves tecnologies també ha marcat molt el número de publicacions, els continguts i la publicació. Des que es va esten-dre l'ús de les TIC, el número de publicacions longeves s'ha redu-ït, i les que ho són han modificat substancialment les seves rutines i formats per tal de ser presents en el món digital.

Conclusions

Per tant, trobem principalment 175 dos condicionants pel que fa a les publicacions: el context i les noves tecnologies. En primer lloc, el con-text condiciona de dues maneres el tipus de publicacions: el con-text general, el de la situació polí-tica i social, i el context més con-cret, el de l'entitat que hi ha dar-rere la publicació. En segon lloc, les noves tecnologies han acabat provocant una caiguda del número de publicacions en paper. Dels butlletins que han persistit, molts publiquen en format electrònic, i alguns d'ells inclouen sons o au-diovisuals. A més, la difusió ha mi-llorat gràcies a les xarxes socials.

Finalment, intentant respondre a l'objectiu plantejat a la introduc-ció, podem concloure que les pu-blicacions molletanes reflecteixen força bé l'opinió pública de cada moment històric. Això queda re-flectit sobretot en les publicacions

dels dos primers períodes. El fet que les publicacions estiguessin a càrrec de molletans i fossin de caire popular, amb institucions darrere, garanteixen que el contingut dona veu a una part de la població de Mollet. D'altra banda, la relació entre publicacions, que moltes vegades es citaven entre si,

i en alguns casos es produïen rivalitats, demostra la plasmació de les relacions dels habitants del poble en les revistes.

Especialment entre 1909 i 1975, els diferents butlletins i revistes publicats a Mollet representen amb certa fidelitat el debat de l'opinió pública de la població local.

Mollet, dels primers documents medievals al s. XVIII.

Fonts, reflexions i propostes

Jaume Vilaginés Segura*

Resum: El coneixement del passat més antic de Mollet del Vallès ve determinat per la pèrdua de testimonis i per la manca d'un fons que aplegui un gruix important de documents escrits. No obstant això, la recerca que s'ha fet fins ara ha permès descobrir una quantitat nombrosa de testimonis documentals, que ha facilitat la realització d'estudis concrets, especialment entre els segles X i XII. L'article repassa les fonts arxivístiques del país on hi ha més documents sobre Mollet, també analitza les possibilitats que ofereixen els mateixos arxius de cara a localitzar més informació. Destaca les facilitats que ofereixen les publicacions de diplomataris i les noves tecnologies. Finalment, fa propostes concretes per avançar en el coneixement de la història de la localitat.

Paraules clau: arqueologia, arxiu, diplomataris, documentació escrita, època medieval, època moderna, megalit

Mollet, from the first medieval documents in the eighteenth century. Sources, reflections and proposals

Abstract: Knowledge around the more distant past of Mollet del Vallès is hampered by the loss of witnesses and a lack of any source containing a significant amount of documentary evidence. However, the research carried out to date has uncovered a considerable quantity of documents that have formed the basis for specific studies, particularly on the period between the tenth and twelfth centuries. The article reviews the archival sources in Catalonia that hold the most documentation on Mollet and looks at how they can potentially be used to locate more information. It underlines how the publication of diplomatariums and emerging technologies can serve as valuable tools for historical research. Lastly, it makes concrete proposals on methods that could be used to further knowledge of the town's history.

Keywords: archaeology, archive, diplomatarium, documentary evidence, medieval times, modern times, megalith

177

Introducció. Per començar, una lamentació

La Pedra Salvadora era un gran monòlit testimoni de la presència de la cultura megalítica en el ter-

ritori de Mollet. La pedra apareix esmentada ja en el segle XI (Alturo, 1985, doc. 285) i la seva existència va donar peu a llegendes i descripcions fins a poc abans de la

* Historiador, jvilagin@xtec.cat

Article rebut el 21 d'abril de 2021; acceptat el 6 de maig de 2021.

seva desaparició (Ansó i Campoy, 2007).

La pedra es trobava en una vinya a prop del camí de Palaudàries. N'hi ha constància gràfica en una fotografia on es veuen membres del Centre Excursionista del Vallès amb ella, l'any 1934 (Ansó i Campoy, 2007, p. 8). El monòlit es va mantenir en el seu lloc fins que l'any 1975 la construcció de l'autopista AP-7 va acabar de destruir l'antic megàlit. Judith Ansó i Glòria Campoy es lamentaven no



Figura 1. La Pedra Salvadora, fotografiada el 6 de maig de 1934 per Antoni Martí Baster durant una excursió científica del Centre Excursionista del Vallès. D'esquerra a dreta: el paleontòleg Miquel Crusafont i els historiadors Joan Motlló i Miquel Carreras. Font: Arxiu Històric de Sabadell

178

moment ningú, ni cap autoritat ni cap particular, de Mollet haguessin demostrat cap interès per la peça arqueològica i n'evitessin la destrucció (Ansó i Campoy, 2007, p. 27).

La història de la Pedra Salvadora és una evidència que la història del patrimoni material i documental del passat de Mollet és una història de lamentacions.

Ja fa gairebé tres dècades, en la celebració del Mil·lenari de Mollet, va quedar palès que la història de la localitat era molt antiga (Gordi i Vilaginés, 1993). Més antiga que els mil anys de la celebració de 1993, si considerem el testimoni de la Pedra Salvadora i el menhir recentment descobert. La troballa del menhir i el curós trac-

te que el testimoni arqueològic ha rebut, des d'un punt de vista científic com des del punt de vista divulgatiu, representa un canvi de paradigma produït en èpoques recents respecte a la consideració que s'ha donat des de les institucions a les evidències materials del passat.¹ Correspon a una sensibilització pel patrimoni històric que no coincideix amb el que es produïa anteriorment, si exceptuem els intents que en els anys quaranta i cinquanta del segle passat es van donar entorn de la revista *Sembra* i els *Amics de la Cultura*, que no van tenir el suport institucional necessari (Suñé, 2009). Per això, es pot dir que l'estudi de les evidències documentals del passat

¹ El Centre d'Estudis Molletans va celebrar unes jornades (11, 12 i 13 de juny de 2010) que tenien per objecte contextualitzar la troballa del menhir en el període de la prehistòria en què es pot ubicar i analitzar-lo, formalment i arqueològicament. Les ponències van donar lloc al monogràfic *Els menhirs del Baix Vallès* (pp. 89-189), publicat dins del volum 26 (2011) de *Notes*.

de Mollet ha de començar amb algunes lamentacions. El saqueig de l'església parroquial l'any 1936; la desaparició d'arxius municipals, parroquials i particulars; l'enderrocament de masies i fàbriques; la poca sensibilitat per la conservació de les restes arqueològiques (com és el cas de la Pedra Salvadora)... provoquen un desencant en l'estudis del passat, sobretot quan es compara amb la feina que en algunes localitats veïnes s'ha anat realitzant i que ha permès salvar de la destrucció proves materials que permeten reconstruir de manera més completa el passat.²

Però la feina de l'historiador és treballar amb les traces materials que el passat ha deixat i no amb les que ja han desaparegut. Aquest article pretén ser una primera aportació a un inventari dels molts temes de la història de Mollet que queden oberts a partir de les restes materials i documentals que coneixem, des del segle X fins a l'entrada de l'època contemporània.

El marc cronològic del títol indica que l'article comença amb els primers documents escrits coneguts (del segle X). No obstant això, ens saltarem aquesta referència cronològica per incorporar recents estudis fets sobre el territori de Gallecs en relació amb l'ocupació de l'espai agrari en època romana (la centuriació), portats a terme mitjançants diverses disciplines, entre elles la

cartografia històrica. Aquests treballs obren la porta a incorporar coneixements sobre el passat de l'ocupació romana del territori.

Les fonts de la història

L'historiador, per crear el seu discurs, s'ha de basar en evidències materials, documents escrits o altres fonts. Les evidències poden ser restes materials del passat: objectes o vestigis humans, animals, vegetals... Aquests testimonis s'han de tractar de manera rigorosa. L'arqueologia i els arqueòlegs s'encarreguen d'obtenir tota la informació contrastada de les restes materials: datació, contextualització del període històric, utilitat, si és un objecte, circumstàncies de l'abandonament o de l'enterrament, si són restes humanes, etc. Per tant, no es tracta simplement de recollir el vestigi material i emmagatzemar-lo. Cal fer un estudi metòdic i precís, que darrerament incorpora àmbits que anteriorment no es consideraven i que suposen l'aplicació de tècniques de laboratori sofisticades, com l'estudi del pol·len, de les restes de cendres, dels vestigis animals, etc., l'ús de les quals depenen de les característiques del jaciment i l'objectiu de la recerca.

Relacionada amb l'arqueologia, existeix l'arqueomorfologia del territori, que és una disciplina que combina les activitats arqueològiques amb l'ús de tècniques diverses com són la cartografia històrica,

179

² De manera més institucional, es pot esmentar els casos de Sabadell i Granollers, que tenen centres de recerca i museus amb una història llarga. Un exemple de l'empenta privada és la de Santa Perpètua que, a través de la figura de Fermí Vinyals i el grup Pro Arqueologia i Història de Santa Perpètua de Mogoda, han fet una feina d'identificació i protecció del patrimoni històric molt meritòria, que té continuïtat en el Cercle de Recerques i Estudis Mogoda (CREM). Un llegat de la feina del Grup Pro Arqueologia és el Museu de Santa Perpètua (Garcia, 2006).

l'estudi de la toponímia i l'anàlisi documental (Flòrez i Palet, 2012). Aquesta especialitat es relaciona amb l'estudi de la història del paisatge, que té per objectiu conèixer l'evolució del paisatge en el decurs del temps, mitjançant variades disciplines (Bolòs, 2018).

Unes altres fonts importants són els documents escrits. Catalunya és un país ric en documentació escrita d'èpoques molt retirades (els fons dels segle IX i X són força abundants), dipositada en grans arxius. Aquests arxius recullen documentació relacionada amb grans institucions religioses o de poder. Tot i això, també acullen documents, normalment de caire notarial (compravendes, testaments, empenyoraments, contractes agraris, etc.), de persones particulars. La documentació escrita és la que ha ofert la possibilitat de recrear la història de Mollet de manera més rica i és la que certament permetrà ampliar millor aquest coneixement en el futur.

Les evidències escrites aporten altra mena de testimonis. Podem trobar, per una banda, documents epigràfics, sobre làpides, murs, etc., i, per l'altra, manuscrits, cròniques, dietaris i tota mena de publicacions impreses. En el cas de Mollet, les publicacions es concentren en èpoques més properes a l'actualitat i, per tant, són poc útils per a l'investigador d'època medieval o moderna (segles X a XVIII).

Queda parlar de les fonts artístiques i gràfiques (pintura, fotografia, etc.), que per les seves característiques són absents o tècnicament allunyades de les èpoques que tractem; i de les fonts orals, les que provenen de persones que han estat testimonis d'uns esdeveniments o d'una època i que en poden donar una informació de primera mà.³ De fet, aquesta seria la informació que desitjaria tenir a l'abast qualsevol historiador, però és evident que per la distància temporal és impossible que l'investigador especialista en època medieval o moderna en pugui disposar, si no és a través d'un dietari personal, que correspondria més aviat a una font escrita.

Per a un investigador de l'època medieval o moderna, les fonts més abundants són les escrites provinents de registres arxivístics: els documents en pergamí o en paper i, més ocasionalment, en manuscrits o publicacions impreses. Les fonts arqueològiques són escasses a Mollet, encara que poder-ne aconseguir més depèn de la cura amb què controlem els canvis que es puguin produir en el paisatge, tant urbà com rural, que ens envolta.

Abans del segle X

La documentació escrita sobre Mollet es remunta al segle X (Vilaginés, 2016). Abans no hi ha evidències escrites i tota la informació, que és molt escassa, és d'origen arqueològic. El vestigi d'aquesta mena més rellevant és el Menhir de Mollet

³ A Mollet, M Àngels Suárez, Jaume Noró i Glòria Arimón, especialment, i altres investigadors estan fent una tasca molt important de recollir les vivències de persones que van ser testimonis de moments del passat, d'època contemporània. Des de 2020, la revista Notes incorpora una secció fixa sobre memòria oral.

o del Pla de les Pruneres,⁴ descobert el 2009 al parc de les Pruneres, que actualment està exposat en el Jardí Literari del parc de Can Mulà. Però la troballa no deixa de ser un testimoni aïllat. Això sí, ens confirma la presència de la cultura megalítica en el territori del Vallès, que molts altres indicis corroboren (la Pedra Salvadora i la Pedra de Gallicant a Mollet –desaparegudes–, la Pedra Serrada a Parets, la Pedra de Llinàs a Montmeló, el menhir de Castellruf a Santa Maria de Martorelles, etc.) (Bertran et al., 2011).

Pel que fa a la història de Mollet, el menhir és una troballa descontextualitzada, aïllada d'altra informació anàloga i coetània que pugui completar i permetre una interpretació. La història és discursiva. Els documents ens han d'explicar el

passat i amb dades descontextualitzades no hi ha possibilitat d'escriure història. La carta arqueològica de Catalunya, que recull tots els treballs arqueològics que s'han fet en el país, confirma l'escassetat de troballes en el terme municipal, inclòs el territori de Gallecs.⁵

En el passat hi ha hagut intents de generar un discurs històric a partir de fonts arqueològiques a Mollet, perquè poc o molt el passat ha deixat rastres materials. La publicació de la revista *Sembra*, impulsada des de la parròquia, i els Amigos de la Cultura en els anys quaranta i cinquanta del segle passat, van intentar de manera convençuda i entusiasta afrontar el repte. Josep M Suñé i altres companys sorgits de l'entorn de cal Viñas (Acadèmia Mollet) i del centre parroquial van posar en pràc-

181



Figura 2. Fotografia d'alguns membre dels Amigos de la Cultura, entre ells Josep M Suñé, el segon per la dreta. Font: Josep M Suñé Arbussà

⁴ A Bertran (2021) trobareu una síntesi de l'estat actual de coneixements i els estudis publicats.

⁵ El geoportal que permet cercar qualsevol excavació arqueològica és a: <https://sig.gencat.cat/portalsigcultura.html>. Josep M Suñé destacava la manca d'evidències arqueològiques a Mollet, malgrat alguns esforços que s'havien fet i publicat, els quals demostren, segons ell, que Mollet també té un passat arqueològic (Suñé, 2011).

tica la cerca de vestigis arqueològics del passat de Mollet i van proposar la creació d'un museu (Suñé, 2009).⁶ Van aplegar una quantitat considerable de material, que aspiraven que es pogués exposar al públic. El museu era la manera com es podia crear un primer discurs sobre el passat de Mollet de l'època anterior a l'aparició dels primers documents escrits. La seva creació exigia una intervenció pública o de mecenatge que no es va produir. El museu podria haver estat el catalitzador de la creació d'un primer discurs històric local, com va passar a Granollers.⁷ El voluntarisme ciutadà no és suficient per iniciar propostes d'aquesta mena.

182 L'oportunitat perduda amb les iniciatives dels anys quaranta i cinquanta va provocar la desaparició de restes arqueològiques notables, com la Pedra Salvadora, en els anys setanta, i segurament d'altres vestigis dels quals mai hem tingut coneixement.⁸

Recentment, estudis sobre l'ocupació de l'espai des de l'època pre-romana fins al període medieval han agafat Gallecs com marc de la recerca (Flòrez, 2010; Flòrez i Palet, 2012; Oller, 2012). Es tracta de treballs que es fan en l'entorn de la història del

paisatge a través de l'ús de la cartografia històrica. En aquest sentit Gallecs és un espai ideal perquè manté una estructura agrària encara indemne en el territori del Vallès. A Gallecs es pot observar el manteniment de la centuriació romana, és a dir la distribució de la terra en lots per ser explotada que l'estat romà concedia als seus veterans en territoris en colonització (Aguilar, 1993; Palet et al., 2009; Bolòs, 2018). Els diferents tipus de centuriació es determina a partir del gradient respecte al nord en què s'orientaven les parcel·les, distribuïdes de forma ortogonal. Hi hagué una centuriació o distribució parcel·lària que es manté a prop de l'itinerari de la Via Augusta que travessava Gallecs pel nord, però la parcel·lació de Gallecs sembla que era específica del Vallès, malgrat haver-hi discrepàncies entre els estudiosos sobre si la tipologia parcel·lària era o no diferent de les clàssiques que es relacionen amb els àmbits rurals pròxima a Bàrcino o a Tàrraco (Bolòs, 2018).

Els treballs sobre l'evolució del territori també han demostrat que, en època medieval, la creació de nuclis poblacionals relativament nous, de caire parroquial (Sant Es-

⁶ Josep M Suñé veia que la feina de recerca de materials arqueològics havia de culminar en un espai on es recollissin, un museu. La idea del museu la va expressar amb insistència en la revista *Sembra* (números 22 (1951), 25 (1951) i 74 (1956)); vegeu els textos a Suñé (2009, pp. 122-123). El mateix autor insistia en la mateixa publicació sobre la necessitat d'un museu per a la localitat:

Des d'aquells anys quaranta han passat més de cinquanta anys, tota una vida. S'hauria de promoure i promocionar un grup d'amants de la història de Mollet que aconseguís la creació d'un Museu d'història de Mollet, amb seccions de prehistòria, protohistòria i història de Mollet, on es recollís, guardés i estudiés tot el que encara es pugui trobar que il·lustri algun aspecte de la història de Mollet, des d'objectes, estris de treball, etc., és a dir, tot allò que escapa als límits de l'Arxiu, però que és representatiu del passat de Mollet (Suñé, 2009, pp. 124-125).

L'any 2011, encara insistia sobre el tema (Suñé, 2011, p. 18).

⁷ Sobre la història del Museu de Granollers, vegeu, <https://museugranollers.cat/museu-b/presentacio/historia>. La revista *Lauro* va ser la publicació de referència del Museu. Actualment, el Museu actua com un centre cultural. Vegeu les seves propostes a <https://museugranollers.cat/>

⁸ Cal esmentar l'interès i els esforços de Josep M Blanch per donar notícia d'algunes troballes arqueològiques (Blanch, 1995, 1996, 1997).



Figura 3. Paisatge de Gallecs. El traçat de les parcel·les agràries pot ajudar a entendre l'evolució del paisatge en el temps. Font: Jordi Bertran Duarte

183

teve de Parets, Sant Vicenç de Mollet o Santa Perpètua de Mogoda) van deformar la retícula d'època romana, encara que no la van eliminar (Flòrez i Palet, 2012). Aquests treballs d'arqueomorfologia del territori s'han basat en dades obtingudes de fonts escrites, toponímia i dades cartogràfiques posteriors al període d'estudi, partint d'una anàlisi regressiva. També han recorregut a prospeccions que han donat peu a troballes a l'entorn de Mollet (Oller, 2012 i Flòrez et al., 2010).

La documentació escrita i arqueològica de Mollet fins al segle XII

La documentació disponible referida a Catalunya i especialment per al Vallès sobre els segles X i XI està pràcticament tota transcrita i publicada. Així doncs, gairebé la totalitat de la documentació dins

d'aquest interval cronològic està identificada (Vilaginés, 2016). La documentació no és abundant, però sí bastant extensa. Alguns dels documents han estat fins i tot traduïts.

La documentació original es troba, primer, en l'Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), en la secció de pergamins de cancelleria i en la secció de monacals, especialment en el fons del Monestir de Sant Cugat del Vallès; en segon lloc, en l'Arxiu de la Catedral de Barcelona (ACB), concretament en els fons de pergamins diversos i en els *Libri Antiquitatum*, cartulari de la catedral elaborat en el segle XIII que transcriu pergamins de la catedral i del Bisbat fins al segle XII.

En el segle XII augmenta la quantitat de documentació disponible i també és major la que tenim localitzada sobre Mollet. Els arxius de

referència són els mateixos, l'ACA i l'ACB, en els fons esmentats, als quals s'afegeixen els fons dipositats en l'ACA de la Cartoixa de Montalegre i algun document de la secció patrimonial. A aquests dos grans arxius s'hi han d'afegir l'Arxiu Diocesà de Barcelona (ADB), on destaca especialment el fons de Santa Anna, i l'Arxiu Històric de Terrassa (AHT), on es troba el fons del priorat de Santa Maria de Terrassa. La variada documentació del segle XII prové ocasionalment d'altres fons. Gran part d'ella està publicada,⁹ encara que queda molta per editar, concretament la provinent de l'Arxiu de la Catedral. La vinculació senyorial de Mollet amb el Bisbat (Vilaginés, 2006, pp. 117-130) fa que gran part dels testimonis escrits sobre Mollet es localitzin en l'Arxiu de la Catedral, per això es troba a faltar la continuïtat en la publicació dels fons d'aquest arxiu, que s'aturen en el segle XI. En general, hi ha molts documents identificats sobre Mollet del segle XII. La majoria són documents dels *Libri Antiquitatum* (ACB), que fan referència a les possessions del Bisbat a Mollet, entre les quals destaca un capbreu i un llevador de censos.¹⁰ Aquesta relació també inclou documentació referida a la família dels Mollet. La informació dels documents ha permès estudis que il·lustren la història social i econòmica de la localitat en el segle XII i XIII. Els estudis es poden trobar en un llibre recopilatori (Vilaginés, 2006).

Sobre els segles XI i XII corresponen les troballes arqueològiques relacionades amb el nucli medieval de Mollet, l'excavació de les quals es van fer en una intervenció provocada per unes obres en el barri antic del municipi en aplicació de la normativa municipal al respecte (Roig, 2016). La intervenció és un model a seguir en una zona on qualsevol obra pot posar a la llum restes que poden tenir un gran valor arqueològic i històric, d'època altmedieval, però també probablement de períodes anteriors.¹¹

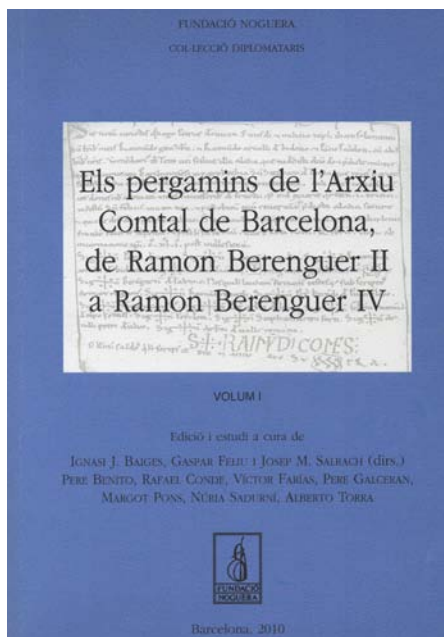


Figura 4. Portada de primer volum del Diplomatarium que recull els pergamins de cancelleria dels comtes de Barcelona Ramon Berenguer II, Ramon Berenguer III i Ramon Berenguer IV (Arxiu de la Corona d'Aragó).

⁹ Vegeu, més endavant l'apartat 6.

¹⁰ ACB, LAIV, 191, 461 i ACB, LAIV, 191, 462.

¹¹ Hi ha referències de restes romanes trobades l'any 1964 al voltant de l'església de Mollet (Oller, 2012, pp. 530-531).

La documentació escrita de Mollet després del segle XII fins al segle XVIII

Més enllà del segle XII, tenim pocs documents identificats. Els fons són molt més extensos, la documentació és molt més vasta i la seva publicació és, per aquesta raó, reduïda. Per altra banda, el ventall de fons s'amplia, perquè a la documentació legal i notarial s'hi afegeixen registres documentals (notarials i de cancelleria, en l'Arxiu de Protocols i en l'ACA), visites pastorals (ADB) i cròniques (Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB)). L'AHCB ofereix informació de temàtica variada, que inclou documentació sobre el carreratge.¹² També, el fons de pergamins de la Biblioteca de Catalunya (BC) té algun document que fa referència a la Torre de Malla i indirectament a Gallecs i Mollet.¹³ De tota manera, hi ha molt més per descobrir en aquests darrers arxius com també en els anteriors (ACA, ACB, ADB, AHT), en les mateixes seccions, com en altres. Les possibilitats de trobar més material documental és molt gran. Per exemple, Josep M Tarrés va fer un buidatge dels càrrecs institucionals de la batllia de Mollet, Parets i Gallecs en el segle XVIII, en l'ACA, en la secció Reial Audiència (Tarrés, 1988, pp. 77-89).

El principal problema és que l'amplitud de la documentació dis-

ponible dificulta identificar documentació sobre Mollet. La recerca ha de consistir a buscar referències de la localitat o personatges relacionats amb ella. Això significa la dedicació de molt temps, tot i que els resultats poden arribar a ser improductius. No hi ha fons on s'aplegui documentació exclusiva de Mollet. En altres localitats el passat està molt vinculat a una sola institució religiosa i això ha facilitat que la documentació de la població es reunís principalment en un sol arxiu. És el cas de Montmeló, que troba concentrat gran part dels vestigis del seu passat en l'Arxiu de Sant Pere de les Puel·les (ASPP).¹⁴ De la recerca sobre Montmeló s'han derivat una troballa sobre Mollet; concretament, un canvi en el curs de la riera del Tenes, que es va produir entre els segles XIV i XV, després d'un fort aiguat i que ha restat fixat en un topònim: el Trenc. El testimoni documental es troba en l'ACA (Piñero i Umbert, 2008).¹⁵

Per a Mollet, només en els arxius de l'ACB i l'ADB podríem fer una recerca amb èxit assegurat, especialment en les visites pastorals de l'ADB. En l'ADB hi pot haver material documental sobre la localitat per la relació senyorial que tenia la mitra barcelonina amb Mollet, com també és proba-

¹² AHCB, 1 C.V-2/2.9.

¹³ Els pergamins referents a la Torre de Malla són: BC, perg. 220 (1346), perg. 347 (1498) i perg. 221 (1522). Per fer les cerques: <https://mdc.csuc.cat/digital/collection/pergaminiBC/search/searchterm>

¹⁴ El Centre d'Estudis de Montmeló des de fa temps que ha estat duent a terme una molt meritòria tasca de recerca i anàlisi de la documentació que sobre la localitat es troba en l'arxiu monàstic, complementat amb la informació que s'ha recollit en altres arxius. El fruit d'aquesta empresa són diverses publicacions, que segueixen una ordenació cronològica. Com a mostra, Fernández et al. (2001) i Piñero et al. (2015).

¹⁵ ACA, lligall 41, plec VII, núm 4683.

ble que passi una cosa semblant en l'ACB, on com hem vist ja hi ha alguna cerca d'identificació documental feta sobre els segles XII i XIII. En l'ACA, Xavier Pèrez va localitzar un conjunt de documents de força valor.¹⁶ Sobre aquesta documentació i alguns pergamins de la Biblioteca de Catalunya, s'ha pogut desenvolupar el coneixement del passat en el període baixmedieval, concretament sobre la Torre de Malla (el centre senyorial més important de la zona), la venda de la jurisdicció de Mollet, Parets i Gallecs, la redempció d'aquesta, el carreratge i els inicis municipals de la universitat de les tres parròquies (Vilaginés, 2006, pp. 163-174; Vilaginés, 2020). Però, com ha demostrat la troballa de l'origen del Trenc, la documentació baixmedieval de l'ACA ofereix moltes possibilitats.

Queda per fer una recerca exhaustiva de la informació relacionada amb els tractes contractuals dels habitants de Mollet i sobre les seves propietats, que podrien haver estat recollits en els registres notariais. Sabem que els registres notariais de Granollers van desaparèixer durant la Guerra Civil; una altra pèrdua documental a lamentar. No obstant això, alguna troballa podria produir-se en els fons de l'Arxiu de Protocols.

Xavier Pèrez ha fet diverses aportacions al coneixement del període de l'època moderna (segles XVI a XVIII), d'una certa rellevància. El document de la institucio-

nalització oficial de la universitat de parròquies (de Mollet, Parets i Gallecs), que culminà el procés de creació del municipi, iniciat amb la redempció i del carreratge del segle XIV, és el més destacat (Pérez, 1993a, 1993b). També ha aportat alguna descoberta sobre la cartografia del municipi en el segle XVIII (Pérez, 2014). La feina de recerca i anàlisi de Xavier Pèrez demostra que hi ha un munt de temes per desenvolupar en un període farcit de documentació, que cal afrontar amb paciència. Una recerca en el buscador de la pàgina web de l'ACA ens aporta informació sobre documents de Mollet que ens descobreixen temes per desenvolupar, com el monopoli senyorial de la carnisseria, i permeten analitzar les elits dirigits locals, és a dir, les famílies que van tenir una continuïtat en el temps, vinculades a masies i, molt sovint provinents de pagesos remences del segle XV (Vilaginés, 2017). També, unes altres fons que poden aportar informació sobre el Mollet d'aquest període es troben en l'ACB i l'ADB, que tenen documentació del domini senyorial del Bisbat.

És evident que hi ha molta feina per fer, primer de recerca, després d'anàlisi de la informació que s'hagi obtingut. A vegades la búsqueda de l'investigador va precedida d'un objectiu determinat, perquè el tema està delimitat, i és probablement aquesta la millor manera d'enfocar la recerca davant la gran quantitat de documents a revisar.

¹⁶ ACA, Cancelleria, reg. 1699, fol. 158r-164v, ACA, Cancelleria, reg. 2192, fol. 150r-101r, ACA, Cancelleria, reg. 1560, fol. 61r-62v, ACA, Cancelleria, reg. 1802, fol. 15r-15v, ACA, Cancelleria, reg. 1907, fol. 122r-123r, ACA, Cancelleria, 2192, fol. 150r-151r.

Moyá, ab que la Ciutat reb â dita Vila, y la fa Carrer de Barcelona, y â 30 de Maig en dit libre es la possessió.

A 3 de Setembre 1386, ab acte en poder de Andreu Figuera Scrivá del Consell, los Consellers de Barcelona consentiren en una venda de Censal que feu la Vila de Igualada ab decret del Rey D.ⁿ Pedro, en poder de Berenguer de Tresserris Not[ari]. de Manresa â 29 de Juliol 1386, lo decret del Rey fou á 27 de Agost, y en dit acte está insertat un privilegi dat en Juny 1386.

A 23 de Juliol 1393, lo Rey D.ⁿ Joan uní la Vila de Moyá, y la feu carrer de Barcelona, confirmant la unió que lo Rey Pere son Pare ja havia feta â 15 de Desembre 1374, y la possessió que per dita raho la Ciutat de Barcelona ne havia presa, es inserta in quodam libro notularum Scribanie majoris incepto in anno 1458.

A 26 de Juliol 1393, lo Rey D.ⁿ Joan ab son Privilegi fa carrer de Barcelona als homens de les Franquezes del Vallers, y del Maresma, ço es Corro Jusa, y Subirá, Marata y Leron, y altres que sien de dites Franquezes corroborant lo privilegi del Rey en Pere dat 3 Desembris 1385, axí que sien units ab la Ciutat de Barcelona, y gosen de tots los privilegis, libertats, y franquesas &c. diu empero sine tamen prejuditio reddituum, et jurium nostrorum, y que per ço los Consellers de Barcelona prenguessen los homenatges de dits lochs, y â 2 de Desembre lo Consell de cent accepta als dits, y los de Mollet, Parets, y Gallechs en membre, y Carrers de Barcelona, y delibera que fossen presos los homenatges, y ja tambe ho delibera á 26 de Maig 1385, y la Capitulació, y Concordia en raho de ditas cósas feta entre la Ciutat, y los dits locs fou á 3 de Agost 1387; per ço á 10 de Noembre 1393, March Çaróvira per part de la Ciutat prengue los dits homenatges, y en dits locs se publicaren certes Ordinacions de la Ciutat.

A 18, y 19 de Febrer 1401, los Consellers prengueren possessió del Castell y Terme de Mataró per que es Carrer de Barcelona.

A 25 de Abril 1410, lo Consell delibera acceptar en Carrer de Barcelona als de la Vall de Ribes.

A 15 de Noembre 1417, lo Consell de cent accepta en Carrer de Barcelona â Vilanova de Cubelles, y de la Geltru.

A 29 de Abril 1419, los Consellers com â Arbitres elets per

Les publicacions i les noves tecnologies

Existeixen dues eines de cerca que poden facilitar les troballes de documents sobre Mollet. En primer lloc, es pot recórrer a les publicacions de diplomataris, manuscrits i dietaris en els quals es poden trobar referències sobre Mollet. De l'època altmedieval tenim publicat el Cartulari de Sant Cugat (Rius, 1945-1947), l'Arxiu de Santa Anna i Santa Eulàlia del Camp (Alturo, 1985), els documents comtals de l'ACA (Udina, 1951; Feliu i Salrach, 1999; Baiges et al., 2010), els documents de l'Arxiu de la Catedral de Barcelona (Fàbrega, 1995; Batlle et al., 2006), els pergamins de Montalegre (Pérez, 1998) i del Priorat de Santa Maria de Terrassa (Puig et al., 2001; Puig et al., 2013). En aquests diplomataris hi ha la base documental de la part de la història de Mollet que coneixem millor, que ens ha permès conèixer els primers habitants de Gallecs, com Gontard Bonsom, els primers cavallers (milites), com Mir de Mollet, o els primers gestors senyorials, com el batlle episcopal, Berenguer de Bannaloca (Vilaginés, 2006). A Catalunya tenim la sort que hi ha entitats o editorials que financen la publicació de diplomataris. Destaca entre elles la Fundació Noguera, que ha publicat la majoria de reculls documentals anteriors. En la web d'aquesta fundació es poden trobar els nombrosos diplomataris que s'han anat publicant, majoritàriament d'època altmedieval (segle X a XII), molts amb la versió des-

carregable.¹⁷ De l'època baixmedieval, la fundació ha publicat el Dietari o Llibre de Jornades de Jaume Safont (Sans, 1992). Altres edicions del mateix període d'origen diferent són el Dietari de la Generalitat (Sans, 2010), les Rúbriques d'en Bruniquer (Carreras-Candi, 1912), i el Llibre del Sindicat Remença de 1448 (Homs, 2005).¹⁸ A les Rúbriques queda reflectit el dia en què Mollet passava a ser carrer de Barcelona. En el Llibre del Sindicat Remença apareixen els pagesos de Mollet que eren de condició remença, que ha permès estudiar el problema remença a la localitat (Vilaginés, 2017).

Les noves tecnologies són altres eines que ajuden a la tasca de l'historiador. Molts arxius han penjat a la xarxa documents originals amb un grau de qualitat notable, que es poden consultar sense moure's de casa. Per exemple, la Biblioteca de Catalunya permet buscar els pergamins en el cercador. Acompanyant els resultats apareix un breu resum que permet seleccionar el document o descartar-lo, abans d'obrir-lo. El document es pot ampliar i reduir a conveniència.¹⁹

La cerca de documentació sobre Mollet en l'ACA resulta molt més fàcil i ràpida a través dels seus cercadors de la web.²⁰ La selecció ofereix una llista de resultats, alguns dels quals estan penjats a la web i es poden consultar online. La resta s'ha de consultar a l'Arxiu, però la feina d'identificar els documents ja està feta, de manera que s'abreuja notablement el temps que ocupa aquesta activitat.

¹⁷ <http://www.fundacionoguera.com/publicacions.asp?idc=7>

¹⁸ https://www.girona.cat/sgdap/cat/recurs_remences_consulta.php

¹⁹ <https://mdc.csuc.cat/digital/collection/pergamiBC/search/searchterm>

²⁰ <http://pares.mcu.es/ParesBusquedas20/catalogo/description/2104>

Els avenços tecnològics també estalvien feina a l'historiador en la tasca de tractar la informació obtinguda dels documents. Moltes publicacions, ja siguin diplomataris, edicions de manuscrits, cròniques o dietaris, estan penjades a la web i es poden descarregar en fitxers pdf. Alguns ho estan de manera lliure, altres s'han d'adquirir. En tot cas, la publicació amb la transcripció de l'original, que de manera impresa obligaria a buscar document per document la paraula desitjada, es pot trobar a través del cercador, que assenyalava les parts del text on es localitza. És cert que en les publicacions impreses sol haver-hi índex onomàstics, de topònim i fins i tot temàtics, però la cerca resulta molt més fàcil i ràpida amb el cercador del programa informàtic.

Per tant, les potencialitats que ofereix la tecnologia faciliten en gran mesura la cerca. La feina de l'historiador queda alliberada d'acudir sempre a l'arxiu i es pot fer en gran part des de casa.

Conclusions: propostes i temes d'estudi

La recerca obre moltes possibilitats per a la investigació de la història de Mollet. Si ens cenyim a les que ofereix la documentació escrita coneguda fins avui, la varietat de continguts és gran. De fet, cap dels temes que han estat desenvolupats fins avui resten tancats del tot. Així doncs, es pot aprofundir en el coneixement de la família dels Mollet, la seva vinculació amb les nissagues relacionades amb els senyors de Vilatzir (Torre de Malla) i altres del Baix Vallès. També caldria aprofundir en el senyoratge

del bisbe de Barcelona sobre la localitat, investigant en la documentació que es conserva en l'Arxiu de la Catedral de Barcelona i en l'Arxiu Diocesà. La baixa edat mitjana (segles XIV i XV) ofereix la possibilitat de perfeccionar el coneixement sobre les relacions amb la ciutat de Barcelona que el carreratge va permetre iniciar, l'inici de les institucions municipals o el paper dels habitants de Mollet en la Guerra Civil del segle XV i en l'enfrontament remença.

L'època moderna està en gran part per descobrir. Els estudis de Xavier Pérez poden ser un bon punt de partida (Pérez, 1993a, 1993b, 1994 i 2014), però la documentació que hi ha d'haver disponible d'aquest període ha de permetre conèixer el desenvolupament de la vida de la localitat: les activitats econòmiques, el paper de les masies, la diferenciació social dins de la pagesia (les diferències entre les elits pageses dirigents i la resta de la pagesia), les relacions amb els senyors, especialment amb el Bisbat, l'exercici de la jurisdicció en la localitat i la vinculació amb la ciutat de Barcelona, les vies de comunicació, l'evolució del paisatge, tant urbanístic com rural, la possible fortificació de l'església, etc. El ventall de temes és ampli i tot depèn de la recerca de material documental. Si la investigació en els fons arxivístics és profitosa, la varietat temàtica és prou rica com per ser optimista. Sempre hi ha l'esperança que noves troballes arqueològiques puguin enriquir el coneixement sobre les èpoques medieval o moderna. Si es produeixen en l'entorn de l'església se-

gurament aportaran noves revelacions sobre l'origen de la vil·la de Sant Vicenç i Santa Leda, el nucli originari de Mollet.

La història de Mollet (o els retalls parcials de la història de Mollet) és història local. La història local o microhistòria ha estat menystinguda sovint per les instàncies acadèmiques perquè s'ha considerat que de realitats locals no es poden inferir conclusions generals. Tot i així, grans estudis d'història han sorgit d'històries locals. A tall d'exemple, dues monografies locals que es consideren avui dia estudis clàssics d'història són el treball de Le Roy Ladourie sobre la població occitana de Montailhou (Le Roy, 1975) i el de Guy Bois sobre Lournand (Bois, 1989). Així doncs, es pot afirmar que la història de Mollet no només ha d'interessar als molletans; ha de plantejar-se amb la intenció d'aportar coneixement per a un públic més ampli. La història local aproxima l'ull de l'investigador a la realitat i humanitza els estudis històrics. La història com a disciplina social va evolucionar de la història dels grans fets i dels grans personatges a centrar-se en la història de les masses, de les societats. Si la primera era una història elitista, centrada en les personalitats, que deixava de banda la resta de la humanitat, la segona, la història social i econòmica, tractava la gent des de

la distància freda d'un laboratori, dins de categories i com a xifres i dades. La història local aproxima la visió de l'historiador a les persones, perquè ja no parla d'un nombre indeterminat de gent, sinó de persones concretes. D'aquesta manera, humanitza la visió distant de la història social i subratlla una evidència avui dia indiscutible per a qualsevol historiador, que diu que la història la fan les persones, totes les persones. Així doncs, la història de Mollet, no és una història particularista, menor, sinó la que aporta una visió més fidedigna a la realitat. Revelant la vida de Gontard Bonsom de Gallecs, del miles Mir de Mollet, del batlle Berenguer de Bannaloca o del pagès remença Joan Borrell, donem a conèixer més que una persona, expliquem el paradigma d'una època, perquè quan parlem d'ells descobrim els contextos social, econòmic i polític en els quals vivien. D'aquesta manera, estem explicant una època d'una manera més humana.²¹

El Centre d'Estudis Molletans és una entitat que ja compleix una trajectòria llarga i meritòria. La seva fundació va ser obra de la iniciativa de persones inquietes per la cultura i la història de Mollet i per l'interès de les dues institucions més antigues i representatives de la ciutat: l'Ajuntament de Mollet del Vallès i la Parròquia de Sant Vicenç, a través de la Sala Fiveller. La

191

²¹ Hi ha una disciplina de la història que se centra en l'estudi social de les persones, s'anomena prosopografia. Però la proposta que fem pretén anar més enllà i posar l'accent en persones concretes per, a través d'elles, estudiar un moment històric. Un treball recent que planteja un enfocament d'aquesta mena és d'Orlando Figes (Figes, 2020), en el qual l'autor analitza el desenvolupament d'una cultura que ell denomina europea durant el segle XIX, a partir de tres personatges, una soprano de reconeguda fama, el seu marit, un empresari cultural i diletant, i el novel·lista rus Ivan Turguénev.

revista *Notes* va ser l'antecedent de l'activa i profitosa vida del Centre d'Estudis Molletans (Galtès, 1993). Aquestes iniciatives ja consolidades recullen el testimoni de les que anteriorment s'havien fet (els Amigos de la Cultura, abans esmentats), potser ara amb el suport institucional necessari perquè hagin quallat. De tota manera, Mollet és una ciutat. No és una petita localitat amb recursos públics limitats. L'Ajuntament es pot permetre invertir més en cultura. Es pot proposar que es doti el Centre d'Estudis Molletans amb un finançament suficient perquè pugui llençar programes de recerca orientats i planificats que evitin que la recerca històrica es vagi fent de manera inconstant, esperant que l'interès personal i l'esforç altruista vagin omplint forats de la història local. Tot pot començar amb la creació d'un gran diplomata-ri extret de l'escorcoll acurat de tots els fons documentals esmentats en aquest article. Un diplomata-ri que es pot publicar imprès i també es pot penjar a la xarxa. D'aquesta

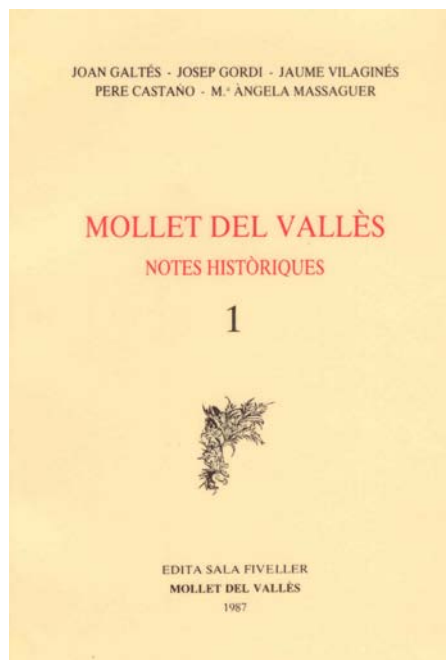


Figura 7. Portada del primer volum de *Notes* (1987)

manera, els historiadors tindran les eines a l'abast per elaborar el discurs que peça a peça ha de fer-nos més coneixedors de qui som, perquè sabrem d'on venim

Bibliografia

- Alturo, J. (1985). *L'arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 a 1200 (aproximació històrico-lingüística)*, vol. 2. Fundació Noguera.
- Ansó, J. i Campoy, G. (2007). A propòsit de la Pedra Salvadora. *Notes*, 22, 17-28.
- Baiges, I, Feliu, G. i Salrach, J.M (dirs.) (2010). *Els pergamins de l'arxiu comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II a Ramon Berenguer IV*, 4 vols. Fundació Noguera.
- Batlle, C., Baucells, J., Hernando, J. i Riu, M (eds.) (2006). *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la catedral de Barcelona, segle XI*, vol. 1. Fundació Noguera.
- Bertran, J. (2021). Menhir de Mollet o del Pla de les Pruneres. *Notes*, 36, 277-282.
- Bertran, J., Bosch, J. i Tenas, M (2011). Els menhirs del Baix Vallès abans de la descoberta del menhir de Mollet: geologia, arqueologia, història i etnografia. *Notes*, 26, 121-148.
- Blanch, J.M (1995). Troballa arqueològica a can Flaquer. *Notes*, 9, 25-32.
- Blanch, J.M (1996). Can Lledó. *Notes*, 10, 173-184.
- Blanch, J.M (1997). Escalada arqueològica urbana. *Notes*, 11, 97-110.
- Bois, G. (1989). *La mutation de l'an mil. Lournand, village mâconnais de l'Antiquité au féodalisme*. Fayard.

- Bolòs, J. (2018). Història del paisatge i mapes de Caracterització del Paisatge Històric (CPH): el Vallès i el Penedès (Catalunya). Dins *Els caràcters del paisatge històric als països mediterranis. Territori i Societat: el paisatge històric* (pp. 65-145). Pàggers Editors, Universitat de Lleida, Col·lecció Història, Arqueologia i documentació, 8.
- Bosch, J. (2011). El menhir de Mollet. Aspectes arqueològics. *Notes*, 26, 167-178.
- Carreras-Candi, F. i Gunyalons, B. (1912). *Rúbriques de Bruniquer. Ceremonial dels Magnífics Consellers y Regiment de la Ciutat de Barcelona*. Impremta Henrich de Barcelona. <https://ajuntament.barcelona.cat/rubriques/bruniquer/#/>
- Estrada, J. (1950). Síntesis arqueológica de Granollers y sus alrededores. Museu de Granollers.
- Fàbrega, À. (ed.) (1995). *Diplomatari de la Catedral de Barcelona*. Vol. 1. Documents dels anys 844-1000. Arxiu capitular de la Catedral de Barcelona.
- Feliu, G. i Salrach, J.M (dirs.) (1999). *Els pergamins de l'arxiu comtal de Barcelona*. De Ramon Borrell a Ramon Berenguer I, 3 vols. Fundació Noguera.
- Fernández, A., Piñero, Á. i Umbert, J. (2001). *Aproximació a la Història de Montmeló. Segle XIII. La lluita per l'església*. Ajuntament de Montmeló.
- Figes, O. (2020). *Los europeos. Tres vidas y el nacimiento de la cultura cosmopolita*. Taurus.
- Flórez, M (2010). Dinàmica del poblament i estructuració del territori a la Laietània interior: Estudi del Vallès oriental de l'època ibèrica fins a l'alta edat mitjana. *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, 21, 263-284.
- Flórez, M i Palet, J.M (2012). Análisis arqueomorfológico y dinámica territorial en el Vallès Oriental (Barcelona), de la Protohistoria (s. VI-V aC) a la alta Edad Media (s. IX-X). *Archivo Español de Arqueología*, 85, 167-192.
- Galtès, J. (1993). Els inicis de la revista *Notes*. *Notes*, 10, 11-12.
- Garcia, P. (2006) El Museu de Santa Perpètua de Mogoda. *Notes*, 21, 283-298.
- Gordi, J. i Vilaginés, J. (Coord.) (1993). *Moledo-Mollet, 993-1993*. Ajuntament de Mollet del Vallès.
- Homs, MM (2005). El Sindicat Remença de l'any 1448. Ajuntament de Girona, Col·lecció Documents de l'Arxiu Municipal, 11.
- Le Roy Ladourie, E. (1975). *Montaillou, village occitan de 1294 à 1324*. Gallimard.
- Oller, J. (2012). El territori i el poblament del Vallès en època antiga. *Del sorgiment de la societat ibèrica a la romanització (segles VI aC-II dC)*. Tesi doctoral Universitat Autònoma de Barcelona. <https://www.tdx.cat/handle/10803/96705?show=full>.
- Palet, J.M, Fiz, J.I. i Orengo, H.A. (2009). Centuriació i estructuració de l'ager de la colònia Barcino: arqueomorfologia i modelació del paisatge. *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, 6(2), 108-123.
- Pérex, X. (1998). *Diplomatari de la Cartoixa de Montalegre (segles X-XIII)*. Fundació Noguera.
- Pérez, X. (1993a). L'Edat Moderna (segles XV-XVIII). Dins J. Gordi i J. Vilaginés (Coord.) *Moledo-Mollet, 993-1993* (pp. 55-77). Ajuntament de Mollet del Vallès.
- Pérez, X. (1993b). El règim municipal al Baix Vallès al segle XVI. *Notes*, 7, 59-76.
- Pérez, X. (1994). Conflictes territorials entre Mollet, Sant Fost i Martorelles. *Notes* 8, 47-54.
- Pérez, X. (2014). Plànol del Baix Vallès, 1726. *Notes*, 29, 53-58.
- Piñero, Á. i Umbert, J. (2008). Desembocadura del Tenes (El Trench). *Notes*, 23, 95-104.
- Piñero, Á. i Umbert, J. (2015). *Aproximació a la Història de Montmeló. Segles XVIII i XIX*. Ajuntament de Montmeló.
- Puig, P. Ruiz, V. i Soler, J. (eds.), (2001). *Diplomatari de Sant Pere i Santa Maria d'Ègara, Terrassa, 958-1207*. Fundació Noguera.
- Puig, P. Ruiz, V. Soler, J. i Capellades, A. (2013). *Diplomatari de Sant Pere d'Ègara i Santa Maria de Terrassa, 1203-1291*. Fundació Noguera.

- Rius, J. (ed.) (1945-1947). *Cartulario de Sant Cugat del Vallès*, 3 vols. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Sección de Estudios Medievales de Barcelona.
- Roig, J. (2016). Dades arqueològiques sobre la sagrera de Sant Vicenç i el nucli medieval de la 'villa de Moletto' (s. XI-XIII). *Notes*, 31, 55-84.
- Sans, J.M (1992). *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*. Fundació Noguera.
- Sans, J.M (ed.) (2010). *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, 10 vols. Generalitat de Catalunya. https://dogc.gencat.cat/ca/pdogc_serveis/pdogc_dietaris_generalitat_catalunya/
- Suñé, J.M (2009). Anotacions sobre aficionats molletans a l'arqueologia i museística els anys quaranta. *Notes*, 24, 117-125.
- Suñé, J.M (2011). Reflexions d'un molletà a l'entorn de la història de la revista *Notes del Centre d'Estudis Molletans*. *Notes*, 26, 3-21.
- Tarrés, J.M (1988). *Parets del Vallès. Aproximació històrica al segle XVIII*. Ajuntament de Parets del Vallès, Col·lecció Estudis locals, 1.
- Udina, F. (1951). *El archivo condal de Barcelona en los siglos IX-X*. Estudio crítico de sus fondos. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Escuela de estudios medievales de Barcelona, Col·lecció Textos 28.
- Vilaginés, J. (2006). *La gent i el paisatge. Estudis sobre el Vallès medieval*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Vilaginés, J. (2016). Mollet porta el nom d'una masia. *Notes*, 31, 9-32.
- Vilaginés, J. (2017). El somni de Joan Borrell. Els remences de Mollet. Famílies pageses i servitud. *Notes*, 33, 41-55.
- Vilaginés, J. (2020). De la domus de Vilatzir a la Torre de Malla. Un centre de poder senyorial en el Vallès a l'edat mitjana. *Notes*, 35, 9-36.

Els fons documentals de l'Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA)

Dolors González Reche*

Resum: l'article és una presentació de l'Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA). Primer, de manera sintètica, es repassen les funcions, les instal·lacions i el funcionament de l'AHMVA. Després, l'article se centra en la descripció dels fons que custodia, sobre els quals té la responsabilitat de conservació i difusió. S'identifiquen i caracteritzen les diferents tipologies de fons, amb especial interès pel municipal –que constitueix el fons principal– i els fons externs, alguns dels quals són de gran valor i interès historiogràfic. Tot seguit, es descriuen les col·leccions factícies, l'hemeroteca històrica i la biblioteca auxiliar.

Paraules clau: Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA), biblioteca, col·lecció, documents, donació, fons, hemeroteca, informació

The documentary collections in the Municipal Historical Archive of Mollet del Vallès (AHMVA)

Abstract: This article introduces the Historical Archive of Mollet del Vallès (AHMVA). Firstly, it offers a concise overview of the functions, facilities and operation of the AHMVA. It then describes the collections it holds and for which it has a duty to conserve and disseminate. The different types of collections are identified and characterised, focusing on the municipal collections - which constitute the main part of the archive - and the external collections, some of which are of immense historiographical value and interest. The factual collections, the historical newspaper and periodicals library, and the auxiliary library are described below.

Keywords: Historical Archive of Mollet del Vallès (AHMVA), library, collection, documents, donation, newspaper archive, information

195

1. Introducció

L'Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA) –en endavant l'Arxiu– és el servei responsable de gestionar, tractar, organitzar, conservar

i difondre el patrimoni documental de la ciutat de Mollet del Vallès. La seva missió és preservar la memòria de la ciutat i fer-la accessible a la ciutadania. En essència, ha estat

* Documentalista-arxiviera, responsable de l'Arxiu Històric de Mollet del Vallès, dgonzalez@molletvalles.cat

sempre l'encarregat –entre bastidors– de recollir els papers de la història per, després, ordenar-los i classificar-los i, finalment, posar-los a l'abast dels que necessiten teixir –amb aquests papers– els relats de la memòria.

L'Arxiu es va crear oficialment el 1983, forma part del Sistema d'Arxius de Catalunya (SAC) de la Generalitat de Catalunya i la Xarxa d'Arxius Municipals (XAM) de la Diputació de Barcelona. Està adherit a la Declaració Universal dels Arxius,¹ adoptada per la UNESCO al 2011, que reconeix el paper clau dels arxius com a memòria del món.

Segons la Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents,² la missió dels arxius municipals és:

- 196 • Els arxius municipals defineixen, implanten i mantenen el sistema de gestió de la documentació administrativa en fase activa i semiactiva, i gestionen i conserven la documentació en fase semiactiva i la documentació històrica. Fan aquestes funcions en relació amb la documentació de l'administració respectiva, dels seus organismes autònoms i de les seves empreses públiques, dels consorcis en què tinguin participació majoritària i de les fundacions i altres entitats finançades majoritàriament per l'ajuntament de què es tracti.

Aquesta missió s'amplia a:

- Els arxius municipals poden acollir, si l'ajuntament ho acorda amb el titular respectiu, documentació d'interès històric o cultural d'altres persones físiques o jurídiques relacionades amb el municipi.

Per tant, a més del fons propi de l'Ajuntament de Mollet del Vallès com a administració local, l'Arxiu compta amb fons externs procedents de donacions de persones i entitats vinculades a la ciutat. En relació a la seva missió, la llei estableix que cada arxiu és responsable de vetllar per conservar el patrimoni documental del seu àmbit territorial, així com de potenciar l'organització d'activitats de divulgació i de foment de la recerca.

2. Instal·lacions

Les dependències de l'Arxiu es troben a la planta baixa de l'edifici de la Casa de la Vila i tenen l'entrada pel carrer de Joan Brossa, 1. Tot just entrar, el primer que trobem és la sala de consultes, un espai ampli i ben il·luminat on està situada la biblioteca auxiliar. A continuació tenim l'oficina de treball i la zona de prearxiu, on es reben els documents que ingressen i es preparen per al seu arxiu definitiu.

En una planta inferior està ubicat el dipòsit, que és el lloc on es guarden els documents. Ocupa una superfície de 241 m², dels quals estan ocupats 187 m², o sigui un 77,6 % (març de 2021). Compta amb una infraestructura de prestatgeries que formen blocs compactes i es desplacen fent-los rodar sobre rails per anar obrint passadissos d'accés en el punt que calgui. Aquest sistema permet optimitzar al màxim l'espai d'emmagatzematge.

La capacitat total d'aquestes prestatgeries és de 2.095 m. La unitat de mesura del volum de do-

¹ <https://arxiv.org/campanyes/a-totes-amb-la-dua/espai-dua/>

² Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'arxius i documents, article 32



Figura 1. Sala de consultes i biblioteca auxiliar de l'Arxiu. Font: AHMVA

197



Figura 2. Sistema de prestatgeries compactes al dipòsit de l'Arxiu. Font: AHMVA

cumentació d'un arxiu és el metre lineal, on el volum mínim són els 0,10 m que ocupa una caixa d'arxiu estàndard. Actualment el nostre volum de documentació és de 1.279 m. Aquesta xifra varia cada any en funció dels ingressos i de les eliminacions de documents amb un període de conservació limitat segons la normativa.³

L'Arxiu ofereix el servei de consulta de documentació que inclou la còpia de documents, en format paper o digital, així com l'assessorament en la cerca d'informació. Per accedir-hi només cal fer una petició a través del registre d'entrada a la Seu electrònica o a l'Oficina d'Atenció Ciutadana. Un altre servei és el de visites organitzades per a col·lectius interessats en conèixer l'Arxiu.

3. Funcionament i serveis

L'Arxiu compta amb una plantilla fixa de dues persones: una documentalista-arxivera —en qualitat de responsable de l'Arxiu— i una administrativa. També hi col·laboren, de forma puntual, altres arxivers i estudiants de pràctiques.

L'Arxiu ofereix el servei de consulta tant per a les administracions que hi tenen dipositada la seva documentació —en aquest cas, l'Ajuntament de Mollet del Vallès— com per al públic en general. L'accés a la documentació històrica és lliure, dins del marc que estableix la normativa vigent d'accés a la informació, per una banda, i de protecció de dades de caràcter personal per una altra. Les consultes són sem-

pre amb cita prèvia, mitjançant petició al registre d'entrades de la seu electrònica de l'Ajuntament de Mollet del Vallès o bé a l'Oficina d'Atenció Ciutadana. En funció dels casos, la documentació s'enviarà digitalitzada o bé es concertarà una cita presencial per a la consulta dels originals.

Altres serveis que ofereix són:

- Reproducció de documents, ja sigui en format paper o digital.
- Consulta de la biblioteca auxiliar, especialitzada en temes locals (Mollet i el Baix Vallès).
- Orientació i assessorament en la cerca d'informació, en col·laboració amb el Centre d'Estudis Molletans en el cas dels temes històrics.
- Organització de visites concertades per a centres educatius i col·lectius interessats.

L'Arxiu també accepta donacions o cessions provinents de persones, famílies, col·lectius, entitats, associacions, comerços i empreses, amb l'objectiu de garantir-ne la preservació i l'accés públic. Abans, però, de portar la documentació, cal posar-se en contacte amb l'Arxiu (arxiu_municipal@molletvalles.cat) o bé amb el Centre d'Estudis Molletans (cem@molletvalles.cat) i, si és possible, facilitar un inventari senzill del contingut del fons. El personal tècnic de l'Arxiu valorarà la incorporació en funció de l'interès històric, l'estat de conservació i la naturalesa dels documents. Un cop s'accepta la donació, es formalitzarà documentalment amb l'acord corresponent.

³ Taules d'Accés i Avaluació Documental de la Comissió Nacional d'Accés, Avaluació i Tria Documental

4. Fons documentals

Per tenir una visió global, podem estructurar el contingut de l'Arxiu en cinc blocs:

- Fons municipal o de l'administració local
- Fons externs
- Col·leccions factícies
- Hemeroteca històrica
- Biblioteca auxiliar

El més important és el fons municipal, nodrit per l'activitat de l'Ajuntament. El bloc següent és el dels fons externs. Hi ha un tercer bloc de fons que reben aportacions internes i externes, que es denomina col·leccions factícies compost per fotografies, cartells i fulletons, i documents en format d'àudio i de vídeo.

Finalment, l'esquema inclou l'hemeroteca històrica i la biblioteca auxiliar, que contenen les publicacions molletanes. La biblioteca no rep el tractament de fons d'arxiu sinó que és una font d'informació complementaria (per això es denomina auxiliar).

El detall dels fons està recollit al quadre de fons, que és l'instrument que serveix per identificar i organitzar els fons documentals de naturalesa i procedència diversa que estan sota la custòdia i la responsabilitat de l'Arxiu. El quadre mostra la classificació, la cronologia i el volum de cada fons.

4.1. El fons municipal

El fons municipal de l'Arxiu comprèn documentació generada per l'activitat municipal durant l'època contemporània, de mitjans

del s. XIX fins a l'actualitat. Els fons anteriors a la dècada de 1940 presenten buits importants deguts, per una banda, a la manca de disciplina arxivística en aquells temps i, per una altra, a la destrucció de documents que es va produir durant la Guerra Civil.

En tot cas, disposem d'un fons de gairebé un quilòmetre i mig de documents en paper que recullen pràcticament tota la vida administrativa de Mollet entre 1836 i 2017. A partir de 2017 la documentació i el fons municipal prenen format digital.

La documentació d'aquest fons s'organitza mitjançant un instrument que és el quadre de classificació. Fins ara, cada arxiu tenia el seu propi quadre tot i que amb una estructura comuna. En l'actualitat la majoria d'arxius estan adoptant el model de la Generalitat de Catalunya dissenyat per a totes les administracions públiques catalanes.⁴

El quadre de classificació recull tota la tipologia de procediments en unitats denominades sèries documentals. Aquestes s'agrupen en grans seccions que identifiquen les funcions de l'administració municipal:

- Acció i òrgans de govern
- Organització i gestió administrativa
- Personal
- Patrimoni
- Recursos econòmics i financers
- Urbanisme, obres i mobilitat
- Sostenibilitat i medi ambient
- Ordenació i promoció de l'activitat econòmica
- Població i eleccions
- Serveis culturals, de l'esport i el lleure

⁴ https://cultura.gencat.cat/ca/departament/estructura_i_adreces/organismes/dgpc/temes/arxius_i_gestio_documental/gestiodocumental/gd_local/suport/model_qdcm/

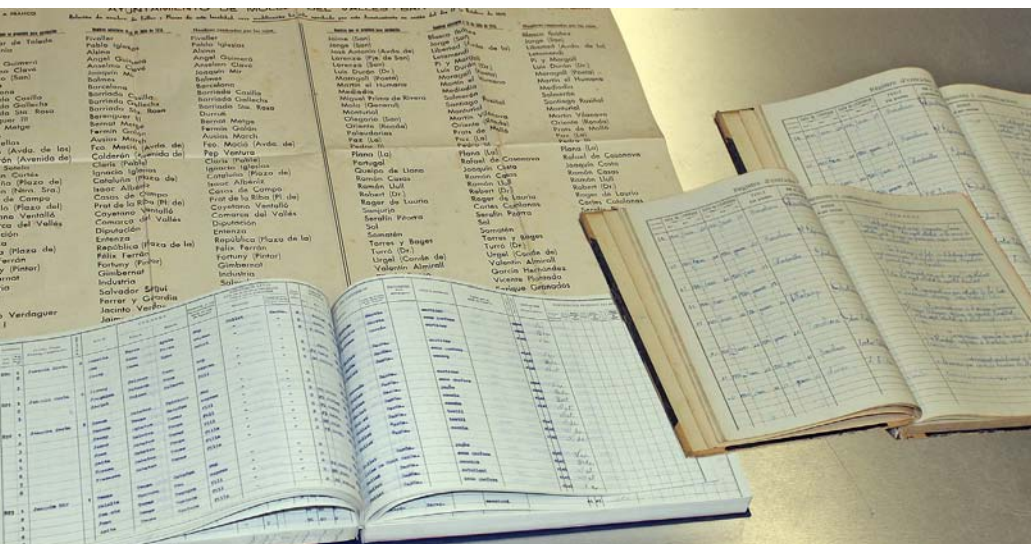


Figura 3. Documents antics que fan referència al padró d'habitants de Mollet. Font: AHMVA

- Serveis per a l'educació
- Serveis per al benestar i la salut
- Seguretat i protecció ciutadana

200

Seguint aquesta classificació, cada expedient i document està marcat amb l'etiqueta de la sèrie documental que li correspon. Això permet una descripció ordenada en una base de dades i facilita l'accés ràpid a la informació. D'altra banda, el quadre també indica quines sèries documentals cal conservar de forma permanent i quines cal eliminar en un període determinat de temps. A més, estableix les restriccions d'accés per a cada sèrie segons el seu contingut en dades personals protegides.

En el fons municipal destaquen tres sèries importants des del punt de vista històric. En primer lloc, dins de la secció 01, trobem els llibres d'actes del Ple, el més antic dels quals és de 1836. Han estat molt consultats per a la recerca històrica. Ara els tenim digitalitzats i estem restaurant alguns originals que estan malmesos, per garantir-ne la conservació.

A continuació, dins de la secció 09, es consulten molt sovint els padrons d'habitants. Tenim dades des de 1902, tot i que amb algun buit, que guarden el rastre de totes les persones que han passat per Mollet. Aquests documents també els hem digitalitzat.

Finalment, els expedients d'obres, a la secció 06, són els més sol·licitats per la ciutadania donat que contenen els plànols dels habitatges i les dades tècniques de les construccions. Els més antics que es conserven daten de 1886.

Com s'ha comentat al principi d'aquest apartat, des del 2017 tots els expedients i documents administratius es creen en format digital i van a parar a l'arxiu electrònic. Per tant el volum del fons municipal ja no creix més en metres lineals sinó que la nova unitat de mesura és el bit i el terabit. Ara bé, s'aplica el mateix sistema d'organització i la mateixa normativa als dos suports, el digital i el paper.

4.2. Els fons externs

Els fons externs de l'Arxiu, procedents tots de donacions a títol gratuït, formen un conjunt heterogeni de documents que recreen, en alguns casos, fets del passat de Mollet del Vallès i, en altres, activitats de la seva gent.

Si observem el quadre de fons, veiem que la major part són fons personals, és a dir col·leccions particulars de persones que han volgut deixar algun tipus de testimoni a les generacions del futur. Entre aquests destaquen els següents:

4.2.1. Vicenç Plantada i Fonolleda (1839-1913)

El fons de Vicenç Plantada i Fonolleda té una rellevància especial en tractar-se del primer estudiós i erudit molletà del qual tenim constància documental. Molt popular a Mollet i el Baix Vallès, fou veterinari, mestre, cronista, folklorista i un incansable activista social i polític. El conjunt de documents que tenim a

l'Arxiu consisteix en alguns escrits seus, publicacions de l'època, com *La Renaixença* o *L'Art del Pagès*, i altres documents diversos. Es considera que és una part de la seva producció documental, que va ser recollida per Martí Pou i Torrents i va ingressar a l'Arxiu inclosa en el fons del segon. Les dates dels documents van del 1861 al 1912 i ocupa 1,1 metres.

4.2.2. Martí Pou i Torrents (1909-1990)

Amb vocació gairebé d'arxiver, Martí Pou i Torrents, de família comerciant molletana i treballador de la Pelleria, va aplegar una gran col·lecció de diaris, revistes, programes, publicitat, cartells i fotografies que recullen la vida social i cultural de Mollet de finals del s. XIX i pràcticament tot el s. XX (1876-1987). Va fer una gran feina de documentalista utilitzant com a paraula clau Mollet i tenia tota la seva col·lecció ordenada i classificada de manera molt metòdica i acurada. Es tracta

201



Figura 4. Documents del Fons Martí Pou i Torrents. Font: AHMVA

d'un fons molt extens, 10 metres, un centenar de caixes que va ingressar a l'Arxiu el 2004 per donació dels seus fills, Montserrat, Núria i Josep Maria Pou i Serra.

4.2.3. Josep Maria Suñé i Arbussà (1928-2017)

Amb un afany similar de preservar la memòria molletana, Josep Maria Suñé i Arbussà, farmacèutic de professió i fill del músic molletà Antoni Suñé i Font, va aplegar una col·lecció important de documents relacionats especialment amb l'activitat cultural i religiosa a la nostra població. La cronologia dels documents abasta de 1789 a 1999, per bé que se centra sobretot en el s. XX. És força extens, 7 metres, i el va donar a l'Arxiu en vida, l'any 2000.

202 Els fons Pou i Suñé són molt semblants i hi ha molts documents que coincideixen en tots dos, com ara exemplars d'hemeroteca, programes de festa major, cartells de teatre i cinema, etc. Ambdós transmeten l'apassionada voluntat dels productors per deixar rastre de la vida del seu poble estimat, és com si ens estiguessin dient: "Mireu quines coses fèiem, com ens ho passàvem de bé i quanta vida hi havia a Mollet".

4.2.4. Andreu Malgà i Bonastre (1873-1919)

Un fons amb un contingut ben diferent és el de mossèn Andreu Malgà i Bonastre, capellà de Gallecs de 1904 a 1910. Gran aficionat a la botànica, durant la seva estada va confeccionar un herbari amb mostres de plantes de Gallecs i altres poblacions catalanes, del qual conservem una part important a l'Arxiu, que ha estat restaurat el 2018 per Berta Blasi. Bona part dels 11 me-

tres d'aquest fons el formen llibres editats entre 1781 i 1937. Va arribar a l'Arxiu el 2009 per donació dels hereus, entre els quals la seva neboda Magdalena Torras i Malgà.

4.2.5. Jordi Solé Tura (1930-2009)

Entre els grans fons de l'Arxiu, tenim el de Jordi Solé Tura, polític molletà que va formar part del grup de ponents de la Constitució de 1978 i va ser ministre de Cultura el 1991. Aquest conjunt documental (1959-2008) és un testimoni en primera persona de l'abans, el durant i el després de la transició política espanyola. Es tracta de gairebé 11 metres d'escrits personals, articles, correspondència, fotografies, cintes VHS, a més de bona part de la seva extensa biblioteca personal. En 2003 va declarar la voluntat de donar-lo a l'Ajuntament de Mollet del Vallès i entre 2007-2010 va ingressar a l'Arxiu. La donació es va formalitzar el 4 d'abril del 2011. En l'acord del 2003, l'Ajuntament va comprometre's en la creació del Centre d'Estudis per a la Democràcia Jordi Solé Tura. Aquest fons el consulta gent del món acadèmic, de dins i fora de la nostra comunitat i fins i tot d'altres països.

4.2.6. Joan Solé Tura (1917-2008)

El 2015 va arribar a l'Arxiu el fons de Joan Solé Tura per donació del seu fill, Jordi Solé Flores. Germà gran de Jordi Solé Tura, en Joan va combinar la feina familiar de forner amb la faceta d'escriptor, poeta i activista. Datat entre 1909-1996, ocupa gairebé 1 metre i està compost per les galerades de la seva obra literària, principalment els seus llibres publicats sobre fets i



Figura 5. Document de l'herbari del Fons Malgà. Font: AHMVA

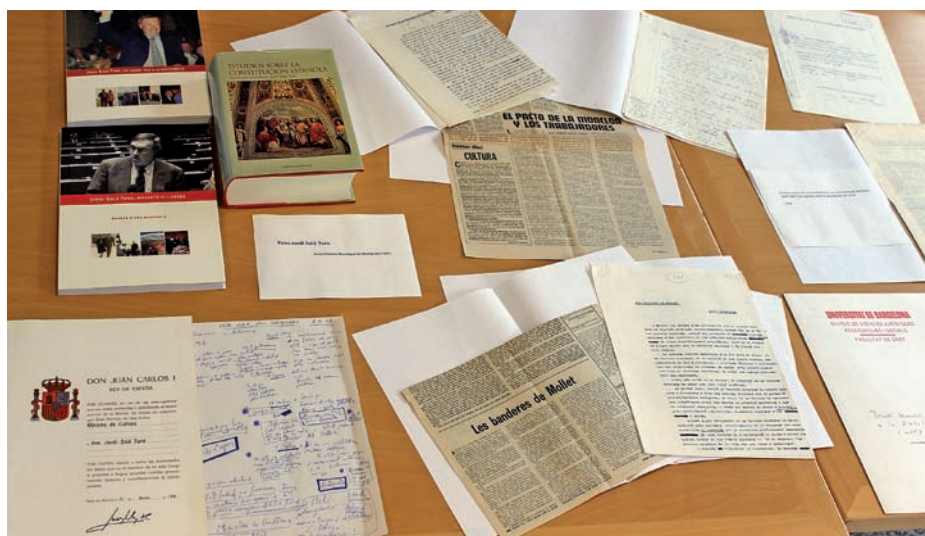


Figura 6. Documents del Fons Jordi Solé Tura. Font: AHMVA

persones de Mollet, algunes novel·les i altres escrits, així com correspondència i una petita hemeroteca. També es conserven alguns textos inèdits, entre ells quatre novel·les que mai es van arribar a publicar.

4.2.7. Joan Ambròs i Lloreda (1906-1992)

Gràcies a les gestions d'Oriol Fort i Marrugat, a finals del 2019 va ingressar el fons de Joan Ambròs i Lloreda donat per la seva filla, Françoise Valles (en néixer Cisqueeta Ambròs



Figura 7. Documents del Fons Joan Solé Tura. Font: AHMVA

204

Tugas). Paleta de professió, Joan Ambrós fou un activista cultural i polític que ocupà el càrrec de regidor a l'Ajuntament de Mollet durant la II República i fins al final de la Guerra Civil, quan es va haver d'exiliar a França. Des de l'exili, va continuar molt vinculat a la llengua i cultura catalanes, alhora que mantingué la relació amb Mollet a través de la correspondència amb diverses amistats. És l'autor dels versos que van donar lloc a l'Himne de Mollet. El seu fons té un volum d'una mica més d'1 metre i està datat entre 1927-2003. Inclou la col·lecció de les revistes *Plançó* i *Mai no morirem*, correspondència i documentació diversa. Però el més destacable són les llibretes que va anar escrivint a mode de diari durant la seva vida a l'exili.

4.2.8. Joan Aliguer i Vegué (1921-2007)

Més o menys al mateix temps, a finals de 2019, va ingressar el fons de Joan Aliguer i Vegué, de la mà de la seva filla, Eulàlia Aliguer i Dalmau.

Es tracta d'un altre personatge enamorat de Mollet, que va combinar la seva vida professional a la Pelleria amb les facetes d'escriptor, periodista i sobretot poeta, amb alguns llibres publicats. Aquest fons consisteix en 2 metres de documentació ben diversa d'entre 1934-2007, amb molts esborranys, apunts, escrits personals i exemplars de premsa local.

4.2.9. Altres fons externs

Els descrits en els punts anteriors són els fons personals amb un contingut més significatiu. Com es pot veure en el quadre de fons, l'Arxiu compta amb altres fons que corresponen a donacions personals de petit volum, a documents d'associacions i fundacions, comercials i d'empreses, patrimonials, i una recopilació de documents judicials. Tanmateix, la majoria són desconeguts per al públic i, en alguns casos, fins i tot estan pendents d'inventariar i descriure. Sens dubte un repte per a possibles recerques futures.



Figura 8. Fons Joan Aliguer. Font: AHMVA

5. Les col·leccions factícies

En llenguatge arxivístic, aquesta classificació s'aplica principalment als conjunts de documents que no tenen un lligam conceptual entre ells, sinó que s'agrupen de manera diferenciada per tenir un format o unes característiques físiques peculiars. Això implica que requereixen uns contenidors i unes condicions de conservació diferents. Un exemple són els pergamins, els segells, els cartells, els microfilms, les cintes de casset, els vídeos, etc. La temàtica sol estar relacionada amb el context del municipi de l'Arxiu, però pot ser diversa.

Al nostre Arxiu tenim tres col·leccions d'aquest tipus: el fons fotogràfic, la col·lecció de cartells i fulletons, i un recull de documents d'àudio i vídeo.

5.1. El fons fotogràfic

Es difícil obtenir el nombre total d'elements que componen aquest fons perquè creix constantment, no sols per l'aportació institucional sinó per les donacions de persones que col·laboren amb el Centre d'Estudis Molletans. En aquests moments podríem considerar una xifra aproximada de 70.000 imatges, totes elles ja digitalitzades.

5.2. Els cartells i fulletons

Els cartells i fulletons han estat un mitjà molt emprat al llarg del s. XX per anunciar esdeveniments de tot tipus. Alguns són veritables joies de disseny gràfic. La nostra col·lecció reuneix 4.600 unitats. Moltes d'elles són de producció municipal, però un gran nombre procedeixen de fons externs com els de Josep M Suñé i Martí Pou.

5.3. Els documents d'àudio i de vídeo

En l'actualitat, la imatge en moviment i el so s'enregistren i es conserven en suport digital. La col·lecció històrica que conservem a l'Arxiu Històric de Mollet del Vallès consisteix en 625 cintes de casset i 210 cintes de vídeo VHS i BETAMAX. Aquests formats presenten un problema d'obsolescència important perquè ja no es fan servir els aparells que permeten reproduir-los. Per garantir que els podrem seguir obrint en el futur, cal passar-los a format digital i és el que estem fent. Per exemple, un dels projectes importants ha estat la digitalització de 621 cintes de casset amb l'enregistrament de les sessions del Ple de 1981 a 2005.



Figura 9. Publicacions locals a la biblioteca auxiliar

6. L'hemeroteca històrica

206

L'hemeroteca històrica⁵ està formada per la pràctica totalitat de les capçaleres de diaris, revistes i altres publicacions periòdiques editades a Mollet des de 1909. Molts exemplars han arribat a l'Arxiu dins dels fons externs, sobretot els de Martí Pou i Josep M Suñé. La majoria estan digitalitzats.

7. La biblioteca auxiliar

L'objectiu de la biblioteca auxiliar de l'Arxiu és recollir totes les publicacions de l'àmbit molletà i baixvallesà, ja sigui en relació al contingut o a l'autoria. En aquests moments compta amb 874 títols, alguns dels quals estan digitalitzats.

8. Conclusions

L'Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA) custodia la documentació local, sobretot el fons municipal però també diversos

fons externs, de gran interès per a la historiografia molletana i baixvallesana de l'època contemporània. Una documentació que està a disposició de la recerca amb la finalitat de difondre el nostre patrimoni documental que, junt amb la conservació, és la missió i la vocació dels arxius. En aquest sentit la col·laboració amb els centres d'estudis, sobretot el Centre d'Estudis Molletans i el Centre d'Estudis per la Democràcia Jordi Solé Tura, és essencial a l'hora de promoure la recerca i elaborar elements de difusió com ara publicacions, exposicions o jornades.

Per finalitzar, apuntem un dels principals reptes de futur: avançar en la digitalització de la documentació d'interès històric –sobretot els fons externs i les col·leccions factícies– amb l'objectiu de facilitar l'accés i la difusió d'aquests elements patrimonials.

⁵ Veieu, en aquest mateix volum, els articles de Jordi Bertran Mollet, *recerca i coneixement*. Els primers documents, imatges i llibres i, de David Santos, *Més d'un segle de publicacions periòdiques molletanes (1909-2022)*.

L'Arxiu Comarcal del Vallès Oriental (ACVO). Funcions i fons documentals

Xavier Pérez Gómez*

Resum: L'Arxiu Comarcal del Vallès Oriental (ACVO) forma part de la Xarxa d'Arxius de la Generalitat de Catalunya i recull documentació històrica i administrativa del seu àmbit territorial.

L'article permet conèixer, de manera ràpida i sintètica, les funcions, serveis i fons de l'ACVO. Es posa un especial èmfasi en els fons vinculats a Mollet del Vallès per bé que es dona una visió de conjunt de la totalitat dels fons custodiats.

Paraules clau: arxiu, clubs esportius, fotografies, Frederic Ros, Granollers, Jaume Vallcorba, Josep Molas, Jutjats de Mollet del Vallès, Lluís Bonal, Mollet del Vallès, premsa, Can Fàbregas, Vallès Oriental

The Vallès Oriental County Archive (ACVO). Functions and documentary collections

Abstract: The Vallès Oriental County Archive (ACVO) is part of the Government of Catalonia's Network of County Archives. It contains historical and administrative documents issued within its geographical scope.

The article provides a quick and concise overview of the functions, services and collections held in the ACVO. Particular emphasis is placed on the collections linked to Mollet del Vallès, although an overview of all the collections held is provided.

Keywords: archive, sports clubs, photographs, Frederic Ros, Granollers, Jaume Vallcorba, Josep Molas, Mollet del Vallès' Court, Lluís Bonal, Mollet del Vallès, press, Can Fàbregas, Vallès Oriental

207

1. Introducció

L'Arxiu Comarcal del Vallès Oriental (ACVO) forma part de la Xarxa d'Arxius Comarcals de la Generalitat de Catalunya, tot i que la seva gestió també és compartida pel Consell Comarcal del Vallès Oriental i en certs aspectes per l'Ajuntament de Granollers. Va ser inaugurat el 30 de setembre de 2005. La seva capa-

citada és de 10 km de prestatgeria, de les quals ja té ocupats 6,5 km, o sigui un 65 % (març de 2021).

2. Instal·lacions i funcionament

L'ACVO compta amb cinc dipòsits documentals amb armaris compactes, dos dipòsits amb prestatgeria fixa i un amb planeres per a cartells, pergamins i plànols. A tots

* Arxiver i historiador, director de l'Arxiu Comarcal del Vallès Oriental, jperezgomez@gencat.cat
Article rebut el 17 de març de 2021; acceptat el 13 d'abril de 2021.

els dipòsits hi ha control de temperatura i humitat, amb ventilació i deshumificadors.¹ Si la documentació arriba en mal estat, es neteja i desinfecta en la sala de desinfecció, per evitar plagues de fongs i bacteris. Trimestralment hi ha una inspecció de control de plagues i insectes a tot l'edifici.

L'ACVO compta amb una plantilla fixa de dues persones (el director que és funcionari de la Generalitat i una arxivera del Consell Comarcal). També hi col·laboren de forma puntual dues arxiveres de l'Ajuntament de Granollers que treballen al mateix edifici.

3. Serveis que ofereix

L'ACVO ofereix els serveis següents:

- Préstec i consulta d'expedients a les administracions i organismes que tenen dipositada la seva documentació. Hi ha una sala de consulta amb dotze punts de lectura.²

- La documentació i la premsa també es posa a l'abast del públic interessat, excepte aquells fons considerats reservats (documentació judicial, notarial de menys de cent anys i alguna documentació administrativa recent).

- Ingress de fons documentals i assessorament a ajuntaments i organismes que no tinguin arxiver.

L'ACVO també digitalitza la documentació més antiga i la més consultada per pujar-la a Internet i facilitar-ne així la seva consulta.

Els instruments de descripció (inventaris i catàlegs) de l'ACVO

es poden consultar a Internet, així com una part de la premsa i de certa documentació, que estan digitalitzats. Els portals són aquests:

- <http://cultura.gencat.cat/arxius/acvo>

(dades generals sobre l'Arxiu Comarcal)

- <http://arxiusenlinia.cultura.gencat.cat>

(permet cercar inventaris i visualitzar alguns documents)

- <http://xacpremsa.cultura.gencat.cat/>

(permet visualitzar premsa comarcal)

A l'ACVO també s'organitzen reunions de coordinació i formació amb els arxivers i les arxiveres municipals de la comarca per tal d'intercanviar experiències i millorar la feina.

És també important la programació d'actes, com conferències i cursets, adreçats als nostres usuaris i al públic en general. També es fan visites guiades per a escoles i instituts, per mostrar què és i com funciona l'ACVO.

4. Fons documentals

A continuació és relacionen els fons i les col·leccions que es conserven a l'ACVO.

4.1. Fons administratius, judicials i notarials

- Oficina Comarcal del Departament d'Agricultura i Oficines Liquidadores amb seu a la comarca (Generalitat de Catalunya)
- Consell Comarcal del Vallès Oriental
- Ajuntament de Granollers (cap de comarca)

¹ Les condicions ambientals ideals són: temperatura entre 18 i 21° i humitat relativa del 50%.

² Des de juny de 2020, les consultes són només amb cita prèvia com a mesura preventiva de la Covid-19.



209



Figura 1. A dalt: El bloc de dipòsits documentals a la façana de l'ACVO. Font: foto ACVO

Figura 2. A baix: Vista d'una de les sales amb armaris compactes. Font: foto ACVO.



210

Figura 3. Classificació de lligalls judicials en un dels dipòsits. Font: foto ACVO

- Ajuntaments que hagin signat conveni
- Jutjats de Primera Instància i Instrucció de Granollers i Mollet del Vallès
- Districte notarial de Granollers (protocols notarials de més de vint-i-cinc anys)

4.2. Fons de l'administració local

- Ajuntament d'Aiguafreda
- Ajuntament de Castellterçol
- Ajuntament de Granollers
- Ajuntament de Santa Eulàlia de Ronçana
- Ajuntament de Tagamanent

4.3. Fons d'institucions diverses

Alguns centres d'ensenyament han dipositat part dels seus fons a l'ACVO, en concret centres educatius de Granollers, la Garriga, Santa

Agnès de Malanyanes, Santa Maria de Palautordera i Santa Eulàlia de Ronçana. Però són fons relativament petits i es tracta de lliuraments molt puntuals. També hi ha dipositats alguns dels fons de les antigues cambres agràries locals (abans *hermandades sindicales de labradores y ganaderos*), en concret de les localitats de l'Ametlla del Vallès, Canovelles, Cànoves i Samalús, Granollers, Lliçà de Vall, Llinars del Vallès, les Franqueses, Sant Feliu de Codines, Vallromanes, Vilalba Sasserra i Vilanova del Vallès. Per a més detall, podeu veure el portal web de la Xarxa d'Arxius Comarcals.

4.4. Fons de procedència privada

L'ACVO vetlla pel patrimoni documental del Vallès Oriental i accepta donacions o dipòsits

de particulars o entitats. Per això també ingressen fons i documents provinents de persones, associacions privades, clubs, empreses i comerços, sempre i quan es consideri que tenen interès històric i cultural. Destaquen per la seva antiguitat el fons patrimonials (documentació de masies) amb un total de 394 pergamins, dels anys 1184 al 1691.

Els fons patrimonials de masies són aquests:

- Mas Gorchs-Rovira, Llerona i Canovelles (1184-1932)
- Mas Vilardebó, Tagamanent (1203-1907)
- Ca n'Oliveres, Lliçà d'Amunt (1225-1994)
- Can Brustenga, Santa Eulàlia de Ronçana (1261-1926)
- Can Soley de Vilanova, La Roca del Vallès (1322-1621)
- Masies diverses de Sant Celoni (1332-1639)
- Mas Costa, Folgueroles i Fogars de Montclús (1341-1597)
- Mas Carbonell, Santa Maria de Palautordera (1344-1637)
- Mas Pont Torrents, la Roca del Vallès (1411-1950)
- Ca n'Illa, Campins (1445-1921)
- Can Malé, Lliçà d'Amunt (1645-1965)
- Can Guàrdia-Fargas, Castellterçol (1671-1852)
- Can Jeroni, Vilanova del Vallès (1834-1920)

4.5. Hemeroteca i col·leccions d'impressos

També es recullen butlletins, revistes, cartells i altres publicacions editades al Vallès Oriental. És molt important la col·laboració dels ajuntaments per rebre aquestes publicacions.

Dintre del fons d'hemeroteca tenim algunes publicacions periòdiques editades o vinculades amb Mollet com són la *Revista del Vallès* (1940-2014) o *Tribuna Vallesana* (1987-2008) les quals es poden consultar per internet, ja que estan digitalitzades. De Mollet també tenim el butlletí *Quatre Cantons* i el magazine *Mollet a mà*, a més del setmanari *Contrapunt / SomMollet*.

5. Fons vinculats a Mollet del Vallès

A continuació es relacionen els fons vinculats a Mollet del Vallès.

5.1. Fons administratius, judicials i notariais

- **Fons dels Jutjats de 1a Instància i Instrucció de Mollet:** expedients judicials, 1986-1991. Documentació de caràcter reservat.
- **Fons del districte notarial de Granollers:** inclou els protocols amb les escriptures notariais de Mollet posteriors al 1939. Els anteriors van ser cremats a l'inici de la Guerra Civil. No consultables fins passats cent anys de la data del document.
- **Fons de l'Oficina Liquidadora de Mollet:** expedients dels impostos gestionats per la Generalitat de Catalunya, 1986-2006.

5.2. Fons d'associacions, fundacions, comerços i empreses

- **Fons Confeccions Bonal:** antiga botiga de roba masculina ubicada a Mollet: factures i documents diversos 1934-1990. Tenia un important fons fotogràfic personal sobre Mollet però no va ser lliurat a l'ACVO.
- **Fons Sport Comarcal:** revista d'esport editada a Granollers, però dins de la qual hi ha 1601 fotografies de clubs de Mollet (1980-2010).



Figura 4. Alumnes del Col·legi Ibèric del Sagrat Cor amb el mestre Llorenç Marrugat, 1913. Font: ACVO, col·lecció d'imatges

212

Aquest fons inclou fotografies d'equips, jugadors i entrenadors del CF Mollet UE, UD Molletense, AT. Zona Sud, UD Lourdes, UD Fliselina, UD Can Pantiquet, CF Plana Lledó, AT. Molletà, Leones del Norte, UD Estrella del Sur, Peña Vaso, Peña Safari, Peña Tacones, Peña García-Lorca, UD Jamilena, CF Xurreria, UD Falcones i UDEVA.

També trobem fotografies d'altres clubs i esports de Mollet al fons Sport Comarcal: Penya Barcelonista, Penya Blanc i blava, Club Patí Mollet (hoquei), Club Bàsquet Mollet, Club Tennis Mollet, Escola Tècnica de Natació, Ciclisme, Tir Olímpic, Futbol Sala (equips diversos), gimnasos diversos.

5.3. Fons personals

- **Fons Josep Molas.** Fou director de la fàbrica tèxtil de Can Fàbregas a

Mollet, cap local de FET-JONS de Mollet de 1940 a 1948 i alcalde de Sant Fost de 1942 a 1952. Conté aquesta documentació relacionada amb Mollet del Vallès:

- Casal Cultural de Mollet: 89 docs. (1963-1981)
- Economato Laboral Colectivo: 531 docs. (1969-1979)
- Sociedad de Socorros Mutuos: 57 docs. (1943-1987)
- Creu Roja de Mollet: 5 docs. (1965-1969)
- Sederies Fàbregas: 2985 docs. (1917-1976)
- Documentació sindical vinculada a la fàbrica tèxtil de Can Fàbregas, inclou la del Sindicat El Ràdium: 49 docs. (1920-1969)
- Impresos i retalls de premsa sobre Mollet (1931-1985)
- Fotografies relatives a Mollet: 33 imatges

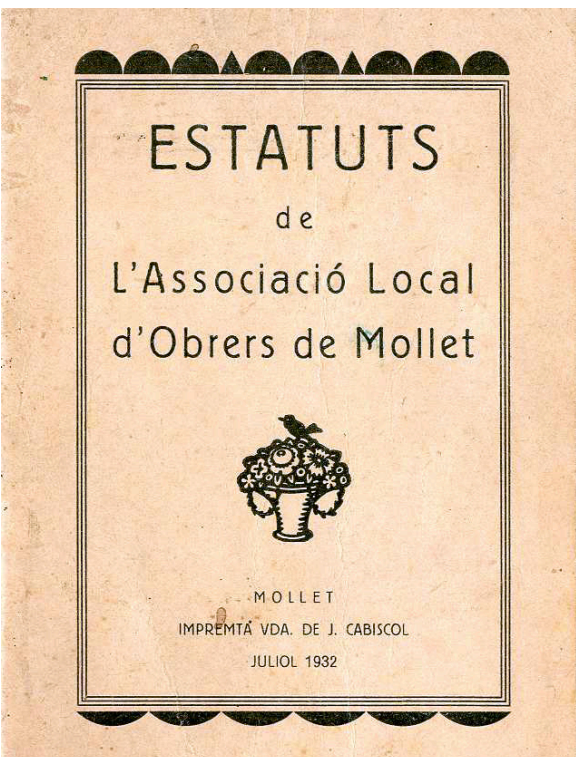


Figura 5. Estatuts de l'Associació Local d'Obrers de Mollet, 1932 Font: ACVO, Fons Josep Molas

- **Documents de Frederic Ros Chacón (1912-1998):** alguns diplomes i documents, entre ells el llibre d'actes de l'entitat Foment de la Sardana, de 1931 a 1936. Les actes apareixen signades per Joan Ambrós i Lloreda (president) i Frederic Ros (secretari). En aquest llibre hi ha el text de dues sardanes: *Elogi a la noia molletana* (1932) i *Flaires de can Pantiquet* (1931/1936).
- **Documents de Jaume Vallcorba Duñó (1937-1939):** una caixa amb cartes de quan estava al front (Guerra Civil).

6. Conclusions

L'ACVO custodia documentació de tota la comarca i, en concret, també de Mollet del Vallès. En setze anys de vida, l'Arxiu ha ocupat el 65% de la disponibilitat total dels seus dipòsits, fet que podria suposar problemes d'espai en un futur a mitjà termini. Ara per ara, els grans

reptes de present i futur són: la continuïtat en el procés de digitalització de la documentació antiga o molt consultada, i la gestió i preservació de la documentació electrònica i digital, que suposa ja el principal gruix de documents.



Figura 06. Excursió en autobús de la penya Germanor de l'empresa Sederias Fàbregues, 1969. Font: ACVO, Fons Josep Molas

Mollet, els nostres poetes i novel·listes

(Primera aproximació i propostes de treball)

Oriol Fort i Marrugat*

Resum: El treball és una primera aproximació a un inventari de totes aquelles persones que han creat obres culturals classificables dins les diverses formes, gèneres i subgèneres literaris. El marc temporal del treball se situa entre el darrer quart del segle XIX i l'actualitat. El marc territorial és el de la població de Mollet del Vallès. Els dos àmbits no estan tractats com a inqüestionables, atès que podrien identificar-se obres d'èpoques anteriors, i que algunes persones autores, no essent administrativament molletanes, poden haver adquirit un "veïnatge empíric" amb Mollet del Vallès a través de les seves obres o activitats.

Han estat usades fonts primàries i secundàries de les categories material, documental i oral, que han

permès relacionar més de dues-centes cinquanta persones creadores d'obres literàries en un sentit ben ampli, i sense haver predeterminat un nivell de qualitat —sovint subjectiu— per ser incorporades o excloses.

El caràcter preliminar d'aquest exercici el qualifica com a proposta, i li dona, obligadament, una vigència temporal. És així que, a més de la seva utilitat cultural, històrica i social, el document pot esdevenir —com a treball de "codi obert"—, un avantatjat punt de partida per a futures recerques.

L'article finalitza amb unes conclusions i unes propostes de noves línies de treball.

Paraules clau: articulistes, assagistes, Mollet del Vallès, novel·listes, poetes

215

Mollet, els nostres poetes i novel·listes. (Primera aproximació i propostes de treball)

Abstract: The work is a first approach to an inventory of all those people who have created cultural works classifiable within the various literary forms, genres, and subgenres.

The time frame of the work is between the last quarter of the 19th century and the present. The territorial framework is that of the population of Mollet del Vallès. The two areas are not treated as unquestionable, since works from previous periods could be identified, and that some authors, not being administratively

* Humanitòleg, ofortm@uoc.edu

Article rebut el 30 de març de 2021; acceptat el 14 d'abril de 2021.

from Mollet, may have acquired an empirical neighbourhood with Mollet del Vallès through their works or activities.

Primary and secondary sources have been used in the material, documentary, and oral categories, which have made it possible to relate more than two hundred fifty people who create literary works in a very broad sense, and without having predetermined a level of quality – often subjective– for its incorporation or exclusion.

The preliminary nature of this exercise qualifies it as a proposal, and necessarily gives it a temporary validity. Thus, in addition to its cultural, historical, and social utility, the document can become, as an “open source” work, an advantageous starting point for future research.

The article finishes with conclusions and proposals for new lines of work.

Keywords: columnists, essayists, Mollet del Vallès, novelists, poets

1. Introducció

Aquest article sorgeix de la necessitat de contextualitzar i quantificar la producció literària d'un temps i un territori –el Mollet de l'edat contemporània– mitjançant una primera aproximació d'autors i obres.

Es tracta, al cap i a la fi, de tenir una primera visió, certament esquemàtica, del conjunt de la producció literària molletana o *panmolletana*¹. Un punt de partida per a posteriors anàlisis, un marc de contextualització, una mirada a vista d'ocell, o de dron.

He tractat, doncs, d'obrir una porta per tal de poder-nos endinsar –ja claus en mà– a la casa de les lletres, del pensament i de la creació literàries, amb la certesa que, observades totes les habitacions amb esperit científic i emotivitat humanística, hi podem trobar, una vegada més, aquelles sorpreses amagades que ens permeten reafirmar la voluntat de recerca i de molletanisme, amb fraternitat baixvallesana, del

Centre d'Estudis Molletans (CEM), mitjançant els seus col·laboradors.

En resum, noves eines d'identitat per als nostres pobles, massa desconexedors o oblidosos d'aquells signes que encara ens queden.

Abans d'entrar en el cos del treball, cal fer quatre consideracions que suggereixo que es tinguin en compte a l'hora de llegir, d'analitzar i de judicar el treball. Primera: no soc ni filòleg ni historiador, soc humanitòleg, és a dir, estudiós de les ciències humanístiques, de les humanitats; és així que aquest treball no es pot considerar, pròpiament, d'expert. Segona: demano disculpes, especialment als autors, si hi són trobats errors o absències; deixo una adreça de correu (ofortm@uoc.edu) per a qualsevol comentari que pugui servir per millorar el contingut d'aquest article o per a una millor precisió en propers treballs. I tercera: a l'hora de relacionar autors i autores, no he tingut en compte el nivell de qualitat –no soc ningú per fer-ho–, m'he

¹ En usar la paraula *panmolletana* em refereixo a aquelles persones que, no havent residit o no residint actualment a Mollet del Vallès, han tingut o hi tenen una relació clara, sigui per l'activitat associativa, cultural, professional o d'identificació explícita. Per exemple, alguns poetes de Poetes Grans no són residents a Mollet, però ens aporten, directament, l'aliment humà del gaudi cultural.

limitat a relacionar aquelles persones sobre les quals –amb temps i mitjans reduïts– he trobat alguna referència sigui de publicació, de lectura o recitació pública o d'escriptura amb voluntat de fer-la pública.

Finalment, en aquesta introducció, vull agrair profundament tota la col·laboració que he rebut de Jordi Bertran Duarte, director del CEM, fent-me aportacions i suggeriments imprescindibles.

2. Objectius

- Elaborar una primera catalogació de les persones que, amb clara vinculació amb Mollet, han estat autores d'obres literàries, publicades o no.
- Fer, en la mesura que ha estat possible, una relació de les obres publicades per aquests autors: títol, any d'edició o publicació, editorial, població d'edició, gènere literari, llengua emprada, etc.
- Donar a conèixer la nombrosa i diversa producció literària a fi i efecte d'enaltir-la i promoure'n el coneixement i gaudi com a eines de cultura i, així, de creixement humà i de llibertat.
- Assajar una metodologia i un guió de treball per a un estat de la qüestió.
- Posar a disposició dels estudiosos una base, més quantitativa que qualitativa, per a la construcció de nous i més profunds treballs.

A efectes dels objectius d'aquest treball s'inclouen, com a formes literàries, la narrativa, la poesia, el teatre i l'assaig. Dins la narrativa, les novel·les, els contes, els relats breus i la prosa poètica; però no els gèneres periodístics d'entrevistes i cròniques.² Dins la poesia, el format en vers i el format en prosa³. Dins el teatre, el de text i el musical. I dins l'assaig –apartat modern que s'afegeix als tradicionals èpica (novel·la), lírica (poesia) i drama (teatre)– hi queden englobats l'assaig pròpiament dit,⁴ l'article d'opinió com a assaig curt, la biografia, l'autobiografia, les memòries, i l'entrevista i la crònica quan depassen allò estrictament periodístic.

Punt i a part mereix decidir si en aquest quadre poc acadèmic caldria incloure alguns guions cinematogràfics amb una enorme càrrega literària. A Mollet ens trobem amb el cas de la directora i guionista Neus Ballús Montserrat (Mollet del Vallès, 1980). Finalment he optat per incloure en aquest treball l'àmbit Cinema de text.

Per tan, en queden exclosos d'aquest article, els treballs acadè-

217

² Així, es diferencien les cròniques amb opinió (classificades dins els assaigs i objecte d'aquest treball) de les cròniques de corresponsal, que no s'inclourien en aquest article quan l'autora o l'autor només sigui identificat per aquesta activitat periodística. És el cas de Josep Molas Rupelo, destacat cronista del qual no en tenim identificades altres obres literàries.

³ En cas d'identificar autors molletans de lletres de cançons assimilables a poesia, s'inclourien en aquest apartat. Com assenyala Miquel Pujadó (2021): “és prou sabut que la cançó culta i la poesia tenen un origen comú.”

⁴ L'assaig és un tipus de text en prosa no narrativa que aborda d'una manera lliure, no exhaustiva i no especialitzada, temes diversos, amb una voluntat de creació literària i una intenció, més o menys explícita, d'aprofundir en el coneixement de l'home (...). És un gènere de difícil classificació, a cavall entre la ciència, la filosofia i la literatura. És per això que és conegut també amb els noms de prosa de reflexió o literatura d'idees.

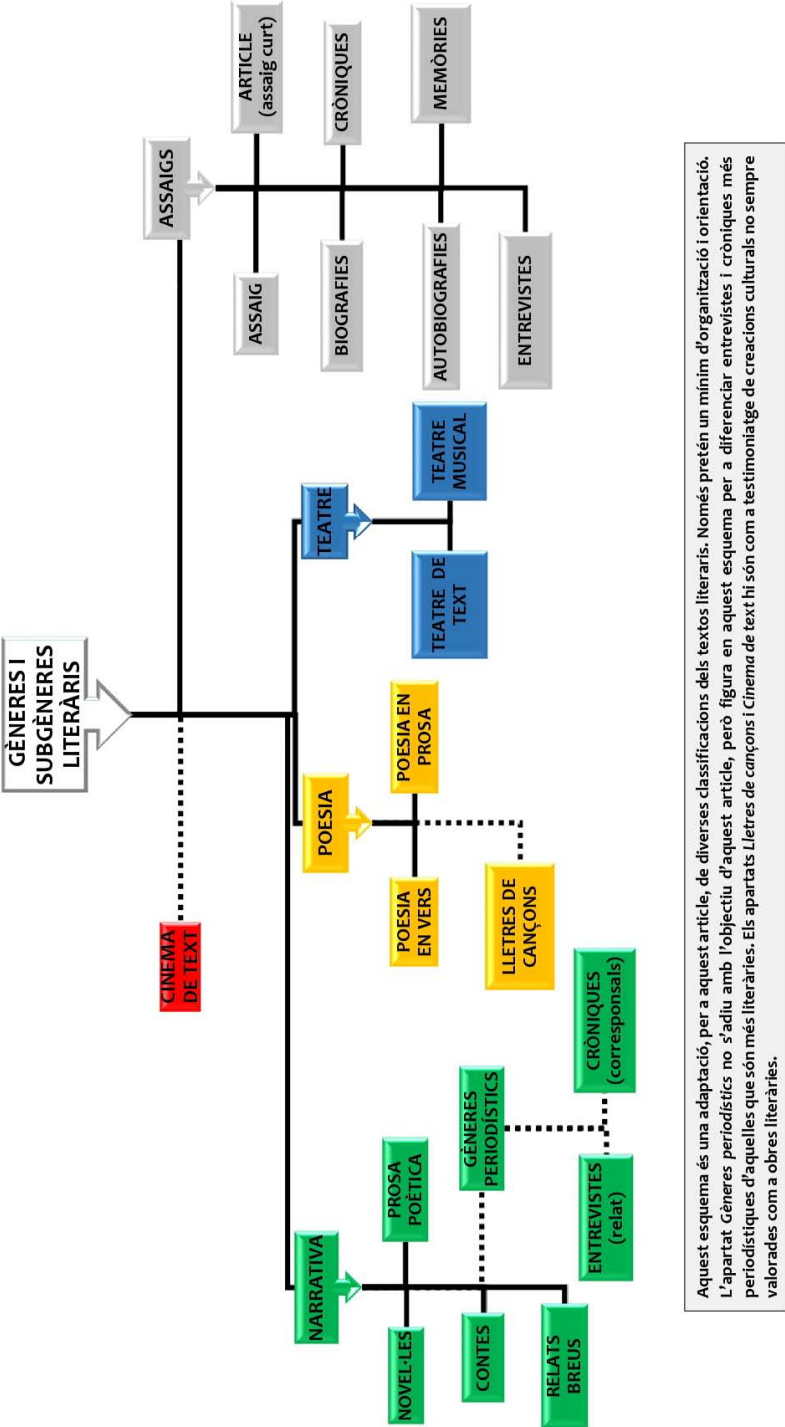


Figura 1. Esquema de gèneres i subgèneres literaris. Font: Oriol Fort



Figura 2. Prestatge amb alguns llibres d'autors molletans. Font: Oriol Fort

mics (humanístics, científics o tècnics) i els clarament periodístics (per exemple, les notícies o les cròniques informatives). Tampoc hi són tractats els llibres d'autoajuda i similars.⁵

Això no obstant, cal dir que he trobat treballs, escrits, que m'han fet dubtar molt a l'hora de classificar-los en un gènere o subgènere. Per exemple, alguns textos de memòries s'apropen a la ficció, d'altres a l'assaig o, fins i tot, a la crònica.

Soc conscient de la dificultat per delimitar amb precisió les formes i els gèneres literaris –afer molt propi de la literatura contemporània, poc amant dels encotillaments– d'obres d'alguns autors com Francesc Maspons, Pere Bonvilà, Joan Ambrós, Josep Molas, Joan Solé Tura o Joan Abelló, però també d'algunes obres d'autors actuals com Josep Masats o Jaume Barberà, de caire proper al periodisme però també a l'assaig.

Per tot això, no he pretès aplicar una classificació definitiva, ja que

ni he arribat a aquest punt de perfecció metodològica –que potser no existeix– ni he considerat que s'escaigués la inflexibilitat. Sí que m'ha guiat l'objectiu de la “coherència flexible”, els efectes negatius de la qual, de ben segur que seran corregits en propers aprofundiments i revisions realitzats per persones més qualificades.

219

3. Metodologia

- Delimitació de l'abast del treball: èpoques, formes literàries, gèneres, subgèneres i profunditat/complexitat de la recerca
- Recerca i selecció de fonts, i recerca d'autors i obres a les fonts seleccionades
- Relació alfabètica d'autors i les seves obres identificades (publicades o inèdites)
- Proposta d'estadístiques provisionals a partir de la relació anterior (vegeu Figura 5)
- Conclusions provisionals i suggeriments de noves línies de treball

⁵ És el cas de *Quatre estacions per estar sa i feliç*, de Neus Elcacho (2021), o *Poder besar el cielo*, d'Esperanza Gulli Crespo (2021).

4. Relació d'autors i obres⁶

4.1. Autors amb obres publicades o representades

ABARCA MANRIQUE, Vicente (Yátor, Granada, 1957)⁷

Novel·la. CAS⁸

- Abarca, V. (1987). *El preu de la venganza*. Ed. Amarantos. Úbeda.
 Abarca, V. (1992). *El cielo lo quiso así*. Ed. Amarantos. Úbeda.
 Abarca, V. (2000). *Mis pequeños grandes relatos*. Ed. Amarantos. Úbeda.
 Abarca, V. (s.a.). *¡Vaya Vaina!* Inèdit.
 Abarca, V. (s.a.). *El señorito Óscar*. Inèdit.
 Abarca, V. (s.a.). *El vestido que nunca lucí*. Ed. Amarantos. Úbeda.
 Abarca, V. (s.a.). *Mi profesora de matemáticas*. Ed. Amarantos. Úbeda.

ABELLÓ PRAT, Joan (Mollet del Vallès, 1922-Barcelona, 2008)⁹

Memòries. CAT

- Abelló, J. (1961). *L'hora del Te*. Impressió Salvador Salvadó i Joan Barbarà. Barcelona.
 Abelló, J. (1988, 2a ed. facsímil). *L'hora del Te*. Editorial Mediterrània. Barcelona.

ADÁN MODREGO, Ana Isabel (Barcelona, 1980)

Poesia, relats. CAS, CAT

- Adán, A.I. (2022). *Los pedos de las vacas contaminan*. Circulo Rojo. Roquetas de Mar.

ALIGUER VEGUÉ, Joan (Mollet del Vallès, 1921-2007)¹⁰

Poesia, lletres de sardanes, cròniques, memòries. CAT.

- Aliguer, J. (1983). *Mollet poètic*. L'Aixernador, edicions argentonines. Argenton.
 Aliguer, J. (1986). *Mollet poètic II*. L'Aixernador, edicions argentonines. Argenton.
 Aliguer, J. (1992). *Mollet en deute*. Impremta Francesc. Martorelles.

⁶ Hem considerat necessari i de justícia no només relacionar els autors i les autores que han publicat individualment, sinó també aquells que, formant part del programa municipal Poetes Grans o de l'Associació Cultural 7 Plomes, han creat poesia que ha estat donada a conèixer en recitals col·lectius i en publicacions d'aquests programes i entitats (*Poetes Grans: Trobada poètica i Poesia en temps de confinament*; Associació Cultural 7 Plomes: *Soñadores: recull d'obres premiades en els concursos literaris de 7 Plomes i Soñadores: recull d'obres de membres de l'entitat*). Aquesta relació figura a l'apartat 4.2 (autors i autores amb obres recitades o publicades col·lectivament en activitats de Poetes Grans i de l'Associació Cultural 7 Plomes, o amb obra inèdita). Dissortadament, no sempre ha estat possible aconseguir les dades biogràfiques mínimes per a aquesta relació.

⁷ També ha participat en activitats de l'Associació Cultural 7 Plomes (vegeu l'apartat 4.2).

⁸ Anotant CAT (català) o CAS (castellà) indiquem quina llengua usa en les seves obres. També s'utilitza FRA (francès), ENG (anglès), EUS (euskera) i ARA (àrab).

⁹ Vegeu, en aquest mateix volum, l'article de Pepa Ventura *L'hora del te, l'obra literària del pintor molletà Joan Abelló (1922-2008)*.

¹⁰ També ha participat en activitats de Poetes Grans (vegeu l'apartat 4.2).

Aliguer, J. i Vilardell, P. (1996). *Un sol llibre... i dos poetes*. Recull de poesies. Impremta Francesc. Martorelles.

Lletres de sardanes:

El Mil·lenari de Mollet. Música de Jaume Boix i Pujol

La festa de la vellesa. Música d'Antoni Suñé i Font (Garriga, 1990)

Tortosina. Música d'Antoni Suñé i Font

ÀLVAREZ ROIG, Cristina (Barcelona, 1973)

Poesia. CAT

Àlvarez, C. (2014). *Oasi privat*. Edicions del Sud. Piles.

Àlvarez, C. (2019). *L'evangeli segons la mar*. Inèdit.

Àlvarez, C. (2019). *Cerimònia del te*. Bromera. Alzira.

Àlvarez, C. (2019). *Cosmogonia terrenal*. Edicions del Sud. Piles

Àlvarez, C. i Clarà, I. (2012). *Concili d'animals*. Omicron. Badalona.

Àlvarez, C. i Clarà, I. (2019). *L'omega de la rosa*. Gregal. Maçanet de la Selva.

AMBRÒS LLOREDA, Joan (Mataró, 1906-Abbeville, França 1992)¹¹

Poesia, lletres de sardanes, cròniques i articles d'opinió. CAT

Trobareu una extensa selecció de la seva obra a Corbalán i Garcia-Moreno (2002).

AMETLLER BRUGADA, Bonaventura (Mollet del Vallès, 1900)

Articles, assaig, poesia, lletres de sardanes. CAT

Nostra Veu, Lluita

Ametller, B. (1945). *Perspectives*. Nostra Veu.¹² Mollet del Vallès.

Lletres de sardanes:

Llagostins, Els (llagostencs) (1948) Música d'Àngel Catafau i Salvó

La més balladora (1966) Música de Francesc Gutsens i Torra

AMPURDANÉS TROBADA, Rita (Tragó de Segre, Peramola, 1933)¹³

Poesia. CAT. CAS

Ampurdanés, R. (2010). *Poemes per tu*. Autoedició. Mollet del Vallès.

Ampurdanés, R. (2013). *Sentiments de poeta*. Autoedició. Mollet del Vallès.

Ampurdanés, R. (s.d.). *Perfum de roses i espines*.

Ampurdanés, R. (s.d.). *Temes i alegries amb amor*.

ARGÜELLO ALONSO, Elías (Peones de Amaya, Burgos, 1949)

Memòries, cròniques, novel·les. CAS

arguello44.blogspot.com

Argüello, E. (2013). *Padres de adolescentes*. Cultiva Libros. Madrid.

¹¹ Vegeu, en aquest mateix volum, l'article d'Oriol Fort *Joan Ambrós i Lloreda (1906-1992)*, Cròniques, articles i poemes.

¹² Butlletí del Foment de la Sardana (1931-1939)

¹³ També ha participat en activitats de Poetes Grans i de l'Associació Cultural 7 Plomes (vegeu l'apartat 4.2).

- Argüello, E. (2014). *Vivir con un adolescente* [també en llibre electrònic]. Pirámide. Madrid.
- Argüello, E. (2015). *El tiempo detenido*. Letras de Autor. Madrid.
- Argüello, E. (2019). *El dolor de los recuerdos*. Círculo Rojo. Roquetas de Mar.
- Argüello, E. (2020). *Regresando a casa* [VI Premio memoria de la emigración castellana y leonesa].
- Argüello, E. (s.a.). *La mirada de Petra* [Premio Ciudad de Burgos].

ARIMON VENTURA, Glòria (Mollet del Vallès, 1952)

Contes. CAT, CAS, EUS, ENG, ARA

- Arimon, G. (2007). *Contes de Bagdad*. Marge. Sabadell.
- Arimon, G. (2007). *Cuentos de Bagdad*. Marge. Sabadell.
- Arimon, G. (2010). *Contes de Bagdad* [català-àrab]. Marge. Sabadell.
- Arimon, G. (2010). *Cuentos de Bagdad* [castellà-àrab]. Marge. Sabadell.
- Arimon, G. (2010). *Tales from Bagdad* [anglès-àrab]. Marge. Sabadell.
- Arimon, G. (2012). *Bagdadeko ipuinak*. Marge. Sabadell.
- Arimon, G. i Bayés, P. (2008). *Petita història de la Fira d'Artesans de Mollet*. Mediterrània. Barcelona.

ASENCIO GALLEGO, José Maria (Alacant, 1988)

222 Novel·la. CAS

- Asencio, J.M (2021). *En busca de la irrealidad*. Servicios Generales Editoriales Costa Blanca. Sant Vicent de Raspeig.

BALLADA, Martí

Articles. CAT

Nostra Veü

BALLÚS MONTSERRAT, Neus (Mollet del Vallès, 1980)¹⁴

Cinema. CAT

- Roch, E. (prod.), Ballús, N. (dir.), Ballús, N. i Subirós, P. (guió). (2019). *El viatge de la Marta* (Staff Only) [cinema]. Barcelona:

¹⁴ El contingut literari del cinema no s'acostuma a incloure dins els gèneres literaris; potser perquè els guions cinematogràfics, a diferència de les obres teatrals, s'editen molt poc. No obstant això, com he assenyalat abans en l'apartat 2 (objectius), soc del parer que, en alguns casos, cal considerar-los literatura. L'escriptor Guillermo Cabrera Infante, en una entrevista diu:

Todavía no se han analizado en profundidad y con precisión las relaciones entre cine-literatura; qué es lo que tiene el cine de fascinante para la literatura y qué es lo que tiene de asombroso o de conseguido la literatura para el cine. El caso de la literatura con el cine es más sederoso, más estrictamente voluntaria la asociación o la sumisión. El cine en realidad se ha apropiado de la literatura en temas, formas de narración, estructuras narrativas que se han hecho visuales en el cine. Sería bueno hacer un análisis profundo de todo esto, con tiempo y ejemplos apropiados, más allá de una conversación (Utrera 1987, pp. 59-65).

Ikiru Films, El Kinògraf, Turanga Films, La Terraza Films, Les Films Hatari, TV3, ICIC.

BARBERÀ FERRANDO, Manuel (Cornellà de Llobregat, 1944)
Novel·la. CAS

- Barberà, M. (2006, 1a ed.). *Amor por internet*. Autoedició. Les Gunyoles.
- Barberà, M. (2006, 1a ed.). *Dos parejas y un destino*. Autoedició. Les Gunyoles.
- Barberà, M. (2006, 1a ed.). *Hija de la calle*. Autoedició. Les Gunyoles.
- Barberà, M. (2007, 1a ed.). *En via muerta*. Autoedició. Les Gunyoles.
- Barberà, M. (2016, 2a ed.). *Hija de la calle*. Autoedició [també en llibre electrònic]. Vivelibro. Madrid.
- Barberà, M. (2017, 1a ed.). *3000 kilómetros por un café*. Punto Rojo. Sevilla.
- Barberà, M. (2017, 2a ed.). *Amor por internet* [també en llibre electrònic]. Vivelibro. Madrid.
- Barberà, M. (2017, 2a ed.). *Dos parejas y un destino* [també en llibre electrònic]. Vivelibro. Madrid.
- Barberà, M. (2018). *¿Quién mató a Luisa?* [també en llibre electrònic]. Vivelibro. Madrid.
- Barberà, M. (2018, 1a ed.). *El valor de una manzana* [també en llibre electrònic]. Vivelibro. Madrid.
- Barberà, M. (2018, 2a ed.). *El valor de una manzana*. Vivelibro. Madrid.
- Barberà, M. (2019). *Turbulencias del camino*. Vivelibro. Madrid.
- Barberà, M. (2019, 2a ed.). *En via muerta*. Compbee. Madrid.
- Barberà, M. (2019, 2a ed.). *3000 kilómetros por un café*. Vivelibro. Madrid.

223

BARBERÀ RIBAS, Jaume (Mollet del Vallès, 1955)
Crònica, assaig, entrevistes. CAT

- Barberà, J. (2012). *Singulars: escoltar per aprendre*. Viena. Barcelona.
- Barberà, J. (2013). *S'ha acabat el bròquil* [també en llibre electrònic]. Edicions B. Barcelona.
- Barberà, J. (2014). *9N 2014* [també en llibre electrònic]. Edicions B. Barcelona.
- Barberà, J. (2016). *(In)satisfets*. Rosa dels Vents. Barcelona.

BASTIDA MARTÍNEZ, Mercè (Mollet del Vallès, 1943)¹⁵
Poesia. CAT

Col·laboradora habitual amb poesies a *Mollet a Mà*

Bastida, M (2010). *Poemes en sabatilles*. Autoedició. Mollet del Vallès.

¹⁵ També ha participat en activitats de Poetes Grans i de l'Associació Cultural 7 Plomes (vegeu l'apartat 4.2).

BATET ROVIROSA, Maria (Vilafranca del Penedès, 1966)**Contes. CAT**

Batet, M. (2010). *L'Empresa en un conte*. Ajuntament de Mollet del Vallès, Empresa Municipal per a la Formació Ocupacional i l'Ocupació (EMFO). Mollet del Vallès.

BELLIDO SERRANO, Lucía (Barcelona, 2003)**Memòries. CAS**

Bellido, L. (2018). *Never give up: Secretos de una muser* [també en llibre electrònic]. Cúpula. Barcelona.

Bellido, L. (2020). *Be brave: El año que cambió mi vida* [també en llibre electrònic]. Cúpula. Barcelona.

BENÍTEZ BENÍTEZ, Mónica (la Llagosta)**Contes, poesia. CAS**

Benítez, M. (2008). *Las doradas alas del amor*. Penombra d'Argent. El Prat de Llobregat.

Benítez, M. (2012). *La Alondra que contaba historias*. Grupo Nacional de Editores. Sevilla.

Benítez, M. (2018). *El secreto de Esteban* [llibre electrònic]. Autoedició.

224 BLANCO ESCUDERO, Francisco (Frank) (Barcelona,¹⁶ 1975)**Assaigs. CAS**

Blanco, F. (2008). *Anda ya en la carretera*. Aguilar. Barcelona.

Blanco, F. (2012). *Cómo ser padre primerizo y no morir en el intento: anécdotas, trucos y consejos para aquellos que se estrenan como papàs* [també en llibre electrònic]. Aguilar. Barcelona.

Blanco, F. (2014). *Padre con un par: ¿cómo sobrevivir a tu segundo hijo?* [també en llibre electrònic]. Temas de Hoy. Madrid.

Blanco, F. (2018). *Sobrevivir a los cuarenta: nada volverá a ser como antes... pero lo mejor está por llegar*. Planeta. Madrid.

BOIXADER ARBÓ, Mònica (Mollet del Vallès, 1992)**Contes, prosa poètica, relats, assaig, articles. CAT**

<https://www.nuvol.com/firmes/monica-boixader>

Núvol. *El digital de la cultura*

Els morts de les places. Concurs de Narrativa Curta l'Illa-Vadelletra 2013.

Quan va arribar l'arbre. Concurs de Narrativa Curta l'Illa-Vadelletra 2015.

Boixader, M (2018). *Pompeu Fabra: El menhir i els arbres* [llibre electrònic].

Edicions del Núvol, Col·lecció del Núvol, 26. Barcelona.

BOMBILÁ MURILLO, Gisela (Mollet del Vallès, 1982)**Contes. CAS**

Bombilá, G. (2017). *Con otros ojos*. Babidi-Bú, Col·lecció La mirada de Daniel. Sevilla.

¹⁶ Neix a Barcelona però va créixer a Mollet.

BONVILÀ MIRALLES, Pere (Peret) (Mollet del Vallès, 1905-1986)¹⁷

Memòries, cròniques. CAT

Bonvilà, P. (1980). *El meu Mollet. Boscos i vernedes*. Inèdit. Mollet del Vallès.

Bonvilà, P. (1983-84?). *Més de tres cents anys d'història*. Inèdit. Mollet del Vallès.

BOSCH PARERAS, Anna (el Figueró, 1950-2009)

Assaig. CAS

Bosch, A. i Bofill, M. (2011). *Mujeres que alimentan la vida: selección de textos (1996-2008)*. Icaria, Col·lecció Antrazyt, 340. Barcelona.

BRUGUERA BARBANY, Maria Mercè (Mataró)

Contes, assaig. CAT. CAS

Bruguera, MM (1994). En venda. *Notes*, 8: 137-142. Mollet del Vallès.

Bruguera, MM (1995). L'Ayun... *Notes*, 9: 209-216. Mollet del Vallès.

Bruguera, MM (1996). La bèstia tricolor. *Notes*, 10: 197-203. Mollet del Vallès.

Bruguera, MM (1997). Penjats d'un fil. *Notes*, 11: 219-225. Mollet del Vallès.

Bruguera, MM (2002). Una particular família o bé una família particular. *Notes*, 17: 257-262. Mollet del Vallès.

Bruguera, MM i Ducròs, J. (1997). *Montserrat, rutes literàries*. RBA La Magrana, Col·lecció Rutes Literàries, 1. Barcelona.

Bruguera, MM i Gordi, J. (2019). *Sant Francesc, Verdaguer i la natura* [edicions en català i castellà, també en llibre electrònic]. Centre de Pastoral Litúrgica. Barcelona.

BUENO GÓMEZ, Francisco (Los Molares, Sevilla, 1932)¹⁸

Poesia. CAS

Bueno, F. (2003). *Poemas del pueblo*. Ayuntamiento de Humilladero. Humilladero.

Bueno, F. (2003). *Los poemas de un campesino*. Autoedició. Mollet del Vallès.

Bueno, F. (2004). *Vivencias poéticas de un pasado*. Autoedició. Mollet del Vallès.

Bueno, F. (2005). *Poemas de historia*. Ayuntamiento de los Molares. Los Molares.

Bueno, F. (2006). *Lo que no borra el tiempo*. Autoedició. Mollet del Vallès.

Bueno, F. (2007). *Poemas de un viviente de la posguerra*. Autoedició. Mollet del Vallès.

Bueno, F. (2008). *Mis poemas abiertos al mundo. Antología poética*. Milenium. Barcelona.

¹⁷ Vegeu, en aquest mateix volum, l'article de M. Rosa Boada Pere Bonvilà Miralles (1905-1986), testimoni d'un Mollet desaparegut.

¹⁸ També ha participat en activitats de Poetes Grans (vegeu l'apartat 4.2). La biblioteca d'Humilladero (Màlaga) porta el seu nom.

- Bueno, F. (2009). *Los sentimientos de un poeta*. Autoedició. Mollet del Vallès.
 Bueno, F. (2010). *Lo que crea un campesino*. Autoedició. Mollet del Vallès.
 Bueno, F. (2011). *Aromas de versos*. Autoedició. Mollet del Vallès.
 Bueno, F. (2013). *Lluvia de versos*. Milenium. Barcelona.
 Bueno, F. (2014). *Inspiración poética*. Autoedició. Mollet del Vallès.
 Bueno, F. (2015). *Sentimiento poético*. Autoedició. Mollet del Vallès.
 Bueno, F. (2017). *El creador nace*. Autoedició. Mollet del Vallès.
 Bueno, F. (2018). *Lo que el poeta siente*. Autoedició. Mollet del Vallès.
 Bueno, F. (2019). *Creación poética*. Autoedició. Mollet del Vallès.
 Bueno, F. (2020). *Los senderos de un poeta*. Autoedició. Mollet del Vallès.
 Bueno, F. (2020). *Historias vividas*. Autoedició. Mollet del Vallès.
 Bueno, F. (2021). *La universidad del campo*. Autoedició. Mollet del Vallès.
 Bueno, F. (2022). *Vientos del sur*. Autoedició. Mollet del Vallès.
 Bueno, F. (2022). *Sueños de poetas*. Autoedició. Mollet del Vallès.
 Bueno, F. i García, Ch. (2021). *Dos historias unidas*. Autoedició. Mollet del Vallès.

CABAÑAS VÁZQUEZ, Carlos (Zamora, 1950)

Novel·la. Assaig. CAS

- Cabañas, C. (1988). *Esto es el país leonés*. Skide. Barcelona.
 Cabañas, C. (2011). *Hasta que llegue la noche*. Alfonso IX de León y su tiempo. Lobo Sapiens. León.
 Cabañas, C. (2002). *Las huellas del tiempo en el plano de Zamora*. Heraldo de Zamora. Zamora.
 Cabañas, C. (2022). *Algún lugar común*. Autografía. Barcelona.

CALVO MARTÍNEZ, Constante (Santiago de Compostela, 1945)

Novel·la, teatre. CAS. CAT. FRA. ENG

www.constantecalvo.com

- Calvo, C. (2002). *Llévame al Pórtico de la Gloria*. Autoedició. Barcelona.
 Calvo, C. (2003). *Del sueño a la realidad* [edicions en castellà, català]. Autoedició. Barcelona.
 Calvo, C. (2004). *Alice d'Anjou* [edicions en castellà, català, francès, anglès]. Iris. Sevilla.
 Calvo, C. (2005). *La invasión de las gacelas* [edicions en castellà i català]. Milenium. Barcelona.
 Calvo, C. (2006). *Sueños y secretos de una saga*. Milenium. Barcelona.
 Calvo, C. (2007). *Después no serás tú*. Milenium. Barcelona.
 Calvo, C. (2008). *La leyenda de la sirenita. Tratado de parapsicología* [també en versió cinematogràfica, dirigida per Modest Vieira]. Milenium. Barcelona.
 Calvo, C. (2009). *Alba*. Milenium. Barcelona.
 Calvo, C. (s.a.). *Criticart* [espectacle multidisciplinari].
 Calvo, C. (s.a.). *Dos en una*. Iris.
 Calvo, C. (s.a.). *Miel de Alecrín*.
 Calvo, C. (s.a.). *Remedios infalibles*. Iris.

CAMPILLO ARREBOLA, Ana María (Mollet del Vallès, 1968)

Poesia. CAT

Campillo, A.M. (2022). *Trencadissa*. Trípod. Barcelona.

CARRERO ROMERO, José (Barcelona, 1980)

Novel·la. CAS

Carrero, J. (2020). *Bellotas con leche* [finalista XIII Premio de Novela Corta “Encina de Plata”]. Premium. Sevilla.

CASERO REDONDO, Agustín (Càceres, 1949)¹⁹

Poesia, teatre. CAS

Casero, A. (1992). *Recuerdo y Añoranza*. Autoedició.

Casero, A. (1993). *La Memoria Inquieta*. Autoedició.

Casero, A. (1995). *Surcos en la Distancia*. Autoedició.

Casero, A. (1997). *Des de la Ausencia*. Ediciones Extremeñas. Plasencia.

Casero, A. (1999). *Remembranzas*. Autoedició.

Casero, A. (2001). *Pasión Interminable*. Autoedició.

Casero, A. (2003). *Cosecha de recuerdos*. *Romancero campesino*. Ediciones Extremeñas. Plasencia.

Casero, A. (2005). *La Danza Nace en el Sur*. Autoedició.

Casero, A. (2006). *Semblanza Lorquiana*. Autoedició.

Casero, A. (2008). *Vivencias*. Autoedició.

Casero, A. (2010). *Mis Mejores Poemas*. [poemes per a teatre musical]. Inèdit.

Casero, A. (2012). *Mensajero de Sueños*. [poemes per a teatre musical]. Inèdit.

Casero, A. (2013). *Pasión Rociera*. [poemes per a teatre musical]. Inèdit.

Casero, A. (2015). *Recordanzas Extremeñas*. [poemes per a teatre musical]. Inèdit.

Casero, A. (2019). *Pasiones de un poeta*. [poemes per a teatre musical]. Inèdit.

CLAVIJO MERCADER, Xavier (Mollet del Vallès, 1973)

Memòries. CAT

Clavijo, J. (2006). *L'Illa llibreria*. 10 anys traficant amb lletra impresa. Llibre-
rial'Illa. Mollet del Vallès.

COLLADO RUEDA, Enrique (Santoña, Cantàbria, 1953)

Novel·la, assaig. CAS

Collado, E. (2002). *Héroes de toda edad* (intenciones i pareceres). Tantín.
Santander.

Collado, E. (2005). *¡Viva la Pepa!* Tantín. Santander.

Collado, E. (2007). *La doble muralla* [edició bilingüe: castellà i
català]. Tantín. Santander.

¹⁹ També ha participat en activitats de l'Associació Cultural 7 Plomes (vegeu l'apartat 4.2).

- Collado, E. (2014). *Camino a lo profundo*. León Alado. Madrid.
 Collado, E. (2014). *Cap a l'espai profund*. León Alado. Madrid.
 Collado, E. (2016, 2a. ed.). *Camino a lo profundo*. León Alado. Madrid.
 Collado, E. (2018, 2a. ed.). *¡Viva la Pepa!* León Alado. Madrid.
 Collado, E. (s.d.). *Paz, Fuerza y Alegria*.

COSTA OLIVERAS, Joan (Santa Maria de Martorelles, 1925-2012)
Articles, cròniques periodístiques, poesia. CAT

*Amistat,*²⁰ *Sembra.*²¹ *Lean, Dicen, Tururut qui gemega ja ha rebut*

CRUZ de la, Sandra (Mollet del Vallès)
Poesia, il·lustració. CAS

www.sandradelacruz.com

- Antón, L. i Cruz de la, S. (2020). *Manifiesto: antes de morir*. Odelibros. València.
 Cruz de la, S. (2017). *Obsidiana*. Mueve tu lengua, Col·lecció Poesía, 32. Madrid.
 Cruz de la, S. (2018). *Kokoro: El cor de les paraules* [edicions en català i castellà]. Bridge. Barcelona.
 Cruz de la, S. (2020). *Antípodas*. Mueve tu lengua, Col·lecció Arte Poético. Madrid.
 Cruz de la, S. (2020). *Días peores*. Valparaíso Ediciones. Granada.
 Díaz, A. i Cruz de la, S. (2017). *Asamblea*. Autoedició. Sant Cugat del Vallès.
 Díaz, N. i Cruz de la, S. (2017). *Nuestra teoria del caos*. Vivelibro. Madrid.

228

CRUZ de la GONZÁLEZ, Maria Jesús (Xus) (Mollet del Vallès)
Poesia, CAT

Cruz de la, M.J. (2021). *La ciutat de les formigues*. Autoedició. Mollet del Vallès.

CUSTODIO LOZANO, Sebastián (La Zarza, Calañas, Huelva)
Poesia, CAS

Custodio, S. (2009). *Adelfas en el alma*. Autoedició. Barcelona.

DALMAU GUINJOAN, Francesc (Cambrils, 1913)
Teatre. CAT

Dalmau, F. (1948). *La fira del meu poble* [teatre. Centre Parroquial, Mollet del Vallès].

DIÉGUEZ SUÁREZ, Javier (Mollet del Vallès, 1985)
Assaig, novel·la. CAS

Ghulam, N. i Diéguez, J. (2016). *La primera estrella de la noche* [també en llibre electrònic]. Plaza & Janés. Barcelona.

²⁰ Publicació de l'Associació d'Antics Alumnes de l'Acadèmia Mollet

²¹ Publicació del Centre Parroquial

Ghulam, N. i Diéguez, J. (2016). *La primera estrella del vespre* [també en llibre electrònic]. Rosa dels Vents. Barcelona.

Diéguez, J. (2021): *Conquistadores. Las hazañas que cam-bieron el mundo*. Pinolia. Madrid.

DOMÈNECH MIR, Manel (Barcelona, 1941)

Assaig. Memòries. CAT

Domènech, M (2019). *Del cim als cims. Tinta Fresca*. Santa Coloma de Queralt.

ELCACHO CLEMENTE, Joaquin (Barcelona, 1958)

Cròniques, articles d'opinió. CAT. CAS

Mundo Diario, Tele/Exprés, Comarca al dia, El Periódico de Catalunya, Diari de Barcelona, El Observador, Avui, El Punt Avui La Vanguardia, Natural.

EWYNN DE CAMELOT (Maria Blanco)²²

Novel·la. CAS

Eowyn de Camelot (2016). *La rebelión de los soldaditos de plomo* (Casa usher 1) [també en llibre electrònic]. Ediciones Hades. Barcelona.

Eowyn de Camelot (2016). *La sombra de Casa Usher* [llibre electrònic].

Eowyn de Camelot (2018). *La Casa Usher nunca se hundirá* [llibre electrònic]. **229**

ESCOLÀ, Ernest

Articles. CAT

Nostra Veu

ESCUDERO, Lorena (Redovà, Baix Segura, 1979)

Novel·la. CAS

Escudero, L. (2015). *Castigo divino* (volumen 1). Tempus Fugit. Madrid.

Escudero, L. (2015). *Saga salvaje. Rebelde* (volumen 1). Tempus Fugit. Madrid.

Escudero, L. (2017). *Castigo divino. Divina condena* (volumen 2). Autoedició.

Escudero, L. (2017). *Saga salvaje. La encrucijada* (volumen 2). Autoedició.

Escudero, L. (2017). *Saga salvaje. Bandidos* (volumen 3). Autoedició.

ESCURA HERENCIA, Oriol (Mollet del Vallès)

Articles. CAT

Contrapunt – somMollet²³

²² Va viure a Mollet.

²³ Es relacionen només aquells articulistes amb una participació fixa o molt regular.

ESTEVADEORDAL VALL-LLOBERA, Josep (Moià, 1904-1972)²⁴**Articles. CAT.**

Sembra

FERNÁNDEZ ALBARCA, Natalia (Mollet del Vallès, 2004)**Novel·la. CAS**

Fernández, N. (2019). *Staxus guerra contra la humanidad*. Pajosé. Leganés.

FERNÁNDEZ PACHÓN, Esteban (Navalvillar de Pela, Badajoz 1926)²⁵**Poesia, memòries. CAS**

Fernández, E. (1993?). *Flores y Niebla*.

Fernández, E. (1997). *Fulgores históricos*. Santa Perpètua de Mogoda.

Fernández, E. (1998). *Violetas de Otoño*. Autoedició. Mollet del Vallès.

Fernández, E. (2000). *Dulce y amargo*. Autoedició. Mollet del Vallès.

Fernández, E. (s.a.). *Camino hacia mi declive*. Autoedició. Mollet del Vallès.

Fernández, E. (s.a.). *Las aguas de mi remanso*. Autoedició. Mollet del Vallès.

FIGUERA, Anna**230 Contes. CAT**

Figuera, A. (2008). *Ja vaig a l'escola*. Mediterrània. Barcelona

FILBÀ SEGALÉS, Jacint (Mollet del Vallès)**Memòries. CAT**

Filbà, J. (2000). *Punt de mira*. Autoedició. Mollet del Vallès.

FORT MARRUGAT, Oriol (Barcelona, 1946)**Articles, poesia. CAT**

<https://oriol-fort.blogspot.com>

Mollet a mà

Contrapunt – somMollet

El 9 Nou del Vallès Oriental

Fort, O. (2021). *Dels poemes en trauràs les dates*. Marfoor Edicions. Mollet del Vallès.

FORT TURA, Laia (Barcelona, 1992)**Teatre. CAT**

Epidèmia Teatre (prod.), Viñas, J. i Fort, L. (direc.), Fort, L. (llibret) (2019). *Bed and Breakfast* [teatre musical]. Música original: Els

²⁴ Va ser capellà oficiant de la capella de les Reverendes Mares de l'Orde de la Companyia de Maria (Col·legi Lestonnac, de Mollet del Vallès), entre 1951-1972.

²⁵ També ha participat en activitats de Poetes Grans i de l'Associació Cultural 7 Plomes (vegeu l'apartat 4.2).

Amics de les Arts. Arranjaments i direcció musical: Joel Riu.
Companyia: Epidèmia Teatre. Inèdita. Estrena, febrer 2019.
Obra representada al Teatre Gaudí, Barcelona i al Teatre Can
Gomà, Mollet del Vallès.

GALLARDO MUÑOZ DEL POZO, Júlío (Puebla de Cazalla, Sevilla, 1931)²⁶
Poesia. CAS

- Gallardo, J. (1992). *A usted Maestro*.
Gallardo, J. (1993). *Rosa de pasión*. Òpal Gràfic. Parets del Vallès.
Gallardo, J. (1996). *Inquietudes*. Òpal Gràfic. Parets del Vallès.
Gallardo, J. (2009). *¡Por ti, mujer, yo brindo! Amarantos*. Úbeda.

GARCÍA ESPEJO, Charo (Antequera, Màlaga, 1964)
Poesia. CAS

- Bueno, F. i García, Ch. (2021). *Dos historias unidas*. Autoedició. Mollet del Vallès.

GARCÍA GARCÍA, José Miguel (Gor, Granada, 1970)²⁷
Poesia. CAS

- García, J. (2001). *Yo, el primer poeta del siglo XXI*. Autoedició. Mollet del Vallès

GARCÍA VILARDELL, Gemma (Sant Perpètua de Mogoda)
Contes. CAT

231

- García, G. (2017). *Així de cop i volta..., sense avisar i per sorpresa*. Autoedició.
Sant Fost de Campsentelles.

GARLAND, Frank
Novel·la. CAS

- Garland, F. (2010). *Amores al atardecer*. Eride. Madrid.
Garland, F. (2011). *El hermano de la novia*. Eride. Madrid.
Garland, F. (2012). *El mendigo*. Eride. Madrid.
Garland, F. (2012). *El torreón del buitre*. Eride. Madrid.
Garland, F. (2013). *El séptimo hijo*. Eride. Madrid.
Garland, F. (2014). *Marcado por el diestino*. Eride. Madrid.
Garland, F. (2015). *Tres rosas para una dama*. Eride. Madrid.
Garland, F. (2016). *El secuestro de Helmut Marco*. Cultiva Libros. Sevilla.
Garland, F. (2016). *Los Averro*. Cultiva Libros. Sevilla.

GIMENO LATORRE, Jaume (Mollet del Vallès)
Articles. CAT
Nostra Veu

²⁶ També ha participat en activitats de Poetes Grans (vegeu l'apartat 4.2).

²⁷ També ha participat en activitats de Poetes Grans i de l'Associació Cultural 7 Plomes (vegeu l'apartat 4.2).

GÓMEZ FERNÁNDEZ, Antonio (Archena, Múrcia, 1944)**Memòries. CAS**

Gómez, A. (2021). *Desenterrar la memoria*. Autoedició. Mollet del Vallès.

GONZÁLEZ NARANJO²⁸, Manuela, “Manoly o Manoli” (Mollet del Vallès)**Poesia, relat curt. CAS**

González Naranjo, M. (2014). *Así soy yo, así escribo*. ViceLibro. Madrid.

González Naranjo, M. (2020). *Adolescencia arrebatada*. Uno. Albacete.

González Naranjo, M. (2021). *Lo mejor de mí*. Punto Rojo Libros. Madrid.

GONZÁLEZ PORRAS, Dolors (Mollet del Vallès, 1973)**Assaig. CAT**

González, D. (2008). *La Fageda. Història d'una bogeria. Les claus de l'èxit d'un projecte social i empresarial*. La Magrana. Barcelona.

GORDI SERRAT, Josep (Mollet del Vallès, 1959)**Assaig, novel·la. CAT. CAS**

Bruguera, M.M. i Gordi, J. (2019). *Sant Francesc, Verdader i la natura* [edicions en català i castellà, també en llibre electrònic]. Centre de Pastoral Litúrgica. Barcelona.

Calvo, M, Gordi, J., Gus, A. i Prat, A.M (2016). *Tornar a la natura*. [també en llibre electrònic]. Papers amb Accent, Col·lecció Punt i Apart, 3. Girona.

Gordi, J. (2011). *Els arbres mediterranis: un recorregut pels seus valors culturals i espirituals*. Documenta Universitària, Col·lecció Documenta, 27. Girona.

Gordi, J. (2016). *Arbres i espiritualitat*. [edicions en català i castellà, també en llibre electrònic]. Centre de Pastoral Litúrgica. Barcelona.

Gordi, J. (2020). *Tocats per la natura* [també en llibre electrònic]. Papers amb Accent. Girona.

Gordi, J. (2022). *Bany de bosc. 20 llocs singulars de Catalunya on fer una passejada relaxant*. Cossetània. Valls.

IBARZ CIRUJEDA, Llum (Granyén, Osca, 1935)**Poesia, novel·la, relats curts, dramatúrgia. CAS. CAT**

<http://llum-ibarz.blogspot.com/>

Ibarz, L. (2004). *T'espero*. Autoedició. Mollet del Vallès.

Ibarz, L. (2006). *Los girasoles*. Parnass Ediciones. Barcelona.

Ibarz, L. (2006). *Vida a través d'un cristall*. Parnass Ediciones. Barcelona.

Ibarz, L. (2008). *Una larga y negra noche*. Éride Ediciones. Madrid.

Ibarz, L. (2009). *Vorágine de emociones*. Autoedició. Mollet del Vallès.

Ibarz, L. (2010). *Una mujer desconocida*. Autoedició. Mollet del Vallès.

Ibarz, L. (2010, 2a ed.). *Los girasoles*. Parnass Ediciones. Barcelona.

²⁸ En les tres primeres obres inverteix l'ordre dels cognoms "Naranjo González".

- Ibarz, L. (2010). *Grañén y mi Madre*. Autoedició. Mollet del Vallès.
Ibarz, L. (2011). *Simone*. Autoedició. Mollet del Vallès.
Ibarz, L. (2012). *Ráfagas fugaces*. Autoedició. Mollet del Vallès.
Ibarz, L. (2013). *En el bosque del inconsciente*. Autoedició. Mollet del Vallès.
Ibarz, L. (2022). *Un pueblo sin nombre*. Autoedició. Mollet del Vallès.

IRIS, Águeda (1961)

Novel·la, relats, poesia. CAS

- Iris, A. (2006, 1a ed.). *Poesia de mujer*. Fusión de Escritores. Vilanova i la Geltrú.
Iris, A. (2008). *Relatos de tres minutos, en los que pensarás tres días*. Fusión de Escritores. Vilanova i la Geltrú.
Iris, A. (2010). *El yin-yang del erotismo* [també en llibre electrònic]. Fusión de Escritores. Vilanova i la Geltrú.
Iris, A. (2010). *Relatos de tres minutos, en los que pensarás tres días* [llibre electrònic]. Fusión de Escritores. Vilanova i la Geltrú.
Iris, A. (2010, 2a ed.). *Poesia de mujer* [també en llibre electrònic]. Fusión de Escritores. Vilanova i la Geltrú.
Iris, A. (2012). *Cartas para ti, @ emails para mi psicóloga*. Fusión de Escritores. Vilanova i la Geltrú.
Iris, A. (2014). *Cartas para ti, @ emails para mi psicóloga*. Fusión de Escritores [llibre electrònic]. Autoedició. Vilanova i la Geltrú.
Iris, A. i Valhondo, Q. (2014). *Pasión por lo abandonado* [també en llibre electrònic]. Fusión de Escritores. Vilanova i la Geltrú.

233

JIMÉNEZ, Ferran (Mollet del Vallès)

Teatre. CAT

- Jiménez, F. (2019). *El naixement d'un bufó* [teatre, monòleg]. Obra representada als Jardinets del Casal Cultural, Mollet del Vallès.

JIMÉNEZ, Maria (Puigreig, 1930)

Poesia. CAS

- Jiménez, M. (2002). *Sueños de una vida*. Autoedició. Mollet del Vallès.

JIM MEGAL (Mireia Egea) (Martorelles)

Novel·la. CAS

- Megal, J. (2014). *Secretos: La luz de Derkac 1* [també en llibre electrònic]. Autoedició.
Megal, J. (2016). *El regalo de papá*. Autoedició.
Megal, J. (2016). *La guardiana de Aldán*. Autoedició.
Megal, J. (2018). *Recuerdos: La luz de Derkac 2* [també en llibre electrònic]. Autoedició.
Megal, J. (2018). *Certeza: La luz de Derkac 3* [també en llibre electrònic]. Autoedició.

JOAN DE CAN CATALÀ (Jaume Sindreu Arbós) (Martorelles, 1911-2006)
Assaig. CAT

Joan de Can Català (1976). *La història festiva de Mollet*. Gràfiques Aster. Mollet del Vallès.

KOHI DESU (Judit Perich Minguillón) (Mollet del Vallès, 1995)
Novel·la. CAS

Kohi Desu (2021). *La mèdium*. Meiga. Ourense.

LÓPEZ FONT, Judit (Mollet del Vallès)
Novel·la. CAS

López, J. (2018). *El pintalabios de mamá*. Atlantis. Aranjuez.

LÓPEZ NEVADO, Raül A. (Mollet del Vallès, 1979)
Novel·la, contes, relats breus. CAS

www.ciencia-ficcion.com

López, R.A. (2014). *Antes del primer día*. Juan José Aroz Editor, Col·lecció Espiral Ciencia Ficción, 54. Bilbao.

López, R.A. (2014). *La Biblia del Chisme* [llibre electrònic]. Sitio de Ciencia-Ficción.

234 MALDONADO RUÍZ, Merche (Mercedes) (Mollet del Vallès, 1966)
Novel·la. CAS, CAT

Maldonado, M. (2016). *Odio la vainilla* [també en llibre electrònic]. Autoedició. Mollet del Vallès.

Maldonado, M. (2017). *El reflejo de la amapola* [també en llibre electrònic]. Autoedició. Mollet del Vallès.

Maldonado, M. (2017). *La isla de Trébola* [també en llibre electrònic]. Autoedició. Mollet del Vallès.

Maldonado, M. (2019). *La dama de Cata Nobel* [també en llibre electrònic]. Besos de papel. Santa Brígida.

Maldonado, M. (2021). *El silencio de mai* [també en llibre electrònic]. Autoedició. Mollet del Vallès.

Maldonado, M. (2021). *La niña dormida* [també en llibre electrònic]. Autoedició. Mollet del Vallès.

MARGENAT ESCOBAIRÓ, Assumpta (Santa Eulàlia de Ronçana, 1953)
Novel·la, relats. CAT

Margenat, A. (1992). *Escapa't d'Andorra*. La Magrana, Col·lecció La Negra, 33. Barcelona.

Margenat, A. (1993). *Escapa't d'Andorra*. Círculo de Lectores. Barcelona.

Margenat, A. (1996). *Manolo*. La Magrana, Col·lecció La Negra, 61. Barcelona.

Margenat, A. (1997). *Tres turons fan una serra*. La Magrana, Col·lecció Meridiana, 21. Barcelona.

Margenat, A. (1998). *Escapa't d'Andorra*. La Magrana, Col·lecció Els Llibres de Butxaca, 38. Barcelona.

Margenat, A. (2019). *Rossi. Efadós*, Col·lecció Biblioteca Andreu Martín, 8. El Papiol.

MARTÍN, Carlos (Mollet del Vallès)

Assaig. CAS

Martín, C. (2014). *Las alas de las hormigas*. ExLibric. Antequera.

MARTÍN BADIA, Júlia (Mollet del Vallès, 1990)

Assaig. CAT, CAS

Martín, J. (2020). *El laberint d'Asterió. Joc narratiu de personatges. Una eina pedagògica interdisciplinària*. Voliana. Argentona.

Flotats, G. i Martín, J. (2020). *Libro de casos*. Ediciones San Juan de Deu Campus Docent. Barcelona.

Camps, V., Martín, J. i Valls, P. (2022). *En què pensen els robots?: Un diàleg sobre els reptes ètics en l'era digital*. Pagès. Lleida.

Camps, V., Martín, J. i Valls, P. (2022). *¿En qué piensan los robots?: un diálogo sobre los desafíos éticos en la era digital*. Milenio. Lleida.

MARTÍNEZ GARCÍA, José (Belerda de Guadix, Granada, 1953)²⁹

Poesia. CAS

Martínez, J. (1987). *Estrellas fugaces*. Mainsa. Mollet del Vallès.

Martínez, J. (1988). *Raíces del alma*. Mainsa. Mollet del Vallès.

Martínez, J. (1989). *Añoranzas*. Mainsa. Mollet del Vallès.

Martínez, J. (1991). *Canto a la tierra*. Mainsa. Mollet del Vallès.

Martínez, J. (1993). *Paso a paso*. Mainsa. Mollet del Vallès.

Martínez, J. (1995). *Jugando a poeta*. Gráficas Mar. Parets del Vallès.

Martínez, J. (1996). *Como una noria*. Gráficas Mar. Parets del Vallès.

Martínez, J. (1998). *Laberinto singular*. Gráficas Mar. Parets del Vallès.

Martínez, J. (2001). *Fuente de vida: poemas*. Gráficas Mar. Parets del Vallès.

Martínez, J. (2010). *Yo, parte del mundo*. Gráficas Mar. Parets del Vallès.

Martínez, J. (2013). *A veces, sólo a veces...*. Gráficas Mar. Parets del Vallès.

Martínez, J. (2016). *El Abuelo*. Diego Martín Editor. Murcia.

Martínez, J. (2017). *Lo que callo y lo que digo*. Diego Martín Editor. Murcia.

Martínez, J. (2022). *Como hojas de otoño*. Circulo Rojo. Madrid.

MARTÍNEZ MIGUÉLEZ, José (Goyo) (Lleó, 1967-Mollet del Vallès, 2015)

Novel·la, assaig. CAS

Martínez, G. (2010). *Pido la palabra. Víctimas del terrorismo* [també en llibre electrònic]. Una crònica íntima. Lectio Ediciones. Barcelona.

Martínez, G. i Salvador, J. (2011). *El espía de Madrid, Barcelona 1936*. Medialive Content. Barcelona.

²⁹ També ha participat en activitats de Poetes Grans i de l'Associació Cultural 7 Plomes (vegeu l'apartat 4.2).

MASATS SAFONT, Josep (Sant Fost de Campsentelles, 1953)³⁰**Poesia, novel·la, assaig, biografia. CAT**

<https://www.josepmasats.com/>

Masats, J. (1988). *Trapelleries galàctiques*. Consorci d'Editors Valencians, Col·lecció Gregal Juvenil, 22. València.

Masats, J. (1989). Un llibre són paraules que volen abraçar un tros de vida. *Notes*, 3, 73-79. Mollet del Vallès.

Masats, J. (1992). Amb la lluna per barret. *Notes*, 6, 119-122. Mollet del Vallès.

Masats, J. (1992). *El nostre amic extraterrestre*. Tabarca Llibres. València.

Masats, J. (1992). Li xang i el peix de plata. *Notes*, 6, 125-127. Mollet del Vallès.

Masats, J. (1992). Un cavall com no n'hi ha. *Notes*, 6, 123-124. Mollet del Vallès.

Masats, J. (1992). *Un visitant espacial*. Tabarca Llibres. València.

Masats, J. (1993). Quatre contes. *Notes*, 7, 171-178. Mollet del Vallès.

Masats, J. (1995). Entrevista. Dins Salvador Espriu. *Obres Completes, edició crítica. Enquestes i entrevistes II (1974-1985)*. Edicions 62. Barcelona.

Masats, J. (1995). Un cavall com no n'hi ha. Edicions de l'Infinit. Mollet del Vallès.

Masats, J. (2002). *Cafè de l'Òpera de Barcelona*. Editorial Mediterrània. Barcelona.

Masats, J. (2002). Tres poemes. *Notes*, 17, 249-256. Mollet del Vallès.

Masats, J. (2004). *El penjat*. Emboscall. Vic.

Masats, J. (2008). *Fragments de vidre*. Emboscall. Vic.

Masats, J. (2013). Ficció i vida des del jardí. Dins A. Mohino, Mercè Rodoreda: entrevistes. Fundació Mercè Rodoreda. Barcelona

Masats, J. (2014). *El gall de la teulada*. Emboscall. Vic.

Masats, J. (2021). *El camí del Zaire*. Inèdit.

Masats, J. (2021). *Els gats del riu*. Inèdit.

Masats, J. (2022). *El melic del Buda*. Jesús Aumatell Editor, Col·lecció Buscalls, 2. Barcelona.

Masats, J. i Xicola, J. (2001). Tocs d'art. *Notes*, 16, 182-183. Mollet del Vallès.

Xicola, J. i Masats, J. (2006). *Llençatges de colors*. Masats Editor, Col·lecció Haikus 1. Mollet del Vallès.

MATA MARTÍNEZ, Irene (Mollet del Vallès)**Novel·la. CAS**

Mata, I. (2019). *Zapatos de barro. De la Mina al Campo de la Bota* [també en llibre electrònic]. Autoedició. Mollet del Vallès.

³⁰ Vegeu, en aquest mateix volum, l'article d'Antoni Isarch Dins l'instant infinit. Josep Masats i la poesia.

MAYOL SOLÉ, Joan (Mollet del Vallès, 1907-1990)

Articles, teatre, cròniques periodístiques . CAT

Nostra Veu, Lluita

Mayol, J. (1932). *L'anònim* [teatre]. Inèdita. Obra representada al Tabaran, Mollet del Vallès.

MILÀ, Lluís

Teatre. CAT

Milà, L. (1931). *Sabates noves* [teatre]. Inèdita. Obra representada al Tabaran, Mollet del Vallès.

MILAN VELA, Trina (Alcolea, Almeria, 1961-Sant Fost, 2021)

Articles. CAT

Contrapunt – somMollet

MORENO LORENTE, Juan

Assaig. CAS

Moreno, J. (1985). *Nadie piensa en el progreso*. Coopgraf. Mollet del Valles.

MOYA MUÑOZ, Julián (Mollet del Vallès)

Novel·la. CAS

Moya, J. (2020). *Muerte al reguetón. Historia de un psicópata*. Autoedició. **237**
Mollet del Vallès.

MUÑOZ, Yolhanda (Yolanda) (Mollet del Vallès)

Novel·la. CAS, CAT

Muñoz, Y. (2018). *7 de Reines. 7 històries de dones Reals i Autèntiques amb vides potents que et faran vibrar* [també en llibre electrònic]. Autoedició.

Muñoz, Y. (2019). *Mujeres sin tacones que vuelan alto* [també en llibre electrònic]. Romeo. Santa Cruz de Tenerife.

Muñoz, Y. (2020). *Un día tras otro. Una Endometriosis* [també en llibre electrònic]. Romeo. Santa Cruz de Tenerife.

NOGUÉ, Josep (Sant Hilari Sacalm, 1954)

Cròniques, memòries. CAT

Nogué, J. (1996-98). *Cròniques molletanes*. Ajuntament de Mollet del Vallès. Mollet del Vallès.

Nogué, J. (2005). *Memòries i activitats de l'avi Jaume*. Mollet del Vallès.

NORÓ CAMATS, Jaume (Agramunt, 1953)

Articles. CAT

Contrapunt – somMollet

NOVAK, María (Mollet del Vallès)

Novel·la. CAS

Novak, M (2020). *Bajo el sol de las tinieblas*. Ediciones Dulce Lectura.

OLIVERAS LAPASSET, Joan (Mollet del Vallès)**Articles. CAT**

Nostra Veu

PALMA, Gena**Biografia. Memòries. CAS.**Palma, G. (2013). *Rompiendo carámbano*. Autoedició.**PÉREZ GÓMEZ, Ferran (Granollers, 1966)****Articles. CAT**

Contrapunt – somMollet

PÉREZ SÁNCHEZ, Miquel Àngel (Barcelona, 1964)**Novel·la, memòries. CAT**Pérez, M. A. (2009). *La roca vara el mar*. Saragossa, Col·lecció Relats, 2. Barcelona.Pérez, M. A. (2011). *Cartes des del Camerun: sis anys a Blangoua*. Saragossa, Col·lecció El Cistell, 16. Barcelona.**PI PARERA, Pere (Lliçà d'Amunt, 1940)****Memòries. CAT**238 Pi, P. (2012). *No tinc 200 anys. Les vivències de Pere Pi*. Autoeditat. Barcelona.**PIÑERO VIÑAS, Gerard****Articles. CAT**

Contrapunt – somMollet

PLANELLAS ARAN, Marcel (Mollet del Vallès, 1955)**Cròniques periodístiques, articles d'opinió. CAT**

Tele/Exprés, Arreu, Comarca al dia, Papers de joventut, Entre joves

PLANTADA FONOLLEDA, Vicens (Mollet del Vallès, 1839-1913)**Cròniques. CAT. CAS**

La Renaixença, L'Art del Pagès, La Veu del Vallès, Diari de Sabadell... Trobareu una extensa selecció de la seva obra a Pérez (1997) i Pérez (1998).

PONS, Sergi**Articles. CAT**

Contrapunt – somMollet

PORQUET BOTÉY, Anna Maria (Mollet del Vallès, 1967)³¹**Assaig, novel·la. CAT**Porquet, A. (2013). *Canviar la realitat*. Edicions del 1979.Porquet, A. (2018). *La segona dona i altres criatures ferides*. Espai Literari.³¹ També ha participat en activitats de Poetes Grans (vegeu l'apartat 4.2).

Porquet, A. (2021). *Descalces per casa*. El Punt Volat.

POU TORRENTS, Martí (Mollet del Vallès, 1909-1990)

Poesia i articles. CAT

Sembra, Nostra Veu

PUIGDOMÈNECH MAYOLAS, Anton (Ton Pelat) (Mollet del Vallès, 1920)

Teatre. Poesia. CAT

Puigdomènech, A. (1957). *Aquesta casa és una vinya* [teatre]. Obra representada al Centre Parroquial, Mollet del Vallès.

PUTELLAS SEGURA, Alèxia (Mollet del Vallès, 1994)

Literatura infantil. CAS

Putellas, A. (2021). *Alexia superfutbolista* [també en llibre electrònic]. Alfaguara. Barcelona.

Putellas, A. (2021). *Alexia superfutbolista 2. El campamento antibalones* [també en llibre electrònic]. Alfaguara. Barcelona.

Putellas, A. (2021). *Alexia superfutbolista 3. Una rival sin igual* [també en llibre electrònic]. Alfaguara. Barcelona.

RÀFOLS ALBERT, Rossend (Mollet del Vallès, 1907-1980)

Poesia. Articles. CAT

Nostra Veu

239

RAVIOSCA LOROVÍ (Vicenta -Vicen- Rodríguez)³²

Biografia, biografia novel·lada

Rodríguez, V. (2021). *Memorias de guerra de un adolescente republicano*. Autoedició. Mollet del Vallès.

Rodríguez, V. (2022). *Los relatos de mi vida*. Autoedició.

RIERA MIQUEL, Iona Teresa (Mollet del Vallès)

Poesia. CAT

Riera, I.T. (1012). *El cor negre dels ulls clars*. Comte d'Aure, Col·lecció La Garonne, 25. Barcelona.

Riera, I.T. (1018). *El corazón negro de los ojos claros*. Círculo Rojo. Roquetas de Mar.

2012, 2018

RIVAS TALARN, Raúl (Amposta, 1946)

Novel·la, Poesia. CAS, CAT³³

Rivas, R. (2012). *Operación Urraca*. Ushuaia. Santa Coloma de Queralt.

Rivas, R. (2016). *Operación mochuelo*.

³² També ha participat en activitats de Poetes Grans (vegeu l'apartat 4.2).

³³ Ha escrit poesia en català no publicada.

Rivas, R. (2022). *El Secreto de la hermita de Santa Higinia*. Autoedició. Mollet del Vallès.

ROCA PLA, Pere (Arbúcies, 1903-Barcelona, 1982)

Memòries. CAT

Roca, J. (2014). *L'ensulsiada*. Ajuntament de la Roca del Vallès. Arxiu de la Memòria Popular de la Roca del Vallès. Viena Edicions Memòria. Barcelona.

RODRÍGUEZ JIMÉNEZ, Miguel Ángel (El Sevilla)³⁴ (San Juan de Aznalfarache, Sevilla, 1970)

Memòries. CAS

Rodríguez, M. A. (1999). *Somos los Mojinos Ecozios, El arbun*. RBA. Barcelona.

Rodríguez, M. A. (2002). *Memorias de un Homo erectus*. Aguilar. Barcelona.

Rodríguez, M. A. (2003). *Diario de un ninja*. Aguilar. Barcelona.

Rodríguez, M. A. (2003). *Memorias de un Homo erectus*. Punto de Lectura. Barcelona.

Rodríguez, M. A. (2005). *Diario de un ninja*. Punto de Lectura. Barcelona.

Rodríguez, M. A. (2009). *El hombre que hablava con las ranas*. Aguilar. Barcelona.

Rodríguez, M. A. (2010). *El hombre que hablava con las ranas* [llibre electrònic]. Aguilar. Barcelona.

Rodríguez, M. A. (2012). *Diario de un ninja* [llibre electrònic]. Aguilar. Barcelona.

Rodríguez, M. A. (2012). *La Ley de El Sevilla* [també en llibre electrònic]. Espasa. Barcelona.

RODRÍGUEZ ARIZA, Jorge (Barcelona, 1984)

Contes. CAS

Castro de, I. i Rodríguez, J. (2016). *Ciento cuarenta caracteres*. Lulu.

RODRÍGUEZ GARRIDO, Dámaris (Mollet del Vallès)

Poesia. CAS

Rodríguez, D. i Farrés, X. (2018). *Siete lunas y una noche*. Universo de Letras. Madrid.

ROS CHACÓN, Frederic (Mollet del Vallès, 1912-1998)³⁵

Teatre. Poesia. Articles. CAT

Nostra Veu

Lluita

³⁴ Líder i cantant del grup musical Mojinos Escozios.

³⁵ També ha participat en activitats de Poetes Grans (vegeu l'apartat 4.2).

- Ros Chacón, F. (1931). *Savoy-Mollet-Revue* [teatre musical]. Música d'Àngel Catafau. Obra representada al Centre Parroquial, Mollet del Vallès].
- Ros Chacón, F. (1932). *El Secret*³⁶ [teatre]. Obra representada a la Cooperativa Obrera, Mollet del Vallès].
- Ros Chacón, F. (1933). *Una revista més* [teatre]. Obra representada a l'Ateneu, Mollet del Vallès.

ROS SALLENT, Frederic (Mollet del Vallès, 1875-Barcelona, 1956)

Articles. CAT

Nostra Veu

- Ros sallent, F. (1935). El nostre bosc. *Nostra Veu*, 39. Mollet del Vallès

SÁEZ GORDO, Juan Alberto (San Bartolomé de Pinares, Ávila, 1958)³⁷

Poesia. CAS

- Sáez, J.A. (2014). *Con ella. Poemas de amor y de Olvido* [també en llibre electrònic]. Cultiva Libros. Madrid
- Sáez, J.A. (2014). *7 Plomes. Antologia poètica. 25 anys*. Círculo Rojo. Roquetas de Mar.
- Sáez, J.A. (2015). *La vida en verso de un Instituto* [també en llibre electrònic]. Círculo Rojo. Roquetas de Mar.
- Sáez, J.A. (2020). *Azul y canto* [també en llibre electrònic]. Círculo Rojo. Roquetas de Mar.

241

SALMERÓN MARRO, Jaume (Barcelona, 1954)³⁸

Poesia. CAT. CAS

- Salmerón, J. (2010). *La poesia amb nom de dona*. Autoedició. Mollet del Vallès.
- Salmerón, J. (2011). *Poèticament parlant*. Autoedició. Mollet del Vallès.
- Salmerón, J. (2012). *15-M indignados de Mollet*. Autoedició. Mollet del Vallès.
- Salmerón, J. (2014). *Camí a l'alba* [edició bilingüe: castellà i català]. Autoedició. Mollet del Vallès.
- Salmerón, J. (2014). *La taula de l'amor* [llibre electrònic, edició bilingüe: castellà i català]. Vilanova i la Geltrú.
- Salmerón, J. (2015). *El batec del cor* [edició bilingüe: castellà i català]. Autoedició. Vilanova i la Geltrú.

SÁNCHEZ GARCIA, Raúl (Mollet del Vallès)

Novel·la. CAS

- Sánchez, R. (2020). *Ciudad de ratas* [també en llibre electrònic]. Autoedició. Barcelona.

³⁶ Joan Ambrós hi participà com a actor.

³⁷ També ha participat en activitats de l'Associació Cultural 7 Plomes (vegeu l'apartat 4.2).

³⁸ També ha participat en activitats de Poetes Grans (vegeu l'apartat 4.2).

SANTAMARIA VINYALS, Joan, (J. Mistos)**Teatre. Articles. Cròniques. Poesia. Música. CAT**

La Veu del Vallès

Santamaria, J. (1900). *L'Aucellot de rapinya* [teatre]. Obra representada a la Societat La Pau, Mollet del Vallès.

SANJUAN ESQUIROL, Joan (Barcelona)**Articles. CAT**

Contrapunt – somMollet

SANS ROSELL, Josep (Mollet del Vallès)**Articles. CAT**

Nostre Ideal

SERRA BUSQUETS, Josep (Mollet del Vallès, 1954)³⁹**Narrativa, poesia, crònica, articles, assaig. CAT, CAS**

Serra, J. (2002). *Usuari d'empremtes*. Granollers Editorial. Granollers.

Serra, J. (2004). *Mediterranis*. Granollers Editorial. Granollers.

Serra, J. (2005). *Trencadís de somnis*. Granollers Editorial. Granollers.

Serra, J. (2006). *A fora és fosc*. Tarafa. Col·lecció Narrativa, 1. Granollers.

Serra, J. (2006). *Trànsit i tempesta*. Tarafa, Col·lecció Tarafa Poesia, 1. Granollers.

Serra, J. (2013). *Anys i paranyes (1989-2012)*. Témenos. Barcelona.

Serra, J. (2019). *Silencis d'ahir i de demà*. Témenos. Barcelona.

Serra, J. (2020). *Uns quants dies d'hivern*. Témenos. Barcelona.

Serra, J. (2021). *Una caja con candado*. Autografía. Barcelona.

Serra, J. (2022). *¿Te importa que me siente?*. Autografía. Barcelona.

SERRA SALA, Rosa (Granollers, 1956)**Novel·la, relats, contes, poesia, literatura de viatges. CAT, CAS**

Serra, R. (2005). *Contes de llum i de lluna*. Autoedició. Granollers.

Serra, R. (2011). *El quadern blau marí*. Mediterrània. Barcelona.

Serra, R. (2014). *Blanc cor*. Autoedició. Granollers.

Serra, R. (2014). *El viatge a Berín*. Palibrio. Bloomington.

Serra, R. (2014). *Una mar de mars: quadern de viatge*. Novum. Palma.

Serra, R. (2015). *Festes rodones*. Autoedició. Granollers.

Serra, R. (2015). *Luzazul*. Palibrio. Bloomington.

Serra, R. (2019). *Una sonrisa maravillosa*. Palibrio. Bloomington.

Serra, R. (2020). *La Merienda*. Palibrio. Bloomington.

Serra, R. (2021). *El Paraguas Rojo the Red Umbrella*. Palibrio. Bloomington.

SERRAT, Carles (Barcelona, 1961)**Biografia. CAT**

Serrat, C. (2006). *La dona tenaç: retrat de Montserrat Tura*. Dau, Col·lecció Retrats, 1. Barcelona.

³⁹ Vegeu, en aquest mateix volum, l'article de Glòria Arimon Josep Serra Busquets, poesia i narrativa.

SOLÉ FONT, Joan (Mollet del Vallès)

Teatre. CAT

Solé, J. (1950). *Trist retorn* [teatre]. Obra representada al Centre Parroquial, Mollet del Vallès.

Solé, J. (1950). *Art i Esport* [teatre]. Obra representada al Centre Parroquial. Mollet del Vallès.

SOLÉ TURA, Joan (Mollet del Vallès, 1917-2008)⁴⁰

Biografia, crònica històrica, memòries, narrativa, novel·la, teatre. CAT, CAS

Solé Tura, Joan (1955). *Assaig al Centre* [teatre]. Obra representada al Centre Parroquial. Mollet del Vallès.

Solé Tura, Joan (1957). *El fill que torna* [teatre]. Obra representada al Centre Parroquial. Mollet del Vallès.

Solé Tura, Joan (1957). *L'herència i la conseqüència* [teatre]. Obra representada al Centre Parroquial. Mollet del Vallès.

Solé Tura, Joan (1958). *El cercle no està tancat* [teatre]. Obra representada al Centre Parroquial. Mollet del Vallès.

Solé Tura, Joan (1979). *Mollet. Records del meu poble*. El Pot Cooperativa. Sabadell.

Solé Tura, Joan (1980). *Mollet II part. Coses del meu poble*. Gràfiques Aster. Mollet del Vallès.

Solé Tura, Joan (1981). *Mollet, la història que segueix*. Gràfiques Aster. Mollet del Vallès.

Solé Tura, Joan (1981). *Mollet, una mica d'història*. Gràfiques Aster. Mollet del Vallès.

Solé Tura, Joan (1983). *Abús de confiança*. Gràfiques Aster. Mollet del Vallès.

Solé Tura, Joan (1984). *Els Turull de Puigmal. L'Aixernador*, edicions argentonines. Argentona.

Solé Tura, Joan (1986). *Mollet, cent històries, cent vides*. L'Aixernador, edicions argentonines. Argentona.

Solé Tura, Joan (1987). *Mollet, cent noves històries, cent vides més*. L'Aixernador, edicions argentonines. Argentona.

⁴⁰ Segons Noró (2020):

Desconeixem amb exactitud quins foren els primers textos que en Joan [Solé Tura] va escriure per ser llegits per altres, però podria ser que fossin unes cròniques esportives, signades amb el pseudònim de *Sandunga* (fill), publicades al setmanari *Xut!* durant el període que ell jugava a futbol entre Mollet i el FC Barcelona. De fet a la primera de les cròniques del corresponsal *Sandunga* (fill) fa esment que pren el relleu a un cronista anterior que anomena *Sandunga* (pare) i que correspon al pseudònim que emprava el seu cosí Joan Mayol Solé al mateix setmanari (p. 107).

Vegeu també, en aquest mateix volum, l'article de Jaume Noró *Joan Solé Tura (1917-2008)*, un cronista popular.

- Solé Tura, Joan (1988). *Mollet, 1900-2000. Memòries d'un molletà. L'Aixernador*, edicions argentonines. Argentona.
- Solé Tura, Joan (1993). *Fets i coses de Mollet. I Mil·lenari*. Copia Instan. Mollet del Vallès.
- Solé Tura, Joan (1993). *Rodolins festius de la història de Mollet. I Mil·lenari*. Copia Instan. Mollet del Vallès.
- Solé Tura, Joan (s.a.). *Com una torxa encesa d'incògnites plantejades*. Inèdit. Mollet del Vallès.
- Solé Tura, Joan (s.a.). *L'endemà de l'endemà*. Inèdit. Mollet del Vallès.
- Solé Tura, Joan (s.a.). *La norma es confusión*. Inèdit. Mollet del Vallès.
- Solé Tura, Joan (s.a.). *Una història qualsevol en blanc i negre*. Inèdit. Mollet del Vallès.

SOLÉ TURA, Jordi (Mollet del Vallès, 1930-Barcelona, 2009)

Articles, memòries, poesies. CAT

www.soleturamollet.cat

Amistat

Trobareu algunes poesies de Jordi Solé Tura a González, R.D. i Boada, MR. (1998, pp. 49-50, 94-95).

Solé Tura, Jordi (1999). *Una història optimista*. Edicions 62. Barcelona.

244

SOUZA de, Cristina (Mollet del Vallès)⁴¹

Relats curts. CAT

Canvi de puntuació. Concurs de Narrativa Curta L'Illa-Vadelletra.

SUERO RODRÍGUEZ, Maria del Carmen (Mollet del Vallès)

Novel·la, poesia. CAS

Suero, C. (2020). *Café con hielo*. Tandaia. Còrdova.

Suero, C. (2020). *El escalón*. La Equilibrista. Tarragona.

Suero, C. (2022). *La Voz*. Multiverso.

SUÑÉ ARBUSSÀ, Josep Maria (Mollet del Vallès, 1928-Barcelona, 2017)

Articles. CAT. CAS

Sembra

Amistat

TENA VIDAL, Guillem (Ulldecona, 1992)

Biografia. CAT

Tena, G. (2014). *Petjades d'una guerra 1936-2009*. Juan Isidro Borrás,⁴² un adolescent en la Guerra Civil espanyola: la seua vida, la nostra història. Autoedició. Ulldecona.

⁴¹ També ha participat en activitats de Poetes Grans (vegeu l'apartat 4.2).

⁴² Juan Isidro Borrás Balaguer (el tio Sant Antoni) va venir a viure a Mollet l'any 1972.

TENORIO, Úrsula (Mollet del Vallès)

Teatre. CAS

Tenorio, U. (2021). *José y la Barcelona disidente* [teatre]. Estrena juny 2021, Teatre Lliure, Barcelona.

TUGAS PARERA, Joan (Mollet del Vallès, 1912)

Teatre, poesia, lletres per a sardanes, novel·la. CAT

Tugas, J. (1956). *Carn i ungla* [teatre. Centre Parroquial, Mollet del Vallès].

Tugas, J. (1957). *Niuades disperses* [teatre. Centre Parroquial, Mollet del Vallès]. Ed. Nereida, Col·lecció Biblioteca Gresol, 37. Barcelona.

Tugas, J. (1959). *El refugi de les Àguiles* [teatre. Centre Parroquial, Mollet del Vallès]. Ed. Nereida, Col·lecció Biblioteca Gresol, 60. Barcelona.

TURA CAMAFREITA, Montserrat (Mollet del Vallès, 1954)

Assaig, Articles. CAT

Contrapunt – somMollet

Tura, M. (2014). *Estirant el fil. Quan el PSC va abandonar el catalanisme*. Pòrtic. Barcelona.

Tura, M. (2018). *República pagesa. Vindicació del catalanisme rabassaire* [Premi Carles Rahola d'assaig 2017] [també en llibre electrònic]. Pòrtic. Barcelona.

Tura, M. (2019). *República pagesa. Vindicació del catalanisme rabassaire* [Premi Carles Rahola d'assaig 2017]. Labutxaca. Barcelona.

245

VENTALLÓ, Anton (Mollet del Vallès)

Poesia. CAT

La Veu del Vallès

Lo poble de Mollet (1897)

VENTALLÓ VILARDELL, Feliu (Mollet del Vallès, 1898-1977)

Poesia, articles. CAT

Nostra Veu

Ventalló, F. (1973). *Costums i cassos històrics en vers, del Mollet antic. Diumenge de Rams en la església vella de Mollet*. Autoedició. Mollet del Vallès.

VENTURA GRIMAU, Esther (Mollet del Vallès, 1975)

Novel·la. CAS

Ventura, E. (2021). *Cuatro reinas*. Ediciones Carena. Barcelona

VILANOVA CUSPINERA, Domingo (Mollet del Vallès)

Articles. Poesia. CAT

La Veu del Vallès, La Opinión

VILARDELL SOTERAS, Plàcid (Sabadell 1922-Mollet del Vallès 1999)⁴³**Poesia. CAT**

Aliguer, J. i Vilardell, P. (1996). *Un sol llibre... i dos poetes. Recull de poesies*. Impremta Francesc. Martorelles.

VILLALOBOS LLAMBRICH, Antoni (Sant Jaume d'Enveja, 1953)**Novel·la. Literatura infantil. CAT**

Balaguer, M i Villalobos, A. (2000). *El foc de la nit* [també en llibre electrònic]. Barcanova. Barcelona.

Filella, I. i Villalobos, A. (2002). *M'avorreixo, va dir en Pol*. Barcanova. Barcelona.

Villalobos, A. (2002). *El Pop dels Nou Tentacles*. Barcanova. Barcelona.

Villalobos, A. (2007). *Lluny de l'antiplà*. Barcanova. Barcelona.

Villalobos, A. (2008). *Juls, Juliette*. Barcanova. Barcelona.

Villalobos, A. (2013). *Arnau, no t'aturis!* Barcanova. Barcelona.

VIZCARRA FORTUNY, Ester (Mollet del Vallès, 1956)**Biografia novel·lada i novel·la. CAT**

Vizcarra, E. (2017). *Enterreu-me en batí i en sabatilles, biografia novel·lada del poeta Joan Valls i Jordà*. Editorial Lletra Impresa. Gandia.

Vizcarra, E. (2020). *Amaga't dels drons* [40è Premi de narrativa juvenil Enric Valor 2020]. Edicions del Bullent, Col·lecció Esplai, 68. Picanya.

246

YEPES SÁNCHEZ, Estefanía (Barcelona, 1988)**Novel·la. CAS**

Yepes, E. (2014). *Quiero que conozcas a alguien* [també en llibre electrònic].

Yepes, E. (2015). *Déjame saber quién eres* [llibre electrònic]. Editorial Vanir. Barcelona.

Yepes, E. (2015). *El Espejo de Cookiecruz*. Editorial Vanir. Barcelona.

Yepes, E. (2016). *Un mundo para Héctor I: El cuento que nunca vio el final*. Volumen 1 [també en llibre electrònic].

Yepes, E. (2016). *Un mundo para Héctor II: El hilo rojo del destino*. Volumen 2 [també en llibre electrònic].

Yepes, E. (2017). *Álteravita* [també en llibre electrònic].

Yepes, E. (2017). *Chapter* [també en llibre electrònic].

Yepes, E. (2018). *El último llanto de les delfines* [també en llibre electrònic]. Titania. Madrid.

Yepes, E. (2018). *Ladronas de Nueva York 1* [també en llibre electrònic].

Yepes, E. (2018). *Ladronas de Nueva York 2* [també en llibre electrònic].

Yepes, E. (2018). *Ladronas de Nueva York 3* [també en llibre electrònic].

Yepes, E. (2018). *Ladronas de Nueva York 4* [també en llibre electrònic].

⁴³ També ha participat en activitats de Poetes Grans (vegeu l'apartat 4.2).

Yepes, E. (2018). Un mundo para Héctor: La historia completa. (Partes I y II) [llibre electrònic].

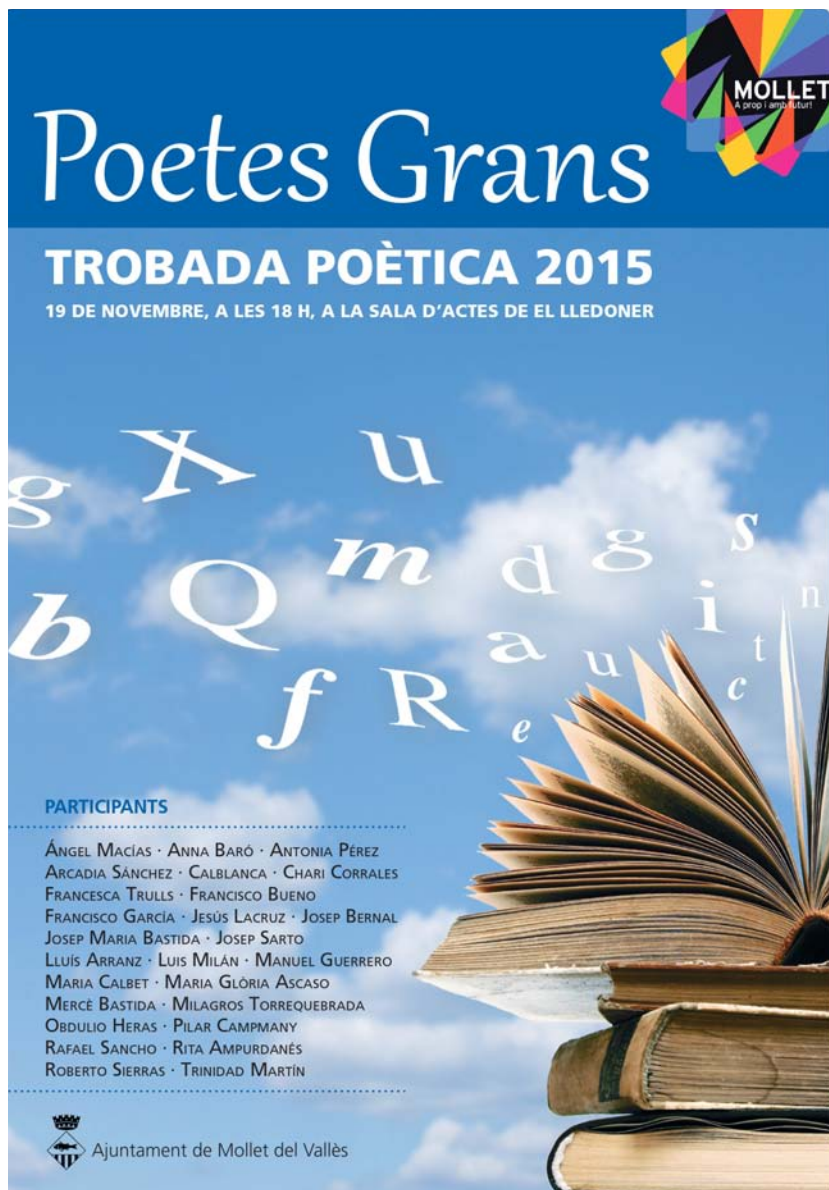


Figura 3. Publicació de la Trobada poètica 2015 de Poetes Grans. Font: Ajuntament de Mollet del Vallès

4.2. Autors i autores amb obres recitades o publicades col·lectivament en activitats de Poetes Grans⁴⁴ i de l'Associació Cultural 7 Plomes, o amb obra inèdita

ABARCA MANRIQUE, Vicente⁴⁵

Poesia. 7P.⁴⁶ CAS⁴⁷

AGUILERA ALBA, Rosario

Poesia. 7P. CAS

ALBERTÍ FONT, Joan

Poesia. PG. ALCALÁ, Laudina

Poesia. PG. CAS

ALIGUER VEGUÉ, Joan⁴⁸

Poesia. PG. CAT

AMPURDANÉS TROBADA, Rita⁴⁹

Poesia. PG, 7P. CAT, CAS

ANDRÉS, Dolors

Poesia. PG. CAT

ARIMON, Gemma

Poesia. PG. CAT

ARIMON, Ramona

Poesia. PG. CAT

ARRANZ, Luís

Poesia. PG. CAS

ASCASO MONTANER, Maria Glòria

Poesia. PG. CAS

ATANCE USÓN, Maria del Pilar

Poesia. PG. CAS

AVELLANEDA, Soledad

Poesia. PG. CAS

AZAÑEIRO, José

Poesia. PG. CAS

BAIGUAL, Jaume

Poesia. PG. CAT

BANCELLS, Andreu (BAN)

Poesia. 7P. CAT. CAS

BARÓ SOLÀ, Anna

Poesia. PG. CAT

248



Figura 4. Diversos exemplars de Soñadores, publicació de l'Associació Cultural 7 Plomes. Font: Biblioteca Can Mulà - Jordi Solé Tura, fotografia Oriol Fort

⁴⁴ Poetes Grans és una activitat cultural de Departament de Gent Gran de l'Ajuntament de Mollet del Vallès que va néixer l'any 1995 per donar resposta a les inquietuds poètiques i literàries de la gent gran de Mollet. La col·laboració de les treballadores municipals vinculades a aquest servei m'ha permès incloure en aquesta relació una reunió de poetesses i poetes que m'hauria estat molt difícil de conjuntar. Els ho agraeixo amb afecte.

⁴⁵ També té obres publicades individualment (vegeu l'apartat 4.1).

⁴⁶ PG, Poetes Grans; 7P, Associació Cultural 7 Plomes, mostren la vinculació dels autors o autores o un programa o entitat.

⁴⁷ CAT, català; CAS, castellà, indiquem quina llengua usa en les seves obres.

⁴⁸ També té obres publicades individualment (vegeu l'apartat 4.1).

⁴⁹ També té obres publicades individualment (vegeu l'apartat 4.1).

BASTIDA, Josep Maria

Poesia. PG. CAT

BASTIDA, Mercè⁵⁰

Poesia. PG. 7P. CAT. CAS

BELTRAN, Jordi

Poesia. PG. CAT

BENEDETTI, Carmetta

Poesia. PG. CAS

BERNAL i PIQUÉ, Josep

Poesia. PG. CAT

BERTRAN, Arnau

Poesia. PG. CAT

BIZARRO, Antonio

Poesia. PG. CAS

BRAU i SOLÀ, Joan Vicenç

Poesia. PG. CAT

BUENO GÓMEZ, Francisco⁵¹

Poesia. PG, 7P. CAS

CALBET, Maria

Poesia. PG. CAT. CAS

CALBLANCA

Poesia. PG. CAS

CALVET, Maria

Poesia. PG. CAS

CAMPMANY, Pilar

Poesia. PG. CAT

CANALETA, Carme

Poesia. PG. CAT

CANO RAMÍREZ, M Engracia

Poesia. PG. CAS

CASALS i SOLÉ, Maria

Poesia. PG. CAT

CASANOVA, Maria

Poesia. PG. CAS

CASERO REDONDO, Agustín⁵²

Poesia. 7P. CAS

CATALÀ, Carmen

Poesia. PG. CAS

CERDERO, Carmen

Poesia. PG. CAS

CHUECOS, Pedro

Poesia. PG. CAS

CIFUENTES, Vicenç

Poesia. PG. CAT

COLLADO RUEDA, Enrique

Poesia. 7P. CAS

CORRALES, Rosario, Chari

Poesia. PG. 7P. CAS

CORRALES AGUILERA, Pepi

Poesia. PG. 7P. CAS

CORTÉS, Hernán

Poesia. PG. CAS

DÍAZ, Antonia

Poesia. PG. CAS

DÍAZ-CANO, Rafaela

Poesia. PG. CAS

⁵⁰ També té obres publicades individualment (vegeu l'apartat 4.1).

⁵¹ També té obres publicades individualment (vegeu l'apartat 4.1).

⁵² També té obres publicades individualment (vegeu l'apartat 4.1).

DOMÍNGUEZ, M Ángeles

Poesia. PG. CAS

DURAN, Antònia

Poesia. PG. CAT

ESTEBAN, Juan Luís

Poesia. PG. CAS

FARRÀS, Carme

Poesia. PG. CAT

FERNÁNDEZ, Ana

Poesia. 7P. CAS

FERNÁNDEZ DE LA PEÑA, Esther

Poesia. PG. CAS

FERNÁNDEZ PACHÓN, Esteban⁵³

Poesia. PG. 7P. CAS

250 FERNÁNDEZ VICO, Joaquina

Poesia. PG. CAS

FOIXENCH, Mercè

Poesia. PG. CAT

GALLARDO MUÑOZ DEL POZO, Júlio⁵⁴

Poesia. PG. CAS

GARCÍA, Amparo

Poesia. PG. CAS

GARCÍA CATALÁN, Francisco

Poesia. PG. CAS

GARCÍA GARCÍA, José Miguel

Poesia. PG. 7P. CAS

GARCIA ROMERO, Carles

Relats curts. 7P. CAT

GARCÍA, Júlia

Poesia. PG. CAS

GARRIGA, Cecília

Poesia. PG. CAT

GARRIGA i MIQUEL, Jacint

Poesia. PG. CAT

GINER, Concepció

Poesia. PG. CAT

GODOY, Maria Eloísa

Poesia. PG. CAS

GÓMEZ, Antonio

Poesia. PG. CAS

GÓMEZ, Pedro

Poesia. PG. CAS

GONZÁLEZ, Francisco

Poesia. PG. CAS

GONZÁLEZ, Manoly

Poesia. PG. CAS

GÓRRIZ, Francisco

Poesia. PG. CAS

GUASCH, Pilar

Poesia. 7P. CAT. CAS

GUERRA, Paquita

Poesia. PG. CAS

GUERRERO HORMIGO, Manuel

Poesia. PG. CAS

GUTIÉRREZ, Míriam

Poesia. 7P. CAS

⁵³ També té obres publicades individualment (vegeu l'apartat 4.1).⁵⁴ També té obres publicades individualment (vegeu l'apartat 4.1).

HARO, Antonia

Poesia. PG. CAS

HERAS IGLESIAS, Obdulio

Poesia. PG. CAS

HERNÁNDEZ, Plácida

Poesia. PG. CAS

HOLANDA, Quini

Poesia. PG. CAS

HUERTA, Narcisa

Poesia. PG. CAS

JIMÉNEZ, Agustina

Poesia. PG. CAS

JIMÉNEZ, Dolores, Loli

Poesia. PG. CAS

JIMÉNEZ CRESPO, Elisa

Poesia. PG. CAS

JIMÉNEZ, Manuel, El Catalán

Poesia. PG. CAS

JULIÀ i AVELLANEDA, Isidre

Relat curt. 7P. CAT

LACRUZ, Jesús

Poesia. PG. CAT. CAS

LINARES, Josefina

Poesia. PG. CAS

LLAVINA I SOLER, Montserrat

Poesia. 7P. CAT

LLOBET, Lluís

Poesia. PG. CAT

LLISTOSELLA i COMAS, Francesc

Poesia. PG. CAT

LLOPIS, Joaquim

Poesia. PG. CAT

LLORENÇ i VILAGRASSA, Jaume

Poesia. PG. CAT

LÓPEZ, M Ángeles

Poesia. PG. CAS

LÓPEZ MAYOLAS, Oriol

Poesia. 7P. CAT

MACIAS. Ángel

Poesia. PG. 7P. CAS

MANGOT VILÀ Hermenegildo

Poesia. PG. CAS

MARÍN BENEDICTO, Carmen

Poesia. PG. CAS

MARQUINA FILBÀ, Paquita

Poesia. PG. CAT

MARTÍN, Trini

Poesia. PG. CAS

MARTÍNEZ, Dolores, Loli

Poesia. PG. CAS

MARTÍNEZ GARCIA, José⁵⁵

Poesia. PG. 7P. CAS

MARTÍNEZ, Ubald P.

Poesia. 7P. CAS

MARTOS, Joaquim

Poesia. PG. CAS

MAS OLLER, Montserrat

Poesia. PG. CAT

MAYOLAS BRET, Jaume

Poesia. PG. CAT

251

⁵⁵ També té obres publicades individualment (vegeu l'apartat 4.1).

MILÁN, Luís

Poesia. PG. CAS

MOIX, Concepció

Poesia. PG. CAT

MONTOYA, Maria Dolores

Poesia. PG. CAS

MORA, Fran

Poesia. PG. CAS

MORA POLO, Ramon

Poesia. PG. CAS

MORENO LORENTE, Juana, Juanita

Poesia. PG. CAS

NAVARRO, M Dolors

Poesia. PG. CAT

252 NOGUÉ, Jaume

Poesia. PG. CAT

NOVO BARBERO, Dolores, Lola

Poesia. PG. CAS

**OLIVERAS SANTACREU, Andreu,
l'Andreu de Mollet**

Poesia. PG. CAT

OLLER, Isidre

Poesia. PG. CAT

OLLER, Pere

Poesia. PG. CAT

ORTEGA MOLERO, Elvira

Poesia. PG. CAS

ORTEGA, Miguel

Poesia. PG. CAS

PAREDES HUERTAS, Encarnación

Poesia. PG. CAS

PEÑA, Loli J.

Poesia. PG. CAS

PÉREZ ÁLVAREZ, Antonia

Poesia. PG. CAS

PICO, Jesús

Poesia. PG. CAS

PINIES, Soledat

Poesia. PG. CAT

PONTNOU, M Ángela

Poesia. PG. CAT

PORQUET BOTEY, Anna Maria⁵⁶

Relat curt. 7P. CAS

PUJOL, Maria

Poesia. PG. CAT

RAMOS PÉREZ, Maria

Poesia. PG. CAS

RAVIOUCA LOROVI - Vicen**RODRÍGUEZ LÓPEZ⁵⁷**

Poesia. PG. CAT. CAS

RODRÍGUEZ, Manolita

Poesia. PG. CAS

**RODRÍGUEZ RODRÍGUEZ,
Agustina**

Poesia. PG. CAS

**RODRÍGUEZ SURROCA,
Montserrat**

Poesia. PG. CAT

⁵⁶ També té obres publicades individualment (vegeu l'apartat 4.1).⁵⁷ També té obres publicades individualment (vegeu l'apartat 4.1).

ROS CHACÓN, Frederic⁵⁸

Poesia. PG. CAT

SÁEZ GORDO, Juan Alberto⁵⁹

Poesia. 7P. CAS

SALMERÓN i MARRO, Jaume⁶⁰

Poesia. PG. CAT. CAS

SÁNCHEZ, Arcadia

Poesia. PG. CAS

SÁNCHEZ, Emma

Poesia. 7P. CAT

SÁNCHEZ, Úrsula

Poesia. PG. CAS

SAMPLE, Rafael

Poesia. PG. CAS

SANTANDER PÉREZ, Maria

Poesia. PG. CAS

SARTO ESCUDÉ, Josep

Poesia. PG. CAT

SEGRET BOU, Josep

Poesia. PG. CAT

SERRANO MARSAL, Maria Rosa

Poesia. PG. CAS. CAT

SIERRAS, Roberto

Poesia. PG. CAS

SOL GONZÁLEZ, Jordi

Relats curts. 7P. CAS

SOLÀ, Carmen

Poesia. PG. CAT

SOLÀ, Encarna

Poesia. PG. CAT

SOLANELLAS, Maria

Poesia. PG. CAT

SOLDEVILA, Santiago

Poesia. PG. CAT

SOUZA de FUENTES, Cristina⁶¹

Relats curts. PG. CAT

TOLEDO, M Carmen

Poesia. PG. CAS

TORREQUEBRADA, Milagros

Poesia. PG. CAS

TORRES CÁRDENAS, Rafael

Poesia. PG. CAS

TRULLS, Francesca

Poesia. PG. CAT

TURRILLO, Ángel

Poesia. PG. CAS

VALIENTE, Joaquim, Quim

Poesia. 7P. CAT

VÁZQUEZ, Manuel

Poesia. PG. CAS

VICO IBÁÑEZ, Abelardo

Poesia. PG. CAS

VILARDELL i SOTERAS, Plàcid⁶²

Poesia. PG. CAT

⁵⁸ També té obres publicades individualment (vegeu l'apartat 4.1).

⁵⁹ També té obres publicades individualment (vegeu l'apartat 4.1).

⁶⁰ També té obres publicades individualment (vegeu l'apartat 4.1).

⁶¹ També té obres publicades individualment (vegeu l'apartat 4.1).

⁶² També té obres publicades individualment (vegeu l'apartat 4.1).

5. Estadístiques provisionals: autors, publicacions, èpoques i gèneres

Autors ⁶³ constatatats	274
Publicacions o representacions constataades ⁶⁴	411
Autors	142
Autores	131
Amb pseudònim (sense identificar)	1
Autors per períodes o èpoques	
1831-1839	15
1940-1975	13
1976-2022	246
Autors per llengua emprada	
Català	141
Castellà	153
Català i castellà	20
Altres llengües (cap original, només traduccions)	2
Autors de narrativa ⁶⁵	58
Autors de poesia	181
Autors de teatre	15
Autors d'assaig	68
Autors d'altres gèneres literaris (guió cinematogràfic) ⁶⁶	1
Autors de Poetes Grans i Associació 7 Plomes ⁶⁷	156

254

6. Conclusions i noves recerques

6.1. Conclusions provisionals

- En el període democràtic (com també va ser durant la Segona República) han aflorat moltíssimes persones que han tingut l'oportu-

nitat de donar a conèixer les seves creacions literàries. En poden ser causes: la llibertat, tot i que a voltes molt limitada; la millora del nivell cultural, malgrat que encara no arribem al mínim general de-

⁶³ Mentre els lingüistes no acordin una altra cosa, s'empra el masculí genèric com a categoria no marcada i, així, com a mecanisme inclusiu.

Vegeu: https://geiec.iec.cat/capitol_veure.asp?id_gelc=445&capitol=4.2

També: <https://bibiloni.cat/textos/genere.html>

⁶⁴ No s'hi comptabilitzen les publicacions col·lectives.

⁶⁵ Alguns autors poden estar comptabilitzats en diferents gèneres perquè així és la seva pràctica literària. En aquest cas es tracta d'una autora: Neus Ballús.

⁶⁷ L'elevat nombre d'autors és expressió de l'enorme treball de foment de la literatura popular per part del programa i l'associació esmentats. Aquests autors també estan inclosos a les estadístiques de poesia i narrativa.

- sitjable i necessari; el suport i foment institucional a la cultura, tot i això molt escàs; les publicacions periòdiques que promouen poesia popular, a les quals cal agrair-ho; les editorials independents, encomiable servei per a molts autors; les autoedicions, voluntarisme exemplar; les edicions electròniques i les xarxes socials, eines extraordinàries de difusió; un context de popularització de l'obra no professional, sortint de l'elitisme cultural, etc.
- El nombre de persones que publiquen en els diversos gèneres i llengües és notable, tot i que la difusió és minsa i no suportada per grans editorials.
 - Destaca a Mollet el nombre de persones d'escriptura en llengua castellana que escriuen i/o publiquen poesia d'objectius i estil no professionals ni acadèmics, però amb el gran mèrit de fomentar-la, donar-la a conèixer i gaudir-la col·lectivament.
 - El global d'obres escrites per persones creadores de Mollet és poc conegut. Caldria un projecte renovat, obert i ampli de difusió de la literatura molletana que contribuís, amb més èmfasi, a la tasca de difusió i promoció de la literatura i de la poesia –incloent l'ús de ràdio, televisió, premsa, noves tecnologies i xarxes socials– i se sumés al gran treball cultural i social que ja fan algunes institucions, entitats i associacions.
 - Cal destacar i agrair el programa municipal Poetes Grans que l'any 2020 va fer vint-i-cinc anys; l'Associació Cultural 7 Plomes, mitjançant els recitals poètics anuals; el Certamen Literari de Sant Jordi, de prosa i poesia, també anual, organitzat, conjuntament, per la biblioteca i l'Associació Cultural 7 Plomes que aquest any ha celebrat la XXX edició. I d'altres nombroses activitats promogudes des dels anys setanta per centres cívics, centres culturals, entitats

255



Figura 5. Biblioteca Can Mulà - Jordi Solé Tura. Font: Oriol Fort

regionals com el Centro Cultural Andaluz, el Centro Cultural Aragonés, el Centro Cultural Extremeño Virgen de Guadalupe, Irmandade A Nosa Galiza, o pel Casal Cultural.

- Els actes de presentació presencial de les creacions literàries molletanes –amb extensió a la ràdio, la televisió i les xarxes socials– haurien de formar part de la normalitat en la promoció cultural. En aquest sentit –a més de les entitats citades abans– és de destacar el treball permanent de difusió de la literatura que fan la Llibreria l'Illa (Carles Peña i Jordi Sanz) i Ràdio Mollet del Vallès (Emma Balea) amb el programa conjunt Va de Lletra i el concurs de narrativa curta L'Illa-Va de lletra. I no podem oblidar l'importantíssim treball –inclòs un premi de teatre– que feu la llibreria Casa Blava - L'Ocell de Paper, regentada per Montserrat i Núria Ros Sabaté, filles de Frederic Ros Chacón, ja citat en aquest treball.
- El Centre d'Estudis Molletans (CEM) haurà de continuar el treball de promoció, difusió i creació de cultura literària. Per poder-ho fer efectiu, el CEM hauria d'estar dotat, entre d'altres recursos en xarxa, d'una pàgina web pròpia per contribuir a difondre, a més de les activitats i creacions que ens signifiquen, tot allò que es refereixi a cultura literària, i publicant en línia totes les creacions que ens fossin autoritzades. També, la biblioteca haurà de continuar vetllant per l'actualització de la seva Col·lecció Local, i formant part indestriable dels programes de promoció i difu-

sió de la cultura. Finalment, en aquest àmbit d'eines amb vinculació institucional, no s'hauria de descartar una línia editorial municipal de suport a les creacions literàries.

6.2. Noves línies de treball

Ha quedat dit des del primer moment que aquest treball és, potser, una primera aproximació a la catalogació de tots els autors i totes les autores literaris que podem vincular amb Mollet, i també de les seves obres.

És ben evident que aquest treball és ben superficial –des d'un punt de vista d'anàlisi literària o crítica. No introdueix a aquesta anàlisi. No hi ha hagut ni la voluntat ni la possibilitat de fer-ho, com ja ha estat dit en la presentació.

Tanmateix, cal dir que el treball d'inici de catalogació comporta descobrir les possibilitats d'aprofundiment i, així, a més de l'anàlisi general del conjunt, es poden iniciar altres línies de recerca i de treballs:

- Anàlisi literària i crítica del conjunt de l'obra literària molletana
- Anàlisi literària i crítica de cada autor i de cada una de les seves obres
- Anàlisi comparativa d'autors, obres, gèneres i estils entre les diverses èpoques o períodes
- Aquesta anàlisi hauria d'incloure la vessant sociològica de la producció molletana. Ús del català, ús del castellà, orígens dels autors, produccions de ciutadans procedents dels mons àrab, llatinoamericà, etc.
- Revisió metodològica, revisió i actualització de totes les dades exposades en aquest treball, incloent les dades biogràfiques i les de relació amb Mollet



Figura 6. Organitzadors i jurat del concurs literari L'Illa–Va de lletra (2016). Font: *Mollet a mà*

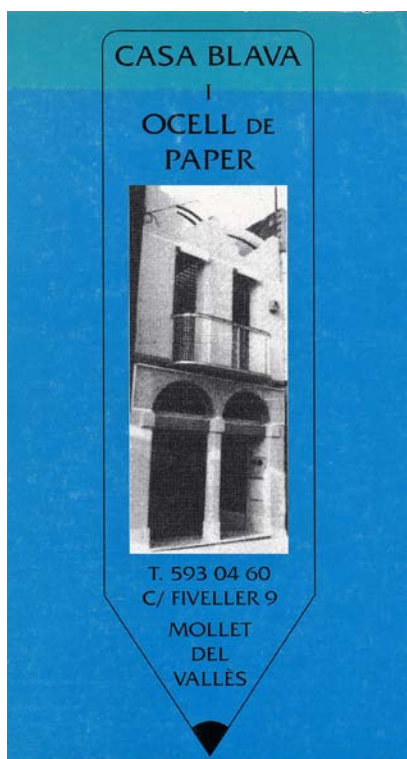


Figura 7. Contracoberta del llibre *La màgia d'un poble. Mollet del Vallès 1900-1995*. Casa Blava i Ocell de Paper

- A partir d'una recerca coordinada pel Centre d'Estudis Molletans, escaneig o, quan sigui possible, adquisició de totes les obres identificades dels autors de la catalogació revisada i actualitzada, per tal de conservar-les a la biblioteca o, quan correspongui, a l'Arxiu o, com més aviat millor, a l'imprescindible museu de Mollet –donant ple suport, entre d'altres, al conjunt de propostes que ens va fer l'historiador Jaume Vilaginés en la seva ponència del dia 25 de febrer de 2021 a les XXII Jornades del Centre d'Estudis Molletans⁶⁸

257

⁶⁸ Vegeu, en aquest mateix volum, l'article de Jaume Vilaginés *Mollet, dels primers documents medievals al s. XVIII. Fonts, reflexions i propostes*.

Bibliografia

- Ajuntament de Mollet del Vallès (2020). *Poesia en temps de confinament*. Ajuntament de Mollet del Vallès.
- Ajuntament de Mollet del Vallès (diverses edicions: 1995-2020). *Poetes Grans. Trobada poètica*. Ajuntament de Mollet del Vallès.
- Aliguer, J. (1992). *Mollet en deute*. Impremta Francesc.
- Arimon, G. (1990). *Notes sobre la Història de la Llengua a Mollet del Vallès*. Ajuntament de Mollet del Vallès.
- Arimon, G. (2006). *El teatre al Centre Parroquial de Mollet del Vallès (1945-1961)*. Ajuntament de Mollet del Vallès.
- Arimon, G. (2014). *Josep Maria Suñé Arbussà. Molletà il·lustre*. Ajuntament de Mollet del Vallès.
- Associació Cultural 7 Plomes (diverses edicions: 1997-2012). *Soñadores: recull d'obres premiades en el Concurs literari de 7 Plomes*. Associació Cultural 7 Plomes. Mollet del Vallès.
- 258 Associació d'Escriptors en Llengua Catalana. Recuperat 8 març 2021, de <https://www.escriptors.cat/autors>
- Boter de Palau, R. (2002). *L'Abans. Mollet del Vallès 1870-1965*. Editorial Efadós.
- Garcia-Moreno, C. (2007). *La Sardana a Mollet. Un segle d'història*. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicens Plantada, 10.
- Garriga, J. (1990). *Coral El Clavell, 75 anys d'història: 1913-1988*. Ajuntament de Mollet del Vallès.
- González, R.D. i Boada, MR. (1998). *Jordi Solé Tura, Molletà il·lustre. Apunts d'una biografia*. Ajuntament de Mollet del Vallès.
- L'Illa Llibreria. Recuperat 8 març 2021, de <https://www.llibreriaillla.cat/>
- Noró, J. (2020). Redescobrint Joan Solé Tura (1917-2008), cronista de Mollet. *Notes* 35, 103-124.
- Pérez, F. (1997). *Obres completes de Vicens Plantada 1. Cròniques i articles en La Renaixença*. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicens Plantada, 1.
- Pérez, F. (1998). *Obres completes de Vicens Plantada 2. Monografies i altres escrits*. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicens Plantada, 2.
- Pujadó, M. (s.d.). *Poesia i cançó*. Dins *Música de poetes*. UOC/Departament d'Ensenyament. Barcelona. Recuperat 8 març 2021, de <http://www.musicadepoetes.cat/inici>
- Sáez, J.A. (2014). *7 Plomes. Antologia poètica*. 25 anys. Círculo Rojo.
- Solé Tura, Joan (1981). *Mollet. La història que segueix*. Gráficas Aster.
- Solé Tura, Joan (1986). *Cent històries, cent vides*. L'Aixernador, edicions argentonines.
- Solé Tura, Joan (1987). *Cent noves històries, cent vides més*. L'Aixernador, edicions argentonines.
- Solé Tura, Joan (1988). *Memòries d'un molletà*. L'Aixernador, edicions argentonines.
- Tot és una mentida. El blog de Jordi Sanz. Recuperat 8 març 2021, de <https://totesuna-mentida.wordpress.com/>
- Utrera, R. (1987). *Literatura cinematogràfica, cinematografia literària*. Alfàr.
- Va de lletra. El programa d'escriptura de Ràdio Mollet del Vallès. Recuperat 8 març 2021, de <https://vadellettra.blogspot.com/>

Arxius i biblioteques

- Aladí. Catàleg de la Xarxa de Biblioteques Municipals. Diputació de Barcelona
- Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA)
- Arxiu Municipal de Granollers (AMGr)
- Atena. Catàleg col·lectiu de les Biblioteques Públiques de Catalunya
- Biblioteca Can Mulà - Jordi Solé Tura
- Biblioteca personal d'Oriol Fort Marrugat
- Biblioteca Virtual Joan Lluís Vives
- Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes
- Pandora. Premsa digitalitzada catalana. Xarxa d'Arxius Comarcals

Hemeroteca

Amistad (Mollet del Vallès, 1951-1958) Associació d'Antics Alumnes de l'Acadèmia Mollet

Contrapunt – somMollet (Mollet del Vallès, 2001-act.) Premsa independent

La Veu del Vallès (Granollers, 1978) Premsa independent

Línia Vallès (Mollet del Vallès, 2001-act.) Premsa independent

Lluita (Mollet del Vallès, 1930-1933) Centre Catalanista Republicà

Mollet a Mà (Mollet del Vallès, 1993-act.) Premsa independent

Nostra Veu (Mollet del Vallès, 1931-1936) Foment de la Sardana

Revista del Vallès (Granollers, 1977-act.) Premsa independent

Sembra (Mollet del Vallès, 1949-1957) Centre Parroquial

Tribuna Vallesana (Mollet del Vallès, 1987-2008) Premsa independent

Vallés (Granollers, 1942-1977) Premsa independent

Xut! (Barcelona, 1922-1936) Premsa independent

L'hora del te, l'obra literària del pintor molletà Joan Abelló (1922-2008)

Pepa Ventura i Altayó*

Resum: L'hora del te, publicada el 1961, és l'única obra literària del pintor i col·leccionista molletà Joan Abelló i Prat (1922-2008). Es tracta d'un llibre de relats que descriu i retrata –al llarg de 162 pàgines i 16 gravats– l'ambient bohemí de can Pellicer, el pis del passeig de Gràcia de Barcelona de Carles Pellicer i Rouvière (1865-1959). Aquest gran pis, replet d'obres d'art, era el punt de tro-

bada, debat i tertúlia d'artistes i intel·lectuals.

Abelló publica el llibre dos anys després de la mort de Carles Pellicer per retre homenatge al seu amic i mestre.

Paraules clau: Barcelona, Carles Pellicer, col·leccionisme, Joan Abelló, Joaquim Mir, Mollet del Vallès, Museu Abelló, Néstor Luján, París, Pere Pruna, pintor, tertúlia.

261

L'hora del te, the literary work by Mollet-born painter Joan Abelló (1922-2008)

Abstract: L'hora del te (Teatime), published in 1961, is the only literary work produced by Mollet-born painter and collector Joan Abelló i Prat (1922-2008). The book is a collection of stories that describe and portray, through 162 pages of text and 16 illustrations, the bohemian atmosphere of Can Pellicer, the apartment on the Passeig de Gràcia in Barcelona owned

by Carles Pellicer i Rouvière (1865-1959). This large abode, replete with works of art, served as an informal meeting place for artists and intellectuals to gather and debate.

Abelló published the book two years after the death of Carles Pellicer to pay homage to his friend and teacher.

Keywords: Abelló Museum, Barcelona, Carles Pellicer, collecting, Joan Abelló, Joaquim Mir, Mollet del Vallès, Néstor Luján, painter, Paris, Pere Pruna, talk

* Directora de la Fundació Municipal Joan Abelló, pventura@molletvalles.cat
Article rebut l'11 de gener de 2022; acceptat l'1 de març de 2022.

Introducció

Joan Abelló i Prat va néixer a Mollet del Vallès l'any 1922 i va morir a Barcelona el 2008. Atret des de molt jove pel món artístic, primer va voler ser músic, més tard escriptor, però finalment descobrí la seva vocació, pintor, professió que el va abocar anys més tard a la seva gran passió, el col·leccionisme. En una conferència que Joan Abelló va fer l'any 1967, a Mollet, comentà que els primers llibres que havia comprat els va vendre per poder-se comprar un piano i que, més tard, va vendre's el piano i una col·lecció de monedes per comprar colors.¹

262



Figura 1. Retrat de Joan Abelló, tercer quart segle XX. Font: Estudi de fotografia Mas, Fundació Municipal Joan Abelló (FMJA)

Els anys de formació amb Pere Pruna i Carles Pellicer

Abelló començà la seva formació artística assistint a classes de dibuix a Mollet i pintant els mateixos indrets que, uns anys abans, havien inspirat Joaquim Mir, el qual havia viscut a Mollet del 1913 al 1918 i al qual ell considerà sempre el seu primer mestre. A principi dels anys quaranta marxà a Barcelona per continuar la seva formació a l'Acadèmia Baixas i al Reial Cercle Artístic, formació que compaginà amb el coneixement de la restauració al Taller Miracle.

Abelló va fer el servei militar a Barcelona, on va conèixer, entre altres, Joan Perucho, Néstor Luján i Jaume Muxart; va establir una gran amistat amb Gustau Rubió, i el pare d'aquest, gran col·leccionista, li va presentar el pintor Pere Pruna i començà amb ell un període de formació. En el taller de Pruna hi rep una sòlida formació artística i humanística. Allà hi coneix intel·lectuals i artistes com Ricard Opisso, Juan-Eduardo Cirlot o Ignasi Agustí, qui anys més tard li farà el pròleg pel llibre *L'hora del te*.

L'any 1946, Pruna marxà a París i, per no deixar sol el seu deixeble, li presentà el pintor i retratista Carles Pellicer i Rouvière (1865-1959), que esdevindrà el seu tercer i últim mestre. En aquells moments Pellicer era molt gran i vivia sol en un pis al passeig de Gràcia. Abelló s'instal·là a casa seva fins que Pellicer morí, catorze anys més tard.

¹ Fundació Municipal Joan Abelló, Centre de Documentació, Notes per a una conferència.



Figura 2. Carles Pellicer i Joan Abelló a can Pellicer. Font: Estudi de fotografia Robert, FMJA

El seu període de formació i aquells anys viscuts a can Pellicer queden recollits en l'únic llibre que va escriure Joan Abelló, *L'hora del te*, publicat l'any 1961. El llibre i els gravats que l'acompanyen són un sentit homenatge al mestre Pellicer —mort dos anys abans— i a les tertúlies amb artistes i intel·lectuals que tenien lloc en aquell gran pis del passeig de Gràcia, número 4.

Pellicer era un pintor i retratista de la burgesia barcelonina, format amb Antoni Caba i, a París, amb William-Adolf Bouguereau. Va ser també un gran col·leccionista, casa seva estava atapeïda d'objectes artístics. Així la descrivia Abelló, en *L'hora del te*, la primera vegada que el va visitar acompanyat de Pere Pruna:

Els llargs passadissos que ens havien de conduir al menjador estaven literalment farcits de teles, ceràmiques, arquetes de tots els estils, domassos i relleus. Tot plegat tenia un aire estrany, com de museu abandonat, amb un cert regust necrofílic. La casa respirava un aire nostàlgic, d'abandó conscient... gairebé dolorosament assolit (Abelló, 1961, p. 28).

Altres testimonis de l'època donen fe també d'aquest ambient de can Pellicer. Isabel Lletget i López, filla de Victor Lletget i Aleña i M. Teresa López Tugas, recorda a les seves memòries, en parlar dels amics dels seus pares, les visites que feien a can Pellicer:

Era un pis enorme ple de quadres i d'objectes d'art, tots mal posats per



Figura 3. Joan Abelló a can Pellicer. Font: Estudi de fotografia Robert, FMJA

264

les parets, per damunt de les cadires i fins i tot per terra. Era del tot impossible saber –ni ell mateix no ho devia saber– el que tenia valor i el que no en tenia (Lletget, 2007a, p. 149; Lletget, 2007b).

“A la Isabel li impressionava aquell pis i les famoses reunions d’artistes i intel·lectuals que s’hi feien, els dijous, per prendre el te” (Pérez, 2010, p. 42). També a les converses entre Joan Abelló i Josep Masats, recollides al llibre *Les arrels d’Abelló* (Masats, 2001), Abelló explicava com havia après de tot el que hi havia al pis del seu mestre.

Abelló va viure catorze anys en aquest univers; un entorn que, en certa manera, començà a reproduir a la seva casa de Mollet i que, amb els anys, portaria al límit: “En Pe-

llicer em va injectar més verí pel col·leccionisme del que jo duia a la sang” (Masats, 2001, p. 93).

La facilitat i el gust per l’escriptura que se’n deriva de la lectura de *L’hora del te* es pot també apreciar en altres documents (articles, notes, apunts, guions de conferències, llibretes de compra-venda,² etc.) que es troben al Centre de Documentació de la Fundació Municipal Joan Abelló.

A la seva correspondència, trobem també, cartes i postals, escrites en les seves llargues estades fora del país, moltes adreçades a la seva família, on explica com l’impressionen alguns paisatges quan els descobreix per primer cop. A mesura que passen els anys són menys els documents escrits, potser perquè va bolcar-se de ple a les seves dues passions: la pintura i el col·leccionisme.

² Llibretes on Abelló apuntava tot el que comprava i venia.

L'edició del llibre

La primera edició de *L'hora del te*, impresa l'any 1961 als tallers Salvador Salvadó i Joan Barbarà de Barcelona, va ser una edició numerada de cent disset exemplars, distribuïts de la manera següent:

- 100 exemplars numerats de l'1 al 100
- 6 exemplars numerats de l'1 al 6 amb una col·lecció de proves amb remarques i una de les planxes de coure utilitzades pels gravats
- 5 exemplars de proves d'autor
- 5 exemplars de col·laboradors fora de venda
- 1 exemplar únic amb una suite única en color

Amb els sis primers i en l'exemplar únic va regalar també un dibuix de Carles Pellicer, dels que havia heretat a la mort del seu mestre.



Figura 4. Exemplar de la primera edició de *L'hora del te*. Font: FMJA

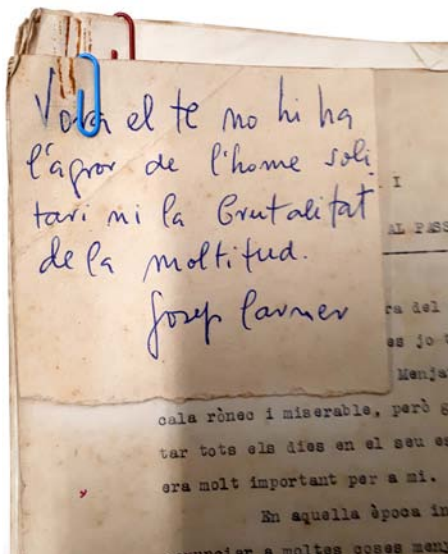


Figura 5. Manuscrit original de *L'hora del te*. Font: FMJA

L'any 1988, en fa una segona edició facsímil, amb l'editorial Mediterrània, que encara es pot adquirir a la botiga del Museu Abelló.

L'any 2015, el fill de Salvador Salvadó, un dels propietaris de l'impremta que va fer la primera edició, va fer donació a la Fundació Municipal Joan Abelló dels manuscrits originals. Els capítols estan escrits a màquina però tots adjunten una nota escrita a mà, una cita triada per l'autor per encapçalar-los.

El llibre consta d'un pròleg de l'escriptor Agustí Puig, tretze capítols i dos colofons que recullen unes reflexions sobre art, catorze aigües fortes sobre planxa de coure i dues xilografies. Alguns dels gravats i algunes planxes de coure estan avui a la Col·lecció Abelló.

Com a model per alguns dels dibuixos dels gravats, Abelló va utilitzar fotografies i postals que provenien del Fons Pellicer. En el fons



Figura 6. Gravat de proves d'Apel·les Mestres, obra de Joan Abelló. Font: FMJA

266



Figura 7. Fotografia d'Apel·les Mestres, d'autor desconegut. Font: FMJA

fotogràfic de la Col·lecció Abelló trobem la fotografia que va utilitzar per al dibuix d'Enric Granados; per al dibuix del gravat d'Apel·les Mestres va utilitzar una postal fotogràfica, enviada l'any 1914, on hi surt Apel·les de mig cos amb una horntència; al revers hi ha una dedicatòria: "Al meu amic Carles Pellicer".³

El llibre aixeca expectativa

L'any 1962, el diari *Solidaridad Nacional* i el setmanari *Destino* es feien ressò de la presentació del llibre de Joan Abelló.

A la correspondència del pintor, trobem diferents cartes que fan referència a la publicació de *L'hora del te*:

- L'any 1961, el col·leccionista i amic Gustau Camps, en una carta adreçada a Joan Abelló, el felicita pel llibre, per com li ha fet reviure tot aquells temps, recorda com va conèixer a Carles Pellicer, les escultures que hi havia al seu estudi, les converses que havia mantingut amb ell.⁴
- L'any 1962, des del Canadà, un amic li reclama que li enviï un exemplar del llibre: vol mostrar a uns col·leccionistes que, malgrat ser un artista jove, el llibre mostra una maduresa assolida.⁵
- L'any 1967, el responsable de la biblioteca de Mollet li demana poder fer una lectura de *L'hora del te*,⁶ presentació que es va portar a terme l'any 1968.
- L'any 1986, una estudiant de Grenoble que està fent un estudi de l'obra d'Abelló li reclama un

³ Fundació Municipal Joan Abelló, Centre de Documentació, doc. 198.

⁴ Fundació Municipal Joan Abelló, Centre de Documentació, doc. 614.

⁵ Fundació Municipal Joan Abelló, Centre de Documentació, doc. 594.

⁶ Fundació Municipal Joan Abelló, Centre de Documentació, doc. 848.

llibre, l'ha buscat per diferents llibreries però no l'ha trobat.⁷

- L'any 1989 la família Bertrand, que van ser mecenes i protectors de Carles Pellicer, el feliciten a través d'una carta per la publicació.⁸

El 1988, es presenta la segona edició facsímil al Reial Cercle Artístic de Barcelona, on anys més tard Joan Abelló serà president de l'entitat.

El relat de la cerimònia del te a can Pellicer

El llibre està organitzat cronològicament al revés, comença amb el seu tercer mestre, Carles Pellicer, després parla de Pere Pruna, més endavant de Joaquim Mir, el seu primer mestre, i acaba amb els seus orígens a Mollet del Vallès.

El primer capítol comença quan Pere Pruna li comunica que marxa a París, però que li ha trobat un altre mestre, Carles Pellicer. Aquell mateix dia l'acompanya a casa seva per presentar-los. Carles Pellicer, que en aquell moment té vuitanta-vuit anys, es convertirà en el seu nou mestre, i mentor, i un gran amic després de conviure junts catorze anys.

De l'estada d'aquells anys a can Pellicer, Abelló en destaca principalment l'hora del te, cerimònia que dona nom al llibre, i que recorda les trobades que es feien algunes tardes a aquell pis del passeig de Gràcia, per prendre el te amb diverses personalitats del món de l'art,

la cultura, l'espectacle i la burgesia barcelonina:

He assistit més d'una vegada a l'hora del te, hora que aplegava entorn al mestre, els seus amics més directes i més preferits (...). Jo el més humil dels seus deixebles, he intentat recollir en un volum íntim i calent, tot l'encant inefable d'aquelles hores, d'aquelles tertúlies no mundanes sinó humaníssimes, el meu mestre va morir, però segueix sent viu dintre meu. I de la seva herència espiritual m'he imposat com un deure sagrat el no es perdés el perfum, l'aroma d'aquelles reunions úniques a Barcelona, en un moment de crisi (...).⁹

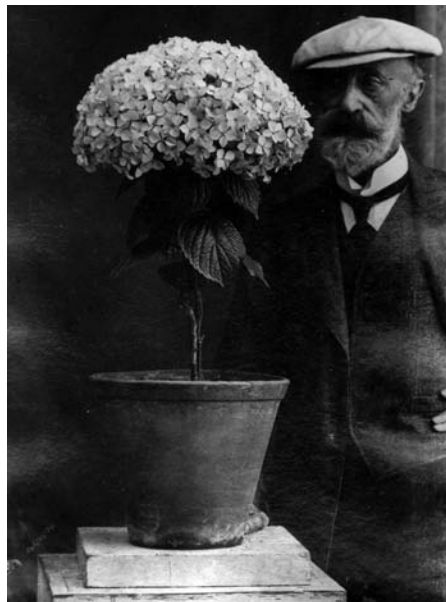


Figura 8. El primer te, gravat de proves de Joan Abelló. Font: FMJA

⁷ Fundació Municipal Joan Abelló, Centre de Documentació, doc. 1424.

⁸ Fundació Municipal Joan Abelló, Centre de Documentació, doc. 1742.

⁹ Fundació Municipal Joan Abelló, Centre de Documentació, carta de Joan Abelló a Salvador Salvadó.

Abelló utilitza frases d'una gran bellesa per descriure la cerimònia de l'hora del te:

Aquesta hora del te que ha marcat, durant més de mig segle, els instants més dolços, més íntims i més profunds de cada dia.

(...) la cerimònia del te és una cosa lenta i felina: és un èxtasi concertat del vostre paladar, dels vostres ulls i del vostre esperit, voltats d'una harmonia d'objectes bells i d'una companyia agradable (Abelló, 1961, p.27).

O versionant la cita de Carner que obre el primer capítol, Abelló diu:

Vora una tassa de te no hi ha l'agror de l'home solitari ni la promiscuïtat *xavacana* de les multituds. Podríem dir que el salonet del te és un estoig. I jo, en el marc d'aquest estoig, he recollit tota la primera part del llibre (Abelló, 1961, p. 27).

En els primers capítols, Abelló presenta totes les persones que eren habituals a les hores del te a can Pellicer. En destaca l'actriu Sarah Bernhardt, la ballarina Anna Pàvlova, la soprano Maria Barrientos, el músic Enric Granados, el polifacètic Apel·les Mestres, el també músic Frank Marshall, l'escriptor Gabriel Miró, etc.

De tots ells en tenim testimoni a les col·leccions del Museu Abelló: tres partitures de les "Tonadillas" d'Enric Granados, nou manuscrits

i una partitura d'Apel·les Mestres, una *chaise longue*, rèplica de l'època de la que tenia a la seva casa de París Sarah Bernhardt, el manuscrit de "Los huerfanitos de Granados" de Gabriel Miró, una pinta de cabell d'Anna Pàvlova, signatures, postals, llibres dedicats, etc. A tots aquests personatges cal afegir d'altres artistes que malgrat que no surten al llibre també van passar per can Pellicer, com és el cas de Frederic Mompou o Manuel Roca-mora.

En una carta de Rocamora a Frederic Mompou, es constata com n'era d'habitual fer les reunions d'amics a casa de Carles Pellicer:

Dissabte darrer vaig anar (com de costum dit dia) a can Pellicer a fer companyia a l'Emilio i vaig quedar molt sorprès al trobar-me amb en Pellicer, res sabia de la seva tornada. Com vaig anar-hi un xic tard i hi havia a casa d'ell molta gent no vaig sentir gaires explicacions del seu tant interessant viatge, amic penso fer-li una visita per a que m'ensenyi lo que ha pintat i lo que ha comprat durant l'excursió.¹⁰

De l'amistat entre Carles Pellicer i Frederic Mompou en tenim també un clar testimoni a la col·lecció Abelló, l'original de la partitura de "Suburbis", amb la dedicatòria següent: "Confio aquest record a l'estimat amic Carles Pellicer, ell que sap posar el més gran amor a les més petites coses. Sant Carles,¹¹ 1922."¹²

¹⁰ Biblioteca de Catalunya, Col·lecció d'autògrafs Ramon Borràs, carta del 16 d'abril de 1923 (Pérez, 2010, p. 43).

¹¹ Probablement li regala pel seu sant.

¹² Fundació Municipal Joan Abelló, Centre de Documentació, dedicatòria signada per Frederic Mompou a la partitura de "Suburbis".



Figura 9. Cartell de Sarah Bernhardt, dècada de 1900. Font: FMJA



Figura 11. Manuscrit Follet d'Apel·les Mestre, 1901. Font: FMJA

269



Figura 10. Fotografia d'Enric Granados al piano, d'autor desconegut. Font: FMJA



Figura 12. Partitura de "Callejeo", música d'Enric Granados i lletra de Ferran Periquet, 1910. Font: FMJA

A les notes preparatòries del llibre, trobem una relació dels personatges que freqüentaven les tertúlies, i allà hi trobem citat Frederic Mompou. Per la quantitat de dedicatòries que hi ha a fotografies, documents i objectes artístics, el cercle d'amistat que assistien a la cerimònia del te va ser molt ampli.

A mesura que van avançant els capítols, Joan Abelló ens parla de les seves primeres hores del te i les persones que hi assistien als anys cinquanta. En destaca Emili Uthoff, amic íntim de Carles Pellicer, el matrimoni Macaya i Conxita Badia. En aquestes trobades s'hi parlava, principalment, de política, d'economia i d'antiguitats. Mariona Agustí i Badia, filla de Conxita Badia, recordava perfectament una nit que estaven tota la família al llit, va sonar el telèfon, els seus pares es van vestir i van marxar corrents dient: a can Pellicer hi havia trobada (Agustí, comunicació personal, 2016).

En els capítols següents, ens parla dels primers quadres que va pintar allà, de la formació que Pellicer li va transmetre en el tema de les antiguitats, de la relació amb Cambó, amb Bouguereau, etc.

Abelló també ens descriu esdeveniments i records de la vida de Pellicer: la Barcelona de principi de segle XX, els carnavals que s'hi feien, el teatre Novedades, la bomba del Liceu, la seva estada de formació a París, els seus viatges per Europa; ens narra la història de la pèrdua de la cama de la Sarah Bernhardt, de quan Pellicer va anar amb ella a l'enterrament de Oscar Wilde o del seu viatge a Egipte.

En els capítols següents, apareixen altres personatges, Benito Pérez Galdós, la ballarina Tórtola Valen-

cia, o la bailaora gitana Pastora Impero... Molts d'ells, els localitzem en un projecte de ventall que tenim a la col·lecció, amb un munt de dedicatòries i signatures.

Homenatge als tres mestres: Pruna, Pellicer i Mir

A la meitat del llibre, fa un salt en el temps i dedica uns capítols al seu segon mestre, Pere Pruna, on deixa constància i ressalta tot el que li va aportar a la seva formació, de com el feia llegir, i recorda especialment d'ell un gran consell: "És molt important veure les coses del món extern passades pel sedàs del nostre esperit" (Abelló, 1961, p. 89). Abelló va interioritzar una manera d'entendre la pintura, de pen-



Figura 13. El pintor Pere Pruna pintant, Joan Abelló 1946. Font: FMJA

sar en el quadre i resoldre'l abans de pintar-lo. Així, anys més tard, el pintor deia: "Jo aquests dies he fet molts quadres ara sols em falta pintar-los" (Abelló, comunicació personal, agost-setembre 2008).

Pruna el va iniciar en els coneixements pictòrics més profunds, amb ell va conèixer la diversitat de la gamma del color blanc, el saber pintar amb allò que es té en cada moment. Va ser la persona que el va animar a fer la primera exposició individual amb vint-i-quatre anys a la Sala Carralt de Barcelona, moment que coincideix amb la necessitat de crear el seu primer estudi a la seva casa de Mollet, en una part del galliner.

En aquest capítol parla dels inicis artístics a la seva ciutat, del pintor local Castellsagués, de com li va fer descobrir la pintura, i de com a partir d'aquell moment començà l'observació i l'admiració pels quadres que Joaquim Mir havia pintat en la seva estada a Mollet. Mir li transfereix la sensibilitat pel color, podríem assegurar també que el gust per pintar el paisatge, a *plein air*. Aquest mètode fou utilitzat per Abelló fins pocs dies abans de morir, i li va permetre captar els matisos per la llum i pel color.

Clou el llibre amb un homenatge a aquests tres mestres: destaca que Pellicer li va donar els coneixements dels segles XIX i XX, el culte a l'amistat i a les coses belles; en Pruna li ensenyà que la forma i el contingut de cada quadre tenen tanta o més importància que el color, i Mir havia estat la seva primera escola pictòrica (Abelló, 1961).



Figura 14. Paisatge de Mollet, Joan Abelló 1949.
Font: FMJA

Al final del llibre, en els seus dos colofons, fa una reflexió sobre el que és l'art, sobre les seves experiències, d'aquest batejar per cercar la veritat, dels ismes, de ciència, de religió: com ell mateix insinua, aquest capítol és un monòleg (Abelló, 1961). **271**

Conclusions

Malgrat que aquest llibre fa poques referències a Mollet, ens serveix per conèixer la formació del pintor que tant va estimar la seva ciutat, així com l'origen de molts dels objectes que avui estan al Museu i són patrimoni dels molletans i les molletanes, un patrimoni d'abast nacional que custodia la ciutat.

Aquest llibre el va escriure per retre un homenatge al seu mestre, com diu Abelló a la carta que adreça al seu editor: "Conèixer Pellicer és estimar-lo, a part del seu art, pel tresor de la qualitat humana".¹³

En paraules de Joan Abelló en aquest llibre: "Ell no és un literat, és un pintor. El que fa a aquest lli-

¹³ Fundació Municipal Joan Abelló, Centre de Documentació, carta adreçada a l'editor (sense data).



Figura 15. *L'hora del te*, il·lustració de Lara Costafreda (2021) per a l'Aparador del Museu Abelló, Cicle Diàlegs amb Abelló. Font: FMJA

bre és pintar, no en colors que coneix molt bé, sinó amb paraules” (Abelló, 1961, p. 154).

Com a curiositat, Abelló va demanar al seu editor que el llibre sortís el dia de Nadal, data molt especial per a en Carles Pellicer, ja que en aquest dia obria les portes de casa seva a tots els seus amics. Abelló volia perpetuar així la memòria d'en

Pellicer amb la diada nadalenca de 1960. Malgrat aquesta voluntat, el llibre va ser editat l'any 1961. Curiosament anys més tard, Joan Abelló moria un 25 de desembre.

“L'hora del té ha finit amb el darrer acord d'una capseta de música que recull un món perdut que s'ha esfumat amb la marxa del temps” (Abelló, 1961, p. 151).

Bibliografia

- Abelló, J. (1961). *L'hora del te*. Impressió Salvador Salvadó i Joan Barbarà.
- Abelló, J. (1988, 2a ed. facsimil). *L'hora del te*. Mediterrània.
- Lletget, I. (2007a). *Memòries de la família Lletget López del 1872 al 1942*. Recuperat 10 gener 2022, de <http://www.ub.edu/geocrit/b3w-718.pdf>.
- Lletget, I. (2007b). *Memòries de la família Lletget López (1872-1942)*. *Biblio 3W Revista bibliográfica de geografía y ciencias sociales (Serie documental de Geo Crítica)*, 12(718). <http://www.ub.es/geocrit/b3w-718.htm>
- Manzano, R. (1987). *Abelló. La Revolución del pastel moderno*. Polígrafa.
- Masats, J. (2001). *Les arrels d'Abelló*. Mediterrània.
- Pérez, Y. (2010). *Carles Pellicer Rouvière: una aproximació a la seva vida i a la seva obra (treball de recerca del Màster en anàlisi i gestió del patrimoni artístic)*. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Ventura, P. (2016). *El Museu Abelló, una col·lecció que perfila un personatge*. Dins B. Bassegoda i I. Domènech (ed.), *Col·leccionistes, antiquaris, falsificadors i museus. Noves dades sobre el patrimoni artístic de Catalunya el segle XX* (pp. 187-212). Universitat Autònoma de Barcelona, Col·lecció Memòria Artium, 21.

Dins l'Instant infinit. Josep Masats i la poesia

Antoni Isarch Borja*

Resum: L'article ressegueix la trajectòria literària de l'escriptor Josep Masats i Safont, i més en concret la seva producció poètica. S'hi assaja un primer intent de caracterització global atenent els trets definitoris de la poesia masatiana, ja siguin formals, com la preferència per les formes breus o el concepte de reescriptura; ja siguin temàtics, com la relació amb les arts plàstiques, la fixació del record per mitjà de la paraula o el paisatge com a motiu recurrent.

Paraules clau: arts plàstiques, Baix Vallès, escriptors catalans, estil literari, gèneres literaris, Josep Masats i Safont, literatura catalana, Mollet del Vallès, poesia, reescriptura, Sant Fost de Campsentelles

In the infinite moment. Josep Masats and poetry

Abstract: This article traces the literary career of writer Josep Masats i Safont and, more specifically, his poetic works. It comprises a first attempt to comprehensively characterise the writer, taking into account the defining features of Masats' poetry, whether formal, such as his preference for the short verse or the concept of rewriting; or thematic, such as his relationship with the visual arts, preserving memory through the written word or the landscape as a recurring motif.

273

Keywords: plastic arts, Baix Vallès, Catalan writers, literary style, literary genres, Josep Masats I Safont, Catalan literature, Mollet del Vallès, poetry, rewriting, Sant Fost de Campsentelles

1. Introducció

Com tants altres escriptors nascuts en els anys quaranta i cinquanta del segle XX, Josep Masats i Safont (Sant Fost de Campsentelles, 1953) es va formar de manera autodidacta en el món de les lletres, no cal dir que privat d'accés escolar a la llengua i la literatura catalanes.

A banda dels textos primerencs que tot lletraferit assaja en alguna etapa de l'adolescència en forma de poema o cançó, es pot afirmar



Figura 1. Josep Masats, 2021. Font: Josep Masats

* Professor de literatura catalana, aisarch@ub.edu

Article rebut el 3 de març de 2021; acceptat el 25 de març de 2021.

que va iniciar-se en el conreu regular de la poesia a mitjan dècada dels setanta. La lenta maduració de la pròpia veu literària va rebre un esperó decisiu gràcies a Miquel dels Sants Rovira, home de lletres, traductor, persona de vasta cultura i tarannà discret, que el va guiar en algunes lectures decisives: Josep Carner o Jacint Verdaguer, entre els catalans, i tota la tradició clàssica fornida per la Col·lecció Bernat Metge. A més, Masats havia començat a llegir pel seu compte: *Les elegies de Buckow* de Bertolt Brecht; *l'Antologia social de la poesia catalana* d'Àngel Carmona; Giacomo Leopardi i Salvador Espriu; Federico García Lorca i Antonio Machado; Maria-Mercè Marçal i Josep Sebastià Pons. I sobretot, havia conegut els versos d'un dels seus grans referents, Joan Vinyoli, a través del qual va accedir a un altre gran escriptor d'influència perdurable, Rainer Maria Rilke. Aquestes lectures de formació, tanmateix, no han estat presències visibles en la lírica de l'autor —amb l'única excepció de Vinyoli—, sinó més aviat un pòsit damunt del qual han germinat, amb el pas dels anys, altres referents, aquests prou més identificables: Gabriel Ferrater, el Miquel Martí i Pol dels *Haikus* en temps de guerra o Joan Margarit.

El panorama de la poesia catalana en el tombant dels anys seixanta als setanta és certament complex i variat, dispers fins i tot, per la confluència de diverses concepcions sobre el gènere i per la percepció que el canvi de dècada en suposa un punt d'inflexió (Aulet 1997). Els corrents que llavors estaven en voga no van constituir-se en un estímul

per a la creativitat de Josep Masats. Ni el formalisme ni l'experimentació —que havien enterrat de manera gairebé definitiva el realisme històric i s'havien convertit en les fórmules dominants a partir de 1972 (Marrugat 2014: 95-200)— no van quallar en la incipient literatura masatiana, als antípodes de, posem per cas, el textualisme. I, en un sentit semblant, tampoc no van deixar solcs pregons en els seus versos les línies d'evolució de la poesia catalana als anys vuitanta i noranta, una etapa caracteritzada, seguint Manuel Guerrero (1998: 18-29), per “la fi de les certituds”, la pèrdua de referencialitat de les avantguardes i l'accentuació de les trajectòries individuals, a més dels intents d'imposar institucionalment certs models creatius més aviat simplificadors i falsament sentimentals, com la poesia de l'experiència. El poeta vallesà es distanciava de la línia de renovació que, arrencant de Josep Vicenç Foix, arribava a Joan Brossa, autèntic referent per a les noves generacions a partir de 1970, amb la publicació de *Poesia rasa*. Potser n'ha quedat, en l'obra de Masats, una tendència remarcable cap al joc conceptual i lingüístic, en què forma, sentit i reflexió metaliterària es complementen: “Ai, / haiku- / cut”, escriurà a *Llenguatges de colors*. Però també s'allunyava de la tendència lírica que, abeurant-se en la gairebé inextingible —i sovint mal compresa— font ferrateriana, concebia l'experiència personal com l'únic estímul creatiu vàlid.

Per tant, la formació i consolidació d'una veu pròpia té molt més a veure amb concepcions poètiques totes altres que les assenyalades. En

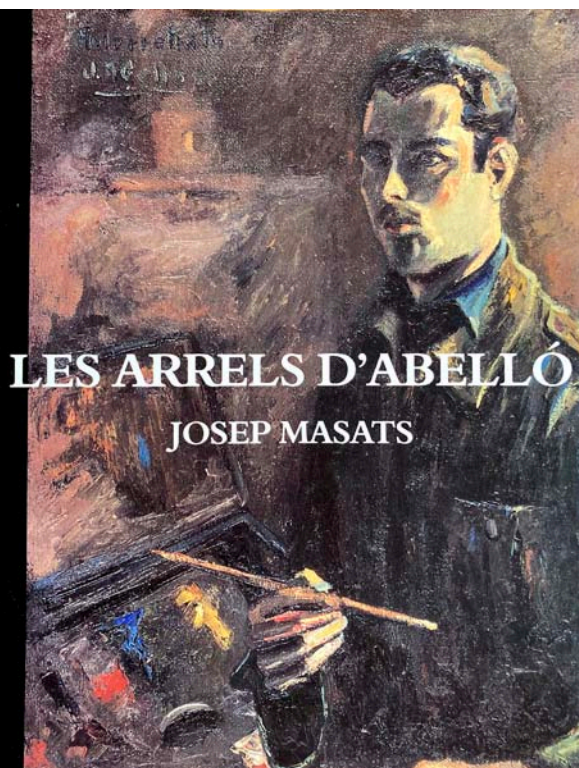


Figura 2. Les arrels d'Abelló (2001)

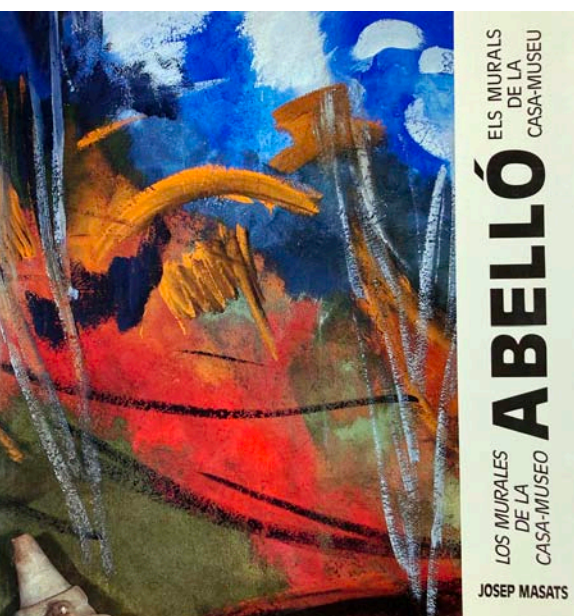


Figura 3. El murals de la Casa-museu Abelló (1992)

certa manera, l'autor ha tendit a integrar aspectes isolats d'alguns poetes amb els quals l'unia una secreta afinitat més que no pas a assimilar corrents estètics. Un afany constant d'individualitat i un instint líric gairebé intransferible li han permès no fer-se tributari en excés de cap dels noms propis que hem esmentat fins ara.

Josep Masats es dona a conèixer al públic per dues vies de difusió aparentment allunyades de la poesia. D'una banda, la literatura per a infants, amb obres com *Trapelleres galàctiques* (1988), *El nostre amic extraterrestre* (1991) o *Un visitant espacial* (1992). De l'altra, com a estudiós de l'obra pictòrica de Joan Abelló i Prat, de l'art del qual n'és un profund coneixedor. Ha dedicat diversos estudis a la figura d'aquest il·lustre molletà, des d'una monografia convencional com *Joan Abelló* (1989) o un estudi acadèmic com *Els murals de la Casa-museu Abelló* (1991), fins a l'autobiografia apòcrifa *Les arrels d'Abelló* (2001), passant per la concepció particular dels quadres de l'artista mostrada als "Aforismes de l'arlequí" dins del volum *Abelló Troballes* (1996). Escrits des d'una accepció força creativa de l'estudi acadèmic i assagístic, els volums dedicats a Joan Abelló evidencien el grau d'interacció entre els propis versos i les creacions plàstiques del pintor, indici de la importància del món de l'art per a la comprensió de la poesia de Masats. *Abelló Troballes* és ben revelador del que provem d'explicar. Els aforismes apleguen pensaments i màximes que ja prefiguren alguns trets característics de la seva producció inicial: brevetat, síntesi, concentració conceptual, joc lingüístic... i, sobretot, visió poètica

de la realitat: “Vaig ficar la mà al foc per tu i em van estirar cap a l’infern” (p. 83); “Invento mentides per sobreviure feliç” (p. 88), o “De vegades tinc la sensació que m’escriuen la vida. I la certesa que me l’esborren” (p. 99).¹

2. La irrupció pública: *Cafè de l’Òpera*

Aquesta progressió en la voluntat d’encarar-se al món a través de l’art cristal·litza en un primer recull poètic, *Cafè de l’Òpera* (2002).² Es tracta d’un volum col·lectiu, concebut justament com a obra plural per la conjunció de diverses disciplines: al costat de les composicions de Josep Masats, hi trobem poemes de Joan Margarit i fotografies d’Albert Winterhalder fetes al mític local barceloní que dona títol al llibre; tot plegat, precedit de senyals presentacions de Winterhalder mateix i del cronista de Barcelona Lluís Permanyer.

L’escriptor de Sant Fost hi aporta set textos de tipologia força variada. El primer és “Imatges”:

Si en deses, de fotografies,
en una caps de llautó,
hi ha trens de fum i de guspies
i un cavallet dels de cartró.
També la noia del somriure
d’un rouge lancôme i els ulls verdt,
lluents, que seu en un cafè.
Ets l’home en una platja: Sitges,
amb una dona que desitges.
Et mires en algun mirall,

CAFÈ de L’ÒPERA de BARCELONA



Figura 4. *Cafè de l’òpera de Barcelona* (2002)

el temps fereix, et fa un estrany.
En una imatge es veu la mare,
cabells rogencs, es mira el fill.
El nen que tu vas ser et crida
i ja no saps tornar a casa.
El tren de fum enfila els dies,
va fent-se sutge i vell camí.
Què se n’ha fet, d’aquelles vides?
Qui sap si somnis de ben lluny
i desmemòria i llum,
fotografies.

Assistim a la reconstrucció del passat, activada pel motiu literari de l’objecte evocador: les velles “fotografies”, un gavadal d’imatges oblidades en una caps que només reporten indrets, objec-

¹ Abelló Troballe. Textos de Josep Masats. Fotografies de Joan Iriarte. Mollet del Vallès: Casa-Museu Abelló, 1996. La paginació entre parèntesis correspon a aquesta edició.

² *Cafè de l’Òpera de Barcelona*. Presentació de Lluís Permanyer. Introducció i fotografies d’Albert Winterhalder. Poesies de Joan Margarit i Josep Masats. Barcelona: Editorial Mediterrània, 2002.

tes, escenes i persones sense cap ordre. Tanmateix, la veu poètica, erigida en consciència unificadora, és capaç d'atorgar significació a allò que semblava no tenir-ne. En virtut de la llengua -el codi expressiu que connecta passat i present-, aquesta veu pot reconstruir el passat de manera ordenada i omplir-lo de sentit. I pot, també, assumir el pas del temps ("el temps fereix, et fa un estrany"). O, el que és el mateix, assumir la irreversible temporalitat humana ("El nen que tu vas ser et crida / i ja no saps tornar a casa").

A banda de la idea central que el poema articula i que constitueix un motiu de reflexió Habitual en l'autor, hi ha dos aspectes que cal tenir en compte. En primer lloc, s'hi fan presents algunes imatges i motius recurrents que anticipen la creació d'un univers referencial propi: el "cavallet de cartró", la noia "del somriure / d'un rouge lancôme", els miralls, el fum, els trens, els records, etc. En segon lloc, molts versos es reconvertiran, formant part d'algun dels reculls posteriors a *Cafè de l'Òpera*, en peces independents. En alguns casos, en forma d'haiku: els versos 14-15 d'"Imatges" citats més amunt els retrobarem a *El penjat* ("Nen que vaig ser, / em crides i no sé / tornar a casa", p. 10) amb canvis significatius en l'ús i la funció dels pronoms i, doncs, dels referents interpretatius del poema. En altres casos, com a elements integrats en composicions més extenses: la seqüència "Ets l'home en una platja: Sitges, / amb una dona que desitges" constituirà l'eix temàtic de "L'hotel de Sitges", publicat a la

cinquena part d'*El gall de la teulada* (2014).

Els exemples de represa textual són diversos i nombrosos, i impliquen més textos de *Cafè de l'Òpera* com n'implicaran d'altres dels llibres següents. Podem afirmar, doncs, que el reaprofitament temàtic és una constant de l'ofici de Josep Masats, que fa de la reescriptura un dels recursos més productius del conjunt de la seva obra.

Les reelaboracions permeten resseguir el procés de revisió textual a què l'autor sotmet la pròpia poesia. Però no es tracta de la pruija per la perfecció expressiva, sinó d'un afany més pregon d'indagar en les idees de fons contingudes als poemes. Talment com si les concepcions de base de la lírica masatiana cerquessin la

“Papers” (Cafè de l’Òpera, 2002)	“L’esfera” (El gall de la teulada, 2014)
<p>Si llegeixes el diari en un aire d’or intens, no et fa res que el temps se’n vagi lluny dels vidres del cafè.</p> <p>Amb el temps, n’estires fulls, els doblegues per les vores, hi fas secs durant estona, fins que, inflats i bonyeguts,</p> <p>mig s’assemblen a una esfera: continents de lletres, gent i la mar que no s’espera.</p> <p>No s’espera i tu hi llegeixes el naufragi que pateixes entremig d’uns quants papers.</p>	<p>Et mires el diari, des del final. El tanques. N’estires fulls,</p> <p>els deixes de costat, les vores solapades —l’estesa, a punt.</p> <p>Vas fent-hi secs, bastanta estona, fins que prenen un cert volum..</p> <p>Inflats i bonyeguts, et semblen una esfera, embolicada:</p> <p>Els continents de lletres, la gent, la sal de mar —giravoltant.</p>

“Papers” encaixa perfectament en el conjunt del llibre, un volum, recordem-ho, amb el barceloní Cafè de l’Òpera com a vague motiu conductor que relliga text i imatge en una certa unitat de sentit. Així, la lectura del diari té lloc dins aquest establiment “d’or intens” (v. 2) i il·luminat pels reflexos de vidres i miralls, tal com mostren les fotografies. L’acte mateix de llegir situa el personatge lluny de la realitat immediata, i per això el temps se’n va “lluny dels vidres del cafè” (v. 3). L’objecte quotidià que és el diari, característic de molts bars i cafès, esdevé el vehicle que transporta a una altra realitat la veu poètica, la qual, en virtut del seu vagareig ensonyat, acaba reconeixent que en aquesta acció inconscient ha abocat la seves dèries internes, “el naufragi que pateixes / entremig d’uns quants papers” (v. 13-14). A més, Masats opta per una variant del

sonet, concretament el d’art menor i rima assonant, variant que, si no permet llargs períodes, conserva tanmateix el sentit narratiu del poema, bastit a partir d’un pretext que va desplegant-se a través de les estrofes.

“L’esfera”, per contra, forma part d’un recull dividit en seccions força autònomes, de manera que el lligam de cada peça amb el conjunt és més inestable. Formalment, el canvi és evident per l’adopció de l’haiku; més en concret, de cinc haikus que conformen una composició unitària. La concentració és màxima, les referències contextuais han desaparegut, i el pes del text recau sobre l’acció, plenament conscient —hom fulleja el diari “des del final”, v. 2—, de fer una bola de paper: d’aquí ve la transició cap a un títol més específic i expressat en singular. La primigènia referència al “naufragi” ha desapa-

regut, i per tant, l'acció descrita és el centre del poema, cosa que suscita una lectura en un altre sentit: la voluntat de jugar amb els objectes quotidians per obtenir-ne noves significacions; ara el diari es converteix en "continents de lletres, / la gent, la sal de mar" (v. 13-14).

3. Un tríptic sobre la brevetat

L'any 2004 veu la llum un nou llibre de Josep Masats: *El penjat*, reconegut amb el Premi Margarita Wirsing 2003 de Sant Feliu de Guíxols.³ L'obra està formada per una cinquantena d'haikus, dividits en quatre seccions d'extensió semblant. L'ús de la forma poètica oriental és, sense cap mena de dubte, l'element més destacable i renovador, per bé que no és una pràctica totalment nova: el poema "Calidoscopi", de *Cafè de l'Òpera*, ja presentava un enfilall de peces de tres versos curts. Tanmateix, és indubtable que consolida la preferència per les formes breus com un dels trets definitoris de l'escriptura de Masats. En aquest cas, l'autor no es consagra a la via ortodoxa de l'haiku fornida per la tradició japonesa —la d'un Bashô o un Onitsura—, sinó que n'adopta la fórmula amb les variants mètriques 3-5-3 o 4-6-4, fixades en la història recent de la lírica catalana per precedents tan il·lustres com Josep Carner, Marià Manent, Carles Riba o Salvador Espriu, per citar quatre noms d'entre una nòmina extensa i variada que arriba fins a l'actualitat (Mas & Ortín 2009, i Mas 2014: 9-14).⁴

Tot i el component experimental indubtable i el gust per la provatura, en Masats la pràctica de l'haiku constitueix el camí cap a la destil·lació essencial de la poesia, cap al despullament de tot el que li és enganyador. En l'acte creatiu s'ha de tendir a la síntesi, i ha de prevaldre-hi la pulsio metafòrica en sentit pur, inspiradora d'audaces relacions entre realitats físiques, materials o sensorials aparentment allunyades. Josep Navarro Santaaulàlia caracteritza en termes semblants l'aspiració poètica de l'haiku:

No hi ha lloc per a la reflexió abstractiva, per al joc retòric, per a les emocions subjectives. No disposa pas de 14 versos decasíl·labs, sinó tan sols d'unes poques síl·labes! En un espai tan exigü, el poeta es veu obligat a forçar el màxim la capacitat suggestiva dels mots, recorrent a l'ambigüitat i l'el·lipsi, eliminant del poema tot allò que no sigui l'estrictament essencial, acostant-se perillosament al no-res en una mena d'asceti purificadora, com si tingués sempre present aquella màxima Zen: "Com més parlem i raonem, més ens allunyem de la veritat" (Santaaulàlia 1997: 6).

En realitat, l'interès pel món oriental i la confluència entre brevetat i enginy ja era present en algun dels "Aforismes de l'arlequí", com ara aquest: "Tots portem el Buda a dins. Necessitem tota la nostra energia concentrada cap a l'interi-

³ Josep Masats, *El penjat*. Vic: Emboscall Editorial, 2004.

⁴ Vegeu una àmplia mostra de la vigència de l'haiku en la poesia catalana contemporània a *Llum a les golfes. Una antologia del haiku modern i contemporani català*. Tria, notes i pròleg a cura de D. Sam Abrams. Barcelona: El Far de Viena, 2018.

or de nosaltres mateixos i la vida sencera, si cal, per descobrir-lo. I jo que, per més que faci, no me'l trobo" (p. 74). Per a Masats la poesia és una via d'interiorització, una resposta a la inquietud secular per escodrinyar l'ànima humana. S'hi frega, potser sense arribar a explicitar-lo, un interrogant religiós; tal com assenyala Enric Balaguer (2014: p. 97), «"no podem entendre l'haiku sense el corrent espiritual budista i, més concretament, sense tenir present la medul·la del budisme: "viure l'ara i l'aquí"».

280

L'haiku és, entès en aquests termes, un antídoto contra l'intel·lectualisme, l'hermetisme i el retoricisme exacerbat. Talment com si la brevetat afavorís el component aforístic de bona part dels poemes. És per aquesta via que *El penjat* assumeix el llegat oriental i el converteix en substrat específic de la concepció masatiana de la poesia, per bé que exteriorment no es manifesti sinó en alguna foguerada escadussera del recull: "Flors de l'ametller, / mig rosades, aigualides... / Lluna de febrer" (p. 67), o aquesta altra: "Li Po, de nits, / es llença en mar de vi / fins a la Lluna" (p. 60).

Josep Masats, format en una concepció moderna de la literatura, tendeix a buscar la coherència i el sentit lògic entre les parts i els textos que formen *El penjat*. En primer lloc, gràcies a les imatges de la coberta i la contracoberta, que mostren l'anvers i el revers d'una carta del tarot, el penjat que dona títol al recull. Ja de bon començament, doncs, l'autor destaca la relació dels poemes amb la idea del "penjat" i dels seus múltiples significats, des de l'esotèric fins als que es gene-

ren a partir d'expressions populars, com ara *ser un penjat* per a les composicions que potencien una imatge d'aquell que s'aparta de la societat, o *estar penjat d'algú* en els de temàtica amorosa. En segon lloc, gràcies al lema inicial extret del celeberrim "L'infinito" leopardià ("E il naufragar m'è dolce in questo mare"), que lliga amb la peça d'obertura, gairebé una *ars poetica*: "Des d'abans / de conèixer el mar / que naufraga" (p. 9). Masats, en aquesta "poètica del naufragi" (Llorca 2005), atorga al mar els diversos sentits simbòlics amb què la tradició literària l'ha dotat des de la nit dels temps. És la fi, és el punt d'arribada, és la quietud; però també, com a l'*Odissea*, és el viatge, és l'espai de les experiències que forgen una personalitat i propicien l'autoconeixement.

Aquest marc referencial tendeix a unificar els poemes, que poden llegir-se "com notes preses en un dietari" (Rafart 2005), en un itinerari biogràfic. Els temes predominants del llibre perfilen un fresc de la vida humana, la del "penjat" que ens saluda de la coberta estant. Hi trobem el record com a via de construcció de la pròpia personalitat ("Potser m'invento / records que em fan de vida / per sobreviure", p. 14); la infantesa com a paradís perdut ("Cavall de fira, / giravoltant m'estires / un fil de vida", p. 28); la mort com un element quotidià i no traumàtic ("Mentre pesa figues, / deixa somnis als seus morts / per si hi van a viure", p. 32); sentiments humans essencials, com l'amor i l'amistat ("Pobre descregut, / no pots evitar la fe / en passions i amics", p. 42), i fins algunes incursions de delicada sen-

sualitat (“Cargolet que fuig / del seu pubis d’or, dibuixa / l’illa del Tresor”, p. 41).

La simplicitat només és aparent. La profunditat que hi ateny Masats és, en algun cas, certament destacable, com en aquest exemple:

No em puc morir,
deixeu-me tornar aire
del vell molí.
(p. 35)

El joc de perspectives implícites en els usos de les dues persones gramaticals estableix un espai dialògic entre la veu poètica i la col·lectivitat a la qual aquella se sent lligada i a la qual demana l’accés a una realitat superior (“deixeu-me tornar aire”). Som, doncs, davant d’una reflexió sobre el sentit de la vida i la perdurabilitat més enllà de la mort. Però Masats desactiva el risc de moure’s en una abstracció petulant i distanciada per mitjà de l’element natural amb presència humana, evocat amb la llambregada del “vell molí”.

Dins d’El penjat, dos temes destaquen per la continuïtat en el tractament. L’últim apartat del llibre, que “mostra amb més eficàcia la forma triada i la concentració en el tema tractat” (Rafart 2005), inaugura una línia creativa que serà represa, amplificada i enriquida en els reculls següents: la poesia de paisatge. Es tracta d’onze poemes que expliciten la concepció de la Natura per part del poeta vallesà i la seva relació amb l’entorn, ben particular si atenem a la seva mirada sobre els aspectes més aparentment fútils del món sensible, ja sigui en la interacció del món animal i el vegetal:

¿Veus el raig de sol
que s’agita en la bardissa?:
Un pit-roig s’hi mou.
(p. 64)

Ja sigui en la subtil presència humana, gairebé manifesta només en la mirada del jo poètic, transformadora del paisatge i capaç de dotar d’harmonia l’ésser humà i el medi:

No hi ha acàcies...
diu que corren lladres
de paisatges.
(p. 59)

El segon tema transversal d’El penjat és la reflexió sobre l’art i l’escriptura: “Espanto lletres / d’un text dolent i fugen / volant com mosques” (p. 16), hi podem llegir. Masats no només estableix un joc tipogràfic entre les grafies d’aquest poema, la pàgina on es troben i la imatge popular d’“espantar mosques”, sinó que valora, un bon xic irònicament, la pròpia capacitat lírica en referir-se a “un text dolent”. Algunes composicions fan de la poesia el tema del poema, talment com si l’única certesa es trobés en la paraula i en la tradició que fa possible donar sentit a l’acte creatiu: “Els morts et parlen / en l’idioma vell / que entens, encara” (p. 27). Per aquesta via, la literatura es planteja com a resultat de l’experiència vital (“Se sembla un llapis / i, abans d’escriure bé, / se’l veu florir”, p. 17), i alhora com a traç del camí personal cap a l’inexorable (“Mentre dibuixa / i coloreix la vida, / la va esborrant”, p. 23).

La brevetat d'El penjat no permet emetre afirmacions categòriques sobre la poesia masatiana, però ja fixa alguns elements, tant en l'aspecte temàtic com en el formal, que n'acabaran esdevenint ben definitoris. Són, doncs, els llibres posteriors els que despleguen aquests elements. La reflexió artística a què al·ludíem fa un moment n'és un dels més destacables, sense cap mena de dubte. Constitueix, de fet, el principal motiu articulador de *Llenguatges de colors* (2006), l'obra que segueix *El penjat*.⁵ Es tracta d'una autoedició en què els poemes dialoguen amb les aquarel·les de l'artista Jaume Xicola, "investigador en pintura". Cada pàgina presenta la reproducció d'una obra de Xicola a la part superior i un text, en l'original català i en les respectives versions castellana i anglesa.

Es manté l'ús de l'haiku com a modalitat estròfica que dona sortida a les inquietuds orientalizants de Masats, ara assumides ja de manera explícita com a principi compositiu al pròleg poemàtic que hi escriu amb el títol "Un llamp":

Per captar un moment del món
em van bé versos breus, llisquents,
intensos
clars i punyents. Un llamp,

com l'haiku, de la literatura japonesa del XVII,
fet amb imatges de la natura,
esquitxats de perplexitat, nostàlgia,
humor,
espiritualitat, paradoxes Zen...
(p. 4)

Tot i que alguns textos provenen d'El penjat i fins i tot algun de *Cafè de l'Òpera*, la majoria són material nou. Val a dir, però, que la pràctica totalitat acabarà formant part del poemari següent, *Fragments de vidre*. Les variants, en general, són menors o inexistents, si bé en algun cas resulten reveladores de la funció significativa de determinats conceptes. En aquest exemple, el "calidoscopi", "els fragments de vidre" i els "cavallets de fira" són presents en les tres versions que no formen pròpiament una oració, mentre que la d'El penjat, que sí que n'és una, només incorpora un dels tres elements:

Cafè de l'Òpera ("Calidoscopi")	El penjat	Llenguatges de colors	Fragments de vidre
En l'aire del vell calidoscopi, fragments de vidre. Miralls de coloraines com cavallets de fira.	Cavall de fira, giravoltant m'estires un fil de vida.	Vell calidoscopi de fragments llampats Cavallets de fira!	Calidoscopi que gira: Cavallets llampats, de fira.

⁵ Josep Masats; Jaume Xicola, *Llenguatges de colors*. Mollet del Vallès: Masats Edicions, 2006.

Com assenyalàvem, però, l'aspecte més destacat de *Llenguatges de colors* és el diàleg interartístic i la multiplicat de sentits que adquireix un text en funció del grau d'interacció amb la imatge. Vegem-ne un exemple:

Fan servir unes màscares
de llenguatges de colors
intercanviables.
(p. 13)

Aquest haiku d'*El penjat* presenta un verb en tercera persona del plural que allunya l'experiència concreta del lector. No hi ha, per altra banda, cap signe de puntuació, cosa que permet interpretar diversament a qui correspon l'adjectivació "intercanviables". A *Llenguatges de colors*, però, el poema adopta noves significacions:

Fem servir unes màscares
de llenguatges de colors
intercanviables
(p. 55)

Un simple canvi en la persona verbal i el fet que la composició acompanyi una aquarel·la d'estil abstracte (en què, en efecte, uns colors propers entre si a la paleta cromàtica semblen intercanviables en l'espai de la representació) en ressituen la lectura. Però és que, a més, es tracta del poema que tanca i obre el llibre. El tanca perquè és l'últim del volum, i l'obre perquè Masats el fa servir, amb petites variacions, al text pròleg:

Màscares de
llenguatges de colors,
intercanviables.
(p. 4)

El 2008 apareix el quart llibre de Josep Masats, *Fragments de vidre*.⁶ D'entrada, hi criden l'atenció dos aspectes. El primer és l'aposta decidida per l'haiku en qualsevol de les variants amb què la tradició l'ha consolidat: ni més ni menys que dos-cents trenta-cinc. Com a novetat respecte d'*El penjat*, trobem allò que Sam Abrams (2018: 16) defineix com a "poema líric sostingut a partir d'estrofes d'haikus". És a dir, sèries unitàries de poemes entrellaçats que amplifiquen el sentit i la funció de l'estrofa breu japonesa. La contraposició entre una estructura amb forta autonomia com l'haiku i l'encadenament interdependent a què Masats el sotmet en aquestes

283

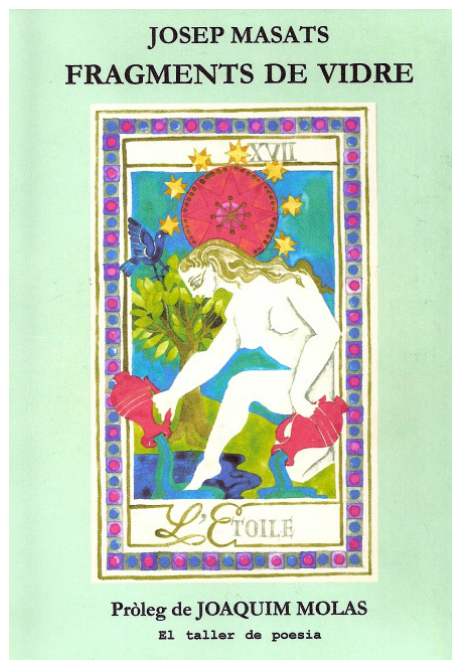


Figura 5. *Fragments de vidre* (2008)

⁶ Josep Masats, *Fragments de vidre*. Pròleg de Joaquim Molas. Vic: Emboscall Editorial, 2008.

sèries exposa la dialèctica, conceptual i formal, entre fragment i totalitat. O, per dir-ho en altres mots, exemplifica l'intent de captació de certs instants per tal de fixar-los en una seqüència estàtica. Així, el paisatgisme (25-27, 82-85), l'ocurrència artística (169-177) o l'evocació íntima —ja sigui amorosa (142-144), ja sigui de la infantesa (190-192)— reben un tractament més extens que els distancia de l'obra anterior.⁷

284

El segon aspecte a destacar és la consolidació dels temes i motius que *El penjat* presentava i que *Llenguatges de colors* havia desenvolupat, talment com si tota l'obra escrita abans hagués estat un assaig general d'aquests *Fragments de vidre*. En realitat, tots tres llibres admeten una lectura unitària, com una mena de tríptic sobre la brevetat; cal recordar, a propòsit d'això, que Vicenç Llorca (2008) ja n'havia remarcat la unitat de sentit amb *El penjat*.

A banda d'un major deseiximent en la creació de l'haiku, a *Fragments de vidre* Masats persevera en la intenció aforística, consagrada ara a explorar les possibilitats de la forma breu per explicar la pròpia vida des de l'experiència personal ("jo m'escriu a mi mateix, el meu dietari", apunta el lema inicial d'Stanislaw Jerzy Lec). Però una vida transformada en paraula només pot parcial. O fragmentària: ja des del títol del llibre s'al·ludeix a la impossibilitat de copsar la totalitat de l'existència. Per això, l'espill que ens reflecteix no ens permet de reconèixer-nos-hi ("Des que m'hi veig / com un estrany, no

puc / sofrir el mirall", 20, relacionat amb el poema "Imatges", de *Cafè de l'Òpera*, que ja hem analitzat més amunt) o ens aboca al desconcert sobre la condició humana ("—Qui és, vostè? / —No sé què dir, perquè / soc molta gent", 21). Presoners d'una vida inconnexa, desarticulada i fins i tot absurda, arribem a ser estranys de nosaltres mateixos quan volem reconèixer-nos en la temporalitat ("Tu que llegeixes / el temps passat, ¿qui deus / de ser, Masats?", 164). Aquest plantejament ens porta a un aspecte fonamental per comprendre una obra que no s'articula a partir d'una successió lògica de fets o d'una cronologia d'experiències: assumir la impossibilitat de captació de la vida en la seva totalitat, i acontentar-se a besllumar-ne retalls, fugaços llambreigs de sentit; o, en paraules de Joaquim Molas, "trossos d'un vidre trencat, el de la vida, que el lector ha de recompondre, al seu aire, peça per peça" (Molas 2008: 5).

La tria de l'art menor no només pren sentit per la fàcil analogia forma breu-fragmentarietat a què ara ens referíem, sinó perquè confereix un ritme molt sincopat a les composicions, abrupte en ocasions, a causa d'una puntuació exigent. Les imatges se sotmeten a una gran audàcia expressiva per constrènyer-se en el reduït espai del vers curt: "Llueix la rella, / solcant els camps dels morts. / Bladars, roses" (61). Cada paraula és triada amb el màxim rigor, refulgeix en l'espai del poema, de manera que, convenientment articulada amb

⁷ Les numeracions de cada poema remeten a l'ordenació que se segueix en l'única edició de l'obra.

totes les altres, contribueix a forjar el sentit global d'aquell.

De manera semblant a alguns procediments explorats per poetes com Pere Gimferrer o Antoni Clapés, Masats opta per una poesia que fa de l'instant un mecanisme de fixació de la realitat, d'aquella realitat que només pot ser cop-sada a partir de fragments (fragments de vidre), de miralls, de peces breus. Es pot afirmar que la seva obra, en bona part, vol acaçar l'instant fugisser, gairebé podríem dir-ne fugaç, bo i situant-se al marge de l'esdevenidor temporal. La llengua és alhora present i passat, actualitat i tradició, i a més es projecta cap al futur des del moment que hi ha lectors que, en llegir-la, seran capaços de comprendre'n el missatge. Per això l'eficàcia no depèn exclusivament de la brevetat del text, sinó de la capacitat evocadora de les paraules, les quals, en l'entramat líric, s'allunyen del sentit quotidià que hom els sol atribuir. Només d'aquesta manera poden recuperar el sentit gairebé diríem primigeni i oferir alguna llum al lector:

Un pou obscur
—llampecs de corriola—
paraules d'aigua
(60)

La imatge real dels dos primers versos, construïda a partir del pou i de la imatge multisensorial evocada pels "llampecs de corriola", es trenca amb el tercer vers, que obliga a reconsiderar la literalitat del sentit atribuïble al "pou obscur" i acarar-lo amb la tradició o, si més no, amb la possibilitat que adqui-

reixi un més que probable sentit metafòric. Cal anar a buscar al fons les paraules que formen el poema, "paraules d'aigua", les més fresques i incontaminades, però alhora inaprehensibles per l'ésser humà, escoladisses com l'aigua entre les mans, sensació aquesta que es reforça per l'absència parcial de signes de puntuació.

És així com la idea de fragment —cal insistir-hi— no és un mer recurs extern, sinó un element ineludible de la poètica masatiana. I connecta amb una idea central de la lírica contemporània: combatre la inèrcia de la dispersió dotant de sentit el món a través de la paraula, però renunciant amb humilitat a oferir-ne explicacions totalitzadores i definitives, bo i assumint que la diversitat forma part de l'essència **285** de l'home.

Pel que fa als temes específics, el poeta de Sant Fost aprofundeix en els que ja caracteritzaven els dos reculls anteriors: la reflexió sobre la condició humana, l'amor, el refugi en les arts, la memòria com a garant de la pròpia experiència o el paradís perdut de la infantesa. I, en un altre ordre de coses, no renuncia a accentuar la mirada sorneguera, càustica fins i tot, que li serveix per marcar distàncies amb un prosaic entorn quotidià que no l'abelleix: "De nits la caixa / cedeix —sense interès— / un sostre als pobres" (72). Novament hi té una presència destacable la poesia de paisatge, que confirma la destresa de Masats per copsar el matis d'observació que ningú més no veu en la quotidianitat: "El Besòs s'enlluna / lluny i sembla el caminó / lleu que fa el cargol" (234). I per altra

banda, una bona part de composicions reprenen la reflexió metaliterària: “La música / de la paraula / silenci” (156). La poesia com a tema del poema facilita l’exploració lingüística, perquè la llengua és el material amb què tota sensibilitat lírica ha de construir les representacions del món que l’envolta: “Bufi a dins d’un haiku, / fins que es mig allisi, es bombi, resplendeixi i fugi” (229). Ja hem apuntat, a propòsit d’*El penjat*, que aquest és un dels motius icònics de la postmodernitat, en tant que s’objectiva la paraula poètica en disciplines com la pintura, la música, etc., i per tant, se’n facilita la reflexió perquè l’art és percebut com l’element articulador del pensament humà. Les constants referències artístiques del conjunt de la producció de Masats, que aquí atenyen un punt climàtic, són una via de comprensió de la seva pròpia experiència: veure-la, entendre-la i explicar-la a través de l’art. I per això hi sovinteja la relació amb altres arts: pintura, fotografia o gravats. Hi ha, per exemple, una sèrie de poemes en què els noms de pintors s’integren a l’haiku i, pel sol fet de ser-hi, evoquen un determinat estil pictòric, que el text prova d’evocar. S’hi repren l’exploració de les concomitàncies entre poesia i pintura que havíem trobat com a eix central de *Llenguatges de colors*, amb textos plenament reeixits en la con-tesa:

L’or velat d’un vas
d’en Morandi et crida —un aire
mig morat hi gira.
(111)

4. Una nova via creativa

El 2014 veu la llum *El gall de la teulada*, que es pot considerar sense cap mena de dubte una obra de plena maduresa.⁸ Els sis anys que s’escolen entre *Fragments de vidre* i *El gall de la teulada* no assenyalen un tall o un trencament, sinó una evolució. El llibre, de fet, ja era acabat el 2013 amb el títol provisional d’*Espurnes*. Masats no deixa d’escriure, però va polint l’ofici. Una primera llambregada panoràmica confirma l’aposta incondicional per la mètrica curta, ja que el llibre s’emmotlla en exclusiva a estrofes de tres versos. Ben mirat, però, ja no ens trobem davant de poemes independents, sinó d’estrofes entrelaçades per crear simfonies de veus, d’idees i d’imatges, en un sentit molt semblant al que apuntaven les sèries d’haikus de *Fragments de vidre*.

Aquest canvi substancial enclou una nova concepció que ultrapassa la mera provatura formal. La destil·lació màxima que es culminava a *Fragments de vidre* no oferia, ja, cap altra sortida. Ara, la major extensió afavoreix el desplegament dels temes tractats, i per tant, la possibilitat d’aprofundir-hi. El viratge cap al transcendent fa que els textos no resultin tan anecdòtics, i la troballa lingüística enginyosa ha anat deixant pas a la reflexió serena. És el procediment que trobem a “Beneït” (p. 34), que havia aparegut en reculls precedents: de l’aforisme enginyós en prosa a *Abelló Troballes* (p. 83) a la formalització poètica breu amb l’haiku d’*El penjat* (p. 12), fins a la constatació, a *El gall de la teulada*, que la poesia depèn del llenguatge,

⁸ Josep Masats, *El gall de la teulada*. Vic: Emboscall Editorial, 2014.

de la atemporalitat que aquest implica, i en definitiva, de la capacitat de connectar amb moments passats i viscuts. Aquesta reflexió valida la revisió d'un mateix poema i la seva inserció en diferents contextos en la mesura que estableix relacions diferents amb els poemes (o les imatges) que l'acompanyen. Però també serveix per explicar-ne d'altres com "El riu d'anguiles", una de les composicions destacades de l'autor perquè fixa el punt de vista de tot el llibre. Si la majoria de textos del llibre es basen en el record, "El riu d'anguiles" està concebut com una poetització de la pròpia experiència bastida sobre el contrast entre la mirada adulta i la del nen sobre un mateix espai, el riu. Masats traça una lleugera cronologia (cada estrofa s'identifica amb una etapa vital) que genera un recorregut doble, temporal i sentimental. La reelaboració posterior —encara inèdita— accentua aquestes marques de temps i categoritza el poema com un dels més lligats a l'emotivitat subjectiva del jo poètic i, en aquest cas, també a les circumstàncies vitals de l'escriptor Josep Masats.

Com ja feu a *El penjat*, l'autor organitza els poemes en seccions, que responen a determinats motius articuladors. La primera, *Ventada*, es basteix a partir de referències espacials evocades des de la mirada del poeta, que les literaturitza. Hi trobem, d'una banda, els espais geogràfics que revelen la cartografia personal de Masats: el Besòs, Sant Fost o el Baix Vallès es fan presents a "El tren de França" o al ja esmentat "El riu d'anguiles" (espais que, al capdavant, han estat sempre presents en la poesia de l'autor: "L'es-

cuma rosada / del Besòs amb lluna clara. / Camí de cargol", escrivia a *El penjat*). Vicenç Llorca (2008) ha parlat d'un "escriptor pregona-ment arrelat a la població on viu, Mollet del Vallès". De l'altra, retrobem els espais artístics en la recreació literària de referents pictòrics ("Vista de Toledo d'El Greco"). Ara el paisatge i la natura s'enriqueixen amb l'element humà, tal com exemplifica "Boira":

Boira baixa i freda
va esborrant les cols,
marges del Besòs

i et va fent de cendra.
Fins que surt un sol
ambre, net. Pots veure

nens en bicicleta,
clara, dalt del pont,
l'aigua que flameja.

Es tenyeixen d'or
teules, fum, gatot.
Ve la nit, s'entelen

vidres, camps i focs.
Fa la lluna el vol,
irisant la cendra.
(p. 13)

Aquest poema, i de fet la majoria dels de tema paisatgístic que apareixen a *El gall de la teulada*, il·lustren el distanciament de la poesia de l'autor respecte d'una certa tradició literària. El món exterior no hi actua com a correlat de l'experiència interior, conflictiva i disgregadora del jo poètic (com faria el romanticisme), ni tampoc es presenta sota una visió emotiva que l'anul·la (com faria el decaden-

tisme), sinó que l'integra com un element figuratiu més, com a part indestruïble del paisatge en virtut de la consciència d'aquest entorn. El jo poètic es dreça com el factor unificador i, en conseqüència, pot generar una visió harmònica: el paisatge no és únicament experiència sensorial, sinó també intel·lectual i lingüística:

CAMPANADES

Somni, absurd i clar.
Vas tornant paraules.
Dius: ametlla,

fill, bladar, lluernia,
tantes més que en saps
i, a l'instant,

veus que et van fugint
les imatges,
netes, que et susciten

les paraules.
Dius: amiga i mar...
Vas sentint!, sentint,

cada campanada
del migdia
—i se't fa de nit.

La resta de les seccions s'articulen semblantment. *Espurnes* situa el record de la infantesa en primer pla, evocat des de diversos moments ("Revetlla"), objectes ("De petit jugaves") o persones ("Rutina"). A *L'abellerol* el tema preferent són els somnis, mentre que *Fil a fil* recupera un element habitual en Masats, el sentiment amorós i eròtic evocat des del present. I no hi falten les composicions que aboquen una mirada crítica sobre el món que l'envolta. Peces com "En

la intempèrie" ens recorden que el poeta és un ésser social, legítim per oferir una reflexió sobre la vida moral, en el sentit ferraterià del terme: "entenc la poesia com la descripció, passant de moment en moment, de la vida moral d'un home ordinari, com ho soc jo" (Ferrater 1998: 75).

De tot el conjunt, pot destacar-se "El Zaire". D'una certa música baudelairiana (hi ressona vagament "Parfum exotique"), és un poema destacable del corpus masatià en la mesura que en sintetitza bona part de les característiques definitòries: la poetització del record, la presència amorosa, el lligam amb el paisatge, la connotació d'objectes que desvetllen el record i una subtil perspectiva irònica. Però a més, apunta la línia que pren el procediment reelaborador a partir d'*El gall de la teulada*. Si a *Cafè de l'Òpera* Masats obria "El Zaire" així:

Et vas tenyir els cabells
d'un roig intens
i vas fugir,
qui sap si fins al Zaire.
Vas fullejar el diari
i me'n recordo, encara,
que vas brindar amb xampany
pels vius, pels morts
i per les cols de l'hort.
No et vas ni despedir
i veig, com si fos ara,
el teu vestit morat,
i puc sentir la flaire
de cada flor de llessamí
que duies en el fil dels pits.

A la versió d'*El Gall de la teulada*, separada de l'anterior per més de deu anys de distància, podem llegir:

Vestit vermell, cenyit,
cabells de coloraines
i llessamí florit,

enmig dels pits. “Xampany”
—vas fer— pels vius, pels morts
i per les cols de l’hort.”

Ni un trist adéu, vas dir...
—fugint, tan lluny, qui sap
si fins al Zaire.

La tendència a narrar el pretext poètic en el primer fragment, reforçada per l'absència d'estrofes i la presència de formes verbals, esdevé en el segon fragment un enfilall d'estrofes que descriuen escenes fugaces, i ho fan amb una absència gairebé total de formes verbals. Tanmateix, no s'ha perdut ni un bri del sentit narratiu del poema. És precisament aquesta la novetat que aporta el llibre de 2014: la depuració estilística ja no es tradueix en un despullament formal ni en l'adopció de l'haiku, sinó en una major concentració conceptual desplegada en poemes més extensos que els que podíem llegir a *Fragments de vidre* o a *El penjat*.

5. Cloenda⁹

L'any 2020 Josep Masats finalitzava dos poemaris més, que a dia d'avui romanen inèdits. En primer lloc, una revisió sensible d'*El gall de la teulada* dins un nou recull, *Un camell de fum safrà*, el qual, finalment, ha acabat per adoptar el títol definitiu d'*El camí del Zaire*. Fidel a un estricte camí de perfecció i seguint els nous viarany explorats

en *El gall de la teulada*, el poeta sant-fostenc hi desplega una quarantena de variacions, com “La clavellina” (refosa de “Pengim-penjam”) o “El somni de l’espantall” (nova versió, sensiblement ampliada, de “Barretada”), i a més hi afegeix algunes peces inèdites que perseveren en els mateixos temes presents a *El gall de la teulada* i, per tant, enriqueixen el calidoscopi masatià amb nous cristalls, com ara “L’escola emblanquinada”.

En segon lloc, *Els gats del riu*, un llibre que reuneix cinquanta composicions escrites en paral·lel a *El camí del Zaire*, noves la majoria per bé que hi treuen el cap enèsimas variacions de poemes que ja coneixíem. El títol resulta molt revelador de la continuïtat temàtica amb relació a tota l'obra anterior, en unir dos dels motius més cars a Masats. Els gats funcionen com a veritable leitmotiv i són presents a una part gens menystenible del recull. El riu, per la seva banda, hi és absent gairebé del tot, però pren sentit en tant que espai inherent al paisatgisme on l'autor situa aquells gats, mixos o gatots que poblen els poemes. Així, tant és la forma i el nom que hom li hagi donat al llarg dels darrers vint anys (el Besòs, el Mississipí, el Iang-Tsé, el Ganges): contradiant Heràclit, el riu de Masats sempre és el mateix.

Aquests dos llibres confirmen la maduresa literària de Josep Masats i fixen un estil i una poètica inconfusibles. L'obsessió per la reescriptura és, sense cap mena de dubte i tal com hem tingut ocasió

⁹ Després de tancar aquest article, Josep Masats ha publicat un nou llibre de poesia: *El melic del Buda* (2022).

de comprovar al llarg d'aquestes pàgines, un fet consubstancial del procés de construcció del món poètic de l'autor. Bo i defugint la temptació d'instal·lar-se en terreny segur, l'autor ha retornat als camins fressats per refer-los una vegada rere l'altra i per mostrar-se sempre nou i diferent, però sempre recognoscible.

6. Tria personal

290 Per al lector interessat en aquest corpus poètic, un estudi de caire acadèmic com ho és ara aquest pot contribuir, tal vegada, a il·luminar algunes zones fosques, però no pot substituir en cap cas la font original que el motiva. Per això, en el moment d'acabar, hem cregut pertinent cedir la veu al propi autor, per tal que es defineixi per mitjà dels seus versos. Res de més escaient, doncs, que oferir aquí, a tall de cloenda, la tria que proposa Josep Masats i Safont de la seva variada i ja prou abundosa producció.

FULGURANT

Nit de sutge,
malva i or.
El Besòs

fuig, s'allunya
de Sant Fost
i s'enlluna:

caminoi,
solc d'espurnes,
de cargol.

*

Ets un nen petit, encara,
veus el riu, flamant, fugint

lluny del pont de França.

Filatures, pelleria,
si en fa, d'anys, que hi llencen tints:
van envermellint-ne
l'aigua i deixen barbs i anguiles
panxa enlaire, mig vogant.
Riu de fel avall,

quatre fàbriques de química
—el setanta-i-tants— hi tiren
líquids escumants.

Baixen plàstics, nit i dia,
solellats sovint s'irisen,
mig llunats se'n van.

La bromera dels noranta
du cobalt, nitrts, sulfur,
flamarada i fum

Merda clara que s'irisa,
llu, rellicsa per Montcada
i enverina el mar...

*

Es depura el riu, es filtren
nanoplàstics i metà,
certs bactericides.

Gira l'aigua fresca i viva,
esperada, es veu, per tants
—vint de març del set.

Van venint bernats pescaires,
cueretes, martinets,
pels joncars i els verns.

Ara hi veus veïns fangant:
planten cols, figueres, parres,
ves si romaní.

Diga'n: terra i llibertat!,
entremig de vies, canyes,
de la vall del riu.

L'aigua llisca lluny de l'Àsland
i s'aviven per Can Zam
llises, bagres, barbs...

Nen petit del pont de França:
veus anguiles fulgurant
en el riu i el mar!

UN VIDRE ENMIG DEL RIU

Tu llences, nen, un pot de vidre,
menut, fermat, enmig del riu:
es veu l'escrit ficat a dins,
surant en l'aigua envermellida.

Passaren uns setanta dies,
un noi de Badalona escriu:
Vaig veure en una platja el vidre
—carrer del Mar, 17. En Quim
Li dius amic en una carta
—en Pep, Sant Fost; Raval, el 5!

Et vas fent gran, escrius. Encara
en tens, diguem-ne, l'esperança
de rebre'n carta, de l'amic...
Si mai hi penses, mig somrius.

FANGANT

Fangant
en l'hort del riu,
s'esquitlla

un gat,
negret, esquiu,
et mira

i et mig
—tu t'imagines?—
somriu.

Obra poètica de Josep Masats i Safont

- *Cafè de l'òpera de Barcelona* (2002) [Presentació de Lluís Permanyer. Introducció i fotografies d'Albert Winterhalter. Poesies de Joan Margarit i Josep Masats]. Mediterrània. Barcelona.
- *El penjat* (2004). Emboscall. Vic.
- *Llenguatges de colors* (2006) [Aquarel·les de Jaume Xicola i poemes de Josep Masats]. Masats Editor, Col·lecció Haikus 1. Mollet del Vallès.
- *Fragments de vidre* (2008) [Pròleg de Joaquim Molas]. Emboscall. Vic.
- *El gall a la teulada* (2014). Emboscall. Vic.
- *El camí del Zaire* (2021). Inèdit.
- *Els gats del riu* (2021). Inèdit.
- *El melic del Buda* (2022). Jesús Aumatell Editor, Col·lecció Buscalls 2. Barcelona.

Bibliografia

- Abrams, S. (ed.) (2018). *Llum a les golfes. Una antologia del haiku modern i contemporani català*. Viena Edicions, Col·lecció El Far de Viena, 4.
- Aulet, J. (1997). La poesia catalana i el boom de l'any 1972. *Caplletra*, 22, 139-152.
- Ferrater, G. (1998). *Da nucs pueris*. Empúries.
- Guerrero, M. (2001). *Sense contemplacions*. Nou poetes per al nou segle. Empúries.
- Llorca, V. (2005). Josep Masats, *El penjat*. Serra d'Or, 545, 67.
- Llorca, V. (2008). Josep Masats, *Fragments de vidre*. Serra d'Or, 585, 57.
- Marrugat, J. (2013). *Aspectes de la poesia catalana de la postmodernitat*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Mas López, J. i Ortín, M. (2009). La primera

recepció de l'haiku en la literatura catalana. *Els Marges*, 88, 57-81.

Mas, J. (ed.) (2014). *L'haiku en llengua catalana*. Obrador Edèndum

Molas, J. (2008), Notes per a una possible lectura. Dins *Josep Masats, Fragments de vidre*

(pp. 5-10). Emboscall Editorial.

Rafart, S. (2005, 13 gener). Josep Masats, El penjat. Premi Margarita Wirsing. Emboscall. Vic, 2004. *Avui Cultura*, 14.

Santaeulàlia, J. N. (1997). *Marea baixa. Haikús de primavera i d'estiu*. La Magrana.

Josep Serra Busquets, poesia i narrativa

Glòria Arimon Ventura*

Resum: Aquest article parla d'un poeta molletà, Josep Serra, que continua vivint a la mateixa casa de pagès on va néixer. Escriptor des de jove, ha publicat fins ara sis llibres de poemes i dos de narrativa curta. En aquest article fem una petita biografia seva i analitzem cada publicació, tot vinculant-t'ho al seu entorn i compromisos ètics. L'anàlisi ens permet veure els dos temes que, tant en poesia com en narrativa, són la constant en el seu treball: l'observació i coneixement de la natura i l'amor entès en el sentit més ampli. Concloem que els poemes, així com els relats, són d'un alt valor literari, amb un vocabulari mesurat, ric, a voltes dur i una tècnica rigorosa i, alhora, lliure.

Paraules clau: amor, compromís polític, Josep Serra Busquets, la Casilla, Mollet del Vallès, observació de la natura, pedagogia, poesia

Josep Serra Busquets, poetry and storytelling

Abstract: This article is about a Mollet del Vallès poet called Josep Serra, who still lives in the farmhouse where he was born. He began writing in his youth and has since published six books of poems and two short stories. It includes a brief biography of his life and an analysis of his publications, relating them to his surroundings and ethical commitments. The analysis helps us visualise the two common themes running through all his poems and stories: the observation and knowledge of nature, and love, understood in the broadest sense of the word. We conclude that both his poems and short stories are of considerable literary value, with a measured, rich, and sometimes harsh vocabulary and a meticulous yet free technique.

Keywords: love, political commitment, Josep Serra Busquets, la Casilla, Mollet del Vallès, nature observation, pedagogy, poetry

293

1. Introducció

Josep Serra Busquets és un escriptor molletà que des de jove escriu poesia. També ha escrit narracions curtes. Pedagóg de professió, va desenvolupar durant els anys que treballà de mestre una intensa activitat de forma-

dor, amb la publicació d'alguns dels seus treballs. Premiat en nombroses convocatòries de premis literaris d'Òmnium Cultural del Vallès Oriental, l'any 1996 va publicar el primer recull de poemes. L'any 2020 presentà la darrera publicació, de relats

* Periodista i filòloga, urbietorbe@icloud.com

Article rebut el 3 de desembre de 2020; acceptat l'11 de març de 2021.

curts. En total, vuit publicacions (sis de poemes i dos de narrativa), que comentem i analitzem en les properes pàgines, estudiant el llenguatge que empra, amb algunes breus mencions a la tècnica, i sobretot, al contingut de la seva producció. Serra viu a la mateixa casa on va néixer, on havien viscut també els seus pares, a la Casilla, un petit raval de Mollet del Vallès. El fet de viure envoltat d'un petit hort i de fruiters, de tenir una mica de bestiar i, sobretot, d'observar molt aquest entorn, li permet aproximar-se a la natura de manera oberta, pedagògica i poètica, tant és que ho digui en vers o en prosa. El fet, també, de ser mestre, el contacte amb la quitxalla i el fet d'escoltar-los molt, ha contribuït a l'alta capacitat pedagògica de saber explicar situacions, vivències i sentiments de manera clara i directa. Això, vinculat a la capacitat creativa i a la fantasia, dona força als poemes i als seus relats.

En les seves publicacions hi ha una presentació o pròleg on es parla dels poemes o relats publicats, fets per diferents persones: Trini Milán, Ramon Torrents, però de vegades, el mateix autor té la necessitat d'explicar-nos alguns perquè i és ell qui en fa la presentació. La tasca de Josep Serra ve avalada pels nombrosos premis atorgats en els concursos literaris d'Òmnium Cultural. A més, ha participat en política municipal molt temps. És un home crític que ha aportat la seva capacitat i visió per millorar la qualitat de vida, de l'ensenyament, la cultura i l'entorn urbanístic. A través de les seves col·laboracions en la premsa, i també en xarxes socials, Serra no s'està d'anatematitzar els qui considera responsables dels desastres. Llavors no té pietat.



Figura 1. Josep Serra i Busquets, 2018. Font: Josep Serra

2. Biografia

Neix el 31 de gener de 1954 a la Casilla, un barri als afores de Mollet del Vallès, i continua vivint a la casa on va néixer. Va anar a escola a l'Acadèmia Mollet (cal Viñas).

Als disset anys entra a la universitat. Estudia fins a quart de biologia i ho deixa per fer magisteri, especialitzat en matemàtiques i ciències naturals.

Des dels quinze anys escrivia versos i sortia amb una noia, però als vint anys ho deixa i es mou per Barcelona. Els escrits d'aquella època l'ajuden a reflexionar, no pensa en publicar-ho, però més endavant ho ensenya a gent coneguda i l'animen a presentar-se a un concurs literari a Lliçà de Vall, i guanya. Era el 1996.

Ha treballat de mestre durant quaranta anys: del 1974 fins el 2014. A Mollet: Acadèmia Viñas (1974-1986), a l'Escola de Formació d'Adults (curs 1986-87) i a l'Escola Montseny (1987-88). A Montornès, a l'Escola Marinada (del 12 de febrer de 1988 al 30 de juny de 1988). El darrer centre educatiu és l'Escola Les

Llisses, de Lliçà de Vall (1988-2014), on es jubila. Fa nombrosos cursos de formació i en l'àmbit pedagògic és autor d'un estudi sobre la germinació de les llavors¹ i coautor de dos llibres de text de ciències naturals de 3r i 4rt de primària (Editorial Vicens Vives, primera edició 2005).

Impulsor de nombroses activitats d'innovació educativa, del 2001 al 2005 participa en el Projecte de l'Editorial Vicens Vives "Amb les mans a la ciència" durant el qual fa sessions divulgatives al llarg de tot l'Estat espanyol i les Illes.

A més de tot això, ha fet de formador de cursos de bonsais i de macramé.

En el vessant periodístic, ha estat corresponsal de la comarca a *El Correo Catalán* (1976-1977), responsable de la delegació a Mollet del Vallès i articulista de la revista de curta vida *La Veu del Vallès* (1978), i col·laborador a *Contrapunt* amb la columna "Des de fora vila" (2003-2014).

En política: Regidor/Tinent d'Alcalde de l'Ajuntament de Mollet del Vallès, responsable de l'Àrea de Cultura i Joventut del 1979 al 1983. En la legislatura 1983-1987, de nou, responsable de l'Àrea de Joventut. A Lliçà de Vall, alcalde del juny de 2015 al juny de 2017 i regidor d'Ensenyament de juny a desembre de 2017.

Membre actiu a Facebook, exposa sovint temes de l'entorn, preocupacions quotidianes i fa crítica social i política.

Jubilat de la seva professió i lliure de compromisos polítics concrets, continua vivint a la Casilla, i escrivint.

3. Premis literaris

- Flor Natural. Jocs Florals de Lliçà de Vall 1996
- Englantina d'Or. Jocs Florals de Lliçà de Vall 1996
- Accèssit a la Flor Natural. Jocs Florals de Lliçà de Vall 1997
- Viola de Plata. Jocs Florals de Lliçà de Vall 1997
- Englantina d'Or. Jocs Florals de Lliçà de Vall 1997
- Mestre en Gai Saber. Jocs Florals de Lliçà de Vall 1997
- Premi Comarcal de Poesia. 8a. Festa de les Lletres Catalanes del Vallès Oriental Òmnium Cultural-Granollers 1997 amb el recull *No em prometis res, enganya'm; estima'm només*
- Premi Comarcal de Poesia. 10a. Festa de les Lletres Catalanes del Vallès Oriental Òmnium Cultural-Granollers 1999 amb el recull *Rera els vidres amb la finestra closa*
- Premi Comarcal de Poesia. 12a. Festa de les Lletres Catalanes del Vallès Oriental Òmnium Cultural-Granollers 2001 amb el recull *Usuari d'empremtes*
- Premi Comarcal de Poesia. 14a. Festa de les Lletres Catalanes del Vallès Oriental Òmnium Cultural-Granollers 2003 amb el recull *Petons a desdir*
- Premi Comarcal de Poesia. 16a. Festa de les Lletres Catalanes del Vallès Oriental. Òmnium Cultural-Granollers 2005 amb el recull *Trànsit i tempesta*
- Premi Comarcal de Narrativa. 16a. Festa de les Lletres Catalanes del Vallès Oriental Òmnium Cultural-Granollers 2005 amb *A fora és fosc*

¹ Una llavor, un arbre. Treball de recerca i observació de les idees prèvies sobre la germinació de llavors a Primària. Publicat l'any 1998 pel Centre de Recursos Pedagògics del Vallès Oriental i el Consell Comarcal del Vallès Oriental.

- Menció especial (diploma) a la 31a. Festa de les Lletres Catalanes del Vallès Oriental Òmnium 2020 amb la novel·la *La Lola, el Roc i altres companys de viatge*

La poesia ho té tot. La poesia té la bellesa, té la puresa, té la música, té les imatges, té la paraula dita, té la llibertat i té la capacitat de commoure, i de deixar-te entreveure l'infinit. El més enllà. L'infinit que no és a la Terra ni és al Cel. L'infinit dins de cadascú. Com una finestra dalt de tot del cap, que ni sabíem que hi era, i que la veu del poeta obre una mica, mica, i allà dalt, per aquella escletxa, hi ha l'infinit. (Solà, I. 2019)

4. Publicacions

4.1 *Usuari d'empremtes* (2002)

296

El llibre conté tres reculls de poesia premiats a la Festa de les Lletres Catalanes del Vallès Oriental: *No em prometis res, enganya'm; estima'm només*, escrit el 1997, *Rera els vidres amb la finestra closa*, del 1999 i *Usuari d'empremtes*, del 2001.

És el primer llibre de poemes que Josep Serra publica i el dedica al pare, la mare i el José, el seu marit, amb uns versos de Konstantinos Ka-

vafis. Ell mateix defineix aquest llibre com el resultat de la tossuderia i l'esforç d'observació de l'entorn. Gran conversador, necessita escriure "per contar històries breus, d'un moment, fugisseres com la vida mateixa, fetes d'instantis i d'esdeveniments que ens deixen empremta". Per això, la poesia és el millor camí. El mateix poeta ens ho diu:

Diuen que llegir poesia és pesat, que costa. Potser, però la poesia no és una història que es conta seguida amb un fil conductor i un final segur per deducció o sorprenent per inesperat. Llegir poesia és llegir un munt de petites històries que malgrat que estan encadenades en un recull, són independents i cal llegir-les d'una en una. No cercar-hi més que el reflex d'uns sentiments posats a flor de pell, interpretar un estat d'ànim i aplicar-se un xic de polsim com un miratge pel damunt del propi cos, submergint-se en imatges que cadascú s'ha de dibuixar com millor li plagui.

El primer recull, *No em prometis res, enganya'm; estima'm només*, és un títol que ens porta a *Digue'm que m'estimes encara que sigui mentida* de Montserrat Roig. Aquí, Serra ens parla de la descoberta de les illes Balears. Després de visions anteriors deformades pel desconeixement, el poeta necessitava retrobar l'autenticitat que sabia que hi havia. Hi va un i altre cop i en surt un poemari amb vivències d'estiu i reflexions del retrobament amb la calma i els colors de la Mediterrània. En comentem alguns:

A "Promeses" trobem dues estrofes amb una cadència repetida al principi de cadascuna, amb una lleugera variació: "no em prometis res /

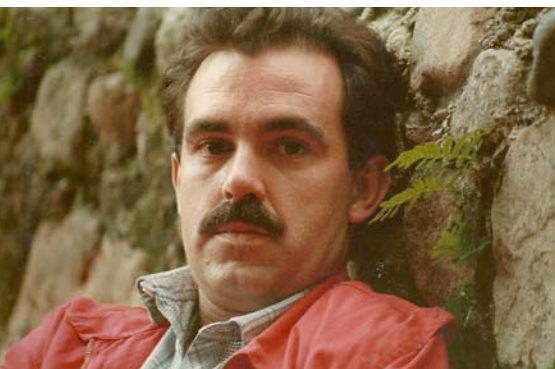


Figura 2. Josep Serra i Busquets. Port Lligat, inicis de la dècada de 1980. Font: Josep Serra

no et prometo res". Sabem que les paraules se les enduu el vent i així el "tu" i el "jo" es reequilibren. Cap compromís, cap lligam, cap retret.

A "Gavines a la teulada" la protagonista és la gavina, que sobrevolant cels i estels, a través de les xemeneies, traspasant aquesta atalaia perfecta, veu què es cou dins cases i fàbriques, una mena de Gran Germà d'Orwell.

"Un somriure blanc" parla, més que de mirades, de ser mirat. L'estrofa final diu: "m'agrada la dignitat / de la teva mirada", l'esguard d'una fotografia d'un moment concret, un clic darrera del qual s'hi desperta tendresa i desig: "Et necessito / en tots els confins de la pell".

Al poema "El meu núvol" trobem una rima treballada, on parla de la voluntat de construir futurs amb l'alè de calius nous:



Figura 3. Josep Serra, a casa seva, 1958. Font: Josep Serra

T'he fet un clot
al cotó del meu núvol.

Dóna'm la mà,
necessito del teu tacte l'escalfor.

Acarona'm
ara que tot és nou
i encara no és fosc l'horitzó.

Dóna'm la mà;
jo et daré el poc que tinc:
un pessic de cotó
de qualsevol núvol.

El segon recull, *Rera els vidres amb la finestra tancada*, són vint poemes numerats en números ordinals que parla de les darreres fases del camí de tots els humans, del capvespre de la nostra existència. Diu l'autor que "és un homenatge a totes les persones que fan possible l'existència d'altres vides". El títol ens parla d'estar tancat dins una casa, de gent que no surt o surt poc; el món es contempla sense sortir del cau, de dins estant. És un món que s'ha fet petit i cap dins de quatre parets. A fora hi ha vida, la gent treballa al camp i a les fàbriques, però hi ha gent que ja no, i guaitant rere la finestra, o potser amb els porticons tancats, només amb les imatges dels records, hi veiem fàcilment el camí de pares i mares, avis i ties, treballadors del camp, de les fàbriques tèxtils o de la pell.

Vegem el poema IV, amb rima jocular, on trobem per dos cops, l'expressió *tuls de fades*, que ens fa pensar en el teixit destinat a persones d'alta volada (a les antípodes de les teixidores que fabricaven els tuls), potser fins i tot pensem en una reina per a qui es va fabricar el vestit de noces en una indústria tèxtil molletana.

Sol rogent de capvespre.
Pluja i vent de migdiada.

Cortines de ganxet
desdibuixen pardals i flors ufanes.

Marinada que trenca
la verticalitat del fum de les fàbriques.

Tapaboques dels obrers
de nas vermell i cansament a la cara.

Canvi de torn,
entren els de nit
per teixir els tuls de les fades.

S'ha enfosquit el carrer
i mentre s'enteranyina el cel
amb el fum i les boirades,
els poderosos, a recer del vent,
obliden els que feinegen
angoixes fins la matinada.

Sol rogent. Vent de ponent.
Pluja llevantada.

Cortines que desdibuixen
obriers rera tuls de fades.

298

Usuari d'empremtes és un recull de vivències més properes, de traços que diferents moments i persones ens deixen a les nostres pells, segons l'autor, "petites històries que la major part de les vegades comencen i acaben en una sola pàgina". Inicia el recull un poema dedicat a una amiga, "Aniversari", i continua amb "Somriu l'infant", el que li provoca la visió d'un nen en braços de sa mare, la innocència, el futur que s'imagina "... bombolles / de sabó: / de colors, fràgils...", el que voldria per a ell: "... camí /sense pedres; enllà de perills" i acaba amb la imatge que rep, la de la mirada del xic, blanca, pura, innocent. El següent poema, "Et reconec pel tacte" també parla de

maternitat, el record del tacte de la seva mare, també de les flaires (el blauet, el brou...). El poeta parla de "l'altra banda" com a metàfora del més enllà, d'un lloc on ningú sap exactament com és, ni què passa i d'on diuen que potser, només potser, el cel és més blau:

No me'l pintis el cel
No me'l pintis el cel de maragdes
ni m'hi encenguis lluerns cap al tard;
deixa-hi estar els núvols de cotó
que ja vindrà el llevat qualsevol jorn.
Que tant me fa si els verds, cims enllà,
no són tots espurnejants de claror.

Tant se val,
que no vull res més que la teva pau
el recer de la teva abraçada
i un xic de blau com cal
entre núvols de cotó nevat,
enllà dels cims verds,
amb algunes clarianes.

Tant se val,
però dona'm la ma, suau,
que m'han dit que horitzó enllà,
just a l'altra banda,
el cel encara és més blau.
Dona'm la ma, anem,
no sé pas si gaire lluny,
però a l'altra banda.

El llibre clou amb el poema "La teva llibertat i la meua", que ens porta al poema "Vamos juntos" de Mario Benedetti: "Con tu puedo y con mi quiero, vamos juntos, compañero". La vindicació d'un espai lliure, lluny dels llops i dels escorpins, que ens permeti les complicitats de la tendresa i de l'amor, dues llibertats que, aplegades, no tan sols sumen, sinó que multipliquen.

Tots els poemes són escrits en primera persona, és a dir, s'adrecen a algú. El fet d'escriure en primera

o tercera persona depèn de la vivència de cada moment, diu Serra. Qui el llegeix és el receptor del missatge que vol transmetre. La persona que el té davant és qui ha de sentir, patir, reflexionar, compartir, percebre, rebutjar, *commoure's*... tot estirant el fil que ens lliura el poeta. Cal saber veure l'infinit a través de l'escletxa de la porta que ens obre.

Pel que fa a la tècnica, a Serra no li agrada la rigurositat de les mètriques. En el procés de creació, hi ha una primera fase d'inspiració. Llavors, on sigui, un tovalló a la taula d'un restaurant, un bany... pren nota dels primers mots. Després, un cop escrit el poema, comença el procés d'ajustar rimes, consultar el diccionari per tal que les paraules juguin per donar musicalitat als poemes, rebutjar segons quins resultats que podrien semblar adotzenats perquè no li agrada que soni a rodolins un rere l'altre. I insisteix: "quan escric, em fixo en què transmetin alguna cosa, que hi hagi emoció al voltant del que vull dir". Després de tot el procés, el resultat final mai és fruit de l'atzar.

4.2 *Mediterranis* (2004)

Dos anys després de la primera publicació, Josep Serra publica una nova recopilació de poemes de diferents èpoques, des dels anys vuitanta fins aleshores, aplegats en els següents reculls: *Miratges i mirades* (1992 i 1996), els premiats en *Mestre en Gai Saber* als Jocs Florals de Lliçà de Vall (1982-1997); *Marmara Denizi*

(1994), *Camins d'arena blanca* (2001), i *Petons a desdir* (2003).

A la dedicatòria, hi ha un vers de Miquel Martí i Pol amb pròleg de Trini Milán.

L'amplitud cronològica és extensa, perquè hi trobem, des de poemes escrits el 1982 -de molt abans dels que publicà al primer llibre-, fins a un recull del 2003, l'únic posterior a la primera publicació, on, paral·lel a l'evolució cronològica, hi veiem una evolució temàtica i tècnica. A *Miratges i mirades* hi llegim alguns dels primers poemes i d'altres més tardans, on trobem records d'infantesa, d'amics, de l'escola... Hi intuïm un jove poeta que s'encamina amb pas ferm cap a l'edat adulta i ja sap que no tot el que ens han explicat de petits, és cert.

MESTRA

Tu, amb aquella mirada dolça i enèrgica alhora,
i jo amb aquell tremolor de cames...
... i aquell dos por dos que sempre feien quatre...
... ara sé que dos per dos no sempre fan quatre.

A *Mestre en Gai Saber*, potser el recull de format més clàssic de tot el llibre, trobem els records del pare, de la pagesia, el món de la infància i joventut... les seves pròpies arrels, que tindran un pes bàsic en la seva obra. Hi veiem influències de Martí i Pol (al primer poema, "Seguiré estimant-te", fa una al·lusió directa al poeta de Roda de Ter), però també ens recorda Salvat Papasseit i Espriu. Són poemes llargs, de ritme cadenciós i musical. Hi ha poemes que s'haurien de llegir en veu alta, o potser, fins i tot, cantar-los. A pro-

pòsit de la tècnica, diu Irene Pagès,
en boca del “seu” poeta, Hilari:

A vegades els canto, els poemes.
Per jugar, per provar. La poesia és
joc, també. El poeta ha de ser juga-
ner. La poesia és un assumpte se-
riós, dels més seriosos que hi pot
haver. Més seriós que la mort i que
la vida i que tot. Un assumpte pro-
fund i vital. I per això mateix ha
de saber jugar i ha de saber riure
i ha de saber d'ironia. I hi ha tant
de ritme dins del poema mateix,
que cantes la cançó encara que no
vulguis. Jo la canto fent veus dife-
rents, i ganyotes...

A *Marmara Denizi* trobem el paisat-
ge de la vella Constantinoble. Si abans
eren les illes Balears, ara és la mar de
Màrmara, que uneix l'Egeu amb el
mar Negre, la baula entre Orient i Oc-
cident. Temes recurrents com l'amor
i la llibertat, paisatges diversos com
les cúpules de les mesquites, els vels,
un aiguader... diferents mars, sí, però
una mar que agermana, com diu un
vers del poema “Viatge”: “hi ha mars
que uneixen”. I: “Cerques a ullades
un mar que ja has vist”. També, al-
lusions a Kavafis, a “Mar Egeu”.

Els títols del recull són significa-
tius, on veiem el procés del viatge:
vigília -avió – divendres (dia festiu
al món musulmà) – vel – mesquita.
Aquí els poemes són curts, el vocabu-
lari, el ritme, la rima... tot es contrau
i el poeta ens arriba dreturer i murri:

VEL

Soldana
fes-me l'ullet

rera el vel.
Ningú et veu
soldana,
rera el vel.

A la segona meitat del recull, re-
tornem a la Mediterrània més pro-
pera, a Menorca, però també a Ve-
nècia... els títols del qual són clars:
“Olor de mar”, “Maó” (on “juga”
amb la parla de les Balears quan fa
servir el verb *rallar* com a sinònim
de *parlar*²), “S'amo Joan”... (articles
salats). En aquesta part trobem per
primer cop la temàtica homosexual
explícita: al poema “Amants”, diu:
“t'he comptat els pèls del pit...”

Camins d'arena blanca són vint-i-
vuit poemes numerats, escrits a
Eivissa i Mallorca l'estiu del 2001,
el mateix any que *Usuari d'em-
premes*, publicat en el llibre ante-
rior. Són una seqüència numèrica,
sense títol. Aquí recull vivències a
l'entorn d'elements naturals com
les illes, la mar, el vent i el pai-
satge. Sempre l'entorn, perquè el
poeta és un excel·lent observador,
ja sigui l'entorn rural de pagès,
l'industrial de fàbriques o els pai-
satges mediterranis, amb metàfo-
res o no. Els poemes tornen a ser
més llargs en temes d'observació
de la natura: sortides o postes de
sol, les estacions de l'any i els seus
fruits. Records, novament, de mars
i parles illenques, com al poema
“Onze”, quan escriu “els moixos i
els nins”, i la flora al “Tretze”: ta-
marius, cards, llentiscles... I també
amb al·lusions a la sexualitat, com
al poema “Sis”, que per la forma i
el fons, ens recorda Kavafis. El poeta
se sap trencant tabús:

² Rallar verb: barbollar, clacar, garlar, parlar, rallar, verbejar, xerrar, xerrotejar / <https://dcvb.iec.cat>

Aquell dia, després que les onades et despentinessin la crinera
i l'escuma i l'arena batents et desdibuïessin el sexe,
ran de mar, sota la pineda, sense pressa ni fressa
ens donàrem a l'amor, pecat de dos, salvatge i tendre.



Figura 4. Catedral de Palma de Mallorca, 2008.
Font: Josep Serra

I al poema “Setze”, els somnis del poeta: “te faré una casa blanca i porxada” que ens recorda: “La casa que vull”, de Papasseit: “La casa que vull / que la mar la vegi / i uns arbres amb fruit / que me la festegin...” Ens porta, novament, a la mar, la Mediterrània estimada.

El poema “Vint-i-vuit” és un cant a les mirades i als silencis, temes sobre els quals retornarà més endavant. L'autor ens explica:

És un poema que m'estimo moltíssim. Eren unes vacances a Mallorca i anàvem molt al passeig del Born. Ens vam fixar amb el cambrer d'un restaurant, atent, fosc de pell, potser mallorquí de barreja de llets... El vam trobar després per bars d'ambient, a la platja nudis-

ta, i al següent sopar hi va haver un joc de “ja ens hem vist”. No vam parlar, però quan vam demanar els cafès va dir: “A los cafés les invito yo”. Ens havíem entès durant una setmana sense dir res.

A l'últim recull, *Petons a desdir*, Serra parla del petó en sentit ampli per expressar sentiments. Reivindica el petó per demostrar amor, per expressar sentiments, per lluitar contra la tristesa i el desamor. El petó com a remei de molts mals. A “Grisor” i a “Futur incert” hi trobem els malsons, les incerteses i les pors... De nou, poemes amb al·lusions a l'homosexualitat tal que se l'ha dibuixada massa sovint, associada a allò negatiu: “plaers il·lícits, plaers prohibits...” que tornen a recordar-nos Kavafis. I, sempre, el retorn a les Balears, amb els poemes “Valldemosa”, “Eivissa”, “Pitiussa blanca”... de nou les illes, la claror, la Mediterrània.

El remei a tot dolor és la tendresa, expressada aquí pels petons:

PETONS A DESDIR

Et faria petons a desdir
fins esborrar-te la molsa dels llavis.

Et faria petons a desdir
però em fa por oblidar-ne el regust
i no recordar-los, de tant que m'agraden.

Et faria petons a desdir
per robar-te, només per a mi,
l'empremta que deixa
la molsa dels teus llavis.

I un altre, el més “kavafià”
de tots, “Desig”, que ens porta
al rerefons de “Recorda, cos”:

Et refresco la melodia dels somnis més absurds
i planejo futurs destres on amor i planys hi són curulls,
t'amanyago clenxes de crineres suaus, feixuc,
somnia que et prenc la mà i passegem d'amagat, lluny.
Que voldria fer-ho de dia pel passeig sense aixopluc,
que em deleixo per besar-te els llavis molsuts,
i ara mateix no trobo un indret ferm per mi i per tu.
Quan m'abrades i m'acarones, d'amagat, lluny,
penso en el goig de llibertats vanes, paraules, fum,
m'enjoio de tot l'ànim quan surto a passejar amb tu
i no hi ha núvols ni boires ni recers perduts,
que no et pensis que no t'estimo com sempre a tu.
Però és que em malmet la posta i el perfum
aquest delit de llibertat que mata, i fa l'amor absurd,
que t'estimo i vull allunyar-me a vessants d'aire pur
enllà on la terra és roja i calma de sorolls curulls,
enllà on la parla sembla estranya, però ens agrada a mi i a tu.

302

4.3 *Trencadís de somnis* (2005)

Recull de poemes que es publica un any després del segon, amb les recopilacions de: *Abecedari*, *Clams de llibertat* i *D'amors clandestins*, escrits entre 2003 i 2004.

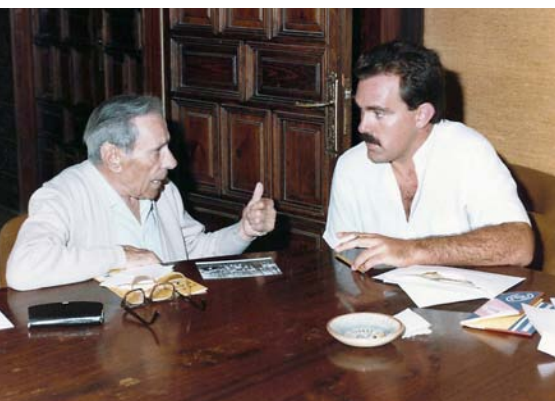


Figura 5. Josep Serra, quan era regidor de Cultura de l'Ajuntament de Mollet del Vallès, amb Joan Ambrós i Lloreda, en unes vacances l'any 1980. Font: Arxiu Històric de Mollet del Vallès (AHMVA)

Dedicatòria, i uns versos de Martí i Pol amb pròleg de Ramon Torrents.

Aquí hi trobem el poeta social, el veí, el ciutadà, el compromís en la vida política, el concepte de llibertat com a deure polític i també com a opció sexual. Estimar persones però també llocs, arrels, la llengua... El poeta no viu en una illa deserta, viu en un lloc i una època concrets, en una comunitat, té veïnat, treballa amb una gent, es socialitza.

El llibre comença amb el relat *Abecedari*. La fórmula dels abecedaris ha estat utilitzada en poesia però aquí no es relaciona la lletra amb el poema. Diu Serra:

De fet, en principi era un recull de poemes sense títol, tampoc n'hi volia posar i a l'hora de estructurar-los vaig decidir posar-los *Abecedari* i que cadascun tingués una lletra; el fet era que podien o poden

representar l'abecedari amb què es podrien moure els vincles de l'amor i de les relacions d'aquest amb l'entorn social. Però no hi ha res que vinculi la lletra amb el contingut concret de cada poema.

El recull és un crit a la llibertat i contra el conformisme, com al poema "A": "el món es tanca / i es tapa les orelles". Quan Serra fa una crítica política o social, és demolidor, però no se li pot pas recriminar perquè ha estat una persona compromesa directament en la política. Diu al poema "G": "D'aquí a no res, rebentem les clavegueres". Parla en primera persona del plural, ell rebenta, però no ho farà sol, ens cal ser tots, més. (Dissortadament, les clavegueres encara existeixen, i no han rebentat).

G

Inici de brogits pudents,
Baf de clavegueram
Ensopides migdiades
a l'ombra del poder.
Dels lixiviats dels qui manen
en naixeran flors
d'aquí a no res.
Rebentem les clavegueres.
Sortim de l'ombra prudent del poder.

A la "P" es llença contra els poders capaços de generar caos i desordre i fa una denúncia demolidora de la violència: "Tragué una glopada de sang, li havien rebentat el cor". També contra les religions que provoquen odis. Què farem sota la barbàrie? Lluitar. Al poema "R" ens convida a fer pedagogia del canvi: "Feu filles i fills per un món nou... ensenyem-los a canviar". I acaba, a "Z", amb un clam

per la llibertat, concepte oposat a l'autoritat, al poder: "Llibertat és la paraula / a la que sempre tenen por / els manaires".

La segona part del recull, *Clams de llibertat*, és un cant a la rebel·lia, una crítica a com es mou la societat. Cal ser actius i per això crida a la lluita. I a més de combat per la llibertat, també ens parla de l'enyor i de l'amor de persones, de paisatges i -fins i tot- de sabors que ja no hi són, com a "Cendra" i a "Pa". Enyor del passat, sí, però alhora compromís amb el present. Segurament ens trobem en un dels reculls de poemes de to més militant, de ràbia per la poca reacció davant les injustícies. Refugiats, murs, Palestina... són títols d'alguns d'aquests poemes, injustícies ben presents encara. També hi ha records de paisatges passats i crítica dels presents. Des del seu racó als límits de la ciutat, recorda el Mollet rural esclafat pel Mollet urbanitzat. "Ja no et reconec els topants", diu el poeta. I reivindica també la comarca i la terra on ha nascut i viscut a "Només un pam", que ens recorda el "quan moriré porteu-me a l'Empordà" de Lluís Llach. Trobem també la còlera implacable i contundent contra el poder dels inútils: al poema "Manaire" diu, dedicat a un polític: "Inepte i curt de gambals... ensinistres camins aliens, tu que ni el teu encertes".

La tercera part del recull, *D'amors clandestins*, és un cant a l'amor en majúscules, que vol dir tot tipus d'amor, a l'amor inclusiu que no sap de sexe ni gènere ni edat ni país. Per tant, també és un homenatge a l'homosexualitat i a la lluita per normalitzar-la. Des d'"Amor clandestí" llança una crítica a la doble moral, adreçat als que, sentint una cosa,



Figura 6. Platja d'es Cavallet (Eivissa). Font: Josep Serra

304

en fan una altra. “...Que són amors prohibits els nostres, ho diuen ells” acaba al poema “Mirada”. Tendresa, passió, necessitat d’estimar, amor que tot ho cura. De nou, records de Salvat Papasseit, Kavafis... Camins i dreceres a la recerca de la llibertat.

4.4 *Trànsit i tempesta* (2006)

Recull de poemes que obtingueren el Premi Poesia Mútua Nostra Senyora del Carme 2005 Òmnium Cultural de Granollers. La primera part s’anomena: *Trànsit* i la segona, *Tempesta de silencis*. Dedicatòria, poema de Luis Cernuda en castellà i pròleg de l’autor

El llibre conté poemes escrits el 1997 i 1998, per tant, anteriors als que havia publicat al darrer llibre. Un cop escrits, queden en un calaix, explica Serra, però temps després, els recupera i pensa que són plenament vigents.

El 1997 havia mort el seu pare i havia deixat un buit important. *Trànsit*, amb vint-i-tres poemes, parla de



Figura 7. Josep Serra amb els seus pares i el fill d’un cosí, 1974. Font: Josep Serra

situacions fugisseres i de com ens afecten al llarg de la vida. El poeta fa una recerca en els records i en el temps, “burxa on la malenconia i la necessitat de les coses perdudes ens arriba a crear un daltabaix en les emocions”. Hi ha un temps per a cada cosa, segons l’Eclesiastés a l’Antic Testament i tal com cantava Pete Seeger. Després d’un temps de buit, i amb ell, de dol, ve un altre

temps, el temps del record, de la tendresa de la mancança. Sabem que el món continua girant, tornen les primaveres i creixen les llavors. Des de la tristesa i els silencis, els sentiments s'ordenen i el caos s'organitza. Els mots van fent camí.

L'absència hi és, la solitud també, però la voluntat de continuar, tot assumint la riquesa del llegat dels que han traspassat, perviu. I l'antiga existència es fa present en cada acte quotidià en cada racó de la casa, en cada solc del camp:

LLÀGRIMES DE ROSADA

Amb uns ulls com mirallets de nacre
m'has anat seguint el creixent, silent,
només quatre paraules amb regust de casa
i els solcs ben fets per anat petjant dret
han estat el lleuger equipatge, tira avant,
que això és la vida i cal anar lent.

I encara fent-me l'ullet
m'ensinistres la calma,
hi ha molts estels, cel de mirallets;
i t'endevino, saps, gairebé sempre a l'alba
en un estel llunyà que no s'apaga
en cap moment concret.

He après a fer solcs i els ressegueixo. Petjades
que fan camins de terròs i verd;
i em sento cofoi de bon matí quan la calma
fa plorar rosades, llàgrimes com cristallets,
a tort i a dret tots els herbeis.

De l'assumpció de l'absència a la comunicació en la calma. La necessitat de saber si el viatge ha arribat a Ítaca, si hi ha hagut tempestes o sirenes, si ha forçat o no la travessia.

“Savi com t'has fet, amb tanta experiència, / ja hauràs pogut comprendre què volen dir les Ítaques”, com diu Carles Riba en la traducció grega de Kavafis.

POSTAL DE VIATGE

Esborralla'm missatges al no res de l'horitzó.
Enlluerna'm amb la claror d'un estel a l'alba.
Fes-me arribar tornaveus de tu i
explica'm com era el rai
que t'ha portat fins a Ítaca,
Del no res, digues com són les lluernes

a l'altra bada,
 Del polsim celest, dibuixa'm tornassols
 a l'eixida de casa.
 De l'alè dels déus, a cau d'orella, conte'm
 si els somnis són certs,
 si potser no és blau intens el cel,
 si no hi ha res enllà de nosaltres
 i no cal fer la passa.
 Escriu-me, paper blanc,
 sense espurnes de tinta
 ni missatges.
 Em calen els teus silencis
 per trobar un horitzó en calma.

306



Figura 8. Josep Serra amb els seus pares i la seva parella, 1986-87. Font: Josep Serra

La segona part del llibre es titula *Tempesta de silencis*. Josep Serra explica que quan escrivia aquest recull, feia deu anys que havia deixat la política. Ho va deixar (o el van animar a deixar-ho) una sèrie de personatges obscurs, tant de la política local com de la nacional de llavors. Però també diu que durant aquells anys, va conèixer grans persones. “Dels 25 fins als 35 anys hi va haver temps suficient per aprendre a caminar i veure-hi una mica més



Figura 9. Mentre va ser regidor de Cultura a Mollet del Vallès, Serra va impulsar festes tradicionals, com el Carnaval. En aquesta foto, la rebuda del senyor Carnestoltes, 1980. Font: AHMVA

clar”. En tot aquell procés hi van haver tres persones molt properes que van jugar un paper important: en primer lloc, el pare, que des del silenci còmplice li va fer sempre costat. En segon lloc, la mare, que li ensenyà a saber estar en un lloc, encara que fos a contracorrent, i en tercer lloc, el José, el seu marit, que el feia tocar de peus a terra i que l’ajudà a guarir-se de la síndrome d’abstinència (encara tenia moltes coses a dir i a fer).

El llibre podria haver estat escrit en qualsevol moment, potser fa pocs mesos, però no és el cas. Hi ha un reflex constant dels paràmetres del trànsit per la vida que ens han regalat i que a vegades ens planteja impetuoses tempestes de silencis, però cal continuar.

La majoria dels trenta-tres poemes són curts, flaixos que condensen en pocs versos la fiblada d'un instant. No li calen gaires mots per expressar sentiments. Els títols són clars: "Mirada", "Incendi", "Indigent", "Mas cremat", "Tempta'm", "Tos", "Somni", "No vindràs", "Missatge"...

TOS

Estossega.
Pols de l'era
enganxada a la gola;
a vegades la història
ennuega.

Des del silenci, l'observació, la reflexió. El poeta, com tothom, és fruit de les moltes circumstàncies que ha viscut: orígens, nació, família, entorn. Des de la solitud, alça la mirada i albira un món feréstec, un món real més enllà del seu refugi que crida, plora i demana justícia, com el cas dels refugiats i dels sensesostre:

INDIGENT

Plou
a la fosca punyent,
i el teu cau
no és a recer.

Al món passen coses, la premsa se'n fa ressò i nosaltres ens acos-

tumem a llegir-ho sense immutar-nos. Com en altres situacions (poema "G" d'*Abecedari*), Serra s'avança al que més endavant serà un factor clau en l'anorreament de la societat: el paper dels mitjans de comunicació al servei dels poders:

SINISTRES BUGADES

Sinistres bugades de paraules
ensenyoregen els diaris
a les palpentes del no res,
desintoxiquen als qui no llegeixen
amb grandesa de vocabulari
i malsons i senyoretetes.
Rotatives de misteri.
Lladruccs enllà del territori
que no hi ha gestes pels de casa,
que és molt lluny on hi ha guerres.
Bugada de paraules.
Fam a les finestres, Llot emmetzinat.
Plors de marrec.
Somriu de meuques.

Per damunt de tot, el poeta se sap formant part d'un col·lectiu, d'un espai, amb unes arrels i un paisatge, un poema d'estima a la llibertat i l'amor a un país, a les últimes pàgines d'aquest llibre

LA MEVA TERRA

De saba fresca el plor dels pins.
D'acaronar-lo es torça el
tronc de l'olivera.
Per la teva suor la terra no és erma
i jo que et desitjo i tu
que ho esguerras,
De vincles perduts m'estimo la terra.
Del plor de tes nines n'acaron
la fresca
i jo que et desitjo i tu que en mi no penses.

Com el plor dels pins la teva suor.
De saba fresca l'amor a la terra.
I ara m'abraçaria a tu, torçant-me pla
com es recargola ferma l'olivera.

Pel plor fresc de la saba dels pins,
i el tronc de l'olivera que acarono en tu,
per la teva suor que no la deixa erma,
i pel desig de tu i dels vincles perduts,
l'estimo, mut, la meua terra.

Acabem amb el darrer, "Adéu",
reivindicació del silenci, dels
mots no dits en moments on no
calen, per acabar amb uns ver-
sos amb una metàfora de rabiosa
tendresa: "abraça'm / que m'es-
borrona el deix / de la molsa dels
teus llavis".

308

Després de dir un poema, sempre
deixo una mica de temps. Després
del ressò de les paraules, després
que la meua veu hagi tocat totes les
coses, i hagi omplert tot l'espai entre
els estris, faig silenci. Per separar el
poema de la resta. I escoltar. El poeta
diu. El poeta proclama. Però el poeta
també escolta. Algun ocell. L'aire
que es torna a fer amo i senyor de
l'espai entre les fulles. El xiulet prim
que fa el món, al fons de tot de les
orelles... (Solà, I. 2019).

Amb els poemes de Josep Serra
veiem una retroacció, una anada i
tornada. El poeta observa, el poeta
viu, el poeta sent, el poeta reflexio-
na... i finalment escriu. Quan ho té,
tira el fil i emmudeix. Les paraules,
lliures, s'escampen pels aires i fan
via cap aquí i cap allà, fan pòsit ves
a saber on, i després retornen. Per
això el poeta escolta, perquè l'aire li
envia altres veus, uns cants d'ocells,
xiulets o moviments d'onades.

Serra afirma que:

en poesia cadascú té la llibertat
d'identificar-se en trobar-se en po-
emes que potser no foren escrits
per allò que interpreta o hi veu el
lector. Hi ha un fil conductor però
no hi ha un protagonista concret
amb qui identificar-se, el protago-
nista és sempre el lector o lectora.
La poesia no pot ser llegida com un
àpat pantagruèlic, cada poema és
un petit tast, com un xarop que cal
prendre a cullerades petites i que
un mateix es prescriu.

4.5 *A fora és fosc* (2006)

Recull de narracions curtes.
Premi Narrativa del Consell Co-
marcal 2005. Vallès Oriental.
Òmnium Cultural de Granollers.
Premi Òmnium 2005.

El mateix any que Josep Serra
presenta el seu quart llibre de po-
emes, presenta un recull en prosa
de vint narracions curtes escrites
entre el 2004 i el 2005, on els
protagonistes són infants, bestio-
les, arbres... No són contes infan-
tils, que potser també, sinó con-
tes per a totes les edats. Com Serra
explica al pròleg, un nen li va dir
que els seus eren contes "rars",
que semblava que s'acabaven però
no s'acabaven...

A diferència de la poesia, on gai-
rebé sempre trobem un narrador en
primera persona, en aquestes narra-
cions curtes molts cops hi trobem
un narrador en tercera persona:
"Un forat a l'arbre", "Marietes",
"L'estel i la cuca de llum"...

Aquí hi entra la fantasia: follets,
jardins on hi ha festes protago-
nitzades per marietes, flors, cu-
ques de llum i grills, pardals que

no volen menjar erugues perquè són peludes i els pot fer mal a la panxa... o l'enciam que esternuda perquè a dins hi ha un llimac. Els personatges del món vegetal i animal esdevenen protagonistes i parlen, tenen sentiments i emmalalteixen. Trobem éssers fantàstics, com el vetllador de somnis, un ésser que telefona a una nena per dir-li que serà tot el dia a l'escola amb ella per assegurar que tingui un bon dia. A "Flors" coneixem un borinot a la recerca de flors, que per voler abastar massa, acaba malament (sort que la papallona avisarà les formigues perquè li facin un enterrament com cal).

Troblem descripcions de la natura, amb un coneixement al detall, com a "He anat a passejar pel poble", explicades en primera persona: al protagonista li encanta badar, i molt. I s'embadaleix amb una corrua de formigues o en les pedres del camí. Aquí veiem la

utilització d'un recurs de repetició, que després trobem en altres relats: "no sóc massa de caminar jo", com per recordar-nos que el protagonista passeja però no és habitual que ho faci. Li agrada llegir la natura i els seus símbols... i convida a anar amb ell, "Vine! Vols acompanyar-me a la recerca de caminois, vine anirem junts fins allà on l'horitzó blaveja..."

I com una continuació, a "Em feia mandra aquella humitat", trobem de nou la natura, també en primera persona, que s'adreça a una segona persona, "tu", que l'ensenya a mirar, perquè aprendre a mirar és també un aprenentatge. De nou trobem la repetició de frases, en aquest cas, "em feia mandra", i "vaig matinar" per remarcar que anar al bosc i matinar, com dèiem, no és habitual en ell.

A "Sóc un arbre", el protagonista és un xiprer proper a una carretera. Després de molts accidents de cotxes, sent un home que diu que l'hauran de tallar, però no sap què significa aquesta paraula...

"La dent d'en Pere" és el relat més llarg dels contes on el nen protagonista perd dues dents i ha d'esperar el ratolí que li porta llaminadures. Narrat en tercera persona, descriu les complicitats entre mare-mestra i la tendresa i innocència d'un nen. Un conte que descriu minuciosament l'escola, el pati, la mestra, els jocs, els amics... i a casa, l'absència del pare, la mare, l'esmorzar... amb el rerefons de les ànsies, pors i desitjos d'un infant, immers en la solitud de quan ets petit i que, molts anys després, tornes a retrobar quan ets vell.



Figura 10. Observació de la natura: gotes de pluja sobre una col de l'hort d'en Serra. Font: Josep Serra



Figura 11. Josep Serra, amb una sortida escolar a la natura, 2008. Font: Josep Serra

310

També hi trobem records d'infantesa, com al relat "Semblava un cinema", narrat en tercera persona, on el narrador recorda com passava el tren per la via de davant d'una casa, i un nen i una nena cada vespre es posaven davant la finestra del menjador i veien llums i ombres acompanyades del brogit de la màquina del tren. La imaginació al poder. Cinema Paradiso. A "Hi ha un llum al fons del passadís", parla de les pors d'una nena a casa dels avis, de nit. Però també parla d'una altra por, la de perdre la memòria com li passa a l'avi. Llavors la nena, en un gest que entendreix, amb la llanterna, busca per tota la casa aquesta cosa tan important que ha perdut l'avi, per poder-li tornar i que no tingui més por. A "El lòbul en blanc", un narrador recomana a una amiga, quan se senti aclaparada per les preocupacions, que deixi un espai del cervell reservat a la lucidesa i la blancor.

Hi ha un parell de narracions més "polítiques" que poden sobtar

enmig d'històries de fantasia i innocència. Serra havia plegat de la política activa amb un grau de desencís profund "en veure que els ideals es trenquen davant quelcom que es va anomenar *classe política*". La primera, "Del color de les sirenes", narrat en primera persona, permet a l'escriptor expressar-se d'una manera més propera. Serra explica una anècdota "Una vegada, un alumne provinent de l'Uruguai, mentre una mestra explicava a Socials l'època dels Reis Catòlics, Colom i el "Descubrimiento", va etzibar-li: "Nos engañasteis con cristalitos de colores para robarnos el oro y esclavizarnos". "Em va sobtar. Potser influenciat, assimilo el fet a les llumetes de colors". És a dir, llumetes per distreure'ns, per robar-nos, per enlluernar-nos. Focs d'artifici, sirenes de colors als cotxes de policia, malsons. I llavors l'escriptor s'inventa una ONG per contraposar-la a les ONG del poder. No li agraden les llumetes perquè "malmeten els somnis" i acaba investint amb fúria contra aquests polítics: "en mala hora algú va decidir que al feudalisme se l'anomenaria democràcia només per mantenir-se i perpetuar el poder de les subespècies dins l'espècie humana".

La segona narració d'aquest tipus és "Quina por, els tècnics", una dura crítica al paper dels tècnics, especialistes o funcionaris que planifiquen obres i urbanitzacions sense comptar amb la història i la vida de les persones. Un ciutadà s'enfada contra un tècnic d'una suposada civilització perquè decideix construir sobre l'anterior, un suposat avanç... "ens canviem la ciutat" en nom de la modernitat. I la ciutat l'habiten

persones que viuen en cases i carrers amb història. Tot ho volen esborrar. I darrera d'aquests tècnics, encara que no ho digui, hi ha la "classe política" que abans atacava.

Per acabar. Del pas de la poesia a la narració, Serra en surt ben parat. Són relats d'imaginació que mostren un profund coneixement del món infantil, no debades ha treballat molts anys de mestre de primària. La prosa és fluïda, rica i ben treballada. Els recursos lingüístics, precisos. Hauran de passar catorze anys, fins que el 2020 no presenti el segon recull de relats curts.

4.6 *Anys i paranys* (1989-2012) (2013)

Publicat després de sis anys del darrer llibre de poemes, aquest llibre consta de set reculls de temàtica diferent:

- *Tretze pessics de no res* (1989-1991). Són tretze poemes curts, numerats ordinalment, escrits quan tenia poc més de trenta anys, en una etapa en què gaudia d'una sensació de llibertat absoluta. Estava enamorat i, alhora, recordava desenganys recents de la vida, la feina i la política. Vegem-ne alguns exemples:

El poema II, la brevetat de l'instant

T'he escrit un missatge
en una gota de rosada.
Cerca'l abans que el Sol
el torni no res.

El poema IX, amb una invitació a seguir els dictats del cor

Fes qualsevol bogeria
malgrat et vegin les veïnes
Veuràs com n'és de bonica la vida.



Figura 12. Pas de les estacions de l'any. Arriben les orenetes. Font: Josep Serra

- *Temps de maragdes* (1999-2000). Són trenta-dos poemes, el primer dels quals, "Temps de maragdes", dóna títol al recull. En els primers, el tema és el pas del temps, les estacions de l'any i els seus canvis. L'hivern proper, l'hivern acabat de passar. Parla de tempestes, de boiram, de pinzellades de blanc... També el segon poema, "Ametller", ens situa quan comencen a florir els ametllers, i ho fa amb cadències repetitives: "Neguitós, l'ametller insinua poncelles... / Neguitós, l'hivern saluda l'ametller", i després: "I tu encara et pintes, i no cal... / I tu ja no et pintes, mira't al mirall". El "tu" es fusiona amb la natura, en forma part. Trobem el poema "Gallecs", quan l'estació estiuenca ha acabat, s'ha recollit el blat, donant èmfasi a un final d'etapa, al segon i al vuitè vers: "als rostolls del darrer estiu". Als poemes "Vell", "Les cadeneres", "Matinada", "Capvespre ventós"... continua l'observació de la natura i els canvis de temps, l'associació de l'hivern a la solitud. A partir del poema "Lluna plena" trobem la petjada de persones que hem estimat o estimem i apareix de nou la mar, les illes i les emocions: "Solitud a l'arena", "Bes arran de

mar”, “Pescador”... i els paisatges de les Balears: els ametllers, els garrofers, les construccions de paret seca. Com a exemple, el poema següent, al primer i al setè vers, ens diu: “tenies la mirada prima”, posant així la intensitat en els ulls, i en un color, el verd, que alhora que el trobem en una mirada és també un dels colors de la mar.

ULLS VERDS

Tenies la mirada prima
d'un verd de desig,
de tamariu i llentiscle,
com el verd maragda del mar
quan trenca l'horitzó
i, esquerp, abraça el cel.
Tenies la mirada prima
d'un verd dur, intens,
com aquell verd
que sempre imagines,
i sempre,
entre la multitud, es perd.

El darrer poema d'aquest recull, “Et reconec”, tanca aquest cicle tornant a les maragdes, i repeteix al principi i insisteix uns versos més avall: “Et reconec pel gest / com de branca al vent”, i si primer ens parla del “caminar ferm”, després diu: “i la flaire superba”. Llavors lliguem amb el final del primer poema del recull, “Gel que et raja dels ulls / Galtes de porcellana”, amb el final “quan t'alces i t'allunyes / enllà de la nit / Ara, que és temps de maragdes”. El poeta, després del recorregut emocional per paisatges i mars, ja és capaç de reconèixer l'amor. El reconeix pel gest.

• *Memòria de l'oblit* (2005-2006). Són vint-i-sis poemes de caire polític, el primer d'ells, “Exili”, una declaració d'intencions de prin-

cipi, que ens informa que seran els vençuts qui parlaran. El segon poema, “Platja d'exili”, insinua el lloc i uns quants poemes més enllà, el concreta: “Platja d'Argelers”. Els títols dels poemes són ben explícits: “Fugir”, “Camp de refugiats”, “Presoner de guerra”, “Escapa't”, “Afusellats”, “Desapareguts”, “Desheretats”, “Silenci”, “Venjances”, “Mort al front”, “Deportats”... Una mostra: “Llibertat vigilada”

LLIBERTAT VIGILADA

És curta la distància,
sempre en línia recta,
entre la llibertat i el no res.
L'esborra una llàgrima d'amor.
La belluga un sospir de desig
És lleu com el perfum de les flors
i punyent com l'amargor de la fel.
En dibuixen els contorns
miserables botxins
des del poder i la foscor.

Un homenatge als que van perdre la guerra, un record dels que van restar a les cunetes -i encara hi són-, els qui van viure l'exili, els que van conèixer presons i tortures. Els que foren sotmesos per una dictadura assassina i, també, als qui, després del dictador, no han demanat perdó ni han condemnat tantes atrocitats. Tanca el recull el poema, “Déus”, on el poeta llança un crit de ràbia contra els déus que permeten matar, contra els instruments per atemorir i dominar: míssils, diners, horrors, odis... Si no volem oblidar, cal tenir memòria.

• *Dones silencioses*. Són divuit poemes dedicats a les dones, dones silencioses que coneixem, que hem tingut a la família, al poble... Dones

que han passat de puntetes per les nostres vides aguantant, resistint, treballant duríssim, estimant i lluitant sempre. El títols són ben explícits: “Cortina de ganxet”, “Fregava el terra de genolls”, “La boja”, “No hi era mai”, “Òrfena”... Si al recull anterior el poeta homenatja els vençuts, en aquest ho centra en les dones, també vençudes, però per la seva condició de dones, moltes vegades doblement. I just perquè són dones, doblement lluitadores.

ÒRFENA

No en parla mai de quan era petita.

De fet, mai parla massa.

D'aquell dia ençà
se li enterbolí la mirada.

D'aquell dia ençà
-ara ja fa gairebé setanta anys-
cada tarda surt al camí
i cerca horitzó enllà
el retorn del seu pare.

Ningú, mai, no li ha demanat perdó
i els hereus dels botxins
encara campen.

• *Grinyolar de frontisses* (2006-2007). Aquest recull de dinou poemes torna a ser de caire polític. El primer és el que dóna nom al recull. “Quan les frontisses grinyolen les eines no funcionen com cal”, diu Serra. I acaba així: “Convé greixar les frontisses”. Aleshores el poeta fa un repàs al que ens envolta, als interessos allunyats de les necessitats de la gent, a paraules que no tenen res a veure amb els fets. “Una denúncia? No, una constatació que estem perdent el nord”.

De nou, els títols dels poemes són clars: “Ens enganyen”, “Gandul”, “Ordre d’allunyament”, “Tercer món”, “Putà democràcia” (un poema molt dur), “Menino da rua”, “Pobre poble”, “Llei”... i acaba amb un poema on crida a la revolta:

CIUTADÀ LLIURE

Explota,
tu no ets cap bomba.

Explota,
ciutadà lliure.

Que cap llei
t’encotilli
les idees fermes,
que cap llei
t’empetiteixi el cervell.

• *Poble* (2006-2007). Què té un poble? Doncs un poble té cases amb teulades, balcons, finestres, xemeneies, carrers, arbres, ponts, semàfors, places, camins... el poeta ens pinta un poble a través de dinou poemes. El que podem veure si passegem per qualsevol poble. Descripció de mobiliari urbà? Diverti-

313



Figura 13. Josep Serra s'implicà a fons en les activitats culturals. Va revitalitzar *Els Pastorets* per Nadal amb un grup de joves. A la fotografia, ell, la Montse Plana, i un membre de la colla de teatre de Frederic Roda, 1983. Font: Josep Serra

mento? Joc? Redefinició de mots?
Un passeig per l'entorn? Una mica
de tot. Un recorregut amable que es
llegeix en pau després de les dures
temàtiques dels reculls anteriors.

BALCÓ

Eixida de xafogor.
Mirador de certeses.
Xafardeig de comares.
Obertura de cau clos.
Ventilador de catifes.
Aparador de flors.
Vine, treu el camp,
al davall
es belluga el món.

314 • Sospirs (2011-2012). Poemes
curts, sense títol, just un sospir, els
més recents cronològicament. Re-
cull íntim, amb reflexions precises
i preuses sobre l'amor, la vida, la
mort, els silencis...

No et duré flors
perquè et conservo l'olor
a cada amagatall de casa.

I aquest altre, que ens fa venir
ganes de jugar i continuar amb
els "si fossis". Si fossis còdol, si
fossis tronc, si fossis aigua, si
fossis foc, si fossis mar, si fossis
riu...

Si fossis còdol
em faria aigua de pluja
per viatjar amb tu, un xic,
riu enllà de la vida
quan la tempesta es fa riuada,

Si fossis tronc
em faria foc encès a la llarg
per abraçar-te, les tardes d'hivern,
escalfant la casa
quan la fredor i la nit fan basarda.

4.7 Silencis d'ahir i de demà (2019)

Pròleg amb un poema en caste-
llà de Jaime Gil de Biedma, sobre
l'envelliment. Són cent deu poe-
mes (vuitanta-cinc al cos principal,
sense títol i vint-i-cinc a l'epíleg,
amb títol), la majoria força curts,
en primera persona.

Últim llibre de poemes, fins ara.



Figura 14. Dos moments de la infància de Josep Serra a casa seva, ajudant la família. Font: Josep Serra

No et cal cap moneda
per pujar a la barca,
fa massa temps
que ens esborraren Ítaca.

El poema de Gil de Biedma anticipa de què anirà la temàtica del llibre: d'una etapa de la vida en què s'ha viscut molt, i per això afloren sovint records i vivències. Som al final d'aquest camí i en comença un altre. Hem viscut molt, hem callat molt. Per callar, callem fins i tot els títols dels poemes. Ens passa pel cap una pel·lícula d'imatges, progenitors, sensacions, amors, desenganyats, ferides, solituds, comiats... L'entorn canvia. Nosaltres canviem I també el nostre cos.

Acarona unes mans feréstegues
clivellades i de tacte tou.
Al cos, la pell ha anat cedint
arrodonint formes, suavitzant-les.
Aqueles braços forts encara abracen
però no premen ni deixen marca.
El bes ja no masega els llavis
i la cara no és fresca ni fina
i els ulls fan bosses
i per tot hi ha arrugues i nafres.
Però quan el besa tanca els ulls
perquè a la memòria hi guarda encara
aquell cos, aquella cara i aquella pell
que l'enamoraren.

Envelliment i pas del temps, objectes o coses que recorden fets passats: una gavina fa recordar platges i amors clandestins "Et distraigué el vol d'una gavina...on els pins foren testimonis..." (p. 37). I no només el cos canvia, també la ment perd força. El fantasma de l'Alzheimer és a l'aguait "Quan no et recordis de mi /... et seguiré fent aquest petó a la galta" (p. 38) "... s'havia per-

dut carrers enllà feia mesos / que no sortia tot sol / de casa" (p. 39). Poemes contra l'oblit i por de perdre els orígens "Perquè no t'oblidis d'on vens / et guixaré a les parets de casa / la teva història petita" (p. 80). Malgrat tot, hi ha moments de pau, l'entorn quotidià dóna confiança i seguretat, però la natura i el seu dinamisme no cessa: la tardor succeïx l'estiu, cauen fulles, bufen vents, plou... i cal tenir una actitud positiva, oblidar tristors i somniar dolçors (p. 60). Dos quartets on repeteix els dos primers versos per donar més força al missatge oposat de cadascun: oblidar la tristor / somniar la dolçor.

Acluca els ulls
no em miris ara
estic oblidant
la tristor d'alguns dies.

Acluca els ulls
no em miris ara
somnia
la dolçor d'altres dies.

L'amor perviu malgrat la decadència del cos, ho diu amb tota la cruesa: "S'imagina... que li ha dit paraules d'amor / perquè no les sent / que fa temps que és sord" (p. 81), però hem de lluitar per viure: "apa, lleva't i surt del llit... bon dia" (p. 89). Apareix la por, i la incertesa, amb una metàfora coneguda, la de l'altra banda, sinònim del més enllà: "Passar a l'altra banda dels vidres" (p. 75). I hi ha més por al patiment que a la mort "que no és morir... / que és el patir /el que porta temença" (p. 88). Continua la negrer: "Un gos borda lluny, amb un crit somort i anguniós / tu dorms el somni dels guerrers..." (p. 95). I malgrat la pau del capvespre i

la blavor del cel, et retornen “imatges viscudes / allò que no volies” (p. 96). El temps va passant, la tardor substitueix l'estiu, la natura canvia, l'inevitable pas del temps (p. 83). I l'endemà et lledes amb ulls plorosos: La por a la mort, al desconegut: “On duu la mort, fas ulls d'angoixa...” (p. 93). I mentrestant, cal passar revista als silencis del passat amb uns quants imperatius: Seu, escolta, vine... repetits després; vine, seu, escolta “T'explicaré la nostra història”. El que no s'ha dit i ha restat en silenci, ara ja es pot dir (p. 69).

Però dels mals records, el desànim i la por, passem a la lluita, a la llum i a l'esperança: “Ventilar la cambra no és res més que foragitar els malsons” (p. 91). “T'ompliré d'anemones els topants, de tants colors com sigui possible” (p. 97).

I llavors ve l'epíleg amb poemes amb títol, aquí sí, i al costat de la ràbia, la por, les tristors en els silencis... El poeta conclou que millor sentir certeses, perquè “la resta és fum” (p. 101). Tenim paisatges i capvespres, veiem postes de sol, ve

la tardor amb tot el que comporta... però nosaltres estem junts en el nostre cau, i ve la complicitat: “del terrat estant ho mirem” (p. 107). I del terrat el poeta alça la mirada amunt i recorda que no està sol, que el món continua girant i que hi ha molta feina a fer: A “Llibertat vigilada” diu: “M'embolcalla un silenci sinistre / quan les armes vigilen els somriures” i a “Mediterrani” recorda el terrible drama dels refugiats al mar, a la nostra Mediterrània estimada. I amb més intensitat carrega contra la mala política a “Corrupte” i a “Govern”, en un crescendo fins al final, on reivindica el dret a l'eutanàsia a “Patia”, i demana, al poema “Les sandàlies”, que continuem lluitant per obtenir la llibertat... per acabar amb dos poemes, els últims del llibre, “País petit” i “La meua terra”³ on anuncia que les bruixes volen baix (aquí, el mot bruixa és sinònim negatiu, equivalent a un “encantador de serpents”). Però marxaran, diu, i maleeix “...els senyors que esputen amb ràbia damunt la terra on visc”. Cloenda àcida. Per si no ho teníeu clar, no tot és pa i mel.

L'inexorable pas del temps, el que hem caminat a la vida, és el passat. Però seguim caminant i caminarem, amb “els silencis d'allò que hem callat i d'allò que callarem”.

4.8 Uns quants dies d'hivern (2020)

Segon llibre de relats curts, vint-i-set, escrits entre sis i vuit anys enrere, amb la novetat de ser il·lustrat per Oriol Serra Miñarro (que en el moment de fer-ho estudiava a l'Escola Massana), a l'inici de cada capítol.



Figura 15. En Roc i la Lola, els dos gossos que viuen a la casa de Josep Serra. Font: Josep Serra

³ Serra va escriure un altre poema titulat també “La meua terra” inclòs al recull *Tempesta de silencis*, al llibre *Trànsit i tempesta*

tol, que volen ser una “insinuació” de la història que es conta. Diu Serra: “Aquí reflecteixo històries d’alumnes que he viscut, històries a casa, al camp, històries professionals... coses que reflecteixen situacions personals que les trasllado a uns nens que he viscut en una situació”. La quitxalla ens poden ensenyar molt.

Els temes:

El pas del temps. Al relat “Fer-se petit” mentre un avi que té Alzheimer va perdent la memòria, amb ell hi ha el seu nét Pau, que va creixent. El pas del temps també s’observa a la natura: al relat “La flor” del gesamí aprenem que només dura un dia i l’àvia en deixava un platet dins la casa perquè l’olor impregnés les estances. Al relat “El calaix de sota”, la vida s’esmuny amb la mateixa facilitat que les gotes de pluja regalimen pels vidres, igual que una nit d’hivern mentre crema la llar de foc, a “Va ploure tot el dia”. A “Lluny”, l’àvia en qui estel estava? Les seves cendres, al peu del codonyer, i la seva vida continuen d’una altra manera. L’arbre no és lluny, és aquí mateix i l’àvia també. “No t’ho havia explicat mai” parla de la mare, la Lola, quan el narrador decideix dir-li així. Amb el pas del temps havia vist que d’aquesta manera se sentia més proper. Des del record, se sent feliç.

La natura. Element protagonista, que sovint adquireix vida pròpia i parla amb nens, com el Roger amb la sargantana (“Entre els dits”), i experiències de mestres a “Els ulls del peix”, l’aneguet adoptat pels polls sense cap problema perquè acceptaven la diferència, a “Era diferent”... A “L’avió”, la nena, la Mireia, té por a allò desconegut, por que l’avió es perdi perquè al cel no hi ha cartells

indicadors. Passa a la infància, que et fas preguntes i necessites moltes respostes. A “Xerrar amb les maduixes”, l’Iscla es queda sense pare, però acaba trobant un equivalent per parlar-hi, les maduixes del jardí. Al relat “Pluja i vent”, escrit en primera persona, en un exercici profund d’observació de la natura, assistim a la conjunció d’una sèrie d’elements, el llorer, el negundo, la morera borda, el faig, els herbeis i el gos que, dirigits pel vent, fan un concert únic. A “El plat”, la Clàudia no vol pèsols i el narrador planteja que cal buscar solucions per temes com aquest que pertorben el benestar de la quitxalla. A l’”Herba era mullada” coneixem un nen que juga amb un cargol, s’hi comunica, és un nen que està sol. Explica l’autor:

317

Aquest és el cas de nens que no tenen amics, de qui no parla ningú. No existeixen a les escoles ni al pati... Una vegada, una nena de cinc anys es va escapar de l’escola. Va demanar a la mestra per anar al WC i se’n va anar per la cuina. Una senyora que venia de deixar els nens a l’escola bressol la va veure i ens la va portar. Quan li vam preguntar què passava, va dir: és que havia de salvar un cargol. I dic: on era aquest cargol? Doncs a la paret de la guarderia. Li recordo que es podia perdre, que la podia atropellar un cotxe... No, jo només anava a salvar el cargol. Es posa la mà a la butxaca de la bata i treu un cargol: el cargol, veus? Una filla que té de tot, però no té el pare, sempre enfeinat... Aquesta història s’havia d’escriure!

A “Anemones” hi ha una descripció de les flors d’un jardí, tota

una lliçó de botànica, però també de profund coneixement de la natura i els seus cicles. Escrit per fer sentir el lector enmig del pati, o convertir-lo en espectador davant una pantalla de cinema on va passant, suaument, en un tràveling lent, totes les plantes del jardí.

Sentiments. A “No podia plorar”, contra la llegenda de “els homes no ploren”, l’escriptor reivindica la importància de poder-ho fer. Afirmar que quan estem sols, dos sentiments ens permeten fer-ho: la ràbia i la tendresa. I si estem acompanyats? Mostrar aquests tipus de sentiments no és una debilitat. Si ens veuen plorar, ens fem més vulnerables? A “Ulls”, hi ha una mirada freda, uns ulls d’angoixa, uns ulls d’un mort... És un somni, sí, però cal tancar el tema, cal ajudar els morts a passar a l’altra banda, “l’atzabeja és un color d’ulls molt bonic”. Continuant amb la mateixa temàtica, el relat “Nadal”, parla, en tercera persona, de la flama d’una espelma que es mou. Tornem al

món del més enllà, a l’altra banda. Hi ha una presència. I aquell dia de Nadal, a taula, l’espelma ja no es bellugava. Si està quieta, és que hi són tots. I més de la mateixa temàtica: a “Estàtua de sal” parla de les absències, ara de les absències de la ment en una mena de cant de desesperació. El protagonista havia vist una llum que l’immobilitzava, que el convertia en una estàtua de sal, quiet i mut. Instants que es fan eternitat. Temps robats, ser però no ser. És ell però no és ell. Misteris insondables de la ment.

De vegades els humans somatitzem conflictes interiors. Apareixen mals de cap, estrès, hipertensió... i sovint al darrere venen tractaments químics, pastilles per solucionar els desajustos físics. Però sabem que no sempre funcionen perquè el problema de fons és la ment. Al relat “Medicina”, trobem una alternativa, un ésser viu, un animaló que pot donar companyia, amor i distracció, un

318



Figura 16. Barri de la Casilla, a Mollet del Vallès. Font: Josep Serra

gos com a guaridor dels mals. Una alternativa que, coneixent l'autor, creiem molt encertada. Al relat de "Pluja" trobem l'absència. Hivern és sinònim de tristesa, de fred, la pluja cau sobre els finestrals. Ella no hi és i el narrador sent una solitud intensa. La pluja, l'hivern, memòria del passat, "en tots i cadascun dels regalims d'aigua que esborronen l'horitzó a través dels vidres quan suaument plou gairebé cada dia, cada hivern". Poesia pura.

A "Escriure fa mal de cap" hi trobem l'expressió de sentiments propis ("escriure es una mica autobiogràfic", diu l'autor). Escrit en primera persona, planteja els problemes d'un escriptor a qui li costa ordenar i estructurar la inspiració. Josep Serra ens explica: "Jo no sec i després dic, avui toca escriure. Quan em ve l'onada dic, aquí està". I s'hi posa. I aquí recordem el que explica el personatge d'Hilari, d'Irene Solà:

La inspiració ve de temps llunyans, i també de les coses que són a prop. Un es recorda de quan era petit, o del dia que es va morir, o de tots els matins, o després pensa en la seva mare, guaita les coses que té davant, la nit i les pedres, i la inspiració arriba, i omple les galtes i el nas d'una alegria de vi dolç. Jo sovint componc pensant en persones. Penso en algú de la meua vida d'abans o de la meua vida d'ara i faig un poema. ... M'agrada escriure pensant en persones perquè és com un regal. Perquè la veu del poeta convoca. Convoca els estimats dels temps passats i dels temps futurs. I aquells que el poeta anomena es congregen i fan una rotllana.

La inspiració és bàsica, si no hi ha inspiració no hi ha poema. Però només amb la inspiració no anem enlloc. La feina de l'escriptor no és bufar i fer ampolles. Darrera d'un poema imprès hi ha moltes hores, hi ha molta goma d'esborrar, hi ha re-escriure un i altre cop. Serra diu: "És el procés previ a l'estampació dels mots damunt d'un paper qui genera neguit i veritables mals de cap".

Política. Com al primer llibre de relats curts, Serra torna a entrar directament en temes de política, i ho fa escrivint en primera persona, contràriament a la majoria de la resta de narracions. Presenta l'ús del genèric i el femení, un debat lingüístic molt actual, a "Crisi". Reduir el llenguatge o fer doblats recargolats? La crisi és femenina i el catacrac és masculí. Perill de monotonía del llenguatge, crisi existencial, solucions a la crisi? Una de les tasques pendents és, segons l'autor, netejar fantasmes de la política, però a quin contenidor posarem els inútils? Hi ha contenidor capaç de contenir-los? "Formiga" és un relat que parla d'una formiga, sola i valenta, que es perd i al final troba un cuc de terra. La formiga laboriosa és la metàfora de la gent treballadora, el cuc, l'inútil que vol llençar al contenidor. El relat parla de la necessitat d'aplegar-se per lluitar contra una cosa superior, en aquest cas, una formiga contra un cuc no és res, però una munió de formigues se'l poden cruspí. Sols no som gaire, junts som imparables, o com deien els xilens, "Juntos venceremos". A "La crisi i els tres porquets" trobem situacions provocades per la crisi social, on cadascun dels porquets va perdent la casa, els

la roben per l'especulació urbanística, i al final es fan "okupes". "El balcó" és un lloc d'observació que li permet veure la natura, els edificis, els senyals de civilització, la circulació a la carretera... Al narrador no li agraden algunes conseqüències de com hi ha estructurada l'actual civilització: "l'asfalt delimita espais, l'olor de benzina dels cotxes que desfigura l'olor de les camèlies, els silencis de la vida m'angoixen".

Si en el primer llibre de relats dèiem que era una prosa escrita amb molta cura, aquí Serra fa un pas més. Amb un domini total del llenguatge, hi ha moments que sembla que estiguem llegint poesia. L'escriptor es despulla i se'ns mostra tal com és, amb les seves pors i angoixes, les seves debilitats i la seva tendresa.

5. Epíleg en píndoles extret de comunicacions en forma de correus electrònics i xerrades informals

5.1 Escriure

Llegir i escriure són dues coses que sempre m'ha agradat fer, a casa meva les dues coses es veien bé. Expressió dels meus pares que els vaig llegir els titulars d'una pàgina d'un diari per demostrar-los que ja sabia llegir. També, la seva satisfacció quan els vaig explicar els afalacs del mestre davant la meua primera redacció de tema lliure, en castellà. Sóc mestre, especialitzat en ciències. M'agrada xerrar, explicar coses, sóc xerraire de mena. Potser és la necessitat de comunicar coses que m'ha dut des de sempre a escriure, que per mi és un exercici de xerrar

320



Figura 17. Josep Serra, amb l'alumnat de l'escola Les Llises de Lliçà de Vall, al bosc. Font: Josep Serra

amb mi mateix davant un paper en blanc que es va embrutant de lletres fins que comuniquen emocions, opinions, impressions, estats d'ànim, i fins i tot, escric coses que, a vegades, de paraula no em sortiren. També pot ser que en el silenci, en la solitud que representa la companyia d'un mateix, amb la llibertat que et dona un paper i un llapis, durant la nit, els espais oberts, les flaires, la llum... Escric coses que no diria de paraula.

Hi ha reculls que han sortit així, reculls per la necessitat d'enganxar poemes per arribar a un recull, l'exigència d'un nombre determinat de versos per accedir a un concurs a vegades fa que en el recull hi apareguin estirabots. En d'altres ocasions m'he plantejat una temàtica i he treballat

tot un recull a l'entorn d'aquella temàtica.

Josep Serra escriu des de sempre, tot i que no sempre amb la mateixa intensitat. Per exemple, quan va estar a l'Ajuntament de Lliçà, entre el 2015 i el 2017, va fer una atu-rada. Tenia molta feina, coses per publicar, no ho aconseguia i això el desencantava una mica.

Jo, durant molts anys, no he llegit poesia, em vaig parar amb M Mercè Marçal, i Martí Pol, perquè si escric poesia no puc llegir poesia, perquè automàticament les connexions neuronals funcionen. Algun cop m'han dit si un poema els recordava algun autor conegut... però no m'he llegit cap d'aquests des que tenia 20 anys.

321



Figura 18. Algunes de les publicacions de Josep Serra

5.2 Publicar

Una dificultat habitual per a un escriptor, és publicar. I si és poesia, més difícil encara. Josep Serra, amb el suport de Joan Sala Vila, publica per primer cop el 2002, *Usuari d'empremtes*, que conté els premis que va guanyar el 1997, el 1999 i el 2001 a Granollers. El presenta a Mollet el 19 de febrer de 2002. Durant anys, va enviar reculls a editorials petites i modernes, i la resposta sempre era la mateixa: el seu estil no correspon a la creença o ideologia de l'editorial. En conseqüència, si vol arribar al potencial públic lector, he d'assumir part del cost. "Després va venir *Mediterranis*, tenia clar que volia publicar més coses i em feia il·lusió". El llibre de *Trànsit i tempesta* es publica el 2006, que també va guanyar els premis d'Òmnium de Granollers. Aquell any va guanyar aquest i el de narrativa. L'any 2006 guanya el comarcal de narrativa i poesia en el mateix concurs d'Òmnium. Hi havia una petita dotació econòmica i la publicació també formava part del premi. Des del 2002 al 2006 va publicar cinc llibres.

A partir d'aquí li costava publicar perquè la persona que ho portava era gran i la seva activitat promotora havia minvat. Va seguir escrivint però no va publicar fins que va conèixer un editor i es van posar d'acord. Els darrers llibres se'ls ha finançat, tot negociant amb l'editorial un nombre d'exemplars a preu de cost per recuperar alguns diners en les presentacions. També va influir en el descens de publicacions el fet que es tornés a dedicar a la

política, a Lliçà de Vall, ja que anava molt enfeinat. Les següents publicacions surten més espaiades. La sisena publicació és de l'any 2013, la setena del 2019 i la vuitena i darrera fins ara, del 2020.⁴

5.3 Treballs actuals

Josep Serra té molt material escrit. La narrativa li costa més, diu. Del primer llibre que li van premiar, han passat un munt d'anys. La poesia li és més fàcil: "Segur que hi ha una part d'incidència teva perquè tu la vehicules, l'estructures, però no sempre parles de tu..."

Serra, que ha publicat sempre en català, també té escrits en castellà. És un nou camp que intenta explorar. Darrerament està fent incursions en poesia en aquesta llengua i té acabada una narració titulada "Una caja con candado", un relat de com un nen de quinze anys arriba a Catalunya. La trama explica la seva vida a través dels objectes que l'observador troba a la caixa. Entre mans, nombrosos originals, com "Dejé las llaves en el buzón", la història de com coneix el José i acaba una relació anterior i "L'horitzó de les teves nines" al voltant de la vida de pagès del seu pare.

Té començats "Mestressa", on parla de com una nena de Sant Hilari Sacalm arriba a Mollet, acabada de casar i tot el que representa de saviesa pagesa sobre com entendre el món. I també té un altre llibre iniciat, en relació amb la seva mare. Li està costant, diu, però no perd l'esperança. Adiós és un recull de narracions curtes que parlen de les diferents formes de comiats, entesos

4. Després de tancar aquest article, Josep Serra ha publicat *Una caja con candado* (2021) i *¿Te importa que me sienta?* (2022), les seves primeres novel·les en castellà.

com a desaparició o mort. I un altre, relacionat, és *Narracions de comiat*, escrit a partir de la mort d'una veïna.

Actualment publica comentaris d'actualitat a Facebook, una continuació a les col·laboracions que feia a *Contrapunt*.

El desembre de 2020 rep una menció especial (diploma) a la 31a Festa de les Lletres Catalanes del Vallès Oriental Òmnium, per la novel·la *La Lola, el Roc i altres companys de viatge*, un recorregut pel bestiar d'una casa de pagès on gossos, una ànega, sargantanes, gavines i ocells esdevenen protagonistes de la trama, amb veu i sentiments.

6. Conclusions

La lectura de tots els pomes i l'anàlisi de cada recull narratiu ens permet veure els dos temes que, tant en poesia com en narrativa, són la constant en el treball de Josep Serra: l'observació i coneixement de la natura, i l'amor entès el sentit més ampli: a una terra, a unes illes, a una família, a un ésser.

Josep Serra, tot i que és mestre especialista en matemàtiques i ciències socials, domina a la perfecció les lletres i podríem pensar que és especialista en llengua i literatura per-

què fa servir els recursos lingüístics i estilístics, les figures literàries com la metàfora, les rimes (assonants). Escriu amb una vocabulari mesurat, ric, a voltes amb alguna sortida que pot semblar fora de to. I malgrat que la seva obra fa referència a l'entorn local o comarcal, té dimensions universals, per la temàtica i per la tècnica. Poeta molletà, sí, poeta comarcal, sí. Poeta universal, també.

Per acabar, recordem les paraules del poeta Miquel DescLOT en el discurs d'agraïment del premi Carles Riba en la Nit de Santa Llúcia d'Òmnium Cultural, a Barcelona, el 15 de desembre de 2020:

Contra aquest deplorable panorama víric, la poesia no té pas més poder per guarir que els antibiòtics. Per sort, la poesia no té res a veure amb l'autoajuda: no ens guareix. Però sí que ens cura: Carner, o Beethoven, per cenyir-me a dos noms que commemorem aquest any immemorable, no pretenien guarir-nos de res, però van ser immensos creadors d'emoció. I l'emoció és el veritable combustible de l'ànima, com el menjar ho és de la carcassa. Si volem que l'ànima sobrevisqui a tantes pandèmies, val més que l'alimentem bé.

323

Obra literària de Josep Serra

Usuari d'empremtes. (2002). Editorial Granollers. Granollers.
Mediterranis. Editorial (2003) Editorial Granollers. Granollers.
Trencadís de somnis (2005). Editorial Granollers.. Granollers.
A fora és fosc. Editorial (2006). Tarafa, Col·lecció Narrativa, 1. Granollers.
Trànsit i tempesta (2006). Tarafa, Col·lecció Tarafa Poesia, 1. Granollers.

*Anys i parany*s (1989-2012) (2013). Témenos. Barcelona.
Silencis d'ahir i de demà (2019). Témenos. Barcelona.
Uns quants dies d'hivern (2020). Témenos. Barcelona.
Una caja con candado (2021). Autografía. Barcelona.
¿Te importa que me siente? (2022). Autografía. Barcelona.

Bibliografia

Desclot, M (2020, 15 desembre). Discurs d'agraïment del premi Carles Riba en la Nit de Santa Llúcia d'Òmnium Cultural. <https://www.vilaweb.cat/noticies/>

[video-discurs-miquel-desclot-nit-santa-llucia-virus/](#)

Solà, I. (2019). *Canto jo i la muntanya balla*. Anagrama.



Mollet, cronistes, papers i lletres

Fonts documentals, recerca, publicacions i producció literària

Aquest volum, el número catorze, recull les ponències de les XXII Jornades del Centre d'Estudis Molletans, que van tenir lloc del 16 de febrer al 4 de març de 2021. Aquí trobareu quinze articles que suposen un veritable viatge per la història del coneixement i la producció literària de Mollet. Una recerca pacient i meticulosa que aporta informació inèdita i endreça i analitza una ingent quantitat d'informació. Entre d'altres, i sempre en clau molletana, trobareu quins són els primers documents, imatges i llibres coneguts; com funcionen els nostres arxius i quins són els seus fons; qui van ser els primers estudiosos que es van interessar pel nostre municipi; què han aportat i què ens queda per saber... També descobrireu a partir de quin moment "de les lletres es fa art" i quina és la producció literària actual.



Els autors

Els articles que configuren el volum són obra de tretze autors (Glòria Arimon, Joan Armangué, Jordi Bertran, M. Rosa Boada, Oriol Fort, Dolors González, Antoni Isarch, Jaume Noró, Xavier Pérez, David Santos, M. Àngels Suárez, Pepa Ventura i Jaume Vilaginés), entre els qui es compten arxivers, escriptors, filòlegs, geòlegs, historiadors, historiadors de l'art, humanitòlegs i mestres. La coordinació de les Jornades i l'edició del volum ha estat a cura de Jordi Bertran, director del Centre d'Estudis Molletans, i és encapçalada per la presentació de Mireia Dionisio Calé, alcaldessa i presidenta del Centre d'Estudis Molletans.



Ajuntament de
Mollet del Vallès

